SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE DIN ROMÂNIA

FILIALA CÂMPINA

ANUAR

NR. 5/MMXIV

2014

Coordonator: Prof. dr. GHEORGHE RÂNCU

Redactori/referenţi: Bîlgă Gheorghe, Brezeanu Marius, Ciupală Alin, Dulă Marian, Furdui Eliza, Furdui Ioan, Gheorghe Mariana, Manole Emanuel, Meleacă Niculae, Milea Raluca, Milea Sorin, Moga Petru, Pascu Gabriela, Pascu-Nica Ștefana, Pătrașcu Mihail Dinu, Râncu Emilia, Râncu Gheorghe, Stanciu Gheorghe, Șerban V. Vali, Vâlcu Victoria, Zaharia Marius.

Tehnoredactare: Marius Brezeanu, Sorin Milea

Editura: Casa Municipală de Cultură „Geo Bogza”, Câmpina

Foto coperta 1: Vedere Câmpina 1910
Foto coperta 2: Primăria Câmpina

Cele două fotografii ale coperţilor au fost selectate din Albumul, Câmpina, Editura: Grafoanaytis, Ploiești.

Tipografierea și tirajul Anuarului/2014 au fost realizate prin Karta-Grafic, Ploiești cu sprijinul financiar al CONSILIULUI LOCAL, al PRIMĂRIEI MUNICIPIULUI CÂMPINA, S.C. ELECTROUTILAJ SA, S.C. TECHNOFARM-CORNU, T.D.P PARTNERS, BUCUREȘTI și PAROHIA SFÂNTUL NICOLAE, CÂMPINA.

Notă:

Îi rugăm pe colaboratorii noștri, actuali și viitori, să-şi redacteze comunicările/articolele în conformitate cu normele ştiinţifice în vigoare.

Responsabilitatea pentru conţinutul fiecăruia dintre articolele publicate revine exclusiv autorului sau autorilor acestuia. Colegiul de redacţie atrage atenția cititorului, că temele abordate, maniera de redactare, cercetarea întreprinsă, calitatea informației istorice, veridicitatea înscrisului, tehnica de redactare, posibilele compilații ca și calitatea limbajului aparțin în exclusivitate fiecărui autor.

Redacţia

ISSN: 2069-2277

SUMAR

INTRODUCERE

Dintotdeauna lumea s-a definit prin oameni. Între neant şi existenţial, omul contemporan se plasează la frontiera dintre gnostic şi agnostic, dintre implicare şi indiferenţă, în formula deja consacrată (sic) – la vremuri noi, oameni noi – tot noi. Mirabila povară a trecutului, comparabilă cu mitica pedeapsă impusă de Zeus lui Sisif, îl aruncă pe omul sec. al XXI-lea în aceeaşi „mocirlă” în care ne bălăcim, între tare şi moale, între teluric şi oceanic, între estetic şi inestetic, moral şi imoral, între imanenţă şi transcendenţă.

Puterea, indiferent cum am denumi-o, este pretutindeni manipulantă, deoarece profită de natura umană, necultivată şi needucată, pe care o tratează ca pe „un câmp al lui Ares/Marte” în care se plantează zilnic sămânţa discordiei, a răului ce îl opune pe om contra sinelui sau semenului. Deşi ne ascundem cu toţii sub epiderma raţionalităţii, multiplicaţi prin cei peste şapte miliarde de semeni, ne reproiectăm anonimatul ca un orizont teleghidat în spatele căruia sunt ascunse propriile vinovăţii sau nevinovăţii.

Destinul nostru este un cumul al destinelor individuale şi nu putem să nu fim de acord cu Andrei Pleşu, care afirma sugestiv că „destinul fiecăruia e porţia care i-a fost dată(...). E provizia cu care plecăm la drum, care ne ajunge sau nu(...). Poate fi un prea mult sau un prea puţin”(Andrei Pleşu, „Notă despre destin şi feminitate”, în „Dilema veche”, anul XI, Nr.551, Bucureşti, p.3).

Individul societăţii tehnicizate excesiv se vede în faţa unor multiple opţiuni şi de aceea, copleşit, are un apetit de-a dreptul lacom de a împinge totul spre limite, pentru simplu fapt că, orizontul este dincolo de el, dincolo de propriile sale potenţe, şi atunci, conştient sau inconştient, alege cu înverşunare să se împotrivească schimbării.

Călător existenţial, generic ca un Adam sau ca o Eva, ca o stea fără nume, omul traversează deşertul raţiunii în căutarea unei oaze – de mai bine – dar în care, odată ajuns, i se spune cum trebuie să gândească, în cine sau în necine trebuie să creadă, ce are sau ce nu are voie să facă, cu cine să voteze, şi mai mult decât atât, să „urce” pe cruce pentru a se identifica cu patimile lui Iisus, fără a şi le însuşi, cerşind, însă, căinţa, iertarea, dar şi iubirea Judecătorului Suprem. Fără celălalt suntem izolaţi în „ grădina Eden-ului”, ţintuiţi în chiliile propriei noastre minţi, îngropaţi în sentimente, gesturi şi emoţii. Semnale miniaturale – gesturile – exprimă ceea ce gândim, ceea ce dorim să transmitem sau

dimpotrivă, să ascundem. Prin priviri, prin rictusul facial, prin mâini sau prin mişcarea corpului, spunem totul în comunicarea nonverbală. Gestul, neidentic cu tic-ul, devine semnalul mascat al autocenzurării şi „cuvântul” limbajului nonverbal. Ne ridicăm pe vârfuri, gesticulăm ameninţător sau tolerant, locuim în spaţii mai mari, mai luxoase, ne construim clădiri, case sau vile futuriste sau eclectice, ne îmbrăcăm modern sau retro, şi toate acestea din perspectiva de a arăta celorlalţi poziţia noastră socială, palierul material la care am ajuns, făcându-i pe semenii noştri schele proprii pe care urcăm, fără a ne mai uita în urmă. Toţi vrem să devenim dominanţi, un cineva în raport cu ceilalţi. Contează: ce cred eu, ce spun şi ce fac eu pentru ca despre mine, numai de bine, pentru ceilalţi doar indiferenţă şi tot răul. Până şi zâmbetul nostru este codat, mascat şi prefăcut, educat în oglinda internă. Remarcile, replicile utilizate de părţile conversative se bazează, tot mai mult, pe insultă, folosită ca instrument pentru a-l dezumaniza, descalifica şi înfrânge pe oponent. Minţim, de mii de ani, pentru a ne camufla propriile scopuri, dând vina pe ceilalţi pentru eşecurile noastre. În noi şi numai în noi se ascund argumentele vinovăţiei.

Terra se „învârte” în continuare, iar noi o însoţim cu raţiunea propriei apocalipse. Autoironic, românul se amuză emfatic: dacă nu cumva Apocalipsa nu va atinge România, deoarece suntem cu cincizeci de ani în urma Occidentului. Incurabil, românul este pacientul propriei sale închipuiri hibernale, între regretul de comitere sau cel de omitere a acţiunilor sale. Ratăm să fim fericiţi deoarece privim, întotdeauna, prea departe. Deşi trăim sub acelaşi cer, avem orizonturi şi aşteptări diferite, ca pelerinii ce îşi urmează propriile poteci, cărări. A devenit românul - un om luciferic? Iată o întrebare l-a care este greu să răspundem, şi aceasta pentru că, atunci când bunul simţ strigă, opinia publică tace. Dacă ne vom depune pensiile la pubelă, vom sfârşi prin a consuma din europubele. Românul a învăţat să aibă din toate câte nimic: astăzi repet ce am făcut ieri, mâine repet ce n-am făcut alaltăieri, adică tot nimic. De atâtea show-uri televizate, nici Bubico nu mai latră, a început să guiţe.

Nu ar strica să propunem unor instituţii mai multe lecturi prelungite:

- Pentru Parlament am propune nuvela „Năpasta”;
- Guvernului i-am propune schiţa „1 Aprilie”;
- Justiţiei – „Lanţul slăbiciunilor”;
- Consiliului Europei, FMI şi Băncii Mondiale – „O scrisoare pierdută” şi „Două lozuri”.

Addenda:

Apariţia Anuarului 2014 al Filialei Câmpina a SŞIR a fost posibilă prin implicarea colaboratorilor noştri tradiţionali, iar în plan editorial prin sprijinul financiar al Consiliului Local şi al Primăriei Municipiului Câmpina, S.C. Electroutilaj SA, S.C. Technofarm-Cornu, T.D.P Partners, București și Parohia Sfântul Nicolae, Câmpina, prilej cu care ne simţim obligaţi să le mulţumim.

Şedinţele Societăţii de Istorie se desfăşoară în continuare la Casa Tineretului, în Sala de Consiliu, de la ora 9.30, de regulă în ultima vineri a fiecărei luni. Tematica intervenţiilor este rezultatul cercetărilor şi studiilor efectuate în planul istoriei locale, naţionale sau universale. Calitatea conţinuturilor, concluziile şi punctele de vedere susţinute aparţin în exclusivitate fiecărui autor.

Preşedintele Filialei Câmpina a S.Ș.I.R.
Prof. Dr. Râncu Gheorghe

CRUCEA DOMNITORULUI. POVESTEA UNUI MONUMENT(1)

Prof. Gheorghe Bîlgă
Colegiul „Spiru Haret” Ploieşti

Monumentul, a cărui scurtă istorie este prezentată, se află în satul Meliceşti, comuna Telega, judeţul Prahova. Mai este cunoscut, aşa cum apare în unele surse, sub numele de *Crucea Regelui*. Cu o grandoare aparte, ce încântă ochiul şi bucură sufletul, cum niciun alt monument n-o face, este, dintre toate monumentele zonei, cel mai frumos. Pentru a simţi cu adevărat asta, trebuie văzut la faţa locului. Efortul fizic făcut (cu maşina nu se poate ajunge decât în anumite condiţii ce ţin de marca autoturismului şi de vreme) este răsplătit prin trăirea deosebită avută. Tăcut şi semeţ, încărcat de istorie, a fost batjocorit de comunişti doar pentru că marca vizita pe acele meleaguri a domnitorului Carol de Hohenzollern Sigmaringen. Atunci când profesorul Mihai Cosmineanu, originar din satul Meliceşti, a pus problema refacerii lui, la câtva timp după prăbuşirea din martie 1977, secretarului Comitetului judeţean de partid şi preşedinte al Consiliului de educaţie politică şi cultură socialistă a judeţului Prahova, Dumitru Ionaş, acesta a reacţionat în modul specific politrucilor, spunându-i: *ce ţi-e dor de monarhie, ce altă treabă n-ai*?!(2)

Ca o ironie a sorţii este neglijat şi de oamenii vremurilor noastre, pentru că el nu apare pe nicio listă a monumentelor istorice. E de înţeles cum de nu a fost prins în cea din 1956(3), dar este în afara oricărei logici cum de după 1989 nu-şi găseşte locul pe nici una. Ultima, cea din 2010, la poziţia localităţii Telega sunt câteva case care stau să cadă, două cruci de piatră aflate în aceeaşi situaţie(4) şi fostul penitenciar Doftana (muzeu în perioada comunistă, iar acum ruină), împreună cu cimitirul „Trei pruni”. În acest din urmă loc nu se mai poate intra din cauza pomilor crescuţi printre mormintele deţinuţilor care şi-au pierdut viaţa în cutremurul din noiembrie 1940. Cu greu se poate imagina că acolo a fost un loc de pelerinaj al liderilor comunişti, care veneau să se reculeagă, în scop propagandistic, la căpătâiul acelor năpăstuiţi. Frumoasele plăci de marmură care înlocuiau crucile şi-au găsit până la urmă locul în alte cimitire, după ce au fost furate.

Crucea Domnitorului de la Meliceşti nu s-a bucurat de o atenţie deosebită din partea vreunui cercetător, drept urmare nu există o istorie

scrisă a monumentului. Apare menţionat sumar în «Dicţionarul geografic al judeţului Prahova» de la sfârşitul secolului al XIX-lea: *Crucea Regelui este o cruce de piatră, frumos lucrată, înălţată pe vârful muntelui Meliceşti, între Slănic şi Telega, în semn că M. S. Carol I, Domnul Românilor, a făcut aici o mică staţiune cu ocazia vizitării ocnelor în anul 1866*(5). Mai multe informaţii apar într-un articol scris de profesorii Alin Daniel Ciupală şi Mihai Cosmineanu, «Prima vizită a domnitorului Carol I în ţară - august 1866, de la un proiect de palat la construirea unei închisori»(6). Domnul Mihai Apostol reeditează, în anul 1997, lucrarea «Monumente prahovene», unde descrie în câteva cuvinte Crucea Domnitorului. În lucrarea dlui Ilie Cristian, apărută în 2013, «Telega în felurite ipostaze», la capitolul monumente, este prezentată într-o pagină şi Crucea Domnitorului. Însă cel mai complex studiu de până acum este o lucrare-referat a studentului în anul al IV-lea al Facultăţii de Istorie, Oancea Claudiu, realizată în anul 2006 şi aflată în stadiul de manuscris(7).

Amplasare şi descriere.

Crucea Regelui este amplasată pe *vârful muntelui Meliceşti*, un pisc cu înălţimea de peste 800 de metri, aflat în imediata apropiere a locului numit Prunii Mitului. Platoul oferă peisaje încântătoare în orice anotimp, privitorului fiindu-i dificil să găsească cuvintele potrivite pentru a reda frumuseţea locurilor. Înspre nord-vest se văd Munţii Bucegi, iar spre nord-est cei ai Baiului. Arborii seculari existenţi în imediata apropiere, pădurile de foiose care se împletesc armonios cu cele de conifere şi panorama cuprinzătoare peste dealurile din jur fac parte dintr-un peisaj de vis.

Monumentul se compune dintr-un postament realizat din lespezi de piatră cioplită, aşezate în aşa fel încât să rezulte o piramidă în trei trepte. Ultimul nivel continuă printr-un trunchi de piramidă ce are baza mică de dimensiunea următorului element constitutiv, un soclu sub formă paralelipipedică, peste care se ridică Crucea propriu-zisă, având deasupra un capitel impozant şi frumoase ornamente între braţe. Orientarea monumentului este vest-est, iar dimensiunile sunt: *4 m înalt, 2/2 m lat*(8). Pe faţa Crucii, la intersecţia braţelor se găseşte un medalion, cu o simbolistică a Casei de Hohenzollern: scutul cu cele patru careuri, alb şi negru în diagonală, albul fiind redat prin finisarea materialului, iar negrul este prezentat simbolic cu liniuţe verticale şi orizontale; deasupra scutului se aflã cel mai vizibil simbol al regalităţii, coroana. Medalionul este implantat în corpul Crucii printr-un procedeu destul de reuşit, doar nuanţa materialului fiind cea care trădează. Pare a

fi din marmură, ca şi ornamentele dintre braţe, spre deosebire de restul componentelor care sunt dintr-o rocă obişnuită. La acest din urmă material sunt două calităţi, una superioară, ansamblul realizat de sculptorul Paul Focşeneanu, şi alta comună, lespezile ce compun postamentul şi împrejmuirea. Şi pe spatele Crucii, în aceeaşi poziţie cu a medalionului din faţă, există urmele unei operaţii identice, probabil a existat un al doilea medalion implantat, care acum lipseşte. Se observă o adâncitură rotundă, iar în mijloc o gaură folosită la fixare. Monumentul are inscripţionate trei texte după cum urmează: unul pe braţul lung al Crucii, începe pe faţă şi continuă pe spate, cu alfabet chirilic, şi alte două cu alfabet latin, pe lateralele soclului, unul pe partea nordică şi altul în partea opusă. Mesajul *Iisus Hristos învinge prin cruce* (IIs.HR.NI.KA) este prezent pe ambele feţe, scris cu slove.

Delimitarea acestui ansamblu monumental se face printr-un pătrat cu latura de cca. 10 metri, colţurile fiind formate prin aşezarea a câte două lespezi de piatră cioplită, în unghi de 90 grade, ce par a avea aceleaşi dimensiuni ca şi cele ce formează postamentul. Fie s-a gândit de la bun început asemenea amplasament, fie postamentul ar fi fost prea înalt şi s-a renunţat la câteva dintre ele, găsindu-li-se această întrebuinţare foarte reuşită.

Controverse.

Destinul acestui monument a fost unul aparte, cu destule momente de cumpănă. Farmecul istoriei acestuia este dat şi de existenţa unor inadvertenţe ca urmare a sărăciei surselor istorice.

♦Prima ţine de momentul exact al vizitei lui Carol pe meleagurile Meliceştiului.

Proaspăt instalat în calitate de domnitor (10 mai 1866), acesta dorea să cunoască ţara care îl adoptase şi căreia el îi jurase credinţă. La început, face ieşiri scurte, călare, vizitând mănăstirile din jurul Bucureştiului. În vara toridă care începuse s-a mutat de la Palatul Domnesc, pe care începuse să-l renoveze, în chiliile mănăstirii Cotroceni. La data de 20 iulie 1866, primeşte veşti proaste despre fratele său, prinţul Anton, care era pe moarte în urma rănilor primite în războiul austro-prusac. Pentru a se detensiona, dar mai ales pentru a cunoaşte realităţile româneşti, hotărăşte să facă o vizită în zona Prahovei (24-25 iulie 1866). Este prima lui ieşire în ţară, dacă luăm drept criteriu înnoptarea altundeva decât în Bucureşti. Anterior vizitase oraşele Târgovişte şi Ploieşti (18 iunie 1866), dar seara a revenit în capitală. Mai târziu, după proclamarea regatului (1881), a fost emisă o carte poştală ce redă convoiul domnesc într-un iureş deosebit: o trăsură cu şase cai, unde

doi vizitii rotesc biciul în aer; pe lateral sunt persoane călări care-l însoţesc; iar pe margine ţărani care-l întâmpină, unii îngenunchiaţi. Sub imagine scrie: *Prima Căletoria M. S. Regelui Carol I în Ţară* şi în continuare, *Salutări din România*. A existat un impuls iniţial de a atribui această ilustrată evenimentului petrecut pe meleaguri prahovene, oricare din cele două, însă după o mai atentă analiză au apărut îndoielile. A fost făcută în perioada 9-26 august 1866 o vizită în zona Moldovei care a fost percepută ca *cea mai frumoasă reuşită, contribuind şi mai mult la întărirea unirii şi la slăbirea uneltirilor; căci prinţul Carol a dezarmat o mare parte din separatişti, prin amabilitatea sa personală, şi astfel a închis bine poarta propagandei pornite din afară împotriva prinţului străin ales*(9). Drept urmare, oricare dintre cele trei călătorii amintite poate fi considerată prima de cei care au diriguit apariţia cărţii poştale. Însă vizita care va determina schimbările cele mai importante pentru societatea românească este cea din Prahova. Gheorghe Grigore Cantacuzino (Nababul) începe marea politică de acum, iar schimbarea sistemului de detenţie românesc îşi are rădăcinile în scenele abrutizate, dezumanizate, pe care domnitorul Carol le-a văzut în cele două ocne (Telega şi Slănic). Nu întâmplător, penitenciarul Doftana se construieşte în comuna Telega!

La 24 iulie 1866 (5 august-stil nou), în zorii zilei, prinţul pleacă într-o trăsură cu opt cai de poştă spre mănăstirea Sinaia. După câtva timp ajunge la Ploieşti unde vizitează doi bolnavi de holeră, internaţi în spitalul de aici. Nu zăboveşte mult şi continuă drumul. Face popas la Călineşti şi apoi la Floreşti. Trece şi pe la Băicoi unde se întâlneşte cu văduva Trubetzkoi (fostă Ghica) care îi povesteşte la masă amănunte de la nunta tatălui distinsului oaspete, Carol Anton de Hohenzollern, la care a participat şi aceasta, soţul ei fiind ataşat la legaţia rusă din Karlsruhe (1834). Pleacă mai departe, trece prin Câmpina, Comarnic şi ajunge la Sinaia. E primit cu fast, trăsura fiind pândită din turnul porţii mănăstirii, iar când s-a apropiat suficient, clopotele au început să bată. *În curtea mănăstirii, călugării, cu stareţul lor şi diaconii în haine de sărbătoare primesc pe prinţ*. La cină i se serveşte: *mămăligă, păstrăvi şi pui (pâine aduseseră călătorii cu dânşii, căci prin partea locului nu se găseşte nimic)*(10).

A doua zi, dimineaţa, 25 iulie (6 august) 1866, la ora cinci, călătorii au fost în picioare *deoarece mai aveau de vizitat ocnele statului*. Până la Câmpina s-a folosit aceeaşi rută. De acolo însă *începe un drum îngrozitor prin albia plină de bolovani a râului Doftana*, până la Telega, *unde se află cea dintâi ocnă*. Principele a fost adânc

emoţionat de condiţiile mizere în care îşi ispăşeau pedeapsa deţinuţii din România. A profitat de prerogativele avute în domeniul graţierii *care îi îngădia să ierte sau să scadă mult pedeapsa a vreo treizeci de ocnaşi*(11). Din «Memoriile Regelui Carol I al României, de un martor ocular», se înţelege că episodul milostivirii ar fi avut loc la ocna-temniţă Slănic, dar informaţia poate fi eronată. Ziarul „Românul", din 1-2 august 1866, prezintă o parte a decretului domnesc din care reiese că *sunt graţiaţi şi se vor elibera de îndată* opt condamnaţi din penitenciarul Telega, beneficiarii generozităţii princiare fiind chiar trecuţi nominal, fără vreo referire la cealaltă ocnă-temniţă. Nemulţumirea faţă de condiţiile arestaţilor s-a manifestat şi prin înlocuirea prim-procurorul tribunalului Prahova, I. Vlădescu, cu Ioan Sc. Urlăţeanu, fost prim-procuror de tribunal(12). După ce au inspectat ocna Telega au încălecat pe cai (deoarece drumul de căruţă se termina la Telega) şi au pornit către Slănic. În jurul prânzului au ajuns în cătunul Meliceştiului unde au fost primiţi cu multă bucurie. Aceasta a fost *mica staţiune* marcată prin ridicarea Crucii Domnitorului. Într-o altă sursă importantă, care face referire la vizita în Prahova, se află următorul pasaj: *A.S.S. Principele se duce la Ploieşti, la Sinaia şi la salinele de la Telega şi Slănic. 24 iulie/5 august 1866*(13).

Dintr-un studiu reiese că prinţul Carol ar fi stat la Sinaia în perioada 5-10 august 1866, iar pe 11 ar fi fost la Meliceşti. De unde confuzia? De la citirea unei inscripţii a monumentului făcută în condiţii vitrege, Crucea fiind prăbuşită în acel moment, în care ar fi apărut data de 11 AUGUST 1866. Se ştia că prinţul a plecat din Bucureşti pe 24 iulie/5 august 1866. „Trebuia să ajungă" la Meliceşti în 11 august, iar pentru aceasta s-a mărit perioada şederii la Sinaia. Forţarea interpretării s-a simţit mai ales atunci când datele (5-10; 11 august 1866) au fost atribuite stilului nou, ori se ştie că data oficială a Vechiului Regat era a stilului vechi. Cu atât mai puţin pe vreun monument s-ar fi inscripţionat o dată a calendarului gregorian! Lucrurile nu sunt atât de simple, deoarece suprapunerea unui eveniment din spaţiul calendarului iulian cu unul din zona ce avea calendarul gregorian, creează numeroase confuzii pentru că au datări diferite. De exemplu, ştirea primită de prinţul Carol prin care se anunţa moartea fratelui (venită din spaţiul german), avea datarea stilului nou, 5 august 1866, la Bucureşti fiind cu 12 zile mai puţin.

Iată inscripţia de pe partea de sud a soclului, destul de neclară, cea care a creat confuzia:

ACEASTA SFÂNTU CRUCE S-A RIDICATU SPRE POMENIREA FERICITEI CĂLĂTORII A MĂRIEI SALE DOMNULUI ROMÂNILOR CAROL I PRINCIPE DE HOHENZOLLERN, PRIN ACESTU JUDEŢU PRAHOVA ŞI A TRECERII ÎN CĂLĂTORIE A ÎNĂLŢIMEI SALE PESTE ACESTU PISCU DE LA MELICEŞTI ÎN ZIUA DE 11 AUGUST 1866 MERGÂNDU DE LA TELEGA LA... *restul cuvintelor nemaiputând fi citite*(14). Este redată aşa cum apare ea în studiul citat la nota de subsol. Pe internet există cele două inscripţii ale monumentului cu grafie latină. Diferenţele dintre acestea şi cele care au fost citite de profesorul Mihai Cosmineanu, atunci când Crucea Domnitorului era prăbuşită, sunt minore, în defavoarea celor din spaţiul virtual. În ceea ce priveşte data, s-a „rezolvat” mult mai simplu la cea de pe internet, ignorându-se ziua şi luna, fiind trecut doar anul, 1866! La o privire atentă a inscripţiei, după fotografiere şi încercări numeroase de mărire a luminozităţii şi contrastului, cu greu se pot distinge trei litere înainte de anul 1866, acestea fiind „LIE” de la luna IULIE. Concluzia?! Vizita domnitorului Carol la Telega şi Meliceşti a fost făcută, cel mai probabil, în data de 25 iulie 1866. Apariţia decretului de graţiere a celor opt deţinuţi de la ocna Telega şi înlocuirea prim-procurorul tribunalului Prahova, regăsite în „Românul”, nr. 10, din 1-2 august 1866, întăresc această ipoteză.

După calcule destul de simple: ora de plecare din Sinaia, traseul şi distanţele parcurse, condiţiile de drum, ora de sosire la Slănic, ora mesei de seară luată la Prefectura Ploieşti, reiese că la Meliceşti convoiul a ajuns la amiază şi că prânzul a fost luat pe viitorul loc al monumentului sau în imediata apropiere. Cel care i-a întâmpinat, Tănase Cosmineanu (fruntaşul satului), ar fi vrut *să-i pupe mâna, gest refuzat de Carol, care l-a ridicat*, după care *s-au îmbrăţişat*(15). Încântaţi de această vizită domnească, ţăranii au întins o masă sărbătorească pe înălţimea numită Prunii Mitului. Nepoţii lor îşi amintesc, din ce li s-a povestit, cum au tăiat cel mai frumos juncan din cireadă, cum au pregătit mâncare în vase mari de aramă, domnitorul făcându-le cinstea să stea cu ei la masă(16).

Au apărut mai multe povestioare care au intrat în folclorul local, atât de mare a fost ecoul popasului domnitorului pe aceste meleaguri. Una dintre legende, care se repetă obsesiv pe internet, dovadă că informaţia de aici este multiplicată fără nicio rezervă, spune că a fost un semn rău şchiopătatul calului din cauza pierderii unei potcoave pe drumul de la Telega la Meliceşti. Din acest motiv prinţul Carol ar fi renunţat să-şi mai construiască aici reşedinţa de vară. Pentru a binecuvânta locul şi a alunga pe pustiuri semnul rău ar fi fost ridicată

această Cruce. Toate aceste povestiri referitoare la calul domnitorului ţin strict de domeniul ficţiunii. Este de reţinut însă faptul că vizita a fost una memorabilă pentru cătunul Meliceştilor, de vreme ce a îmbogăţit folclorul local. Domnii profesori Mihai şi Florin Cosmineanu, originari din Meliceşti, susţin că ideea construirii unui mic castel de vânătoare, nu face parte din setul de legende, mărturie stând unele ghizduri în apropierea acelui loc, făcute cu scopul de a se descoperi apă suficientă pentru o asemenea construcţie. Că tocmai lipsa acesteia a dus la abandonarea planului şi nu refuzul sătenilor de a-i ceda pământ viitorului rege al României. În sprijinul variantei că prinţul Carol a dorit să construiască ceva acolo sunt şi superbele peisaje de jur-împrejur care i-ar fi amintit de Sigmaringen.

După acest popas, domnitorul Carol împreună cu suita sa merg la cealaltă mare ocnă a Munteniei (Slănic Prahova), pentru ca mai apoi, *prin albia pietroasă a Slănicului*, să ajungă la Ploieşti şi apoi Bucureşti. Nicidecum nu poate fi vorba de o întoarcere de la Meliceşti la Telega pentru a vizita ocnele, aşa cum prezintă unele cercetări.

♦O altă problemă legată de acest monument este data ridicării lui.

Iată inscripţia de pe partea de nord a soclului:

CONSILIUL GENERAL AL JUDEŢULUI PRAHOVA, ÎN ŞEDINŢA SA DIN 12 NOVEMBRE, ANUL 1866, A HOTĂRÂTU ÎN UNANIMITATE A RIDICA ACESTU MONUMENTU ÎN ONOAREA DOMNULUI ROMÂNILOR CAROL I DREPTU SEMNU DE CREDINŢĂ CE ARE PENTRU PREAIUBITUL SĂU DOMNITOR, ÎNTREGUL JUDEŢU PRAHOVA FIIND PREŞEDINTELE CONSILIULUI GENERAL DE PRAHOVA GEORGE GRIGORE CANTACUZINO ŞI PREFECT AL JUDEŢULUI PRAHOVA THEODOR CONSTANTIN VĂCĂRESCU. SCULPTOR PAUL FOCŞENENU(17).

Reiese că la 12 noiembrie 1866 se aprobă ridicarea monumentului de către Consiliul General al judeţului Prahova. Lucrarea i-a fost încredinţată sculptorului Paul Focşeneanu (n.1840 - d.1867). Artistul era o mare speranţă a artelor noastre şi se făcuse remarcat prin:

•*Bustul lui Mihai Viteazul*, realizat din marmură în anul 1863 şi expus la Muzeul Naţional de Artă al României. Pentru acest bust, Paul Focşaner (alt nume sub care apărea în epocă) a primit medalia de clasa III. Fiind în acel moment plecat din ţară, cu o bursă de studii la Berlin, pentru perfecţionarea în sculptură, îi este expediată diploma pentru medalia de clasa III ce-i fusese acordată şi este întrebat cui să-i fie încredinţată suma de 25 de galbeni ce însoţea acea distincţie. Paul Focşeneanu, atunci în vârstă de 24 de ani, a oferit Pinacotecii

bucureştene bustul lui Mihai Viteazul care, pe 28 iunie 1865 a fost trimis directorului Theodor Aman, spre a-l înregistra în patrimoniul acelei instituţii(18).

•*Basorelieful de pe frontonul Universităţii din Bucureşti*, lucrat în colaborare cu Karl Storck (primul profesor de sculptură în Şcoala de Belle-Arte, înfiinţată de Theodor Aman, în anul 1864). Basorelieful, executat în stil neoclasic, a fost distrus în timpul bombardamentelor aeriene americane din 4 aprilie 1944. Frontonul o prezenta pe Minerva încununând artele şi ştiinţele. În scena centrală, Minerva întindea o cunună de lauri unei figuri alegorice cu o liră în mână, alegoria poeziei. La dreapta şi la stânga zeiţei apăreau ştiinţele şi artele, drapate sau nude. Frontonul nu a mai fost refăcut, fragmente recuperate dintre ruine se păstrează la Muzeul de Artă Frederic Storck şi Cecilia Cuţescu-Storck(19).

•A treia mare lucrare este *Crucea Domnitorului din Meliceşti*, terminată cu puţin timp înainte de a deceda, în septembrie 1867, aşa cum reiese din necrologul publicat în ziarul „Românul”: *Sâmbătă, 30 septembrie, la şase seara, am însoţit cu inima zdrobită de o adâncă durere pe tânărul Paulu Focşiănianu, artist în sculptură, la înmormântarea sa. (...) Măria Sa Domnitorul l-a însărcinat cu săvârşirea unui monument pe drumul Ploieştiului, şi tocmai în ziua în care lucrarea era terminată, s-a terminat şi viaţa artistului*(20).

Lucrarea fiind terminată către sfârşitul lui septembrie 1867, e puţin probabil ca ansamblul monumental Crucea Domnitorului să fi fost ridicat tot în acelaşi an. Dacă începeau ploile de toamnă, drumul devenea impracticabil, iar crucea nu se mai putea transporta. Cel mai probabil, în anul sau anii următori a fost ridicat monumentul. Poate că a existat şi o inaugurare, dar numai un stadiu superior al cercetării ne poate lămuri, aceasta dacă apare în vreo sursă istorică.

♦Inscripţiile de pe soclu au fost incizate la ridicarea monumentului şi nu aparţin artistului. Doar cea de pe braţul Crucii, în relief, este a lui Paul Focşeneanu. Descifrarea acesteia a necesitat efort, pentru că timpul, dar mai ales inconştienţa oamenilor au contribuit din plin la ştergerea ei. Partea din faţă este mai vizibilă, dar nu se poate desluşi în totalitate pentru că o ruptură a Crucii a fost pe braţul lung, iar la reparaţii s-a dat cu mortar peste slove. Pe partea din spate inscripţia este şi mai deteriorată, drept urmare, descifrarea este şi mai lacunară. Rămâne ca la o cercetare mai amănunţită, şi cu puţin noroc, dacă e un text din Vechiul Testament sau alte lucrări religioase, să fie descoperit în

totalitate. Gânduri de mulţumire îndreptăm către dl. profesor Stanciu Gheorghe din Breaza pentru ajutorul dat.

Iată textul de pe faţa Crucii, desluşit parţial (21 de rânduri):

MULŢUMIMU / ŢIE DUMNEZEU / CĂ ... TU / CUVÂNTULU PRO / ROCULUI ISAIA / VA LOCUI NORO / DUL MEU ÎN CE / TATEA PĂCII / ŞI VA LOCUI NĂ / DĂJDUINDU ŞI / ... / ... / ... / ... / ... /VEKU CĂCI IATĂ/ STĂPÂNITORIU / ...TU VA ÎM / PĂRĂŢI ŞI DOM / NU CU JUDECA / TĂ VA STĂPÂNI

De pe spate s-au putut înţelege următoarele cuvinte (probabil 15 rânduri):

... / ... / CA ... LIMANUL ÎN / VIJELIA (?) RÂURI / LE ÎN PUSTIU ÎN / SETATULUI CA UN / SCAI ÎN ARŞIŢA SOA / RELUI ŞI VORU VE / DEA CÂMPURILE / DREPTATEA LUI / ... / PE POTECA? ... / CU VOIA DOMN / ULUI DUMNEZEU / AMIN (?)

Istoria monumentului.

Pentru o primă perioadă a istoriei Crucii informaţiile lipsesc. Monumentul a avut o importanţă locală într-un cătun neînsemnat. Abia la începutul secolului al XX-lea Meliceştiul are o şcoală. În *Expunerea situaţiei judeţului Prahova, pe anul 1910*, prefectul C. D. Anghel, prezintă Consiliului General realizările: *(...) se află în construcţie localul şcoalei din satul Meliceşti*(21). Totuşi, momente deosebite din viaţa sătenilor aveau directă legătură cu această Cruce, fiind cel mai important loc al lor, cu excepţia bisericii. Adunări câmpeneşti, hore ori alte manifestări cu caracter religios sau laic se desfăşurau pe acest platou şi în imediata apropiere. Era cu siguranţă şi un punct de reper, aflându-se pe drumul de la Telega la Slănic, Cosminele, Aluniş ş.a. Atunci când Băile Telega au luat un avânt deosebit, la începutul secolului al XX-lea, turiştii beneficiau de adevărate „pachete turistice” cu vizitarea împrejurimilor. *La o distanţă de o jumătate de oră până la o oră se află: frumoasa şi industriala localitate Buştenari, Mănăstirea Brebu, unde a fost reşedinţa de vară a lui Matei Basarab; apoi satul Meliceşti, Crucea Domnitorului, Câmpina, Mislea, Băicoi, Ţintea etc. . În aceste localităţi excursiunile se fac pe jos, cu carul cu boi, cu trăsuri sau călare*(22). Pentru Crucea Domnitorului, aflată la cca. 5 km de centrul comunei şi administraţia băilor, probabil deplasarea *călare* era de preferat.

Pentru promovarea staţiunii Telega au fost emise cărţi poştale, cu locurile cele mai reprezentative: *Băile Telega – Vederea Lacului* (două modele); *Băile Telega – Primăria*; *Băile Telega – Pârâul Telega şi vedere parţială a Satului*; *Băile Telega – Podul peste râul Doftana*; *Băile Telega – Fântâna la Mărtin*; *Băile Telega – Vedere din centru,*

Restaurant; *Băile Telega – Penitenciarul Doftana* şi, nu în ultimul rând, *Băile Telega – Crucea Domnitorului*. Este prima imagine a monumentului de la Meliceşti. Acestea puteau fi achiziţionate de cei care veneau pentru o cură balneară sau relaxare la Telega, cazarea făcându-se la particulari sau la *Hotelul Băilor*, aflat în imediata apropiere a lacurilor sărate. Hotelul, dat în funcţiune încă din anul 1911, avea *camere spaţioase cu câte unul şi două paturi şi cu tot confortul modern*(23).

Dar anii au trecut şi apar primele semne ale deteriorării Crucii. Situaţia proastă în care se afla în anul 1914 ajunge să fie cunoscută la cel mai înalt nivel, adică de Comisia Monumentelor Istorice. Din procesul verbal al şedinţei Comisiei (20 decembrie 1914), nu reiese clar cum s-au desfăşurat lucrurile: se putea ca primăria Telega s-o sesizeze, sperând să obţină fonduri pentru reabilitare; ori Comisia a aflat cumva şi cerea oficialităţilor locale s-o repare. Poate chiar vreun turist ajuns la Crucea Domnitorului a remarcat starea de degradare şi a atenţionat Comisia. Cert este că locuitorii Telegii nu au fost în *stare să contribuie cu suma ce li s-a cerut la restaurarea crucei din localitate, a Regelui Carol*, aşa cum se arată în hârtia Primăriei Telega (No. 869/914) expediată către Comisie, care hotărăşte *să se trimită această adresă în copie Eforiei Spitalelor Civile, rugându-se Eforia a face numai dânsa această lucrare*(24). Răspunsul Eforiei Spitalelor Civile vine destul de repede, în şedinţa din 19 februarie 1915 a Comisiei Monumentelor Istorice se prezintă: *Cu privire la adresa Eforiei Spitalelor Civile (înreg. la no. 79), prin care arată că, neputând, în împrejurările de azi, a face cheltueli de natură specială, nu se poate angaja cu restaurarea crucei a Regelui Carol dela Telega, - să se ia act*(25). Din toată această situaţie rezultă că nu s-a rezolvat nimic şi urma ca alte căi să fie folosite pentru reparaţiile necesare Crucii din Meliceşti.

Se poate ca sesizarea Comisiei să aibă legătură cu deteriorarea care se vede în cartea poştală mai sus amintită. O crăpătură, pe partea din spate, pleacă de sub capitel şi se termină la îmbinarea braţului stâng cu cel principal. Ornamentul de la intersecţia braţului scurt cu cel din dreapta este desprins şi aşezat provizoriu acolo până la o eventuală reparaţie, absolut necesară.

Refăcută sau nu, Crucea Domnitorului juca acelaşi rol important în cadrul comunităţii locale, reprezentând locul de întâlnire cu diferite ocazii pentru unele categorii sociale, profesionale, săteni, elevi, oficialităţi, turişti etc. Din interviul luat dnei Elena Florea (a locuit toată viaţa sa în satul Meliceşti, fiind născută în anul 1928), reiese că

duminica aveau loc aşa numitele hore ale satului. *Veneau şi bătrâni şi tineri, bătrânii se uitau la cei în putere, care dansau pe iarba goală. Crucea avea o împrejmuire, iar în afara ei, pe platoul dinspre drum, era ca o polată, cu bănci, cu scaune, şi stătea lumea acolo, iar dansatorii se prindeau în horă pe iarbă.* Petrecerea ţinea câteva ore, după care lăutarii plecau, nu înainte de a se stabili următoarea întâlnire. Din localitatea Brebu era *unul Ţitirică, care pleca cu armonica în spinare, pe jos, peste dealuri, pe Obârşie* (parte a comunei Telega, hotar cu Brebu n.n.), *pentru a ajunge acasă înainte de lăsarea serii*(26). Dar cel mai renumit lăutar al zonei era Ilie Lamba, armonist cum se semna pe unele poze. Fiul acestuia, Ionel Lamba, ne-a pus la dispoziţie o fotografie, un adevărat document pentru istoria monumentului. Pe spatele ei se poate citi: *Amintire din ziua de 10 Mai în excursia făcută la Crucea Domnitorului la Meliceşti cu tot căminul cultural Telega, 10 Mai 193[6]*. Cu ultima cifră timpul a fost nemilos şi nu se mai vede bine, din ce a rămas pare a fi „6”. A fost o bătălie a celor prezenţi pentru a intra în cadru. Crucea se zăreşte cu greu pe fundal, oamenii fiind suiţi pe postamentul monumentului. Sunt îmbrăcaţi de sărbătoare, deoarece era Ziua Naţională a României. În plan central se află un militar, un preot, probabil primarul sau alt funcţionar şi un străjer. Ilie Lamba, responsabilul cu buna dispoziţie, se află în rândul al patrulea, în stânga. În rândurile din spate, partea dreaptă, pare a fi o hampă, ţinută cu destulă greutate de mai multe mâini. Este o fotografie tipică pentru această perioadă, devenită sursă primară pentru istoria acestui monument.

Cutremurul din noiembrie 1940 o afectează grav, însă autorităţile au restaurat-o de îndată. Însăşi Casa Regală a fost implicată. O poză din Biblioteca Muzeului Peleş, cu numărul 38(78), ce are scris pe spate, *Crucea Domnitorului ridicată în comuna Meliceşci pe locul unde M. S. Regală a dejunat în anul 1866*(27), arată Crucea deja refăcută. În mod sugestiv sunt lăsate, pentru a intra în cadru, o scară ce ajunge până la capitel şi câteva urme de schelă folosite de muncitori. Copacii din fundal au frunzele căzute ceea ce ne arată promptitudinea cu care Casa Regală a răspuns solicitării.

Anii războiului au stopat probabil serbările câmpeneşti şi excursiile făcute la Meliceşti. Însă perioada cea mai neagră pentru acest monument este cea comunistă. Crucea Regelui purta acum o dublă povară: una religioasă şi o alta a monarhiei. Nimic oficial nu mai exista. Din discuţiile purtate cu fostul primar al comunei Telega, dl Constantin Foidaş, a reieşit că nu ştie nimic despre el în calitate de fost reprezentant al autorităţilor, pentru că *de drept* nu exista! Nici nu se punea problema

să încerce ceva, după prăbuşirea acestuia în urma cutremurului din 1977, pentru că risca *înlocuirea din funcţie, dacă nu cumva, chiar mai mult*. A reuşit să ridice Monumentul Eroilor din satul Buştenari, care şi el se prăbuşise, cu *destul de multe eforturi*(28). Asta ne arată că nu era chiar nepăsător în astfel de situaţii, dar pentru cel din Meliceşti nu a avut curajul să întreprindă ceva. Se poate să aibă dreptate. Am văzut la începutul studiului cum a reacţionat al doilea om al judeţului când s-a pomenit de Crucea Domnitorului, chiar şi atunci când aducerea în discuţie s-a făcut într-un cadru neoficial şi aproape prietenesc. La îndemnul profesorului Mihai Cosmineanu, Nicolae Nedelcu, un sătean din apropierea monumentului, a luat ornamentele Crucii, desprinse şi ele la cutremur, şi le-a păstrat la el în curte (*pitite într-o căpiţă de fân)*(29), deoarece *le dădeau copiii de colo până colo, le spărgeau...* Bucăţile mai mari din monument au fost *săltate într-un timp, pe nişte lemne, ca să nu mai stea sub pământ, aşa*(30).

A stat culcat la pământ timp de 23 de ani. Doar în mentalul colectiv el a rămas ca un punct de reper. În anii ’80, elevii şcolilor din Telega mergeau în excursii-drumeţii la Crucea Domnitorului, sau mai degrabă la ceea ce mai rămăsese din ea.

După evenimentele din decembrie 1989, povara perioadei comuniste, pentru Crucea Regelui, trebuia să dispară. De o extremă urgenţă era includerea în patrimoniul naţional, atât pentru o reparaţie morală absolut necesară, cât şi pentru a o proteja de eventuale jafuri. În anii ’90 s-a rescris lista monumentelor de cultură din R. P. R., din anul 1956, cu un nou titlu. Crucea Domnitorului nu a fost inclusă. Specialiştii, responsabili cu întocmirea acesteia, au preferat să plagieze o listă cu încărcătură ideologică decât să aşeze pe făgaşul normalităţii lucrurile! Noroc că acei săteni au frică de Dumnezeu şi nimeni nu s-a gândit să-şi însuşească vreo bucată din acel ansamblu monumental. Sunt atâtea exemple în care asemenea lucruri s-au întâmplat... Numai la Telega, fostul penitenciar-muzeu Doftana a fost jefuit sistematic. În curând se va prăbuşi cu totul!

Două fotografii, realizate în anul 1990 de câţiva adolescenţi din Telega şi Bucureşti, ajunşi în drumeţie la Crucea Domnitorului, ne arată ce s-a întâmplat la cutremurul din 1977. Monumentul a fost rupt şi culcat de la baza soclului, resturi din Cruce fiind răspândite prin jur. Atunci când a picat s-a mai rupt o dată, la jumătatea braţului lung al Crucii. Astăzi această ruptură este foarte vizibilă deoarece s-a reparat lipindu-se cu ciment, iar ca întăritură au fost fixate pe lateral două plăci de metal prinse în patru prezoane dintr-o parte în cealaltă. Pe spatele

ambelor fotografii scrie: *Cu prietenii la Crucea Domnitorului, Meliceşti, 1990*. Pe lângă faptul că ne arată în ce stadiu se afla Crucea, ele indică şi importanţa pe care o mai păstra monumentul, chiar culcat la pământ.

În anul 2000 a apărut iniţiativa, din partea unui consilier al comunei Telega, de a restaura Crucea Domnitorului. Termenul de *restaurare* este mult prea pretenţios pentru cum s-a desfăşurat. Într-o astfel de situaţie este obligatorie consultarea specialiştilor, pentru că o simplă greşeală poate compromite tot efortul făcut, cum s-a întâmplat şi aici. Trebuia mai întâi prinsă în lista monumentelor istorice! Se făcea un proiect, se obţineau aprobările necesare şi, cel mai important, trebuia să existe aviz al unei comisii de specialitate care ar fi supervizat lucrările. Aşa… s-au găsit nişte bani şi, ca la comandă, au început ridicarea. Ce este jalnic, e că trebuia să fie gata destul de repede pentru că la „inaugurare" a fost şi lansarea unei candidaturi la Primăria Telega. „Blestemul" despre care se vorbeşte în folclorul local, arătat prin pierderea potcoavei şi şchiopătatul calului, a fost alungat şi candidatul respectiv a câştigat alegerile. Nu doar sacralitatea Crucii a contribuit la asta, ci şi sticlele cu băutură alcoolică şi clasicii mititei din campaniile electorale. Probabil alegătorii au fost impresionaţi şi de faptul că la această manifestare *au participat oficialităţi şi preoţi*(31). Sunt unele persoane de bună credinţă implicate în nebunia asta. Ele măcar au scuza că au fost bine intenţionate. Dar cum putem să nu amintim, revoltându-ne, că resturile lucrate cu atâta trudă de Paul Focşeneanu, probabil sculptând bolnav şi până în ultima zi a vieţii, au fost curăţate de pământ cu flexul?! Au fost şterse slove, au fost acoperite zone cu cimentul scurs de la îmbinări şi multe alte stângăcii. Ce arhitect!? Ce specialist restaurator!? *Nu s-a mai implicat nimeni!* A participat însă un zidar şi nu trebuie uitată *macaraua adusă, care a stat trei zile* acolo. Fisura veche, cea care se observă în cartea poştală de la începutul secolului al XX-lea, a fost umplută cu mortar. Un sătean, cel care a furnizat curentul necesar flexului era supărat că nimeni nu i l-a plătit, consumul fiind destul de mare la cât s-a curăţat(32). Domnul profesor Mihai Cosmineanu, cel care suferea enorm atunci când această Cruce era căzută, la întrebarea noastră dacă e mulţumit de cum a fost refăcută, răspunde: *deloc, sunt schimbări majore, în spatele ei s-a instalat un par, o ţeavă, au perforat piatra, au distrus-o, au pus metal care rugineşte!*(33).

Acest monument nu e nici astăzi pe vreo listă a patrimoniului naţional. Aici autorităţile locale trebuie să facă ceva! Ar fi timpul ca năpasta să nu se mai abată asupra Crucii Domnitorului. Credem cu tărie

că acesta a fost blestemul despre care am tot amintit şi pe care Crucea singură nu l-a putut alunga. El ţine de neputinţa noastră de a ne respecta trecutul şi faptele măreţe ale făuritorilor de neam şi ţară.

♦Două probleme, nelămurite pe deplin până în acest moment, ţin de prezenţa urmei de medalion pe partea din spate a acesteia şi orientarea Crucii.

Se poate ca Paul Focşeneanu să nu fi terminat lucrarea, chiar dacă în necrolog se spune: *tocmai în ziua în care lucrarea era terminată, s-a terminat şi viaţa artistului*. În astfel de cazuri nu se intervine de către altcineva, tocmai această situaţie mărind valoarea lucrării, monumentul fiind ridicat fără un medalion. Dar apare o altă necunoscută. Sătenii vorbesc despre chipul domnitorului Carol care ar fi fost dat jos de comunişti. Chiar dacă sunt într-o eroare, desprinderea acestuia făcându-se înaintea venirii lor la putere (se vede lipsa acestuia în cele două imagini realizate până în anul 1940: ilustrata emisă de administraţia Băilor Telega şi fotografia din Biblioteca Muzeului Peleş), cert este că se vorbea despre un medalion cu chipul prinţului, şi nu credem că generaţii întregi ar fi vorbit în van. Când şi cum a dispărut, dacă a existat, rămâne un mister.

Inscripţia cu chirilice de pe braţul lung ne-a lămurit, cu toate dificultăţile întâmpinate la descifrare, care este faţa Crucii. Elementele care ne-au luminat sunt încadrările celor două pasaje ale textului şi cele câteva cuvinte descifrate. Partea de pe faţă începe într-o logică şi se termină la baza braţului. Cealaltă, de pe spate, oferă câteva indicii importante: textul se termină în treimea inferioară a braţului; se înţelege clar penultimul cuvânt care este DUMNEZEU; urmează ceva ce pare a încheia mesajul, câteva slove aproape şterse, credem că este AMIN. Toate acestea conduc la ideea că este un singur text. De aici concluzia: faţa Crucii este cea cu medalion, orientarea actuală fiind vest-est.

În anul 2000, cei care s-au ocupat de refacerea monumentului au fost într-o dilemă referitor la orientarea Crucii. Până la urmă, ajutaţi de unele elemente şi mărturii ale localnicilor, l-au direcţionat vest-est. După numeroase interpretări ale imaginilor şi studiu la faţa locului credem că orientarea este cea corectă, cu toate că mai există anumite îndoieli. Ele ţin de faptul că ambele imagini ale Crucii Domnitorului (din prima jumătate a secolului al XX-lea), realizate la un interval mare de timp, redau spatele (partea fără medalion). De ce ar fi surprins cineva, mai ales într-o ilustrată, spatele monumentului!? Dificultatea cercetării este sporită şi de faptul că din orice parte ai privi monumentul, dacă excludem existenţa medalionului actual ce dă o aparenţă de parte

principală, ai crede că e faţa. Panorama din spatele ansamblului monumental, din orice parte ai fotografia, este cam aceeaşi, cu unii copaci în fundal. Atunci cum de au pozat spatele!? Poate fi confuzia fotografului care credea că faţa este spre est. Ori totul ţine de o problemă tehnică. Avea nevoie de spaţiu pentru a prinde tot ansamblu, lucru dificil de realizat din ambele părţi din cauza reliefului şi a aparaturii de la acel moment. Sau pur şi simplu a venit la pozat, într-un moment neprielnic din zi. Profesioniştii ştiu ce prost iese o imagine cu soarele în faţă! Şi aşa a fotografiat spatele, diferenţa fiind minoră. Ori ilustrata pomenită avea şi rolul de a sensibiliza autorităţile şi opinia publică referitor la degradarea monumentului: lipsa medalionului, crăpătura de pe spate şi deplasarea ornamentului. Până la urmă, toate aceste inadvertenţe şi controverse contribuie la farmecul aparte pe care îl are acestă operă, care în mod obligatoriu trebuie văzută la faţa locului.

În loc de concluzii.

Mergeţi la Crucea Domnitorului din Meliceşti şi trăirile pe care le veţi avea vă vor surprinde. Pentru asta e musai să ignoraţi ultima parte a studiului, cea cu refacerea din anul 2000, pentru că altfel nu veţi simţi bucuria. Va fi un gust amar izvorât din neputinţa noastră de a ne respecta istoria şi valorile, şi veţi descoperi toate stângăciile celor care au lucrat la refixarea ei. Priviţi-o ca şi cum aţi fi alături de prinţul Carol, sau închipuiţi-vă că ţineţi un steag în mână, la data de 10 Mai, încercând să intraţi în cadrul fotografiei. Ori închideţi ochii şi ascultaţi şuieratul vântului ce păstrează acordurile celui mai renumit armonist al zonei, Ilie Lamba.

Note:

1. Articolul apare într-o variantă mult redusă în „Prahova Eroică”, anul III, nr. 7, martie 2014, sub titlul «Crucea Domnitorului de la Meliceşti».
2. Interviu luat profesorului Mihai Cosmineanu în data de 26.04.2013.
3. *Lista monumentelor de cultură din Republica Populară Română*, 1956.
4. Prima cruce, din timpul domnitorului Alexandru Ipsilanti, a fost „consolidată” cu nişte ţambre şi mortar aruncat la întâmplare, operaţie ce a acoperit slovele, după ce a fost ruptă de o căruţă în 2012, iar a doua, din anul 1853, stă sprijinită de stâlpul din fier (ţeavă) al gardului, împotriva legilor fizicii.
5. Paulina Brătescu, Ion Moruzi, *Dicţionar geografic al judeţului Prahova*, Tipografia şi legătoria de cărţi «Viitorul», Târgovişte, 1897.
6. În „Anuar”, Arhivele Naţionale, Direcţia Judeţeană Prahova, vol. IX, 1997, p. 324-326.

7. Claudiu Oancea, *Pentru o istorie a Crucii Domnitorului din satul Meliceşti, judeţul Prahova*, manuscris, 2006.
8. Arh. St. Buc., inv. 819, fond: Departamentul Artelor, dosar 70/1937, f. 66.
9. *Memoriile Regelui Carol I al României, de un martor ocular*, vol. I., 1866-1869, Ediţie şi prefaţă de Stelian Neagoe, Editura Scripta, Bucureşti, 1992, p. 114.
10. *Ibidem*, p. 93.
11. *Ibidem*, p. 94.
12. „Românul”, nr. 10, din 1-2 august 1866.
13. D. A. Sturdza, *Domnia Regelui Carol I, Fapte, Cuvântări, Documente*, Tomul I, 1866-1876, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice «Carol Göbl», 1906, p. 327.
14. Alin Daniel Ciupală, Mihai Cosmineanu, *Prima vizită a Domnitorului Carol I în ţară - august 1866*, în “Anuar”, Arhivele Naţionale, Direcţia Judeţeană Prahova, vol. IX, 1997, p. 325.
15. Interviu luat profesorului Mihai Cosmineanu în data de 26.04.2013.
16. Alin Daniel Ciupală, Mihai Cosmineanu, *art. cit.*, p. 325.
17. Această inscripţie este mult mai lizibilă, descifrarea ne aparţine.
18. http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_Focşeneanu.
19. http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_Focşeneanu şi *Pliant al Muzeului Memorial Frederic şi Cecilia Cuţescu Storck*.
20. „Românul”, 11, din 6 octombrie 1867, p. 852.
21. *Expunerea situaţiei judeţului Prahova, pe anul 1910*, Institutul de Arte Grafice «Lumina», Ploieşti, 1910, p. 7.
22. *Prospectul Băilor Telega*, Typ. şi legătoria de cărţi G. I. Gologan, Câmpina, 1913, p. 18.
23. *Ibidem*, p. 15.
24. *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe [anul] 1914*, p. 57.
25. *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe [anul] 1915*, p. 20.
26. Interviu luat dnei Elena Florea, în data de 1 mai 2014.
27. Copia fotografiei a fost pusă la dispoziţia noastră de profesorul Mihai Cosmineanu.
28. Interviu luat în luna noiembrie 2013, dlui Constantin Foidaş, primar al comunei Telega în perioada 1969-1989.
29. Interviu luat profesorului Mihai Cosmineanu în data de 26.04.2013.
30. Claudiu Oancea, *op. cit*.
31. *Ibidem*.
32. *Ibidem*.
33. Interviu luat profesorului Mihai Cosmineanu în data de 26.04.2013.

Bibliografie:

1. Arhivele Statului Bucureşti.
2. „Românul”, 1866, 1867.
3. ****Lista monumentelor de cultură din Republica Populară Română*, 1956.
4. ****Pliant al Muzeului Memorial Frederic şi Cecilia Cuţescu Storck*.
5. ****Prospectul Băilor Telega*, Typ. şi legătoria de cărţi G. I. Gologan, Câmpina, 1913
6. „Anuar”, Arhivele Naţionale, Direcţia Judeţeană Prahova, vol. IX, 1997.

7. *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice*, 1914, 1915.
8. *Expunerea situaţiei judeţului Prahova, pe anul 1910*, Institutul de Arte Grafice «Lumina», Ploieşti, 1910.
9. *Memoriile Regelui Carol I al României, de un martor ocular*, vol. I., 1866-1869, Ediţie şi prefaţă de Stelian Neagoe, Editura Scripta, Bucureşti, 1992.
10. Apostol Mihai, *Monumente prahovene*, Editura Prahova, Ploieşti, 1997.
11. Brătescu Paulina, Moruzi Ion, *Dicţionar geografic al judeţului Prahova*, Tipografia şi legătoria de cărţi «Viitorul», Târgovişte, 1897.
12. Cristian Ilie, *Telega în felurite ipostaze*, Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 2013.
13. Oancea Claudiu, *Pentru o istorie a Crucii Domnitorului din satul Meliceşti, judeţul Prahova*, manuscris, 2006.
14. Sturdza D. A., *Domnia Regelui Carol I, Fapte, Cuvântări, Documente*, Tomul I, 1866-1876, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice «Carol Göbl», 1906.
15. http://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_Focşeneanu.
16. Interviuri luate profesorilor Cosmineanu Mihai şi Cosmineanu Florin, fostului primar Foidaş Constantin şi câtorva locuitori ai satului Meliceşti.

Crucea Domnitorului -decembrie 2013- imagine din faţă

Ilustrată: Băile Telega-Crucea Domnitorului (început de secol al XX-lea)

Fotografie de la Crucea Domnitorului -10 Mai 193[6]

Cu prietenii la Crucea Domnitorului – Meliceşti - 1990

RELAȚIILE POLITICO-DIPLOMATICE SUA-CHINA 1969-1972

Prof. Marius Brezeanu
Liceul Teoretic Filipeştii de Pădure

În paginile Anuarelor anterioare am prezentat premisele care au contribuit la reluare relațiilor dinte SUA și China comunistă. Americanii au înțeles că revenirea naționaliștilor lui Chiang Kai-și pe China continentală era imposibilă, iar China comunistă putea să fie o parteneră împotriva implicării URSS-ului în politica asiatică. Politica externă americană devine, prin Richard Nixon, în privința Chinei comuniste, Realpolitik. La rândul ei, China comunistă a căutat o ieșire din izolarea de pe scena politică internațională, după tensionarea legăturilor cu URSS. Exista prin urmare o disponibilitate de ambele părți. Lipsea doar ”scânteia” care să favorizeze apropierea.

Prin venirea la putere a președintelui american Richard Nixon s-a produs o schimbare semnificativă, în privința politicii externe, față de China comunistă. Viziunea sa în această privință a fost afirmată într-un articol din Foreign Affairs, din octombrie 1967, în care scria: ”Vorbind de o viziune pe termen lung, noi nu putem lăsa China [comunistă-n.a] pentru totdeauna în afara familiei națiunilor, hrănindu-și fanteziile, păstrându-și ura și amenințându-și vecinii. Pe această mică planetă nu este loc pentru ca un miliard dintre cei mai capabili, potențiali, locuitori ai săi să trăiască în izolare”(1). Nixon îmbrățișa astfel teoria Realpolitik-ului, urmărind să stabilească un echilibru al puterilor în zona asiatică și o contrapondere la creșterea influenței sovietice în zonă.

În același articol, după ce a analizat creșterea forței Chinei comuniste, el spunea: ”… să fie creată o contrapresiune prin care Beijingul să fie convins că interesele sale pot fi mai bine servite numai dacă acceptă regulile de bază ale lumii civilizate. Pe termen lung acestea înseamnă împingerea Chinei înapoi în comunitatea internațională – dar ca o mare și progresistă națiune, nu ca un epicentru al revoluției mondiale”(2).

Doctrina Nixon s-a axat pe o politica externă centrată pe interesul național. Ideea a fost exprimată în primul raport anual de politică externă al președintelui, din 18 februarie 1970, în care se specifica: ”Obiectivul nostru este, în primul rând, de a ne sprijini *interesele* pe

termen lung printr-o politică externă sănătoasă. Cu cât acea politică este bazată pe o evaluare mai realistă a intereselor noastre și ale celorlalți, cu atât mai eficient va fi rolul nostru în lume. Noi nu ne implicăm pe plan mondial pentru că avem angajamente; noi avem angajamente pentru că suntem implicați. Interesele noastre sunt cele care trebuie să dea formă angajamentelor noastre, mai curând decât invers”(3).

De partea cealaltă, motivele pentru care China urmărea să reia legăturile cu SUA erau atât politice, izolarea internațională după înghețarea relațiilor cu URSS-ul, necesitatea recunoașterii ca mare putere și prin urmare acceptarea la ONU în locul Taiwanului, dar și economice, China având nevoie de sprijinul tehnologic pentru dezvoltarea resurselor de petrol, o deschidere către SUA, liderul în domeniul tehnologiilor petrolului, dar și de ajutor financiar ca urmare a retragerii capitalurilor sovietice (4).

Traseul urmat de subtilitățile diplomatice a început în 1970, în februarie, odată cu trimiterea primului raport de politică externă către Congresul american de către președintele american Richard Nixon. În acest raport președintele susținea că: ”chinezii sunt un popor măreț și important care nu trebuie să rămână izolat de comunitatea internațională. (…) Principiile care fundamentează relațiile noastre cu China comunistă sunt similare cu cele care guvernează politica noastră cu URSS-ul. Politica SUA nu pare a avea impact prea mare asupra comportamentului Chinei, de aceea să părăsim perspectiva ideologică. Cu siguranță în interesul nostru și în interesul păcii și al stabilității în Asia este ca noi să facem pași spre îmbunătățirea relațiilor cu Beijingul”(5).

În martie 1970 departamentul de Stat a anunțat o relaxare a restricțiilor împotriva călătoriilor spre China comunistă, iar pentru aprilie se anunța o scădere a controlului asupra comerțului.

Convorbirile de la Varșovia au fost întrerupte după ce americanii au întreprins operațiuni militare în Cambogia. Dar în iulie, chinezii au făcut un nou gest diplomatic prin eliberarea episcopului romano-catolic, de cetățenie americană, James Edward Walsh, ce fusese arestat în 1958.

Pe 25 octombrie, președintele american, Richard Nixon, a dat un nou interviu revistei *TIME*, în care și-a reafirmat dorința de reluare a legăturilor cu China comunistă: ”Tot ceea ce îmi doresc înainte de a muri este ca eu să merg în China. Dacă eu nu voi reuși, măcar copiii mei să reușească”(6).

În jocul diplomatic al reluării legăturilor dintre China comunistă și SUA au fost implicați și președinții Pakistanului și României.

Primul care a răspuns dorințelor americane a fost Yahya Khan al Pakistanului care a vizitat SUA, pe 25 octombrie 1970. Richard Nixon avusese o discuție pe această temă în 1969 când vizitase Pakistanul. În Memoriile sale președintele american scria: „(…) i-am spus că am decis să încerc să normalizez relațiile noastre cu China și i-am cerut sprijinul ca intermediar. El a spus: <<Desigur noi vom face tot ceea ce ne stă în putință ca să vă ajutam, dar trebuie să știți cât de dificil va fi. Vechii inamici nu vor deveni ușor prieteni. Va fi dificil și trebuie să fiți pregătiți și pentru o respingere.>>"(7).

O discuție pe aceeași temă a fost purtată și cu președintele României, care a venit în vizită de lucru în ziua următoare. În toastul său de la cină Richard Nixon s-a adresat pentru prima dată, într-o referire la China comunistă, prin folosirea numelui oficial de Republica Populară China, ceea ce a reprezentat un semnal diplomatic semnificativ.

La întâlnirea de a doua zi cu președintele României, Nicolae Ceaușescu, Richard Nixon a discutat despre „idealul restabilirii depline a relațiilor diplomatice cu China, prin reprezentanții diplomatici la nivel înalt. (…) Dacă liderii Republicii Populare Chineze doresc să ne spună ceva prin intermediul vostru, iar ambasadorul dumneavoastră îmi aduce mesajul, vă pot asigura că acest mesaj va fi încredințat Casei Albe"(8). Ceaușescu a fost de acord să transmită la Beijing această dorință.

În decembrie, un mesaj de la Zhou Enlai, transmis prin ambasadorul Pakistanului, spunea: „noi am avut mesaje din partea SUA din diferite surse, dar este pentru prima dată când propunerea a venit de la un Conducător, printr-un Conducător, către un Conductor. SUA au știut că Pakistanul este un prieten apropiat Chinei, iar noi am dat importanță cuvenită mesajului"(9).

Pe 16 decembrie, primul ministru al Chinei comuniste, Zhou Enlai, a transmis, prin președintele Pakistanului, un mesaj prin care se specifica că reprezentantului american va fi bine-venit la Beijing pentru o discuție în privind Taiwanului. El a menționat că mesajul a fost aprobat de președintele Mao și de Lin Piao(10).

Prin ambasadorul Pakistanului, AghaHilaly, Nixon a transmis un alt mesaj în care a spus: „că întâlnirea nu trebuie limitată doar la o discuție asupra Taiwanului și i-am propus ca reprezentanții chinezi și americani să se întâlnească în Pakistan, ca să discute posibilitatea unei întâlniri la nivel înalt la Beijing, în viitor"(11).

Într-un interviu luat de scriitorul EdgardSnow lui Mao Tse-tung pe data de 18 decembrie acesta i-a declarat: „aș fi bucuros să vorbesc cu președintele, indiferent dacă acesta vine ca turist sau ca președinte"(12).

La 11 ianuarie 1971, ambasadorul român la Washington, Corneliu Bogdan, a discutat cu Kissinger, faptul că, după întâlnirea din octombrie, Ceaușescu și-a trimis vice-premierul la Beijing, unde Zhou En-lai i-a dat un mesaj pentru președintele american, în care se specifica: „Comunicarea cu președintele SUA nu este o noutate. Există doar o problemă de înțelegere între noi și anume ocupația SUA asupra Taiwanului. Dacă SUA doresc să rezolve problema și au o soluție Republica Populară China este pregătită să-l primească pe trimisul său special la Beijing. Acest mesaj are acordul președintelui Mao și al lui Lin Piao”(13).

Președintele american a trimis Congresului american cel de-al doilea raport anual asupra politicii externe, în 25 februarie 1971, raport în care se afirma: „în anul care urmează voi examina cu atenție viitorii pași care trebuie făcuți pentru a se crea largi oportunități de contact între poporul chinez și american și metodele prin care vom îndepărta obstacolele inutile din calea realizării acestor oportunități. Noi sperăm la reciprocitate”(14).

Departamentul de Stat al SUA anunța, la 15 martie 1971, ridicarea tuturor restricțiilor de călătorie pentru cetățenii americani ce intenționau să ajungă în China comunistă.

A urmat în aprilie 1971 „scânteia”, care a determinat reluarea legăturilor dintre cele două state și anume invitarea echipei de tenis de masă americane în China comunistă, după încheierea Campionatului Mondial de Tenis de masă care s-a ținut în Japonia.

În anii ”60 a fost descoperit de către Edward Lorentz, meteorolog MIT, „efectul fluturelui”. Potrivit acestei teorii, bazată pe o investigație matematică, o serie de evenimente minore aparent haotice și fără mare legătură între ele pot provoca mari schimbări. Conform teoriei, bătăile de aripi ale unui fluture, într-un anumit timp la Beijing, poate afecta vremea la New York, câteva zile mai târziu. S-a demonstrat că efectul pe termen lung al întâmplărilor mici și aparent neînsemnate este dificil, dacă nu imposibil de prevăzut”(15).

Acest efect se poate spune că a fost valabil și în reluarea legăturilor dintre SUA și China comunistă, la începutul anilor ”70. În aprilie 1971, echipa de tenis de masă a SUA a vizitat China comunistă, astfel că „diplomația ping-pong” a creat consecința „teoriei efectului fluturelui” în normalizarea relațiilor dintre China și SUA, după 22 de ani de confruntare mutuală. O minge de ping-pong a reușit să lege cele două națiuni.

Diplomația „ping-pong” și-a făcut apariția cu ocazia celui de-al 31-lea Campionat Mondial de Tenis de Masă, care a avut loc la Nagoya, în Japonia, între 28 martie-7 aprilie 1971. Cu zece zile înainte de expirarea termenului de înscriere, oficialii guvernamentali chinezi au decis să nu trimită echipa chineză în Japonia. Președintele Asociației de Tenis de Masă din Japonia, KojiGoto, a făcut personal o călătorie la Beijing și a discutat cu oficialii chinezi despre un asemenea eveniment. El a afirmat că nu se vor dezbate probleme politice, că nu se vor face referiri la problema celor două Chine, iar Asociația Taiwaneză va fi exclusă din Asociația Asiatică a Tenisului de Masă.

Zhou Enlai, primul ministru al Chinei comuniste, a hotărât să se consulte cu sportivii, antrenorii și oficialii cluburilor chineze. Marea majoritate a hotărât să se meargă la competiție, dar să nu se joace nici un meci. În cele din urmă propunerea a fost trimisă lui Mao Tze-dun. Acesta, cu două zile înaintea plecării echipei, a răspuns, scriind pe raportul lui Zhou Enlai: „sunt de acord” și a adăugat: „echipa noastră trebuie să meargă. Ea trebuie să fie pregătită nu numai pentru dificultăți, dar și pentru moarte. Trebuie să fim pregătiți să pierdem câțiva oameni; bineînțeles că ar fi bine să nu-i pierdem”(16).

Echipa Chinei comuniste a plecat spre Japonia, dar nu înainte de a se fi stabilit câteva reguli în legătură cu contactele dintre jucătorii americani și cei chinezi; astfel jucătorii chinezi nu aveau voie să inițieze conversații sau să schimbe salutări la întâlnirea cu delegația americană, iar dacă ar fi jucat împotriva echipei americane nu erau permise strângeri de mână sau schimburi de fanioane.

În timp ce erau în Japonia, jucătorii chinezi au avut ocazii să-i întâlnească pe cei americani, dar aceste întâlniri au fost întâmplătoare. Combinația acestor „elemente ale coincidenței” au stimulat efectul teoriei „efectul fluturelui”, ceea ce a ajutat la formularea modelului „diplomației ping-pongului”.

Pe 30 martie 1971, Song Zhou, secretarul general al delegației chineze, s-a așezat la aceeași masă cu Graham Steenhoven, șeful delegației americane și președintele Asociației Americane a Tenisului de Masă. Steenhoven a menționat că, în urmă cu 15 zile, Departamentul de Stat al SUA a ridicat interdicția asupra călătoriilor cetățenilor americani în China. În timpul unei alte conversații, Steenhoven a comentat politicos: „am auzit că echipa Iugoslaviei a fost invitată în China pentru o săptămână, după campionat,” apoi a completat: „am admirat îndemânarea jucătorilor chinezi, iar dacă jucătorii americani ar avea șansa să viziteze China, ei ar avea cu siguranță o mulțime de lucruri de

învățat de la chinezi. Între timp, sper ca jucătorii chinezi să poată vizita SUA”(17).

După cină, pe 30 martie, seara, Song s-a consultat cu alți 6 oficiali ai delegației chineze și au trimis un raport Beijingului, privitor la intențiile echipei americane, dar nu s-a primit nici un răspuns.

Pe 2 aprilie, toți jucătorii au fost invitați la un tur al Japoniei, iar pe nava care îi transporta, un jucător american a întrebat în glumă un jucător chinez: „am auzit că ați invitat echipele engleze și canadiene să viziteze China. Când va fi și rândul nostru?” Această remarcă a fost notată de Wang Zhaoyun, șeful adjunct al delegației chineze, ca un nou semnal și a fost raportată la Beijing în aceiași zi.

De la Ministerul de Externe chinez și de la Comitetul Național de Educație Fizică al Chinei a venit un răspuns negativ, pe 3 aprilie, în care se menționa: „puteți spune jucătorilor americani că nu este încă vremea să-i invităm în China. Cu siguranță, în viitor, se va ivi o asemenea oportunitate”(18).

O conversație, între jucătorul chinez Zhuang Zedong și cel american Glenn Cowen, a fost inițiată pe 3 aprilie 1971, la sfârșitul căreia cel dintâi i-a dăruit jucătorului american un afiș cu munții Yellow. Zhao Zhenghong, șeful delegației chineze a avut o reacție impulsivă la adresa jucătorului, deoarece conform regulilor stabilite acasă, jucătorii nu aveau dreptul de a lua contact cu jucătorii americani. Drept replică, Zhuang a spus: „ia-o ușor. Ai prea multe griji ca șef al delegației, iar eu sunt un simplu jucător. Nu contează”(19).

Când Cowen și Zhuang s-au despărțit, spre autocare au fost înconjurați de ziariști, iar Cowen s-a fotografiat împreună cu Zhuang. A doua zi Cowen i-a făcut cadou lui Zhuang un tricou, ce avea trei culori roșu, alb, albastru și era inscripționat pe el în limba engleză: „Let It Be.” A urmat o nouă rundă de interviuri cu jurnaliștii. În raportul de seară delegația chineză nu a menționat nimic despre această întâmplare.

La amiază, pe 6 aprilie 1971, delegația chineză a primit instrucțiuni de la Beijing, în care se specificau: „spuneți-le jucătorilor americani că nu este încă timpul pentru vizita lor în China. Oportunitatea poate fi în viitor. Voi puteți să le luați adresele”(20).

În aceeași seară de 6 aprilie, înainte de culcare, Mao a citi într-un raport, ce cuprindea materialele de referință asupra evenimentelor zilnice, despre întâlnirea dintre Cowen și Zhuang. Pe la 11, seara, și-a sunat secretara și i-a spus să-l sune pe Wang Hairong, șeful Protocolului din Ministerul de Externe chinez și să invite echipa americană în China. Fiind noapte, secretara lui Mao a amânat până dimineața să transmită

mesajul. Dimineața, Mao a confirmat dispoziția dată și imediat s-au început aranjamentele pentru primirea vizitei echipei americane.

Pe 7 aprilie, la ora 9.15, Zhou Zhenghong a fost informat, printr-o telegramă urgentă, că: „o decizie a fost luată, noi invităm echipa americană, inclusiv șefii delegației, să viziteze țara noastră. Vizele de intrare se pot obține la Hong Kong. Dacă fondurile de călătorie sunt insuficiente, veți contribui la ele”(21).

Zhou s-a grăbit la hotelul unde era cazată echipa americană, ce era gata de plecare și a reușit să vorbească cu Rufford Harrison, șeful adjunct al delegației americane, despre invitația făcută de guvernul Chinei comuniste. Acesta a informat, la ora 11.00, ambasada americană din Japonia. Ambasadorul american a trimis mai departe vestea la Departamentul de Stat, unde a fost preluată de secretarul de stat William Rogers, ce a trimis-o mai departe la Casa Albă. Președintele american Richard Nixon a aprobat imediat acceptarea invitației. În *Memoriile* sale, el a descris astfel evenimentul: „am fost surprins și am fost plăcut impresionat de această veste. Nu m-am așteptat niciodată ca invitația Chinei să fie fructificată sub forma invitației echipei de ping-pong”(22). De asemenea i-a sunat pe Roger William și pe Henry Kissinger pentru a discuta intențiile reale ale Beijingului. Concluzia a fost că mișcarea Beijingului nu era un eveniment izolat, ci dimpotrivă semnifica începutul unui proces diplomatic deosebit de important(23).

Pe 10 aprilie 1971, la ora 10.00 a.m. delegația americană de tenis de masă a ajuns la Luhou Bridge ce lega Hong Kongul de China și a început vizita istorică de șapte zile în China comunistă.

Reluarea relațiilor dintre China și SUA s-au bazat pe teoria „efectului fluturelui”, deoarece o serie de întâmplări, aparent fără legătură între ele, au determinat „scânteia” de care aveau nevoie ambele state. Întâmplări minore care au constituit puncte de plecare au fost: insistențele reprezentantului Asociației de Tenis de Masă din Japonia, KojiGoto, de a participa la competiție și echipa Chinei; acordul dat de oficialii chinezi pentru a participa la campionat; întâlnirile dintre jucătorii celor două echipe şi curajul acestora de a conversa, în ciuda interdicțiilor stabilite în țară; fotografierea și interviurile celor doi jucători, Zhuang Zedong și Glenn Cowen, care au trecut peste regulile stricte ale delegației chineze; acordul dat de Mao, pentru vizitarea Chinei, după ce a văzut informațiile din presă despre cei doi; întârzierea delegației americane la hotelul unde erau cazați și acceptarea invitației de către oficialii de Casa Alba, dar și de către jucătorii americani.

Jocul diplomatic a fost continuat după acest gest făcut de partea chineză și a avut o evoluție și mai accentuată.

Ambasadorul pakistanez, Hilay, a revenit cu un nou mesaj de la Zhou Enlai, pe 27 aprilie 1971, transmis prin președintele pakistanez Yahya, în care se spunea: „problema Taiwanului rămâne o condiție esențială și principală, care trebuie rezolvată înaintea reluării relațiilor(…) guvernul chinez reafirmă dorința sa de a primi oficial un trimis special al președintelui american sau secretarul de stat sau chiar pe președintele SUA pentru o întâlnire directă și pentru discuții”(24).

După primire acestui nou mesaj, atât Nixon, cât și Kissinger au fost preocupați pe cine să trimită la negocierile care urmau să aibă loc. Inițial a fost propus David Bruce, negociatorul de la Paris, dar cei doi au realizat că acesta putea fi identificat cu Vietnamul și l-ar fi respins. A urmat propunerea lui William Rogers, dar acesta, ca secretar de stat era o figură prea cunoscută, iar aceste prime contacte se doreau a fi secrete. În cele din urmă s-a decis că omul potrivit pentru această misiune este chiar Henry Kissinger.

Kissinger l-a chemat pe ambasadorul pakistanez, Hilaly, pe 10 mai, și i-a înmânat personal un mesaj pentru Zhou Enlai, ce urma să fie transmis prin președintele pakistanez. În mesaj se afirma dorința normalizării relațiilor dintre cele două state, propunerea ca Kissinger să facă o călătorie secretă, în avans față de călătoria președintelui american, la Beijing, pentru stabilirea agendei de discuții și pentru începutul unor schimburi de puncte de vedere.

Răspunsul la mesaj a venit pe 31 mai, tot prin intermediul ambasadorului pakistanez. În acest mesaj de răspuns se specifica:

1. Este foarte încurajator și pozitiv ultimul mesaj.
2. Vă rugăm să transmiteți domnului Kissinger că întâlnirea va avea loc pe terenul chinez, drept pentru care s-au făcut toate aranjamentele necesare de către noi.
3. Nivelul întâlnirii va fi propus de voi(25).

La 2 iunie , un nou mesaj a fost primit de ambasada pakistaneză, în care se spunea„premierul Zhou Enlai a studiat cu seriozitate mesajele primite de la președintele Nixon din 29 aprilie, 17 mai și 22 mai 1971 și a raportat cu mare plăcere președintelui Mao Tse-tung că președintele Nixon a acceptat sugestia sa de a vizita Beijingul pentru a discuta direct cu liderii Republicii Populare China. (…) Premierul Zhou Enlai salută vizita în avans a lui Kissinger în China, ca reprezentant al SUA, pentru întâlnirea secretă cu oficialii chinezi, necesară pentru pregătirea și aranjarea vizitei președintelui american Nixon”(26).

Pregătirea plecării lui Kissinger în China comunistă s-a făcut în cel mai mare secret, deoarece se prefigurau contestări violente din partea Taiwanului, dar și din partea opozanților americani, care nu vedeau oportunitatea unei asemenea călătorii într-o țară comunistă.

Planul călătoriei lui Kissinger prevedea un zbor spre Vietnam, pentru consultații și o oprire în Pakistan. Aici, o durere de stomac l-ar fi ținut în pat și nu ar fi fost văzut de către presă. Cu sprijinul președintelui pakistanez, Yahya, a fost dus la un aeroport de unde a zburat spre China. Boala sa a ținut între 9 și 11 iulie 1971. Călătoria secretă a lui Kissinger în China comunistă a primit numele de cod Marco Polo. Ziariștii acreditați pe lângă el, se pare, că au acceptat indispoziția sa și nu i-au acordat prea mare atenție și importanță.

Din cauza secretului, orice comunicare între Kissinger și președintele american era întreruptă, chiar după revenirea lui Kissinger în Pakistan. În vedere evoluției și finalitatea discuțiilor între cele două părți s-a convenit totuși folosirea unui cuvânt cod, dacă misiunea a avut succes, iar călătoria lui Nixon a fost aranjată, acest cuvânt cod era „Eureka”.

În data de 11 iulie 1971 președintele american a primit prin telefon cuvântul cod așteptat, ceea ce însemna că misiunea lui Kissinger a avut succes.

Nixon a făcut un anunț televizat pe 15 iulie, în care a vorbit despre intenția sa de a face o vizită în China. Reacțiile, pe plan intern, au fost în general favorabile, cu excepția conservatorilor, care i-au reproșat că, prin această inițiativă capitulează în fața comunismului și că, de fapt, vizita ascunde o diversiune care avea menirea să distragă atenția poporului american de la inflație și de la creșterea prețurilor. Pe plan internațional Taiwanul a fost dezamăgit de această inițiativă, dar SUA l-a asigurat de continuarea ajutorului și menținerea tratatului de asistență mutuală.

La 20 octombrie, Kissinger a revenit în China comunistă, într-o călătorie de șase zile. S-a pregătit agenda de lucru și au fost stabilite planurile de călătorie ale lui Nixon în China.

Kissinger a descoperit că partea chineză era interesată de asigurarea din partea Americii că nu va coopera cu Kremlinul în implementarea doctrinei lui Brejnev. Despre personalitățile chineze Henry Kissinger le-a caracterizat astfel: „Mao, Zhou Enlai și mai târziu Deng erau personalități extraordinare. Mao era revoluționarul vizionar, brutal și nemilos, ucigaş la nevoie. Zhou era administratorul elegant, fermecător, strălucitor; iar Deng, reformatorul convingerilor

fundamentale. Cei trei bărbați reflectau o tradiție comună de analiză laborioasă și de distilare a experiențelor unei țări străvechi, cu un instinct care le permitea să distingă între ceea ce era permanent și ceea ce ținea de tactică”(27).

În aceiași perioadă, când a avut loc cea de-a doua călătorie a lui Kissinger în China s-a produs recunoașterea Republicii Populare China ca membră a ONU, în locul Taiwanului. Oficialii Departamentului de Stat au încercat în iulie și august să obțină din partea Taiwanului acceptarea planului care permitea Republicii Populare China să devină membră a ONU (ceea ce implica obținerea locului Taiwanului de la Consiliul de Securitate), în timp ce Taiwanul rămânea doar simplu membru al Adunării Generale a ONU. Acest plan a fost refuzat de Taiwan.

Președintele Nixon și Kissinger au transmis în preajma votării un mesaj ambasadorului american la ONU George Bush „să lupte din greu” pentru menținerea Taiwanului în Adunarea Generală a ONU.

Suprapunerea votului din Adunarea Generală cu plecarea lui Henry Kissinger la Beijing, a determinat ca acesta să ia în considerare amânarea călătoriei, pentru a nu se da o interpretare greșită gestului său. Dar în cele din urmă călătoria a avut loc, deoarece s-a ajuns la concluzia că oricum soarta votului nu mai putea fi schimbată.Votul a avut loc pe 25 octombrie 1971 și a avut următoarea structură: 76 pentru, 35 contra și 17 abțineri. Taiwanul a fost exclus, iar China comunistă a devenit singura reprezentantă a poporului chinez (28).

În urma aranjamentelor diplomatice vizita de lucru a președintelui american Richard Nixon în China comunistă a început pe 21 februarie 1972 și a durat șapte zile. Înainte de a pleca acesta a avut o consultare cu scriitorul și filosoful francez Andre Malraux, care i-a cunoscut personal pe Mao Tse-tung și pe Zhou Enlai în anii `30, iar de-a lungul anilor a ținut legătura cu ei.

Referitor la politica externă chineză Malraux i-a spus lui Nixon: „Acțiunea Chinei în Vietnam este o impostură. A fost o perioadă când prietenia dintre China și Rusia era senină, când se permitea armelor rusești să traverseze teritoriul lor în drum spre Vietnam. Dar China nu a ajutat pe nimeni niciodată! Nici Pakistanul, nici Vietnamul. Politica chineză este o fermecătoare minciună! Chiar chinezii înșiși nu cred în ea; ei cred numai în China; doar în China! (…) Pentru Mao China este un continent – este Australia pentru el însuşi. Doar China este importantă”(29).

Călătoria efectuată de Nixon s-a încheiat cu semnarea Comunicatului de la Shanghai. Acesta cuprindea într-o primă parte expunerea concepțiilor celor două guverne asupra ideologiei, problemelor internaționale, Vietnamului și Taiwanului. O altă parte cuprindea subiecte asupra cărora cele două guverne au căzut de acord. Principalele puncte comune au fost:

- Progresul pe calea normalizării relațiilor între China și SUA este în interesul tuturor țărilor;
- Ambele doresc să reducă pericolul unui conflict militar internațional;
- Niciuna dintre părți nu trebuie să urmărească hegemonia în regiunea Asia – Pacific și fiecare se opune oricărei alte țări sau grup de țări care încercă să stabilească o astfel de hegemonie;
- Niciuna dintre părți nu este pregătită să negocieze în numele unei a treia părți sau să încheie înțelegeri cu cealaltă, îndreptată împotriva altor state (30).

Traduse în limbaj diplomatic, acesta acorduri însemnau pe de o parte că guvernul chinez nu va întreprinde nimic pentru agravarea situației din Indochina sau Coreea, iar pe de altă parte că nici SUA , nici China nu vor coopera cu blocul sovietic și că ambele se vor opune oricărei încercări a unei alte țări de a obține dominația în Asia. În fapt, singura țară în stare să domine Asia, în afara celor două, era URSS-ul, prin urmare se forma o alianță tacită împotriva extinderii puterii sovietice în Asia.

În același comunicat Statele Unite au recunoscut principiul unității chineze, Taiwanul fiind considerat o provincie a Chinei, au admis să-și retragă trupele pe măsura diminuării tensiunii, dar se dorea o rezolvare a conflictului pe cale pașnică.

Apropierea dintre cele două state a continuat și a culminat cu anunțarea la 16 decembrie 1978 a normalizării relațiilor diplomatice dintre cele două state, iar în 1979 acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. Actorii care au contribuit în cea mai mare măsură la apropierea celor două guverne părăsiseră însă scena politică: Mao a decedat în 1976, iar Richard Nixon a fost nevoit să demisioneze în urma scandalului Watergate.

Note bibliografice:

1. Nixon, Richard, ***Asia after Vietnam***, Foreign Affairs, Octombre, 1967, 1(46), pag. 121.
2. Ibidem, pag.123.
3. Henry Kissinger, ***Diplomație***, Ed. All, București, 2003, pag.619.

4. Richard Crockatt, ***The FifttyYears War***, Ed. Routledge, London and New York, 2000, pag. 247.
5. XXX, ***The Memoirs of Richard Nixon***, Ed. Grosset& Dunlop, New York, 1978, pag. 545.
6. Ibidem, pag.546.
7. Ibidem.
8. ***FRUS, China 1969-1972***vol. XVII, United StatesGovernmentPrinting Office, Washington, 2006, pag. 239.
9. Ibidem, pag. 250.
10. Ibidem, pag. 251.
11. XXX, ***The Memoirs of Richard Nixon***,*op.cit.*, pag. 547.
12. Ibidem.
13. ***FRUS, China 1969-1972,*** *op. cit.*,pag. 254.
14. XXX***, The Memoirs of Richard Nixon,****op. cit.*,pag 548.
15. Zhaohui Hong și Yi Sun, ***The Butterfly EffectandtheMaking of „Ping-PongDiplomacy,"*** Journal of Contemporary China, 9(25), 2000, pag. 429-430, apud. James Gleick, ***Chaos-Making a New Science,*** Ed. PenguinBooks, New York, 1987, pag. 9-32.
16. Ibidem, pag. 435.
17. Ibidem, pag. 434.
18. Ibidem, pag. 435.
19. Ibidem, pag. 436.
20. Ibidem.
21. Ibidem.
22. Ibidem, pag. 438.
23. XXX, ***The Memoirs of Richard Nixon***,*op.cit.*, pag. 548
24. haohui Hong și Yi Sun, *op. cit.* pag. 440.
25. XXX, ***The Memoirs of Richard Nixon***,*op.cit.*, pag. 550.
26. Ibidem, pag. 551.
27. ***FRUS, China 1969-1972,*** *op. cit.*,pag. 332.
28. Henry Kissinger, *op. cit.*, pag532.
29. ***FRUS, China 1969-1972,*** *op. cit.*,pag 574
30. XXX, ***The Memoirs of Richard Nixon***,*op.cit.*, pag. 557.

ISTORICUL G.I IONESCU-GION
O BIOGRAFIE DE EXCEPȚIE

Alin Ciupală

Urbea noastră a devenit de ceva vreme un efervescent centru cultural. Casele de cultură, muzeele locale, Biblioteca Municipală "Dr. C.I.Istrati", filarmonica coordonată de Tudor Moisin, muzicolog şi muzician de mare talent, oferă câmpinenilor lansări de carte, expoziţii de artă, concerte la care participă interpreţi celebri, spectacole de teatru frecvente, publicaţii cu frumoasă ţinută grafică si bogat conţinut, și multe altele.

Muzeul Memorial "B.P. Hasdeu organizează anual la 2 iulie, data la care cărturarul îşi serba soţia și fiica, un simpozion cu mulţi invitaţi.

În timp, am participat cu o suită de comunicări sub titlul „Arheologie literară” prin care făceam cunoscute mărturii legate de familia Hasdeilor : destinul arhivei de familie din Basarabia, numele celui care a fost decoratorul castelului, faptul că Eminescu a jucat într-un rol secundar în "Răzvan și Vidra" şi alte amănunte dezgropate din cărţi si periodice scufundate în uitare.

O comunicare în care aminteam de o idilă a Iuliei şi un proiect de căsătorie aprobat de Bogdan Petriceicu, a stârnit o dispută cu cei trei mari specialişti în viaţa şi opera genialului nostru concetăţean, universitarii Oprişan, Stancu Ilin şi Crina Decusară Bocșan. Aceştia au învăluit-o pe precocea Iulie într-o aură de legendă, transformând-o într-o făptură nepământeană, având numai geniu şi spiritualitate. Contemporanii şi prietenii Hasdeilor ne-au lăsat însă şi alte consemnări. Acestea se referă la legăturile dintre Bogdan Petriceicu şi discipolul său preferat Ionescu Gion. În 1986,editura Minerva, în colecţia Restitutio, a reeditat o selcţie din opera acestui valoros istoric şi publicist într-o ediţie îngrijită de Vistian Goia cu titlul "Portrete şi evocări istorice". Cităm din prefaţa lui Vistian Goia: "În ultimul pătrar al veacului al XIX-lea, G.I.Ionescu-Gion era o prezenţă activă în publicistica vremii, cât şi în domeniul mai specializat al studiilor istorice... Abordând cu aceeaşi plăcere foiletonul, studiul erudit, evocarea biografică sau relatarea memorialistică, el era considerat în epoca marilor clasici când un vlăstar din şcoala istorică a lui Hasdeu, când un stilist crescut sub mantie odobesciană".

Un prieten apropiat, important nuvelist, epigramist si memorialist, Radu D. Rosetti, ne explică numele oarecum ciudat. Cităm: "Gion! Îl chema G.Ionescu; şi în loc să se singularizeze ca alţii prin adăugirea lângă numele de la ofiţerul stării civile a localităţii unde s-a născut, să-şi zică deci Ionescu-Piteşti, prin împreunarea numelor, s-a botezat englezeşte Gion – şi atât stă scris pe lespedea unui monument sub care doarme de mult într-un colţ uitat al cimitirului Bellu, ca şi sub bustul care s-a ridicat pe o piaţă liniştită în oraşul unde a văzut lumina zilei".

Prezentăm câteva date biografice. S-a născut la 14 octombrie 1857 la Piteşti. Urmează studii liceale la "Gheorge Lazăr" şi "Sfântul Sava" unde s-a destins în studiul istoriei şi al limbilor moderne. Elev premiat mereu, a fost ales meditatorul copiilor domnitorului Al. Ioan Cuza.

I-a însoţit pe elevii săi, Alexandru şi Dimitrie, în călătoriile făcute prin Italia şi Spania cu scopul cunoaşterii elementelor istorice. Gion îşi continuă studiile la Universitatea din Bucureşti, unde devine studentul apropiat şi preţuit al lui Hasdeu şi al lui Odobescu. Primeşte o bursă din partea Ministerul Instrucţiunii Publice si îşi desăvârşeşte studiile la Paris şi Bruxelles, întorcându-se în ţară în 1884 cu titlul de doctor în litere și filosofie. Începe o rodnică activitate didactică, profesor de limba franceză la Liceul "Matei Basarab", unde îi are ca elevi între alţii pe Petre V. Hameş, George Oprescu, Ion Livescu. Ultimul, rector mai târziu al Universităţii din Bucureşti şi ministrul învăţământului, îl descrie: "un dascăl cu mare capital de cunoştinţe, cu rafinamente de gust, cu vorbire elegantă, cu sublinieri ironice de calitate aleasă, una din icoanele distinse din marea pleiadă dispărută". Îşi începe activitatea ştiinţifică în 1876 publicând numeroase studii. Un moment deosebit marchează viaţa particulară a lui Ionescu Gion. Se leagă de numele Iuliei Hasdeu, pe care elevul savantului o dorea ca soţie, tatăl consimţind. Cităm din prefaţa lui Vistian Goia: „Existența unei simpatii reciproce între cei doi tineri este certă astăzi după publicarea corespondenţei dintre părinte şi fiică. Romanul lor de dragoste se derulează rapid, în deceniul al nouălea din veacul trecut, având ca apogeu vara anului 1887, cînd aflaţi în vacanţă la Curtea de Argeş, tânărul îndrăgostit lasă posterităţii cel mai frumos portret al Iuliei cu un an înainte de moartea acesteia : “Era rumenă, frumoasă, veselă, zveltă în talia-i subţire şi mlădioasă, cu ochii umezi de zglobie fericire, prietenoasă şi glumeaţă, fără umbră de cochetărie, înflăcărîndu-se în orice discuţiune, cunoscînd toate cestiunile ce se ridicau în conversaţiune – şi în toate, cu toate şi din toate respirînd viaţa şi puterea minţei în cea mai splendidă a lor arătare".

Nici fiicei lui Haşdeu nu i-a putut fi indiferent intelectualul de treizeci de ani pe care îl urmărea chiar de la Paris în paginile "Românului" sau "Revistei Noi", fiind probabil impresionată şi de înfăţisarea plăcută a bărbatului "înalt, blond, zdravăn, cu ochii vioi, cu părul în formă de perie... ştiind să se facă simpatic în societate, din fire glumeţ, exuberant, cult, plin de vervă" .

Moartea Iuliei în septembrie 1888 pune capăt idilei romantice. Gion nu o va uita niciodată, atât de răvăşit sufleteşte, nu se va regăsi câţiva ani buni, vieţuind solitar.

Ajuns la vârsta maturităţii,la patruzeci de ani se căsătoreşte cu doamna Ana Ciupagea, din societatea artistică bucureşteană (1). Se instalează într-o casă somptuoasă din str. Lucaci, unde îşi invită prietenii, personalităţi din lumea academică, literară si artistică: poeţii, profesorii, actorii sau pictorii cunoscuţi din epocă. Nelipsiţi la mesele copioase și la discuţiile savante care urmau erau: istoricii Hașdeu şi Tocilescu, poetul Cincinat Pavelescu, actriţa Aristizza Romanescu, pictorul Nicolae Grigorescu. În această perioadă devine un obişnuit al curţii regale. Este ales membru corepondent al Academiei. Lucrarea care l-a consacrat este voluminoasa istorie a Bucurescilor, o adevărată bijuterie de carte, devenită o raritate bibliofilă.

În memoriile sale intitulate "Eri...", publicate la editura Universul în 1943, Radu Rosetti ne spune că pentru această lucrare, imboldul de-a o face a pornit "dela o ţuică" prin Moş Costache Bălcescu – fratele mai mare al lui Nicolae Bălcescu – fost sfetnic al Coroanei, "mai-mai s'ajungă centenarul" , care avea o memorie prodigioasă. La mesele din strada Lucaci, Costache Bălcescu, o adevarată arhivă vie, delecta oaspeţii cu amintiri şi Gion nota tot ce auzea. După moartea prematură a Iuliei, Hasdeu nemaiavând alţi urmaşi s-a hotărât să-l înfieze pe Gion. Radu Rosetti publică un document necunoscut, aflat în posesia rudelor autorului istoriei Bucureştilor, dispărut şi el prematur la 29 iunie 1904, în urma unui atac de inimă. Redăm în întregime acest document :

"Amice Gion,

Ultimul Pietriceicu-Hasdeu, doresc a nu se stinge în România un nume vechi, de patru veacuri şi pe care cu atâta vrednicie l-au purtat bunicul meu, tatăl meu, fie-mea. Sunt sigur că ceasul morţii mele nu e departe:

Oh, mon âme, ayons bon espoir:
Dieu, sans doute a marqué notre heure;
Jamais l'étérnité ne leurre :
Un beau jour améne un beau espoir....

(Ah, suflete al meu, s'avem speranţă
Dumnezeu, fără îndoială ne-a marcat ora
Nici o dată eternitatea nu ne trădează
O bună zi aduce o nouă speranţă)

Şi de aceea, cunoscând inima şi mintea D-tale, te-am ales pentru a purta după încetarea mea din viaţă, D-ta şi urmaşii D-tale, numele Petriceicu Hasdeu, împreună cu armele neamului meu (blazonul) şi cu deviza " Pro fide et patria " – Dumnezeu şi România.

Strângere de mână
B.P.Hasdeu

Bucureşti 14 iulie 1890
D-sale
D.G. Ionescu- Gion "

Această scrisoare arată stima şi iubirea pe care o purta Hasdeu amicului şi colaboratorului său şi lăsăm cititorii noştri să aleagă domniile lor dacă a existat un proiect de căsătorie între Iulia şi Gion.

(1) Se poate observa că în viaţă cei mai mulţi cu toate sforţările lor nu reuşesc să obţină de la contemporani aprecierea corectă a talentului şi valorilor artistice. Este și cazul dinstinsei Ana Ciupagea, societară a Teatrului nostru Naţional. A făcut studiile la Conservatorul din Bucureşti şi cu un ajutor mic, aproape ridicol, a urmat cursuri de actorie şi la Paris.

Întoarsă în ţară a primit diverse roluri remarcându-se pe scena Naţionalului prin jocul simplu şi natural. A jucat alături de Grigore Manolescu în "Hamlet". Un mare succes a avut în "Apologia lui Alecsandri", de Ollănescu Ascanio, având ocazia să creeze un rol de o frumuseţe scenică neuitată. Dragostea de teatru a îndemnat-o să scrie un număr de piese: Virginia (tragedie), Noaptea de Paşti(dramă), Apartament de închiriat (comedie) şi alte lucrări de valoare care au avut succes. A făcut şi numeroase traduceri din dramaturgia universală care se remarcă prin respectul textului şi o limbă românească îngrijită.

Ana Ciupagea avea si darul de poetă. Versurile sale au o notă femenină de o rară gingăşie:

Triste, rătăcim pribege,
După urme de scântei,

Noapte din văzduh le aşteaptă
Eu le-aştept din ochii tăi.

Ana Ciupagea a murit tânără, neputând da încă dovada maturităţii talentului ei. A fost o fiinţă distinsă, de o nobleţe de caracter excepţională, iubită şi stimată de toţi.

Date spicuite din Nicolae Petraşcu – „Icoane de lumină" – vol IV

ANA CIUPAGEA

ISTORIA

BUCURESCILOR

DE

G. I. IONNESCU-GION

Bucurescii sunt credinciósa espresiune a Naţiunei *(10 Mai 1868)*... Urêm acestui iubit oraş, în care se concentră tot ce sufletul nostru a simţit pe pămêntul românesc... sĕ fiă cea mai preţiósă podóbă a Regatului României *(22 Marte 1881)*.

Carol I, Regele Româniel.

Ars quo, in regno illo, et arte, et natura munitior est.

Matthias Corvinus Hungariæ Rex.

BUCURESCI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŬ, STRADA BERZEI, No. 59

1899

PORTRET DE EROU
SALCU ION

Colonel (r) Marian Dulă
Asociaţia Cultul Eroilor „Regina Maria”, Câmpina

Ion Salcu s-a născut la 26 decembrie 1916, într-o familie de muncitori din oraşul Câmpina. A absolvit şcolile primară şi gimnazială, precum şi Liceul „Dimitrie Barbu Ştirbei” (în prezent Colegiul Naţional „Nicolae Grigorescu”) în Câmpina.

După absolvirea liceului, neavând posibilităţi materiale să urmeze o facultate, s-a angajat în calitate de practicant la Societatea „Astra Română” din Moreni. Aici a acumulat cunoştinţele necesare despre materialul tubular folosit în industria petrolieră, cunoştinţe pe care le-a perfecţionat permanent în activitatea desfăşurată până la pensionare, în anul 1977.

Venindu-i timpul să satisfacă stagiul militar, la 1 noiembrie 1936 a fost încorporat la Regimentul 83 Infanterie din Cluj. De aici Ion Salcu a fost trimis la Şcoala Militară de Ofiţeri Infanterie în Rezervă din Ploieşti, pe care a absolvit-o în anul 1938, cu gradul de sublocotenent, după care a fost lăsat la vatră.

Ion Salcu şi-a reluat serviciul la Societatea „Astra Română” din Câmpina. În paralel cu îndeplinirea sarcinilor de serviciu a urmat cursurile Facultăţii de Drept, la fără frecventă, absolvind în anul 1944.

În perioada 1939-1940, datorită aglomerării norilor negri ai războiului pe cerul Europei, Ion Salcu a răspuns mai multor concentrări de instrucţie, la diferite unităţi militare subordonate Diviziei 1 Blindate, comandată de generalul de brigadă Aurelian Son.

Concentrat la 15 martie 1941 la unitatea de Specialităţi Moto din Câmpina, sublocotenentul Ion Salcu a participat la luptele de eliberare a Basarabiei, în funcţia de comandant de pluton tunuri antitanc.

A participat la luptele foarte grele pentru străpungerea rezistentei armatei sovietice din masivul Corneştilor, în zilele de la 14-16 iulie 1941. Ostaşii Diviziei 1 Blindate, din care a făcut parte şi sublocotenentul Salcu, au eliberat, în ziua de 16 iulie 1941, oraşul Chişinău, împreună cu ostaşii români din Divizia 15 Infanterie şi cu ostaşii germani din Divizia 72 Infanterie. Eliberarea Chişinăului a avut un puternic ecou în tară şi în străinătate. După acest eveniment, Diviziile 1 Blindată română şi 15 Infanterie română au urmărit inamicul care se

retrăgea către Tighina (azi Bender), acţiune îngreunată de ploile ce au desfundat terenul şi drumurile. După forţarea Nistrului, efectivele Diviziei 1 Blindate au fost deplasate la Chişinău, pentru o scurtă refacere. În ziua de 31 iulie ostaşii marii unităţi au defilat în faţa generalului Son. Ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii evidenţiaţi în luptele desfăşurate până la Nistru au fost decoraţi.

Participarea sublocotenentului Ion Salcu în luptele de la Cotul Donului i-a marcat viaţa cu amintiri deosebite. Pentru participarea la această mare operaţiune militară, Divizia 1 Blindată a fost deplasată din ţară de la data de 15 august 1942.

Iată ce-şi aminteşte venerabilul veteran despre luptele de la Cotul Donului: „Dacă în luptele din Basarabia şi de la Odessa unitatea din care făceam parte a dispus de tunuri Schneider, calibrul de 47 mm, în luptele de Cotul Donului am fost dotaţi cu tunuri antitanc de 75 mm, mult mai eficiente, cu ajutorul cărora am reuşit să zădărnicim acţiunile ofensive ale armatei sovietice, dezlănţuite la data de 19 noiembrie 1942. Cele mai crâncene lupte la care am participat în zona Cotul Donului au fost cele de la Mihailovka, Morozovskaia şi Cernicevskaia. După aceste lupte, am fost decorat cu ordinul „Coroana României”, cu panglică de virtute militară, clasa a V-a. Regret sincer căderea multor camarazi în luptele la care am participat, precum şi căderea în luptele de la Cotul Donului, a bravului general Son.”

Ordinul Coroana României a fost înființat de regele Carol I în 14 martie 1881, după ce România a fost proclamată regat. Coroana României – în grad de cavaler –avea menirea de a răsplăti servicii deosebite aduse statului și se conferea atât militarilor, cât și civililor. Varianta din 1938 a Ordinului Coroana României cu coroană, spade şi panglică de Virtute Militară, în grad de Cavaler era destinată militarilor, fiind cu spade și se acorda pentru merite deosebite în confruntarea cu inamicul, pentru fapte de vitejie deosebite, citate prin ordin de zi.

În ierarhia din cel de - al Doilea Război Mondial, era al treilea ordin, după Ordinul Mihai Viteazul (cu trei clase) și Ordinul Steaua României (cu șase grade). Decorația a fost scoasă din uz în 1947.

După campania de la Cotul Donului, Ion Salcu a fost mobilizat la locul de muncă, la Societatea „Astra Română”, pentru că armatele germane și române aveau nevoie de petrol.

După război și după terminarea facultăţii, a lucrat, ca jurist, la „Astra Română”,, apoi la SOVROM și la Uzina Mecanică (ACC) Câmpina. Înainte de ieşirea la pensie a lucrat la Baza de Aprovizionare Floreşti.

Ion Salcu a fost avansat în grad, succesiv, până la gradul de colonel în retragere. S-a bucurat de respectul membrilor familiei, al camarazilor din Asociaţia Naţională a Veteranilor de Război şi al cadrelor militare active, în rezervă şi în retragere. În nenumărate rânduri a ţinut expuneri, în şcoli și licee, cu ocazia Zilei Victoriei și a Zilei Armatei, despre faptele de vitejie ale ostaşilor români în campania din Est. A avut o relaţie specială cu Unitatea de Jandarmi, fiind considerat și veteranul unităţii, cadrele active invitându-l ori de câte ori aveau o sărbătoare sau comemorare.

Ion Salcu a fost un bun familist, s-a îngrijit de soţie, de educarea fiicei și fiului, dar și a celor trei nepoate.

Concetăţenii i-au acordat titlul de CETĂŢEAN DE ONOARE al municipiului Câmpina, în aprilie 2008, pentru contribuţia deosebită la dezvoltarea municipiului.

Asociaţia „Cultul Eroilor" va păstra decoraţiile colonelului Ion Salcu la sediul său, iar cadrele militare în rezervă și în retragere vor păstra vie amintirea sa.

PORTRET DE EROU
STOICA M. ION

Colonel (r) Marian Dulă
Asociaţia Cultul Eroilor „Regina Maria", Câmpina

Ion M. Stoica s-a născut la data de 15 martie 1915 în frumoasa localitate Proviţa de Jos, Judeţul Prahova într-o casă, gard în gard cu primăria, ca unic fiu al familiei petrolistului Stoica. Copilăria a fost frumoasă, iar şcoala primară a absolvit-o în localitatea natală.

Liceul Militar l-a urmat la Târgul Mureș (un an) și la Mănăstirea Dealu. La Târgu -Mureș,"în bonghenime", cum zicea cu necaz mama tânărului recrut, care n-a vrut cu nici un chip să-l lase acolo. Se știe,"regățenii" erau mult mai șovini decât ardelenii. Aşa că n-a văzut Targu-Mureşul decât târziu, după patru ani. Acum, tot răul era spre bine, fiindcă,urmând primii ani de liceu la Mănăstirea Dealu, după placul mamei, avea privilegiul de a fi coleg de clasă cu voievodul Mihai, viitorul rege al României. Au fost patru ani deosebit de agreabili din acest punct de vedere, tânărul Mihai nefiind nicidecum genul de persoană care să-și facă interlocutorii să simtă că trebuie să-și cenzureze comportamentul fiindcă se aflau în faţa unui cap încoronat. Ba chiar avea obiceiul să-i îndepărteze pe cei doi aghiotanţi impuşi de protocolul Casei Regale cu vorbele: „Lăsaţi-mă în pace cu colegii mei!". Că erau încă vremurile când fiecăruia i se dădea ce i se cuvine, o dovedește și faptul că, la absolvire, șef de promoție n-a fost declarat neapărat viitorul rege al țării, ci un consătean de-al dlui Stoica, Ștefan Luncașu, frate al binecunoscutei d-re Silvia Luncașu, ani la rând profesoară la Liceul de Fete din Câmpina.

Au urmat alte trepte în carieră: Școala pregătitoare de Ofițeri Infanterie în București, Școala de Ofițeri Artilerie în Timișoara (1937), Cursul perfecționare în București (1941), Institutul Politehnic București (doi ani) la fără frecvență, specializare-inginer topometru.

Și-a început cariera militară cu gradul de sublocotenent (la data de 1 iulie 1937). A fost trecut în rezervă în anul 1946, în Garnizoana Botoşani și s-a stabilit în Garnizoana Câmpina; aici a fost avansat la gradul de maior în rezervă (25 octombrie 1965), locotenent-colonel în rezervă (17 octombrie 1994), colonel în rezervă (17 aprilie 2000) şi general de brigadă în retragere (8 noiembrie 2002).

În cursul carierei militare a îndeplinit funcțiile de comandant de secție artilerie (1937-1941) în Regimentul 30 Artilerie Chișinău, subordonat Diviziei a 15-a Infanterie, comandant de Baterie Artilerie în Regimentul 30 Artilerie, subordonat Diviziei 21 Infanterie Galați.

A participat la campanii militare, începând cu înăbușirea rebeliunii legionare din Bucureşti (ianuarie 1941); în Est – de la Ţiganca (pe Prut) până la Dalnik (zona Odessa), perioada 21 iunie 1941 – 16 octombrie 1941; în Vest, până în Cehoslovacia (septembrie 1944 – mai 1945), fiind rănit uşor la plămânul drept (13 martie 1945).

Fusese în primele rânduri, la îndemnul de luptă: „Ostași, vă ordon: Treceţi Prutul!”, și tot printre primii la traversarea Tisei (care, la Vencelo, avea o lăţime de vreo sută de metri; un întreg regiment român de infanterie era să se înece acolo. Recruţii neinstruiţi, care nu ştiau nici ce-i ăla un tanc. Când au văzut tunul, s-au speriat și au fugit spre apă, lăsând tot armamentul pe poziţii. N-ar fi scăpat de la înec fără prezenţa de spirit a ofiţerului Stoica). Nu se ştie dacă salvatorul a aşteptat vreo răsplată pentru fapta sa. Poate că în sufletul său și-a dorit-o. Sau poate a considerat că și-a făcut doar datoria. „Servesc Patria!”, aşa se răspundea pe vremuri (dar și astăzi) în armată. Cert este că nu el, ci nişte camarazi au descoperit într-un Monitor Oficial că i se acordase Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a cu spade.

La absolvirea Şcolii Militare fusese repartizat la Regimentul 30 Artilerie Chişinău. Regimentul s-a redislocat dincoace de Prut, după Dictatul de la Viena, în apropiere de Galaţi. Începutul războiului l-a găsit în Basarabia, în satul Ţiganca, de lângă Fălciu. Pod de vase era peste Prut! Pe o lungime de 10 kilometri. Infanteria avea nevoie de susţinere, aşa că imediat în spatele „iepurilor de câmp” au trecut Prutul ei, artileriştii.

Trecerea Prutului și-a amintit-o peste ani, cu precizie. „Era o apă limpede și cristalină. Se vedeau peştii cum înoată … N-am putut să mă abţin. Am lăsat bateria în grija altora, mi-am făcut o undiţă și m-am oprit pe mal. De copil îmi plăcea să pescuiesc. Aici, cum băgam undiţa, cum scoteam peștele. O găleată am prins! Până au ajuns ceilalţi în sat, aproape i-am ajuns din urmă, și toţi se întrebau de unde vine mirosul ăsta de pește”.

Asta a fost partea distractivă a războiului. Aveau să vină, însă, și vremurile grele. Sublocotenentul Stoica fusese numit comandant de baterie. În luptele crâncene, regimentul pierduse patru căpitani deodată. „Cum adică eu?”, se mirase tânărul sublocotenent. „Eşti ofiţer activ. Trebuie!”, i se răspunsese. Erau pe dealul Epureni, la Ţiganca. Crunte

bătălii au dat aici. Bătălii în primul rând cu nervii proprii. De la 6 dimineaţa până la 6 seara îi ţinuseră ruşii în rafale de mitralieră. Din grâul iniţial înalt până la brâu nu mai rămăsese nimic. Iar românii nici un deget nu puteau să scoată din tranşee. Trăgeau și ei, dar numai la obiectiv, nu. Rușii - la tocarea nervilor. Până în seara zilei de 5 iulie, trupele române nu înaintaseră mai mult de 300-500 de metri de malul stâng al Prutului; în consecinţă, în luptă a fost aruncată şi Divizia 21 infanterie. Lupte deosebit de grele s-au dat în zonele Ţiganca şi Epureni. Pe flancul drept, Divizia 21 Infanterie, redusă numeric la numai 4 batalioane, a respins atacurile a doua divizii sovietice. Atacurile sovietice au continuat până pe 14 iulie, dar cu intensitate mai mică. În aceeaşi zi, Regimentul I Mehedinţi nr. 17 a fost adus pentru a întări Divizia 21 Infanterie. Pe 15 iulie, Corpul 5 a reuşit în sfârşit să iasă din capul de pod şi să avanseze. Bătălia de la Fălciu/Ţiganca se terminase. Pierderile suferite de cele două divizii erau foarte mari: 2.473 de către Divizia de Gardă şi 6.222 de către Divizia 21 Infanterie. După stăvilirea numeroaselor contraatacuri sovietice, reluarea ofensivei pe frontul românesc s-a produs la 14 iulie, după adoptarea unei noi concepţii care prevedea cucerirea masivului muntos Corneşti, cheia strategică a Basarabiei. Prin acţiunea conjugată a unităţilor germane şi române, Chişinăul a fost eliberat.

Când au scăpat de-acolo au continuat înaintarea spre inima Rusiei. N-au ajuns decât la Odessa. Era greu de trecut pe acolo. Rușii săpaseră adăposturi în șanţuri adânci. N-au putut fi biruiţi decât prin încercuire. De fapt, susţine Ion Stoica, „Odesa n-am cucerit-o; Odesa a căzut. Rușii s-au retras pe mare”. Comandantul Regimentului 30 artilerie, colonelul Rosetti-Bălănescu N. Constantin, a fost decorat cu Ordinul Militar « Mihai Viteazu », clasa a III-a, cu Decretul Regal 2886/17.10.1941. De asemenea steagul Diviziei 21 Infanterie a fost decorat cu Ordinul Mihai Viteazul clasa a III-a.

Când armata română a intrat în Odesa, a găsit un oraş mare, frumos, cosmopolit. Au fost găsiţi și mulţi români acolo, iar aceștia i-au avertizat pe ofiţeri că multe dintre case sunt minate. Generalul Glogojanu n-a crezut şi catastrofa s-a produs: aruncarea în aer a Comandamentul militar român din Odessa de către partizani sau militari sovietici din armata regulată, explozie în care au fost omorâți 16 ofițeri români, inclusiv comandantul militar al orașului, generalul Ion Glogojanu, 46 soldați și subofițeri, mai mulți civili și 4 ofițeri germani de marină. Militarii români nu au reușit să-i prindă pe autorii atentatului și s-au răzbunat pe populația civilă locală. Au fost uciși la întâmplare 5

000 de localnici civili, majoritatea evrei. Un văr de-al d-lui Stoica, ofiţer de marină, a scăpat ca prin minune: ieşise cu numai două minute înainte de producerea exploziei.

După Odessa, s-au întors în ţară, în refacere. În ţară, adică la Bolgrad, în Basarabia („în ţară” înseamnă și Basarabia). Însă Basarabia înseamnă chiar mai mult pentru dl Stoica, fiindcă de-acolo era originară cea cu care s-a căsătorit atunci, în anii războiului, regretata sa soţie.

La Bolgrad, comandant al Diviziei 21 Infanterie era General de divizie Nicolae Dăscălescu, între 30 iunie 1941 și 1 noiembrie 1941.

Întoarcerea armelor l-a surprins pe Ion M. Stoica la Ploieşti, unde se afla într-o nouă refacere de trupe. A stat aici vreo 10 zile, înainte să fie trimis pe Frontul de Vest. A luptat la Carei. A ajuns apoi până la Praga. Acolo era pe 9 Mai, la încheierea păcii. Două săptămâni a făcut apoi pe drumul spre casă. Pe jos. „Acasă” a însemnat la momentul acela Botoşani, unde avea pământul primit ca bonus la Ordinul „Mihai Viteazul”.

În timpul activităţii desfăşurate în armată și în rezervă a fost decorat cu medaliile: Eliberarea de sub jugul fascist, Victoria (dată de Guvernul URSS), și Crucea Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial (dată de Preşedinţia României) și ordinele: Coroana României în grad de cavaler, Steaua României, clasa a V-a, Apărarea Patriei, clasa a 3-a și Ordinul Militar „Mihai Viteazul”, clasa a 3-a, din 4 mai 1945. Iată cum sună textul regal: Dorind a răsplăti meritele Locotenentului Stoica M. Ioan, din Regimentul 30 Artilerie, „Pentru curajul deosebit şi spiritul de sacrificiu de care a dat dovadă în luptele pentru forţarea Tisei la Vencsella cu primele elemente ale infanteriei, ca observator înaintat, prin intervenţia personală contribuie la respingerea contraatacului inamic şi menţinerea capului de pod” Noi îi Conferim Ordinul Militar „Mihai Viteazul” cu spade, clasa a III-a, cu spade. Drept care îi dăm acest brevet subscris de Noi și învestit cu regescul Nostru sigiliu. Dat în București la 12 aprilie 1945. Nr. 1494. Cu acest Decret au fost decoraţi 19 generali și ofiţeri activi și de rezervă. Locotenentul Stoica M. Ion se găsește la numărul curent 12.

Drepturi de care se bucură un cavaler al Ordinului Militar „Mihai Viteazul”: rentă viageră, în valoarea soldei de grad și funcţie a unui sublocotenent, la data plăţii, 25 de hectare (din 1947, doar 5) de teren arabil, inventar agricol, compus din: căruţă, doi cai, doi boi, 10 sape, 10 coase, grapă, semănătoare.

Nicio ceremonie n-a marcat atunci acordarea ordinului. Astfel, cu atât mai mult, peste vreme, la vârsta de 88 de ani, cu câteva zile înainte

de a părăsi această lume, a fost impresionant de festivitatea în care i s-a pus pe umeri mantia mult visată. Acordarea ordinului, în 1944, chiar dacă însoţită de o totală discreţie, a fost apogeul carierei lui Ion Stoica. O carieră care a traversat cel de-al Doilea Război Mondial, din prima până-n ultima zi în care armata română a fost combatantă.

Generalul Ion M, Stoica a fost căsătorit și a avut o fiică.

După trecerea în rezervă a lucrat în calitate de inginer proiectant în industria petrolului până în anul 1976, când a ieșit la pensie.

Asociaţia națională a veteranilor de Război, Filiala Câmpina, în colaborare și cu sprijin deosebit de generos al cadrelor militare în rezervă și în retragere din cadrul Filialei Câmpina i-au acordat ajutor moral și material cavalerului Ordinului „Mihai Viteazul", vizitându-l de mai multe ori la domiciliu (era bolnav). Ultima vizită s-a petrecut în ziua de 27 iunie 2003. Iată, pe scurt impresiile nonagenarului cavaler al Ordinului "Mihai Viteazul":

„Am făcut multe pentru ţară", le mărturisea, plângând de emoţie, celor prezenţi la festivităţile de la sfârşitul lunii iunie 2003. „Aştept de mult momentul ăsta", a mai spus el, fericit să poarte pe umeri maiestoasa mantie și să strângă la piept steagul tricolor.

Laudă acelora care au adus un strop de bucurie în sufletul unui om aflat la sfârşitul vieţii și care o merită din plin!

"Dragi camarazi, prin grija UNCMRR, respectiv Filiala Câmpina din Organizaţia Județeană Prahova, am fost onorat, în ziua de 27 iunie 2003, tocmai când se sărbătorea ziua Drapelului, de o delegație de cadre militare active și în rezervă, precum și reprezentanți ai organelor locale, oferindu-mi o adevărată sărbătoare ce m-a umplut de lacrimi, și totodată de bucurie. De lacrimi, pentru că mi-am adus aminte câți camarazi tineri, în floarea vârstei, au murit lângă mine, de la Țiganca până la Dalnik și apoi până în Cehoslovacia. De bucurie, pentru ca în curtea casei mele s-au adunat atâţia oameni veniţi să mă salute și să asculte faptele mele de arme.

În prezenţa unor camarazi, veterani de război, cadre militare în rezervă și în retragere, ofiţeri și soldaţi de la Centrul de Perfecţionare de Transmisiuni al Ministerului de Interne, a comandantului garnizoanei, colonelul Georgescu Raul, a profesorului Radu Constantin de la Cultul Eroilor și a unor consilieri locali, colonelul Marian Dulă a prezentat câteva date din viaţa mea de militar, decoraţiile și cariera mea civilă. Colonelul în retragere Juncu Neculai a dat citire Decretului MS Mihai I de conferire a Ordinului Militar „Mihai Viteazul", clasa a III-a cu spade, iar Primarul municipiului Câmpina, inginerul Gheorghe

Tudor a citit decretul prezidenţial privind acordarea gradului de general de brigadă.

Cadrele militare în rezervă și retragere mi-au dăruit o ținută de general cu care m-am îmbrăcat la ceremonie, Mantia de Cavaler al Ordinul "Mihai Viteazul" și drapelul României. Primarul mi-a oferit un ajutor în alimente din partea primăriei și al consilierilor locali.

Comandantul garnizoanei, col. Raul Georgescu, a adus o șampanie "Panciu" pentru a "uda" gradul acordat. Au fost de față televiziunea și presă locală.

"Niciodată nu am fost înconjurat cu atâta dragoste și bunăvoință, iar gestul ofiţerilor mi-a umplut inima de fericire și doresc pe această cale să le mulțumesc din suflet.

Cu salutări camaradereşti,

Al dumneavoastră,

Generalul de brigadă ION M. STOICA"

Generalul Ion M. Stoica a decedat pe data de 3 iulie, la câteva zile după evenimentul emoționant pe care l-a trăit alături de cadrele militare în activitate și în rezervă din Câmpina, fiind înmormântat cu onoruri militare și civile în ziua de 5 iulie 2003, în Cimitirul din Câmpina.

Surse: - Simona Luncașu, CÂMPINA DE ALTĂDATĂ a doua călătorie în timp, Editura GrafoANAYTIS, Ploiești, Pag 233-238.

- General de Brigadă Dr Constantin Ucrain & Colonel Constantin Chiper, PERSONALITATI MILITARE PRAHOVENE" , Editura Printeuro, Ploieşti, 2004, Pag 151-153.
- Documente personale (S.M.I.)

MIHAI ANDREICA (1827-1902)

Prof. Eliza Furdui
Şcoala Gimnazială Mărginenii de Jos

Mihai Andreica a fost cel mai viteaz tribun din oastea lui Avram Iancu şi prefect al Zarandului în 1849. S-a născut la Câmpeni la data de 9 noiembrie 1827 iar informaţii despre copilăria lui şi anii de şcoală avem puţine. Ştim că era bun cunoscător al limbii germane, fapt ce l-a impresionat pe împăratul austriac la întâlnirea de pe Muntele Găina din 1852. A fost căsătorit cu Carolina Pallade (1836-1904), dintr-o familie de vază de câmpănari. (1). Mihai Andreica era curajos, priceput, devotat şi prieten apropiat al lui Avram Iancu. Printre primele sale misiuni de succes au fost cele de mobilizare a moţilor pentru adunările de la Blaj din aprilie şi mai 1848. S-a impus prin rolul avut în întreaga luptă de rezistenţă din Munţii Apuseni, de stăvilirea şi respingerea armatelor invadatoare conduse de Hatvany şi Kemeny. Documentele îl caracterizau : “viteaz în bătălii, curajos, uman şi îndurător cu cei învinşi” (2).

Mihai Andreica s-a remarcat în luptele din mai, iunie şi iulie 1849, lupte duse pentru apărarea Munţilor Apuseni, în cele trei bătălii de la Abrud. În faţa acţiunilor repetate ale lui Hatvany care urmărea să ocupe Abrudul, Roşia Montană şi Câmpeniul, localităţi cheie pentru stăpânirea Munţilor Apuseni, Mihai Andreica s-a avântat în iureşul bătăliilor de pe Dealul Băieşilor şi Cerniţa. Trupele lui Emeric Hatvany au fost înfrânte în cele două bătălii din 6-10 mai şi 15-19 mai 1849, bătălii în care Mihai Andreica s-a remarcat în mod deosebit. Rapoartele menţionează că “ în 16 mai 1849 Andreica şi Aiudeanu, în fruntea moţilor, pleacă peste pădurea Poduri şi duc lupte dramatice, corp la corp, pe dealurile din jurul Abrudului, armata lui Hatvany fiind pusă pe fugă”. (3).

După uciderea mişelească a lui Ion Buteanu, misiunea de prefect al Zarandului i-a fost încredinţată de către Iancu lui Mihai Andreica. Acesta întruchipând chipul moţului neaoş primise încă de la naştere numele de “Ursuţ”, nume dat în Munţii Apuseni nou-născuţilor care au o făptură puternică. Aceste calităţi fizice au fost dublate de calităţi sufleteşti care l-au făcut iubit şi ascultat de oamenii din subordine. Chiar Iancu scria în Raport că „...lunile mai, iunie şi iulie 1849 au fost cele mai grele...duşmanul făcea sforţări tot mai mari să intre în munţi”. (4).

Mihai Andreica a luptat eroic cu Hatvany, care dispunea de 1400 de honvezi şi de 600 de locuitori din Abrud şi Roşia. Iancu descrie faptele de arme din 8 mai 1849 astfel : „mult mai cruntă a fost lupta de la aripa stângă la Roşia. Cele două campanii trimise acolo de Hatvany întărite cu toţi maghiarii buni de arme, circa 650 au atacat în aceea zi şi pe tribun în poziţiunea în care se afla, însă acesta respinse atacul, se aruncă cu toată puterea asupra vrăjmaşului, aruncându-l în dezordine. O companie a fost împresurată şi măcelărită aproape în întregime...în 9 mai viteazul tribun se aruncă cu atâta furie asupra duşmanului, încât acesta se retrage în mai puţin de o oră, până în faţa Abrudului.” (5). Lupta a continuat, iar la 10 mai, în încercarea sa de a se retrage spre Brad, Hatvany a fost zdrobit pe valea Cerniţei. În luna iunie în lupta de nouă zile 8-16 iunie, Andreica participă la bătălia hotărâtoare din 13 iunie împotriva lui Kemeny Farkas.

După revoluţie, Mihai Andreica s-a remarcat ca un bun sfătuitor şi dârz sprijinitor al moţilor săi întreţinând nestinsă flacăra conştiinţei naţionale. Andreica a rămas acelaşi apropiat al lui Iancu. Tribunul l-a însoţit pe „Crăişor” la Viena, pentru a susţine revendicările românilor. În anii următori, Mihai Andreica, s-a aflat şi el cu sufletul alături de doleanţele moţilor, implicându-se în procesele judiciare privind revendicarea pădurilor răpite. Drept răspuns, autorităţile l-au arestat şi închis la Abrud. Motivul arestării a fost „opoziţia lui faţă de autorităţole habsburgice”.

De numele său se leagă o serie de acţiuni de adeziune şi umanitare în sprijinul războiului de independenţă a României. Gazeta Transilvaniei nr. 27/29 iulie 1877 publică, sub semnătura lui Diamandi Manole, o listă cu 50 de cetăţeni din Câmpeni care au donat prin Mihai Andreica sume de bani şi ofrande în scopul ajutorării soldaţilor răniţi. (6).

La aflarea veştii despre victoria armatei române la Plevna, Andreica a organizat la Câmpeni, împreună cu tribunul Clemente Aiudeanu, ample manifestări de simpatie, socotite de autorităţi drept agitaţii împotriva stăpânirii austro-ungare. Despre ele se plângeau atunci autorităţile locale ministrului de interne de la Budapesta.

Mihai Andreica a murit la Câmpeni în data de 15 decembrie 1902, după o viaţă închinată luptei pentru susţinerea drepturilor românilor din Transilvania. Contemporanii l-au numit un „om al faptelor”, un moţ în adevăratul sens al cuvântului. Şi-a cinstit prin muncă şi luptă porecla sa de Ursuţ primită încă din leagăn. A fost un prunc zdravăn, un tânăr neânfricat şi mai târziu, până la sfârşitul vieţii, un bărbat consacrat idealului său de luptător paşoptist pentru românitate şi românism. (7).

Note bibliografice:

1. V. Bud, *Câmpeni-1366-2011, Studiu monografic*, Editura Mega, Cluj Napoca, 2011, p. 121.
2. Ş. Pascu, *Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia*, Cluj Napoca, 1968, p. 91.
3. V. Bud, *op.cit.*, p. 122.
4. S. Dragomir, *Avram Iancu,* Bucureşti, 1965, p. 308.
5. *Ibidem*, p. 82.
6. V. Cheresteşiu, *Adunarea Naţională de la Blaj*, 1966, p.470.
7. V.Bud, *op.cit.*, p.124.

AŞEZĂRI MOŢEŞTI PE ARIEŞUL MARE

Prof. Ioan Furdui
Directorul Şcolii Gimnaziale Măgureni

Râul Arieş este cea mai importantă apă curgătoare care izvorăşte din Munţii Apuseni. Are o lungime de aproximativ 164 de kilometri şi străbate judeţele Alba şi Cluj. Numele său provine de la cuvântul aur, care scoate în evidenţă bogăţia apelor sale în acest metal preţios. De mii de ani, rîul Arieş a reprezentat o sursă importantă de aur pentru locuitorii zonei. În latină, Arieş este echivalent cu Aureus, iar în maghiară cu Aranyos, de la arany, adică „aur”. În latină, râul era denumit Auratus. Râul Arieş se formează în zona localităţii Mihoeşti din Alba, lângă oraşul Cîmpeni, la confluenţa a două braţe Arieşul Mare şi Arieşul Mic. Se varsă, după aproximativ 164 de kilometri, în Mureş, în aval de Luduş. O parte a teritoriului străbătut de Arieş se numeşte şi Ţara Moţilor, o regiune rustică pitorească, cu mari bogăţii naturale şi culturale. Bazinul râului cuprinde o regiune minieră foarte importantă (Roşia Montană, Baia de Arieş, Bucium), bogată în aur, argint şi alte metale. Unele aşezări din zonă, precum Arieşeni, Ghiriş – Arieş (vechiul nume al Câmpiei Turzii), Gura Arieşului, Luncani evocă numele râului. Arieşul, aşa cum îl ştim astăzi, a „văzut” multe generaţii de căutători de aur. Acum 6 000 de ani, odată cu descoperirea aurului, aşezările umane de pe valea râului aurului explodează ca şi extindere, urcă pe văile râurilor până în vârfurile munţilor, aşa cum le întâlnim şi acum, ca şi cea mai antropizată zonă montană a Europei, până la cele mai mari altitudini.

Nisipuri cu firimituri de aur din Munţii Trascăului, de pe Arieş în jos, şi împrejurimi, au fost punctul de forţă al civilizaţiilor carpatice. Puterea civilizaţiei dacilor era dată de bogăţia lor, în special datorată aurului ascuns în filoanele Apusenilor şi în nisipurile râurilor din aceste părţi. Bogăţia proverbială a râului Arieş a fost descoperită nu doar în albia sa, ci şi pe văile afluenţilor săi (Roşia Montană, Valea Muşcanilor, Valea Şesei, Lupşa, Cioara, Sartăş, Sălciua, Valea Ponorului, Poşaga, Iara), rămânând în urmă numeroase legende şi mărturii vii de pe fiecare din aceste văi. Legenda aurului din râu este legată de Muntele Găina. Astfel, se spune că pe Muntele Găina trăia o zână nemaipomenit de frumoasă, care locuia într-un palat strălucitor. Zâna avea o găină cu pene

de aur. Găina ii făcea zilnic câte trei ouă de aur, iar zâna dăruia aceste oua fetelor sărace din zonă care urmau să se mărite. Trei feciori de-ai locurilor, auzind de bogăţia ei, s-au deghizat în haine femeieşti, au reuşit printr-un şiretlic să pătrundă în palat şi să fure găina. În fuga lor, au scăpat din coş ouăle de aur, care s-au spart în râul Arieş. De atunci, Arieşul poartă în nisipul său fărâmituri de aur.

Mărturie acestei activităţi aventuroase a meşterilor aurari de pe Arieş stă o imagine rară, o gravură din anul 1899, cu căutători de aur pe Valea Arieşului. Pentru culegerea metalului preţios, localnicii aşezau nişte scânduri înclinate, peste care puneau nişte ţesături de lână. Peste aceste ţesături, puneau nisipul şi prundişul aurifer cules din albia râului. Apoi, turnau peste acest amestec apă, spălând bucăţile de rocă. În urma acestui procedeu, fragmentele de aur, fiind mai grele, rămâneau agăţate de ţesătura de lână şi puteau fi adunate. După modernizarea industriei s-a renunţat la acest procedeu. Din păcate, în prezent aurul din bazinul Arieşului nu mai este exploatat. (1)

Aşa cum legenda spune că râul Arieş se formează în amonte de Câmpeni tot aşa trebuie spus că cele două râuri, Arieşul Mic şi Arieşul Mare izvorăsc din inima Munţilor Apuseni iar pe malurile lor s-au format localităţi importante ale moţilor. În rândurile ce urmează vom prezenta câteva localităţi de pe Arieşul Mare.

1.Arieşeni

Comuna Arieşeni ocupă zona din care Arieşul mare îşi trage apele, între culmile Curcubăta şi Bătrâna.

Atestat istoric pentru prima oară în 1909, sub numele de *Lăpuș*, satul a făcut parte inițial din fosta comună Râul Mare (azi Albac). Până în 1924 localitatea Arieșeni, împreună cu Gârda de Sus și Scărişoara, formau o singura comună, purtând numele *Scărișoara*. Dezvoltarea ei se datorează migrației populației din zonele joase spre locurile mai înalte, libere, în căutarea pășunilor montane.

Comuna are o populaţie de aproximativ 2000 locuitori, oamenii locuind în crângurile ce urcă mult pe versanţi, care au înălţimi de peste 1500 m. Aşezarea are o întindere apreciabilă de 20 km lungime şi 30 km lăţime. (2) În centrul comunei se află biserica veche din lemn "Înălţarea Domnului" care datează din 1791. Monumentul are un plan dreptunghiular cu absida pentagonală decroşată şi un turn din lemn cu foişor şi coif înalt peste pronaos. Clopotul bisericii este datat din anul 1737. Deteriorarea pronunţată a picturii interioare a determinat

rezugrăvirea bisericii. La exterior pereţii din lemn s-au refinisat în 1878, în tencuială incizându-se variate motive decorative: rozete, flori, soare cu chip omenesc. Mai multe cruci de lemn pictate, datate din 1863, 1871, 1874 sunt prinse pe aceeaşi faţadă. Principalele obiective turistice sunt: Groapa Ruginoasa, Pârtia de schi, Rezervația naturală Peștera Ghețarul de la Vârtop, Rezervația naturală, Cascada Vârciorog. (3).

2. Gârda de Sus

La confluenţa Arieşului cu Gârda Seacă, de o parte şi de alta a văii, se află comuna Gârda de Sus, punct important de pornire a unor trasee turistice, ce se îndreaptă spre cabana şi gheţarul Scărişoara, vârful Bihor, peştera şi gheţarul de la Vârtop.

Comuna Gârda de Sus este situată în judeţul Alba, la poalele vârfului Curcubăta Mare (1849 m), pe cursul superior al râului Arieş, la 740 m altitudine. Atestată documentar din 1909 comuna Gârda de Sus este compusă din 16 sate în afară de reşedinţă şi anume: Biharia, Dealu Frumos, Dealu Ordâncuşii, Dobreşti, Gârda Seacă, Gheţari, Hănăşeşti, Huzăreşti, Izvoarele, Munună, Ocoale, Plai, Plişti, Scoarţa, Snide, Suceşti.

Gârda de Sus a devenit un nume de referinţă în turismul din Muntii Apuseni şi din România datorită prezenţei pe teritoriul comunei a peşterii Scărişoara - una dintre cele mai interesante si eczotice peşteri din România. Tot pe teritoriul comunei se află o serie de obiective turistice de larg interes precum Cheile Ordâncuşei, Peştera Poarta lui Ionel şi multe alte peşteri de diferite dimensiuni. În Gârda de Sus veţi găsi oameni primitori, o infrastructura turistică acceptabilă şi în continuă creştere, astfel încât, puteţi alege dintre o mulţime de pensiuni şi cabane (4).

În central localităţii se află biserica din lemn “Naşterea Sf. Ioan Botezătorul” impresionantă prin silueta marcată de turnul cu coif înalt. Construit după un plan dreptunghiular, cu altarul pentagonal decroșat, fără pridvor, edificiul ridicat din lemn de brad, tencuit la exterior, surprinde prin rafinamentul decorului de arhitectură sculptat. Ancadramentul uşii situate pe latura vestică a pronausului, consolele laturii vestice, golurile în acoladă cu colţuri, spre altar, vădesc măiestria meşterului care a ridicat biserica în 1792. Pronausul este tăvănit şi consolidat prin două şiruri de stâlpi. În pronaos se observă intervenţia de amplificare a laturilor de nord şi sud. Naosul poartă o boltă

semicilindrică de scândură, iar în altar, bolta semicilindrică se racordează la pereţi, printr-o semicalotă.

În primii ani ai secolului al XIX-lea interiorul a fost pictat potrivit unei inscripţii de pe iconostas. Pictura murală păstrată în condiţii relative bune este în stil baroc şi realizată de fraţii Silaghi din Abrud. Cei doi fraţi au pictat şi iconostasul între 1798 şi 1804. În patrimonial bisericii se află mai multe icoane pe lemn, ce datează din secolul al XIX-lea, precum şi câteva icoane de sticlă (5).

3. Casa de Piatră

Este un sat care face parte din comuna Arieşeni, fiind ultimul cătun în drum spre vârful Bătrâna, la poalele Vârtopului. Casa de Piatră beneficiază de o amplasare fermecătoare şi cuprinde 15 fumuri amplasate pe pantele dealurilor. Locuitorii se ocupă cu vărăritul, creşterea animalelor şi exploatarea lemnului. Casele modeste din lemn, în general cu două încăperi şi pridvor pe o latură, au fost ridicate sau reînnoite în ultimii 50 de ani. Fără drumuri amenajate, fără curent electric, fără apă curentă, cătunul pare o adevărată relicvă a istoriei.

Biserica de lemn văruită la exterior, ridicată acum vreo 50 de ani, are o arhitectură modestă, dar în interior se află clopotul adus de la biserica din lemn din Arieşeni, datat din 1737. (6).

4.Biharia

Reprezintă un sat care aparţine de comuna Gârda de Sus şi se află la capătul drumului ce însoţeşte valea Chizghiţu, sub vârfurile Curcubăta Mare şi Biharia. Aici trăiesc câteva zeci de familii iar în centrul localităţii se găseşte biserica „Sf. Treime”. Este construită din lemn de brad, are un patrimoniu mobil ce face dovada unei locuiri vechi pe aceste meleaguri. Aspectul actual al bisericii este rezultatul transformării de după 1923 când se tencuiesc pereţii, se măresc ferestrele şi se face o nouă învelitoare de tablă. Edificiul are planul şi volumetria specifică zonei, dreptunghiular cu altar pentagonal decroşat, şi două intrări-una la vest şi alta la sud. Cele două clopote au inscripţii de la 1877 şi 1879, date apropiate cu cea presupusă pentru edificarea bisericii, 1872. În biserică se păstrează icoane şi cărţi mai vechi. Icoana pe sticlă „Iisus pe tron”, datată în caractere chirilice în 1798, este produsul unui centru artistic din nordul Transilvaniei (Nicula). O icoană

pe lemn, cu stratul pictural degradat, reprezentând-o pe Maica Domnului cu pruncul, este datată pe ramă din 1780. Inventarul mai cuprinde un „Apostol” de la 1851, un „Chiriacodromion” de la 1855. Acest valoros patrimoniu ar putea constitui donaţii sau achiziţii ale comunităţii din Gârda pentru cătunul Biharea, fost Iarba Rea”, la data edificării lăcaşului de lemn. (7).

5. Scărişoara

Scărişoara (în maghiară Aranyosfö) a fost atestată documentar în anul 1733 şi are o populaţie de aproximativ 2000 locuitori. În această comună întinsă, cu numeroase crânguri, se continuă modul de viaţă tradiţional, la baza căruia stă prelucrarea lemnului, creşterea vitelor şi industria casnică de ţesături. Biserica „Sf. Arhangheli” s-a ridicat în 1848, pe locul vechii biserici de lemn. Edificată din zidărie de cărămidă şi piatră, biserica se înscrie planimetric tipului tradiţional din regiune. Planimetrul exterior, realizat din tencuială, se apropie, în manieră simplificată, neobarocului. Accentul este pus de coiful bulbat al turnului ce aminteşte de realizări importante ale barocului transilvan. După pictarea interiorului în 1966, din vechiul inventar au mai rămas clopotul mic, datat din 1761, două candelabre din metal şi sticlă, şi o icoană prăznicar realizată în 1817 de Simion Silaghi din Abrud. (8).

6.Albac

Albac (în trecut numită *Râul Mare*, în maghiară *Fehérvölgy*) este o comună din județul Alba. Are în componența sa 16 sate și se întinde pe o suprafață de 5.389 ha. Satul reședință de comună Albac, este situat pe Valea Arieșului Mare, pe drumul național DN75, la 17 km de Câmpeni.

Atestat documentar pentru prima oară în 1733, sub numele de *Râul Mare*, Albac a fost sediul unei comune care cuprindea așezări din amonte, pe o întindere apreciabilă. Cu timpul, crescând populația așezărilor componente, Albac și-a restrâns treptat arealul, luând naștere alte noi comune. (9).

Situată la vărsarea râului Albac în Arieşul Mare, localitatea compusă din mai multe crânguri, are 2089 locuitori şi 700 de case, majoritatea reânoite în ultima perioadă. În centrul comunei se află biserica “Sf. Arhangheli”, una dintre cele mai ample din Munţii

Apuseni. Ea s-a ridicat pe locul bisericii din lemn din 1752 pe care I.I.C. Brătianu a dus-o prin mijlocirea meşterului Nicolae din Sohodol la Florica (Argeş), în 1908, iar de acolo a fost mutată în 1955 la Olăneşti.

Noua biserică s-a construit în 1887 din piatră şi cărămidă pe un plan cu navă dreptunghiulară şi absidă semicirculară decroşată. Pe latura vestică a navei se află turnul robust, cu ferestre neo-romanice duble în registrul superior şi coif înalt. Contraforţi în trepte divid faţadele laterale în travei înguste în care se înscriu golurile înalte ale ferestrelor, încheiate în arc frânt.

Parohia păstrează mai multe icoane vechi, ce provin de la biserica de lemn. Patru dintre acestea atestă colaborarea a doi productivi pictori care au împodobit bisericile din Munţii Apuseni: Gheorghe din Răşinari şi Simion Silaghi din Abrud.

În faţa şcolii generale a fost ridicat în anul 1962 bustul lui Horea, realizat de sculptorul clujean Romul Ladea. (10).

7. Horea

Horea (până în 1968 *Arada*) este un sat în județul Alba, reședința comunei Horea, atestat în 1839.

Localitatea Horea este situată în partea de nord-vest a județului Alba, pe Valea Arăzii, afluent al râului Arieșul Mare și se află la 102 km.distanță fața de Alba - Iulia, reședința de județ și la 26 km nord-vest de Câmpeni.Suprafața arabilă a comunei este de numai 315 ha , în timp ce pășunile și fânețele private au o suprafață totală de 758 ha. Pădurile dețin cea mai mare parte din suprafața comunei, respectiv 4.475 hectare, din care 466 ha. reprezinta proprietate privată. Comuna mai dispune de 2.286 ha. păşune împădurită , la care se adaugă încă 1.600 ha.păşune comunală. Lungimea drumurilor care traversează comuna este de 52 km., din care 22 km. intră în categoria drumurilor județene , iar diferența de 30 km. reprezintă drumuri comunale accesibile turismului. Izvoarele de suprafața cu apă potabilă deosebită sunt frecvente și au debite puternice pe întreaga perioadă a anului. În această comună din munții Apuseni, respectiv în satul Fericet, s-a născut Vasile Ursu Nicola , cunoscut sub numele de Horea - marele conducător al Revoluției din Transilvania din anul 1784, împreună cu Cloșca și Crișan. Pe locul în care s-a născut se află o troiță comemorativă dedicată marelui luptător pentru libertatea moților . Casa în care s-a născut și a locuit Horea a fost

așezată exact pe locul unde se află în prezent această troiță comemorativă, troiță construită din inițiativa și efortul cadrelor didactice din localitate imediat după unirea Transilvaniei cu România.

Dacă Revoluția franceză de la 1789 a condus la dărâmarea Bastiliei , Revoluția din Transilvania din anul 1784 condusă de Vasile Nicola, poreclit Horea a reprezentat Botezul Libertății Europei, libertate pornită din cuibul de vulturi, din granitul Muntilor Apuseni, respectiv din Fericetul Arăzii de pe teritoriul actual al comunei Horea, jud.Alba. Putem afirma că, cercurile concentrice de libertate au fost aduse în conștiința Europei în perioada 1784-1785 de țăranii români transilvăneni cu 5 ani înainte de căderea Bastiliei - simbolul despotismului. Ambasadorul Veneției la Viena, Sebastian Foscarini, scria dogelui său în decembrie 1784 că răsculații din Munții Apuseni vor să înlature jugul antic al sclaviei, iar Viena relata mereu, prin ziarul "Wiener Zeitung" despre Radaker sau Radaker -Waldung (Pădurea din Rada ,adică Arada), ca locul de pornire a răscoalei, punct misterios aflat pe harta imperiului . Despre Arada scriu și italienii (ianuarie 1785) în “Notizie del Mundo" și în “Gazeta di Parma ". Revoluția pornită din Arada este prezentată și de belgieni în "le bois de Kadaker", ca și de olandezi în "Gazette d'Utrecht" și în "Gazette de la Hage", respectiv de francezi în "Gazette de France" și de spanioli în "Gazeta de Madrid" etc. "Politisches Journal " din Hamburg nota în ianuarie 1785 despre Horea - Rex-Daciae și patria sa de granit din Fericetul Arăzii .

Un obiectiv turistic important este casa memorială din Fericet, unde s-a născut Vasile Ursu Nicola, cunoscut sub numele de Horea, marele conducător al Revoluției din Transilvania din anul 1784, împreună cu Cloșca și Crișan.

Un punct de atracție turistică deosebită îl prezintă „Dâmbul lui Gâf”, apreciat de localnici pentru numeroasele idile de dragoste care se manifestă , spontan și inexplicabil , între vizitatorii de sexe opuse, chiar şi la persoanele trecute de prima tinerețe . (11).

8.Vadu Moţilor

Comuna Vadu Moţilor este atestată documentar din anul 1699 sub denumirea de Săcătura, ca localitate componentă a comunei Râul Mare. În perioada 1699 – 1751 face parte din domeniul fiscal al Zlatnei. In secolul al XVIII-lea şi prima jumătate a secolului al XIX-lea localitatea Săcătura (Vadu Moţilor) este pomenită în mai multe documente.

Începând cu anul 1850 localitatea are administraţie proprie cu statut de comună, incluzând în teritoriul său administrativ si actuala comună Poiana Vadului, care pe atunci avea denumirea de Neagra. Acest lucru este valabil până în anul 1860, cand acestea se separă în unităţi administrative distincte incluse în districtul Alba.

În anul 1875 comuna a trecut la comitatul Turda – Arieş, care din anul 1919 se transformă în Judeţul Turda, compus din şase plase, printre care şi plasa Câmpeni, din care făcea parte şi comuna Săcătura (Vadu Moţilor).

Odată cu împărţirea administrativă din 1 iunie 1950, comuna Neagra (azi Poiana Vadului) aparţinând fostului raion Câmpeni, Regiunea Cluj, revine la comuna Vadu Moţilor (Săcătura). Şase ani mai târziu se desprinde din nou de comuna Săcatura. În luna martie 1968, comuna îşi schimbă denumirea de Săcătura în Vadu Moţilor şi face parte din Judeţul Alba. Numele localităţii este legat de toate evenimentele istorice care au avut loc pe meleagurile Ţării de Piatră.(12).

Aşezată la confluenţa Arieşului Mare cu Valea Neagră, centrul de comună are azi un fond nou de case, chiar şi biserica veche din lemn, menţionată în documente la 1516, a fost înlocuită în urma incendiului din 1884 cu o amplă construcţie de zidărie. Comuna Vadu Moţilor este ultima aşezare de pe Râul Mare până la întâlnirea dintre cele două Arieşuri în dreptul localităţii Mihoieşti.(13).

Note:

1. Adevărul.ro/locale/alba-iulia/legenda râului-arieş.
2. L. Apolzan, *Observații asupra ocupațiilor agricole în Munții Apuseni,* în *Apulum,* II, 1943-1945, p.6.
3. I. Opriş, *Monumente istorice pe Valea Arieşului,* Ed. Oscar Print, București, 2001, p.45.
4. www.ropedia.ro./localităti/Alba/Gârda-de-Sus/.
5. I.C. Panait, *Arhitectura de lemn din Transilvania,* Bucureşti, 1993, p.47.
6. I.Opriş, *op.cit.*,p.46
7. I.Opriş, *op.cit.*,p.47
8. C.Suciu, *Dicţionar istoric al localităților din Transilvania,* vol. II, p. 109.
9. Ro.wikipedia.org./wiki/Comuna_Albac_Alba
10. I.Opriş, *op.cit.*, p. 49
11. Ro.wikipedia.org/wiki/Horea_Alba.
12. www.acomo.ro/vadu-motilor/
13. I.Opriş, *op.c*it., p. 53.

CANTACUZINII ŞI LOCALITATEA MĂGURENI

Prof. Ioan Furdui
Şcoala Gimnazială Măgureni

Localitatea Măgureni este situată spre limita central-vestică a judeţului Prahova, în zona subcarpatică a Munteniei. Numele localităţii vine de la „măgură" care reprezintă o formă de relief, bine individualizată faţă de relieful înconjurător, provenită din fragmentarea unor culmi deluroase sau muntoase de către apele curgătoare. O altă ipoteză afirmă că denumirea localităţii ar proveni de la numele unui loclnic, Buga Măgureanu.

Prima atestare documentară a localităţii s-a înregistrat la 1 iunie 1526 în timpul domniei lui Radu de la Afumaţi.

„ 1526 (7034) iunie 1, Tărgovişte

În Hristos Dumnezeu, binecredinciosul şi binecinstitorul şi de Hristos iubitorul şi singur stăpânitorul, Io Radu voievod, fiul marelui şi preabunului Radu voievod, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu, stăpânind peste toată ţara Ungrovlahiei, încă şi a părţilor de peste munţi, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg...

De aceea, am dăruit domnia mea acest întru totul cinstit şi cu frumoasă faţă şi preacinstit, acest de faţă hrisov al domniei mele, care stă deasupra tuturor cinstitelor daruri, preacinstiţilor boieri ai domniei mele, încă şi dregători din casa domniei mele, jupanului Neagoe mare vistier şi soţiei sale Caplea, cu fiii săi şi cu fiicele sale, câţi îi va da Dumnezeu, ca să le fie lor satele, anume: Dragomireştii toţi, cu tot hotarul şi Dragoslavele toate şi Mogoşeştii toţi şi ***Măgurenii*** *toţi şi Bucovul tot...pentru ca aceste sate ce sunt mai sus scrise pe nume, le sunt vechi şi drepte averi şi ocine şi dedine, cumpărate şi dobândite cu dreaptă slujbă de moşii şi de strămoşii lor.*

...Io Radul voievod, din mila lui Dumnezeu, domn." (1)

O altă atestare documentară a localităţii Măgureni s-a înregistrat la 10 aprilie 1577 când Alexandru Mircea Voievod întăreşte lui Voicilă din Ţigăneşti ocine la Hăreşti şi Ţigăneşti, Voicilă cumpărând o ţigancă pentru două pietre de moară de la Anghelina din Măgureni.(2). La data de 20 iunie 1579 „ Mihnea Turcitul voievod întăreşte lui Stoica postelnic mai multe sate, munţi, mori, vii şi ţigani printre care şi Măgurenii şi jumătate din Cocoră̦ştii din Prahova". (3)

Dezvoltarea localităţii Măgureni este legată de familia Cantacuzinilor, o familie bogată şi puternică din Muntenia, începând cu secolul al XVII-lea. În anul 1515 s-a născut Mihail Cantacuzino, numit de turci „ Şeitanoglu „ fiul lui Dimitrie Cantacuzino, descendent al lui Matei Cantacuzino. Mihail Cantacuzino este considerat întemeietorul familiei Cantacuzino româneşti. (4). El s-a remarcat ca cel dintâi în toate, om de vază faţă de toţi străinii, era negustorul împăratului, însărcinat cu procurarea blănurilor, mătăsii, aurului şi cu tot ce avea nevoie curtea. Moştenea o mare avere, se bucura de o mare putere, fiind solicitat la instalări de patriarhi şi episcopi, numiri de domni în Ţările Române. El a avut trei fii: Andronic (bunicul lui Drăghici Cantacuzino, moştenitorul iniţial al moşiilor şi al întregului complex arhitectonic din Măgureni), Dimitrie şi Ion.

După moartea lui Andronic, fiii săi se răspândesc în lume. Unii ajung la Iaşi printre care şi Constantin, tatăl lui Drăghici. Constantin Cantacuzino trece în Ţara Românească unde primeşte rangul de postelnic şi ajunge unul dintre cei mai bogaţi boieri ai vremii. Din casătoria lui Constantin Cantacuzino cu Elina a rezultat o familie numeroasă formată din şase băieţi şi şase fete. El i-a înzestrat pe fiii săi cu moşii şi sate, lui Drăghici dîndu-i Măgurenii cu ocini, cu mori, cu vii, cu case de piatră. (5). Drăghici Cantacuzino a construit în perioada 1663-1670 un conac foarte frumos la Măgureni. Drăghici a devenit postelnic după moartea tatălui său şi a fost trimis de Radu Leon la Constantinopol în 1667 pentru obţinerea unui nou firman de domnie. Drăghici Cantacuzino a avut patru fete şi patru băieţi, iar după moartea sa

Constantin Cantacuzino a preluat controlul asupra averii sale. Fiul cel mare a lui Drăghici a fost Pârvu Cantacuzino Măgureanu care a preluat moştenirea asupra conacului din Măgureni şi a construit biserica din Magureni. După moartea lui Pârvu, moştenitor asupra ocinei şi caselor din Măgureni a devenit fratele său, Şerban, în devălmăşie cu ceilalţi fii ai lui Pârvu. Şerban Măgureanu a terminat definitiv curtea Măgurenenilor zugrăvind şi biserica. Şerban Cantacuzino moare în 1709 iar după moartea sa Măgurenii rămân în stăpânirea nepoţilor săi din partea lui Pârvu (Matei şi Pârvu), precum şi a strănepotului Şerban sau Bănică Măgureanu, fiul unui frate decedat.

După moartea lui Matei şi Pârvu, moşia Măgureni intră în stăpânirea soţiei lui Pârvu, Victoria, nepoţilor de la fiul său, Ioan şi a fiilor fratelui său, Matei. Mai târziu din familia lui Matei a rămas un singur moştenitor, generalul Mihai Cantacuzino. După plecarea lui

Mihail Cantacuzino în Rusia, Măgurenii aparţin lui Constantin şi Iordache, nepoţii de fiu ai Victoriei. (6). După moartea lui Constantin, Măgurenii este stăpânit de fratele său, Iordache şi de soţia acestuia. În 1803 moare şi Iordache iar Măgurenii rămân în stăpânirea fiilor săi Grigore şi Constantin. Din 1824 moşia Măgureni rămâne în stăpânirea marelui logofăt Constantin Cantacuzino. Cutremurile din 1838 şi 1839 au dus la distrugerea caselor din Măgureni. La 13 iunie 1916 au început săpăturile la casele Cantacuzinilor din Magureni cu ajutorul colonelului Nicolae Grigore Cantacuzino. (7).

Note bibliografice:

1. M. Enăchescu, *La noi acasă,* 2001, p. 43.
2. Documenta Romaniae Historica, B. Ţara Românească-veacul al XVI-lea, 1571-1580, p.256.
3. *Ibidem*, p. 312.
4. Wikipedia.org/wiki/Familia_Cantacuzino.
5. M. Enăchescu, *op.cit.*, p.114.
6. N. Iorga, *Genealogia Cantacuzinilor*, p.197.
7. M. Enăchescu, *op.cit.*, p.118.

PRICIPESA ILEANA

Prof. dr. Mariana Maria Gheorghe
Colegiul Naţional "Mihai Viteazul"Ploieşti / ISJ Prahova

Principesa Ileana

Maica Alexandra

Arhiducesa Ileana de Austria, Printesă a Ungariei, Croaţiei şi Boemiei

Prinţesa s-a născut la 5 ianuarie 1909 , în Bucureşti , ca fiica cea mică a lui Ferdinad I al României şi a Mariei de Edinburg şi a decedat la 21 ianuarie 1991, la Youngtown, SUA, la vârsta de 82 de ani. A fost căsătorită cu arhiducele Anton de Austria, prinţ de Toscana şi a avut 6 copii.

Până la vârsta de 5 ani s-a bucurat de toate privilegiile unei vieți la palat. Ca membră a Casei Regale , a primit o educaţie aleasă , frecventând Colegiul din Heathfield-Ascot din Marea Britanie. A studiat sculptura cu Ion Jalea și pictura cu Jean Al.Steriadi. De la mama sa a învățat limbile engleză și franceză, iar de la tată - germana. Principesa Ileana fiind pasionată de yachting, a obținut brevetul de căpitan de cursă lungă şi a navigat mai mulți ani cu yachtul „Isprava", fiind singura femeie din România cu această calificare. A efectuat diverse expediţii în Munţii Carpaţi, a fost fondatoarea sau președintele unor organizații de cercetași, precum Asociația Creștină a femeilor române, Asociația Ghidelor și Ghizilor din România etc. .

În 1926, împreună cu Regina Maria și fratele Nicolae a călătorit în America, și apoi în Spania.

În timpul „Restaurației", Ileana se afla într-un voiaj în Egipt. Ea a salutat gestul politic al fratelui său, însă, la scurt timp, noul Rege, Carol al II-lea, a hotărât să-i restrângă aparițiile publice, deranjat de popularitatea Domniței ,de strânsa legătură a acesteia cu Regina Maria. La sfârșitul anului 1930, Ileana îi scria Regelui Carol al II-lea: „Te rog să înlături neîncrederea ce o ai în mine căci știi cât de mult țin la tine și cum mă doare să te văd supărat. Fii îngăduitor, vreau să fac bine, vreau să te mulțumesc, dar sunt tânără și greșesc fără să vreau. În orice clipă sunt gata să te servesc fiindcă îmi ești Rege și apoi ești fratele meu pe care îl iubesc atât de mult". Dar Regele, hotărât să nu împartă cu nici un alt membru al familiei regale puterea politică și popularitatea de care se bucura familia regală, a găsit o soluție simplă de „a scăpa" de sora sa: Ileana trebuia să se mărite cu un prinț străin și să plece din țară. În vara anului 1930, însoțind-o pe Regină într-o vizită în Spania, Principesa îl întâlnește la Barcelona pe Arhiducele Anton de Habsburg, „un băiat foarte frumos, înalt, blond, sportiv, distins".

În martie 1931, Ileana și Regina Maria, întorcându-se dintr-o vizită la Paris, răspund unei invitații primite din Umrich, de la reședința verilor Hohenzollern. Aici, Ileana îl reîntâlnește pe Arhiducele Anton. Se pare că reîntâlnirea nu a fost întâmplătoare, Arhiducele fiind chemat la dorința expresă a Regelui Carol al II-lea. Pe 20 aprilie 1931, Ileana îi cerea fratelui său binecuvântarea și consimțământul ca șef al Casei Regale. La întoarcerea în țară, Ileana a anunțat oficial că intenționează să se căsătorească cu arhiducele austriac. Șeful Casei Regale Române, Regele Carol al II-lea, și-a dat acordul.

Împătimit aviator, arhiducele era câștigătorul a numeroase concursuri aviatice internaționale. Astfel, pe cei doi logodnici i-a apropiat și pasiunea pentru sport, fiind cunoscute preocupările Ilenei pentru călărie, automobilism și yachting.

Căsătoria Ilenei a fost rodul unei iubiri împărtășite de ambii soți și o decizie acceptată, fără rezerve, de Casa Regală Română, fiind pentru prima oară când un membru al familiei regale române s-a căsătorit fără a încheia o căsătorie morganatică sau fără a trebui să respecte o alianță matrimonială. A fost ultima căsătorie oficială încheiată în țară pentru un membru al familiei regale române. Ceremonia căsătoriei a avut loc la Castelul Pelișor, pe dată de 26-27 iulie, la vârsta de 22 de ani. Pentru că tatăl ei murise în 1927, a fost condusă la altar de fratele ei mai mare, regele Carol al II-lea.

Conjucturile politice ale timpurilor, revoluția din Spania şi decizia lui Carol al II-lea ca descendenții din familia Habsburg să nu fie născuți pe pământ românesc a pus pe tinerii căsătoriți în mare dificultate. Ei au fost nevoiți să plece în Austria, în 1931. S-au stabilit la Castelul de la Sonnberg, în apropierea Vienei. Aici s-au născut cei șase copii:

- Ștefan, Arhiduce de Austria (1932-1998),
- Maria Ileana, Arhiducesă de Austria (1933-1959),
- Alexandra, Arhiducesă de Austria (n. 1935),
- Dominic, Arhiduce de Austria (n. 1937),
- Maria Magdalena, Arhiducesă de Austria (n. 1939),
- Elisabeta, Arhiducesă de Austria (n. 1942).

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial Ileana a organizat un spital pentru soldații români la castel. În martie 1944, ca să scape de persecuțiile naziștilor s-a mutat de la Viena cu întreaga familie înapoi în România unde a locuit la Castelul Bran, primit de mama sa cadou din partea orașului Brașov. Înființează lângă Castel, „Spitalul Inima Reginei", în onoarea reginei Maria. Ea a adus prin relaţiile sale din Austria şi Elvetia pentru prima dată Penicilina în Spital, salvând multe vieţi.

Din nefericire, țara a fost invadată la scurt timp de Armata Roșie, iar regele Mihai a fost forțat să abdice. Principesa s-a mutat cu întreaga sa familie, întâi în Elveția, apoi în Argentina. La Buenos Aires a înființat un cămin destinat refugiaților politici români, cămin ce a purtat numele mamei sale, "Regina Maria". În 1950, Ileana împreună cu copiii a ajuns la Boston, Statele Unite.

În 1954, Printesa a decis să divorţeze de Arhiducele Anton., dar în același an principesa s-a recăsătorit, de această dată cu Ștefan Isărescu, în Newton, Massachusetts, mariaj terminat în 1965, tot prin divorț. În 1959, principesa a fost foarte afectată de moartea fiicei sale, Maria Ileana (Minola) și a soțului ei, contele polonez Jaroslav Kottulink, într-un accident aviatic în Brazilia (15 ianuarie 1959).

Evenimentele tragice din viaţa prinţesei, au determinat-o pe aceasta să se alăture Bisericii Ortodoxe Române, sub numele de Maica Alexandra, devenind astfel, stareța mănăstirii cu hramul "Schimbarea la față" din Ellwood City, Pennsylvania, până la moartea sa, în 1991.

După căderea regimului Ceaușescu, Maica Alexandra a vizitat România, în septembrie 1990, la vârsta de 81 de ani ,în ciuda faptului că era suferindă. Câteva luni mai târziu, la 21 ianuarie 1991, a murit la Spitalul St.Elizabeth din Youngstown, Ohio, ca urmare a unor

complicații survenite în urma fracturii bazinului, accident survenit chiar în chilia Mânăstirii unde a locuit de la început.

Memoriile sale au apărut în Anglia, în anul 1951 , iar în România, în 2005, sub titlul *Trăiesc din nou*.

Într-o engleză cu accent puternic, ea povestea calm, într-o înregistrare după un reportaj, difuzat în 1987, de o televiziune locală: "Poate cea mai mare lecţie pe care o învăţ acum, la bătrâneţe, este că trebuie să-ţi trăieşti clipa. Până la urmă, viaţa este, nu-i aşa, un întreg. Eu rămân eu, dincolo de toate".

Ultimul sfert de veac al vieţii şi l-a petrecut în haine negre, rugându-se în mănăstirea ridicată de ea însăşi, "Schimbarea la faţă" . Iconostasul l-a îmbogăţit cu două icoane ferecate în aur şi argint, moştenite de la Regina Maria. Până să ridice Mănăstirea "Schimbarea la faţă", a locuit o vreme în rulote. Maica stareţă vorbea despre "The Ortodox Monastery of the Transfiguration" ca despre ceva unic: "Şi-a dorit o mănăstire în limba engleză, pentru femei, pentru toată ortodoxia, nu doar pentru români. O mănăstire panortodoxă. Pentru acele vremuri a fost o vizionară".

Într-un interviu, publicat înainte de 1989 în presa americană, prinţesa "Mother Alexandra" îşi povesteşte începuturile de călugăriţă: "În 1967 am găsit bucata asta de pământ. Am pornit totul împreună cu maica Despina, locuind într-o rulotă. În 1968, de Crăciun, ne-am mutat la mănăstire. Multe fete tinere au venit şi au încercat, dar în cele din urmă au plecat."

Episcopul Natanel spunea despre ea: "În loc să spunem că a fost o prinţesă care a devenit călugăriţă, am putea spune că a fost o călugăriţă care a trecut prin viaţa de prinţesă".

Principesa Ileana sau Maica Alexandra a scris două cărţi, "I live again" şi "Hospital of the Queen's heart", a ţinut conferinţe despre evenimentele prin care România a fost sortită să treacă, dezvăluind, adevărul istoric, al primei jumătăţi de veac. Alteţa regală nu a condamnat sau acuzat persoane, a făcut dezvăluiri şi mărturisiri, care chiar dacă au avut un grad de subiectivitate, ele au adus la cunoştinţa altor naţiuni, adevărul despre România şi poporul său.

În dedicaţia primei cărţi Prinţesa scria: "Pretenilor şi concetăţenilor mei, tuturor acelor suflete curajoase care au rămas în urma să înfrunte tot ce poate un om îndura şi totuşi nu au renunţat, lor le dedic cartea mea, cu dragoste şi umilă admiraţie."

Episcopul Argeşului şi Muscelului, despre această carte, afirma:

"Cu ani în urmă, prin 1992, m-a fascinat o carte scrisă de Principesa Ileana a României, Maica Alexandra de mai târziu, carte intitulată Sfinţii Îngeri! :

„Într-o zi, dis-de-dimineaţă, când aveam şapte ani, am văzut îngerii! Sunt tot atât de sigură azi cum am fost şi atunci… această întâmplare -- propria-mi experienţă -- stă atât la începutul, cât şi la sfârşitul acestei cărţi… îngerii au o miraculoasă realitate. Activitatea lor printre noi a devenit pentru mine o realitate vitală, pozitivă".

Episcopul Irineu Bistriţeanul de la Cluj, traducătorul acestei cărţi unice despre Sfinţii Îngeri, în cuvântul prefaţator, nu ezita să spună: *„Această carte a Maicii Alexandra este o expresie a sufletului ei curat, un suflet care L-a căutat pe Dumnezeu în toată viaţa ei, condus de îngerul copilăriei. Îngerii supuşi lui Dumnezeu sunt văzuţi numai de aceia care sunt disponibili, curaţi cu inima, precum inima de copil este curată".* .

Iată deci, pe scurt, povestea unei prinţese a României, un model de viaţă şi dăruire, care şi-a păstrat până în ultima clipă a vieţii seninătatea şi încrederea într-un viitor mai bun pentru acest neam încercat, pentru o viaţă curată şi pusă în slujba iubirii de oameni şi de Dumnezeu. Articolul nu poate fi decât un modest îndemn de a privi către oameni frumoşi şi dăruiţi şi de a lectura cărţi de căpătâi care ne pot ajuta în regăsirea unui echilibru interior, de care avem atâta nevoi.

CURȚILE DOMNEȘTI DIN TIMPUL DOMNIEI LUI MIHAI VITEAZUL

Prof. Emanuel Manole
Școala Gimnazială Iordăcheanu

Sfârșitul secolului al XVI-lea marchează nu numai venirea unui nou domn pe tronul Țării Românești, precum era alegerea Înaltei Porți ce-și deroga acest drept în conformitate cu „ Capitulațiile ” încheiate anterior cu voievozii români, ci el aduce cu sine domnia lui „ Io Mihail voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și preabunului Io Petrașco voievod ”. Astfel se intitula Mihai Viteazul în primul său act emis în orașul București, act pe care-l cunoaștem şi care poartă data de 2 octombrie 1593 (1).

Popularitatea lui Mihai Viteazul, reliefată nu odată în literatura de specialitate sau în creația literară și folclorică, s-a datorat, atât marilor biruințe obținute în rezistența creștină antiotomană, cât și datorită realizării Unirii Țării Românești cu Transilvania și Moldova, visul a numeroși voievozi și principi români.

Dar pentru că orice comentariu cu privire la realizarea acestui ideal românesc ce a răzbit prin secole ar fi de prisos, trebuie să-l ascultăm pe Nicolae Bălcescu în legătură cu acest aspect: „ unitatea națională fu visarea iubită a voevozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată și traseră asupră-le năvălirea îngrozitoare a Turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda ... ” (2).

După realizarea acestui deziderat, cum era și normal, voievodul unificator și-a exercitat conducerea unică prin intermediul reședințelor sale și prin instituțiile statale în fruntea cărora el s-a aflat.

Putem spune că realitățile românești au determinat ca așezările de reședință domnească să cumuleze valențe politice, economice și culturale, accentul picând mereu pe resortul economic (3).

Din documentele vremii s-a putut constata, pentru perioada medievală românească, cum că autoritatea exercitată în „ capitală ” reprezenta dreptul de poruncă pe întregul teritoriu al țării, iar pierderea reședinței ducea, practic, la anularea acestei autorități. În altă ordine de

idei însă, existența Curții impulsiona și progresul economic, reflectat de meșteșugari, negustori și țărani, dar ea mai ajuta și la îmbogățirea creației spirituale (4).

Documentele acelor vremuri evocă orașele capitală, suplinite de localități ale prezenței de mai scurtă sau mai lungă durată a persoanei voievodale și instituțiilor sale emitente de acte ce ni s-au păstrat până azi, și mai mult, ele ne arată că Mihai Viteazul este voievodul ce a beneficiat de cele mai multe reședințe distribuite în întregul spațiul carpatin românesc. Unele dintre aceste reședințe erau capitale recunoscute, iar altele erau redescoperite sau înființate de el, în special pe moșiile personale. Lista localităților de găzduire voievodală se compune din orașe capitală, alte centre urbane, sate sau tabere militare din care voievodul a emis acte.

Însă, luând-o pe firul cronologic al domniei Marelui Voievod, putem afirma, fără nicio ezitare, că în primii săi ani de ședere pe tron, Mihai Viteazul a rezidat în orașul de pe Dâmbovița, care este nominalizat în actele sale, date aici prin formulele „ scaunul domniei mele în București ” (5), „ în scaunul Bucureștilor ” (6), „ în minunata cetate de scaun în București ” (7) sau simpla formulare „ scris în București. ” (8). Ca o completare la ceea ce am afirmat trebuie amintit faptul că așezării de pe Dâmbovița, calitatea de reședință i-a fost recunoscută de voievodul Vlad Țepeș printr-un act emis la 20 septembrie 1459 (9).

În ce privește Târgoviștea, aceasta repetă formularistica atribuită Bucureștilor, cu precizarea că această formulare este întâlnită numai în cazul acestor două așezări urbane (10). Pe lângă aceste două principale așezări de reședință se mai remarcă, ca locuri de emitere a hrisoavelor, încă câteva așezări urbane: una este Gherghița, ce este indicată în documente prin formula „ în scaunul Gherghița ” (11), „ în cetatea de scaun în Gherghița ”, ori „ la scaunul orașului domniei mele la Gherghița ” (12), pe când cealaltă așezare nominalizată, Caracalul, este indicată prin formulări precum „ scaunul Caracal ” (13) sau „ în mijlocul Caracalului” (14). Important de reliefat este că, din analiza numeroaselor documente emise în perioada octombrie 1593-august 1595, rezultă că, în tot acest răstimp calitatea de capitală a Țării Românești a revenit cu deosebire Bucureștiului.

Referitor la această din urmă idee (desemnarea Bucureștiului ca reședință principală) literatura de specialitate a emis trei principale categorii de explicații: 1) mutarea autorității domnești la București s-a făcut din dorința unor voievozi filo-otomani de a fi mai aproape de

pașalele de la Dunăre. Adepții acestei teze se bazează pe însemnarea lui Franco Sivori, secretarul lui Petru Cercel, ce spunea că la București „ își aveau principii reședința în vremurile din urmă, pentru a fi mai aproape de hotarul turcesc ” (15) și astfel reședința domnească în București devenea o garanție pentru supunerea domnului către Poartă; 2) stabilirea domniei în orașul de pe Dâmbovița a fost impusă de politica antiotomană a unor voievozi apărători de țară (Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș sau Mihai Viteazul), adeptul acestei teze fiind chiar marele istoric Nicolae Iorga; 3) se au în vedere considerente de natură economică, în speță, accentuarea comerțului cu sudul Dunării, în detrimentul celui tradițional, purtat cu orașele ardelene sau cu cele din Centrul Europei, precum și încrucișarea în vatra veche a Bucureștiului a unor importante drumuri comerciale.

Această ultimă idee o regăsim în Cronica lui Baltasar Walter ce arăta că Mihai trebuise să încheie pacea cu turcii pentru că țara sărăcise datorită faptului că nu mai exista comerț peste Dunăre.

Însă adevăratele cauze ale alegerii Bucureștiului ca reședință domnească principală par a fi următoarele: Bucureștiul era un scaun al antecesorilor săi imediați; se găsea mai aproape de hotarul dunărean ce prezenta un mare interes pentru Mihai Viteazul în politica ce și-o propusese; în imediata apropiere se găseau sate ce formau domeniul familiei voievodale din centrul Câmpiei Române.

Trebuie spus că au mai existat și alte reședințe domnești pe lângă cele amintite, ele fiind ca menționare, strâns legate de campania otomană împotriva lui Mihai Viteazul, campanie derulată în toamna anului 1595.

Ocuparea și distrugerea orașului București de către Sinan pașa, în octombrie 1595, l-au determinat pe Mihai Viteazul să-și asigure găzduirea la Gherghița, de unde emite acte în perioada ianuarie 1596-iulie 1596. Apoi Mihai se va retrage la Târgoviște, unde își trimisese și familia sa, orașul București adăpostindu-l doar o săptămână, în august 1596, și accidental la 30 martie, 18 mai și 28 august 1599 (16).

Neputința rezidării domnului și a Curții Domnești în Bucureștiul distrus aproape în totalitate de otomani, a făcut ca domnul să prefere ca reședințe Gherghița și Târgoviște, însă în mod evident capitala preferată lui Mihai Vodă era orașul Târgoviște.

Cu toate acestea, documentele mai consemnează și unele scurte descinderi la Caracal (în ianuarie și septembrie 1598) și la Târgșor (la 10 mai 1598), iar de numele voievodului român se mai leagă orașele

Caracal și Ploiești pe care Mihai Viteazul le impulsionează prin prezența sa.

Revenind la actul dat de Mihai Viteazul, la 28 august 1599, din orașul București, pentru mănăstirea sa, Mihai Vodă, trebuie precizat că acesta este ultimul document intern, emis de voievod la București (17) pentru că după cum bine se știe, în octombrie 1599, voievodul Țării Românești va trece în Transilvania. Această acțiune a fost îndreptată împotriva principelui Andrei Bathory care, ducând o politică filo-poloneză și în speță filo-turcă, amenința și slăbea capacitatea de apărare a Țării Românești și a statelor din Europa Centrală, ceea ce-l va determina pe Mihai să readucă și să mențină Principatul Transilvaniei în tabăra antiotomană.

În urma victoriei de la Șelimbăr din ziua de 18/ 28 octombrie 1599, Mihai Viteazul devenea practic conducătorul Ardealului, iar la 1 noiembrie 1599 intra triumfal în Alba-Iulia, fiind recunoscut drept principe al Transilvaniei, mai mult, episcopul romano-catolic Dumitru Napragyi declarându-se „ dușmanul dușmanilor și pretenul prietenilor lui Mihai.” Această postură este întărită de faptul că Mihai Viteazul va rezida în palatul princiar de unde își va exercita îndatoririle sale,, atât în plan intern, cât și în plan european.

Cu toate că Mihai nu fusese ales de Dietă ca principe, aceasta va fi convocată mai întâi la Alba-Iulia, între 20 și 28 noiembrie 1599, recunoscându-l drept „ principe milostiv pentru binele întregii creștinătăți ”, iar la rândul său, Mihai Viteazul se va intitula „ domn a toată Țara Ardealului și a toată Țara Românească”.

În timpul cât a rezidat în Ardeal, el va beneficia de două reședințe: cea de la Alba-Iulia, indicată în documente prin formula „ scaunul Bălgrad ” și cea de la Făgăraș pomenită în documente prin formula „ Cetatea de scaun în Făgărași. ” Capitala de bază este Alba-Iulia unde funcționa cancelaria domnească și aparatul său diplomatic.

Pe lângă cele două reședințe amintite mai sus, voievodul unificator va emite scrisori domnești de la Brașov, Brețcu și Odorhei. Dacă Curtea de la Viena nu-i recunoștea domnului muntean și titlul de principe, ci numai calitatea de „ guvernator în Transilvania ”, Sublima Poartă i-a trimis lui Mihai Viteazul însemnele princiare, însemne ce i-au fost înmânate cu prilejul Dietei de la Brașov din 14-16 martie 1600.

Putem afirma astfel cu tărie că de la impunerea stăpânirii sale în Transilvania și până la înfrângerea de la Mirăslău, Alba-Iulia a reprezentat, prin prezența lui Mihai Viteazul, capitala autorității sale în

Transilvania, Țara Românească și, după impunerea sa în Moldova, a statului moldav.

Acest moment nu se va lăsa mult așteptat, astfel, încât la 24 aprilie/ 4 mai 1600 se declanșa și campania împotriva Țării Moldovei, în speță, împotriva domnitorului Ieremia Movilă. Mișcându-se repede și inspirând frică, Mihai Viteazul îl va determina pe Ieremia Movilă să părăsească tronul și să se refugieze în cetatea Hotin. Într-o atare situație, la 16 mai 1600, Mihai se găsea la Iași unde, după o scurtă ședere la Suceava, își va stabili reședința domnească și unde va semna primul hrisov la 27 mai 1600 (18). În toate cele nouă documente date de voievodul muntean în Moldova și păstrate până astăzi, se păstrează formulele „ în Iași ” sau „ în scaunul Iași.”

Unirea românilor sub un singur sceptru a reprezentat pentru români un „ balon de oxigen ” ce era până atunci considerat ca nerealizabil, o faptă ce putea fi dusă la capăt doar de titani. Însă Mihai Viteazul va răsturna aceste bariere, ceea ce-l va face pe Nicolae Bălcescu să susțină: „ Mihai ajunsese acuma în culmea slavei și a mărimei ce el visase ... El voi a-și crea o patrie mare pe cât ține pământul românesc și norocul ajutându-l, în câteva luni Ardealul, Moldova și o parte din Banat sunt unite cu Țara Românească ... Mihai realizase acum visarea iubită a Voievozilor cei mari ai Românilor. Acum Românul s-a înfrățit cu Românul și toți au una și aceeași patrie, una și aceeași cârmuire națională, astfel precum ei n-au fost din vremile uitate ale vechimei” (19).

Noua stare de fapt va determina, din punctul de vedere al problemei românești, ca titulatura lui Mihai Viteazul să devină și mai pompoasă, în documente autointitulându-se drept „ domn al Țării Ungro-Vlahiei și voievod al Țării Ungurești și domn al Țării Moldovei ” (20) sau „ voievod din mila lui Dumnezeu și domn al Țării Românești și Ardealului și Moldovei” (21).

În concluzie, putem afirma că, emițând acte pentru cele trei state carpatine și fiind recunoscut de toate instituțiile supreme, Mihai Viteazul și-a exercitat calitatea de conducător unic al spațiului românesc din capitalele sale principale și secundare în număr de opt: București, Târgoviște, Alba-Iulia, Iași, Gherghița, Caracal, Făgăraș și Suceava, toate fiind amintite în documentele redactate în cancelaria domnească drept „ orașe de scaun”.

Note bibliografice:

1. Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească, București, XI, 1975, pag. 4.
2. Nicolae Bălcescu, „ Opere ”, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1952, pag. 182.
3. Panait I. Panait, „ Problema reședinței Țării Românești în perioada 1459-1659 ”, București, X, 1984, pag. 35.
4. Ibidem, pag. 35.
5. D.R.H., B, XI, p.p. 42-43.
6. Ibidem, pag. 42.
7. Ibidem, pag. 76.
8. Ibidem, pag. 163.
9. Panait I. Panait, op. cit., pag. 36.
10. D.R.H., B, XI, pag. 185.
11. Ibidem, pag. 225.
12. Ibidem, pag. 183.
13. Ibidem, pag. 272.
14. Ibidem, p. p. 360-361.
15. Ibidem, pag. 431.
16. „ Călători străini despre Țările Române ”, III, Editura Academiei, București, 1971, pag. 8.
17. Panait I. Panait, „ Mihai Viteazul și Bucureștii ”, Analele Universității Creștine „ Dimitrie Cantemir ”, Seria Istorie, București, 1999, p. p. 145-146.
18. Ibidem, pag. 146.
19. Nicolae Bălcescu, op. cit., p. p. 226-227.
20. Documente privind Istoria României, A, Moldova, sec. XVI/ 4, București, 1951, pag. 295.
21. Ibidem, pag. 289.

Bibliografie selectivă:

1. Bălcescu Nicolae, „ Opere ”, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1952.
2. „ Călători străini despre Țările Române ”, III, Editura Academiei, București, 1971.
3. Documente privind Istoria României, A, Moldova, sec. XVI/ 4, București, 1951.
4. Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească, București, XI, 1975.
5. Idem, „ Problema reședinței Țării Românești în perioada 1459-1659 ”, București, X, 1984.
6. Panait I. Panait, „ Mihai Viteazul și Bucureștii ”, Analele Universității Creștine „ Dimitrie Cantemir ”, Seria Istorie, București, 1999.

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU. DE LA PRINȚUL AURULUI LA MARTIR AL NEAMULUI ROMÂNESC

Prof. Niculaie Meleacă
Colegiul Tehnic Forestier Câmpina

ABSTRACT/RESUME

In many ways and in many times, God has turned his attention to the Romanian people, blessed them with many different gifts, but also with the brave rulers who cared for the nation and their country. One such man was Constantin Brâncoveanu. Saint Constantin Brancoveanu is one personality unequaled in the history of the Romanian people. Descendant of a noble family, excellent diplomat, intelligent strategist, good leader, a man of piety and of an irreproachable morality, concerned with art and culture, Constantin Brâncoveanu remains in the Romanian history as one of the greatest rulers.

Constantin Brancoveanu becomes leader of the Romanian Country in October 29th, 1688 and ends murdered by order of the sultan Ahmed in Constantinople on August 15th, 1714, exactly the day he would have reached the age of 60. The same day are killed four of his sons, along with his advisor, Ianache. Although he was offered the possibility to stay alive with his sons and his advisor, provided to converting to Islam, Constantin Brancoveanu refuses the offer with dignity and courage. In 1992, the Romanian Orthodox Church decided to canonize Constantin Brancoveanu, his sons, and the counselor Ianache. They are commemorated every year on August 16th.

SCURT ISTORIC

De-a lungul istoriei, de puține ori pământul românesc a fost loc de liniște și pace. În primul mileniu creștin, peste teritoriul României au trecut valuri de populaţii migratoare, precum goții, hunii,alanii, gepizii, avarii, slavii, ungurii, pecenegii, cumanii, uzii și tătarii. Istoria consemnează faptul că procesul de etnogeneză al poporului român are ca etapă finală secolul al VIII-lea. Dar prima dovadă despre existența unor formațiuni statale în ținuturile dintre Carpaţi și Dunăre apare abia în secolul al XIII-lea, fiind cunoscută ca ,,*Diploma cavalerilor ioaniți*", din 2 iunie 1247, emisă de regele Bela IV al Ungariei(1). Începând cu secolul al XIV-lea, ca urmare a creării unor condiții interne și externe favorabile, iau ființă la sud și est de Carpaţi statele feudale de sine

stătătoare Țara Românească (1310), sub domnitorul Basarab I, și Moldova (1359), sub domnitorul Bogdan I. Dintre domnitorii care au avut un rol determinant în istoria românilor, pot fi amintiți: Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Dimitrie Cantemir în Moldova și Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul și Constantin Brâncoveanu în Țara Românească. Ne-am propus să ne aplecăm asupra personalităţii domnului-martir Constantin Brâncoveanu.

De la naștere și până la moarte, viața lui Constantin Brâncoveanu a stat sub semnul excepției(2). Viitorul domn al Țării Românești, Constantin Brâncoveanu, se naște în anul 1654 într-o nobilă familie de boieri, cu rădăcini istorice vechi, atât românești, cât și bizantine. După tată, Papa (Pavel) Brâncoveanu provenea din vechiul neam al Basarabilor, iar după mamă, din neamul strălucit al Cantacuzinilor, viță veche de împărați(3). Așa cum în Noul Testament, în Evanghelia după Matei, găsim de la început genealogia Domnului nostru Iisus Hristos pentru a se arăta originea sa împărătească din neamul lui David, tot la fel și în ctitoriile lui Brâncoveanu, atât în biserica de la Mănăstirea Hurezi, cât și în cea de la Bistrița, se pot vedea figuri de voievozi și de boieri zugrăviți în pronaos pentru a demonstra descendența domnească a domnitorului Constantin Brâncoveanu(4).

Constantin Brâncoveanu a fost chemat să conducă țara imediat după moartea neașteptată a domnitorului Șerban Cantacuzino (de numele căruia se leagă *Biblia de la București, 1688*), unchiul său din partea mamei, într-un moment în care ajunsese mare demnitar – vel logofăt – având o avere însemnată și deosebit de mulțumit de situația sa materială, socială și familială; de aceea probabil și-a permis să refuze inițial cererea boierilor de a conduce țara. La baza alegerii sale ca domn al Țării Românești au stat: vița nobilă a neamului său, calitățile umane pe care le dovedise în timpul domniei lui Șerban Cantacuzino, dorința majorității boierilor, acceptul unui mare demnitar turc aflat la București, și chiar dorința testamentară a fostului domnitor, care apreciind istețimea logofătului spusese încă din timpul vieții că „*dacă ar fi să moară într-o vreme în care fiul său ar fi minor, l-ar dori urmaș pe Constantin*”(5).

FAMILIA SFÂNTULUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Constantin Brâncoveanu a avut o famile numeroasă. Din căsătoria cu Maria, fiica lui Neagoe, care era fiul lui Antonie Vodă, au rezultat unsprezece copii: șapte fete și patru băieți. Dintre cei patru fii ai lui Brâncoveanu, doar doi au apucat să-și întemeieze o familie. Constantin,

primul băiat al domnitorului, a fost căsătorit cu fiica stolnicului Balș din Moldova, iar din unirea lor a venit pe lume un băiat, pe care l-au botezat tot Constantin; acesta a fost singurul descendent pe linie masculină din neamul lui Brâncoveanu(6), care a scăpat de călău și de turcire. Nepotul lui Brâncoveanu, după reîntoarcerea în țară cu doamna Marica, bunica sa, va reuși în timp să redobândească o parte din averile și moșiile domnitorului Brâncoveanu. Constantin, nepotul domnitorului Brâncoveanu, a ocupat înalte dregătorii în sfatul țării, de la mare comis, la mare ban(7). Din păcate, Stefan, al doilea băiat, deși căsătorit nu a lăsat urmași. Pe ceilalți doi, pe Radu și pe Matei, prematurul și tragicul sfârșit i-a împiedicat să-i lase urmași domnitorului Brâncoveanu. Neamul Sfântului Constantin Brâncoveanu nu s-a stins în urma masacrului din ziua praznicului închinat Adormirii Maicii Domnului, din 1714, existând numeroși descendenți pe linie feminină, care au continuat să trăiască unindu-și sângele regesc cu cel al altor familii românești(8).

RELAȚIILE LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU CU IMPERIUL HABSBURGIC, CU IMPERIUL OTOMAN, CU RUSIA ȘI CU MOLDOVA

Țara Românească se afla la confuența a trei mari puteri: Imperiul Otoman, Imperiul Hasburgic și Rusia, care devenea o putere demnă de a fi luată în seamă după bătălia de la Poltava. Cu o mare abilitate și cu prețul multor pungi cu galbeni, până în anul 1709, Constantin Brâncoveanu a reușit să mențină o politică echilibrată între Imperiul Otoman și Imperiul Habsburgic, a cărui expansiune ajunsese până la hotarele Țării Românești, după cucerirea Transilvaniei, recunoscută de Poarta Otomană prin tratatul de pace de la Karlowitz, din 1699. Față de turci a plătit cu regularitate haraciul stabilit, și de asemenea a dat dovadă de o mare generozitate față de marii demnitari ai Înaltei Porți. Brâncoveanu ajunsese să fie cunoscut la Constantinopol pentru bogăția și dărnicia sa, astfel încât persoanele importante de pe lângă sultan se întreceau care mai de care să aibă de-a face cu stăpânitorul Valahiei, pe care turcii îl numeau cu invidie Altân Beg, adică *Prințul Aurului(9).*

Imperiul habsburgic nu dorea să strice relația cu domnitorul Țării Românești, deoarece acesta le furniza informații despre turci și le oferea provizii de care aveau mare nevoie. Dar atunci când imperialii i-au cerut lui Brâncoveanu să întrețină o armată deosebit de costisitoare, acesta i-a chemat în ajutor pe turci și pe tătari, împreună izbutind să-i învingă pe imperiali la Zărnești în anul 1690, în singura sa bătălie pe care a purtat-o

în cei 25 de ani de domnie. Dar victoria a fost de scurtă durată și dureroasă pentru Muntenia, deoarece o altă oștire imperială a determinat retragerea învingătorilor de la Zărnești. După acest conflict militar, Brâncoveanu nu a mai avut nicio altă luptă(10), iar relațiile sale cu imperialii habsburgici se îmbunătățesc. Datorită abilităților sale de politician, Brâncoveanu reușește să rămână în grațiile habsburgilor, dar și ale turcilor. Astfel, în 30 ianuarie 1695, obține din partea Imperiului Habsburgic titlul de ,,*Principe al Imperiului*”(11), iar din partea Înaltei Porți, primește dreptul ,,*până va avea zile să domnească acest pământ al țării*”(12), adică dreptul de a domni pe viață în Țara Românească.

Cu Rusia, încă din 1697, Brâncoveanu încearcă și reușește să stabilească relații bune de pace și colaborare. El informează Rusia prin agenții săi despre toate mișcările pe care le punea la cale Înalta Poartă. A sperat că va reuși cu ajutorul Rusiei să declanșeze o campanie antiotomană menită să elibereze toate popoarele subjugate de către otomani. Pentru serviciile aduse Rusiei, țarul Petru I îl decorează pe Constantin Brâncoveanu cu ordinul ,,*Sfântul Andrei*”(13). Unii istorici, bazându-se pe anumite aluzii făcute de cronicarul Neculce, au tras concluzia falsă că a existat un tratat secret între Brâncoveanu și Rusia. În realitate, nu s-a putut demonstra niciodată acest lucru, pentru că domnitorul român era excesiv de calculat și de prudent și de aceea ,,*nu va încheia niciodată un tratat diplomatic angajant în lunga sa domnie*”(14).

Cu Moldova, chiar din primii ani de domnie, Constantin Brâncoveanu a dorit să aibă relații frățești, de bună înțelegere, dar s-a lovit de lipsa de tact și de înțelegere a lui Constantin Vodă Cantemir, un bătrân soldat, neștiutor de carte, care se lăsa condus de boierii Rusetești(15). Cu toată strădania domnitorului muntean, din cauza intrigilor boierilor de la curtea Moldovei, se naște o ură pe viață și pe moarte între cei doi domnitori români, urmată de intrigi și uneltiri dușmănoase către Înalta Poartă, contracarate cu mare greutate și cu prețul multor daruri și pungi cu bani, oferite de către domnitor marilor dragomani otomani, pentru a scăpa cu viață. Nici după moartea lui Constantin Cantemir, ura dintre cele două neamuri nu se stinge, ba capătă proporții și mai mari. În 1699, Dimitrie Cantemir se căsătorește cu Casandra, fiica fostului domnitor muntean, Şerban Cantacuzino. Evenimentul s-a răsfrânt în modul cel mai direct asupra relaţiilor politice dintre Ţara Românească şi Moldova. Căci, văzându-se ginere al fostului domn muntean, Dimitrie Cantemir şi-a declarat pretenţiile de a ocupa scaunul domnesc al ţării vecine. Constantin Brâncoveanu, văzând în

Dimitrie un rival puternic ca ginere de voievod muntean, îşi intensifică intrigile sale contra lui, reuşind pentru un timp scurt, prin intermediul oamenilor săi de la Constantinopol, să obţină surghiunirea lui Dimitrie Cantemir(16).

Rivalitatea şi suspiciunea reciprocă dintre Dimitrie Cantemir şi Constantin Brâncoveanu s-a menţinut multă vreme, făcând să izbucnească, cu anumite ocazii, cu o vigoare deosebită. Aceste evenimente s-au reflectat şi în unele opere cantemiriene, Dimitrie Cantemir fiind autorul unei scrieri controversate prin conținutul ei: ,,*Scurtă povestire despre stârpirea familiilor lui Brâncoveanu și a Cantacuzinilor*”(17).

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU - CTITOR DE LĂCAȘURI DE CULT, DE ȘCOLI ȘI DE TIPARNIȚE

Dintre toți domnitorii Țării Românești, nimeni nu a știut să prețuiască și să sprijine cultura mai mult decât voievodul Constantin Brâncoveanu. În cei aproape 26 de ani de domnie, Brâncoveanu s-a dovedit un gospodar desăvârșit și bun administrator al avuțiilor țării, instaurând o epocă de prosperitate și de pace.

În timpul domniei lui se construiesc biserici, mănăstiri, școli, se tipăresc cărți în limba română, în greacă, slavonă și arabă, atât pentru necesitățile bisericești, dar și pentru folosul tuturor. Domnitorul Brâncoveanu a chemat la curtea sa oameni erudiți, care prin munca lor aveau menirea să ridice nivelul cultural al țării. Dintre personalitățile de la curtea marelui domnitor român, amintim: stolnicul Constantin Cantacuzino, mitropolitul Antim Ivireanul, episcopul Mitrofan al Buzăului, cronicarii Radu Popescu, Radu Greceanu și alții. O preocupare de seamă a domnitorului a fost școala. Unul dintre cărturarii greci, Ioan Comnen, spunea despre domnitorul român că era ,,*foarte iubitor de învățătură*” și că a întemeiat ,,*academii și școli în mai multe limbi*”. În 1688, în Muntenia nu exista decât învățământ elementar. Începând cu domnia lui Brâncoveanu apar și școli superioare, printre care s-a remarcat cea de la Mănăstirea Colțea, a marelui spătar Mihai Cantacuzino și cea de la mănăstirea Sfântul Sava, numită ,,*Academia domnească*”. Învățatul Alexandru Helladius, cu studii însușite la marile universități ale lumii, precum Oxford, Halle, Praga, Amsterdam sau Altdorf, spunea că această instituție își merită numele de *Academie* pentru că în cadrul ei se predau studii filosofice și filologice la nivelul unei facultăți de arte liberale apusene(18).

Apariția unui stil arhitectural nou, inovator, se datorează domnitorului muntean, care a atras la curtea sa meșteri renumiți din toate colțurile pământului. Stilul brâncovenesc ia ființă din împletirea mai multor tradiţii artistice românești și bizantine, cu influenţe orientale şi forme occidentale. Această armonioasă împletire dintre stilul bizantin și cel apusean dă naștere primului stil românesc, care se va extinde în toată Muntenia și mai apoi în Transilvania. Constantin Brâncoveanu și-a mărturisit credința mai ales prin faptele sale. Numeroase lăcașuri de cult pe care le construiește, le reface sau le înzestrează moșii, cu diferite daruri sau obiecte de preț, răspândite în toată Muntenia, dar și în Transilvania, stau mărturie în această privință. Înainte de a ajunge domnitor, Brâncoveanu a ridicat două biserici, una la Potlogi şi alta la Mogoşoaia, lângă Bucureşti. După ce s-a urcat pe tronul Ţării Româneşti, Brâncoveanu a mai ctitorit tot în Bucureşti încă trei biserici, pe locul unora mai vechi: Biserica ,,Sfântul Ioan cel Mare" și Biserica Mănăstirii ,,Sfântul Sava", amândouă demolate în perioada comunistă, şi biserica ,,Sfântul Gheorghe Nou", existentă şi astăzi în centrul capitalei. În aceasta din urmă, au fost depuse şi osemintele ctitorului(19), în anul 1720, aduse în mare taină de la Constantinopol, de către soţia sa, doamna Marica. A mai zidit o biserică în satul Doiceşti, din judeţul Dâmboviţa. Apoi, împreună cu unchiul său, spătarul Mihai Cantacuzino, a ridicat mănăstirea din Râmnicu Sărat(20), cu hramul Adormirea Maicii Domnului, închinată mănăstirii Sfânta Ecaterina de la Muntele Sinai. În vara anului 1690, la scurt timp după ce ajunge pe tronul țării, Constantin Brâncoveanu începe lucrările la Mănăstirea Horezu din Vâlcea, care rămâne cea mai de seamă ctitorie a sa(21). Tot în Vâlcea, în anul 1695, credinciosul domnitor mai ridică și o nouă biserică din piatră, în locul celei din lemn, la Mănăstirea Mamul. Construcția e terminată în anul următor. Printre alte biserici şi mănăstiri ctitorite sau refăcute de binecredinciosul voievod, trebuie amintite: Mănăstirea Sâmbăta de Sus, Mănăstirea Surpatele, Mănăstirea Polovragi şi Mănăstirea Turnu din Târgşoru Vechi, în judeţul Prahova. Tot în vremea lui Brâncoveanu, la îndemnul și după planurile întocmite chiar de către Mitropolitului Antim Ivireanul, se începe construirea bisericii Antim din București.

De numele Sfântului Antim se leagă puternica dezvoltare a tiparului din Țara Românească. Adus de către domnitor în țară pe la anul 1690, Antim Ivireanul tipărește 63 de cărți într-un sfert de veac, în patru tipografii: la București, Snagov, Râmnic și Târgoviște. Sfântul domnitor Brâncoveanu a avut inspirația de a se înconjura de oameni de valoare, Antim fiind ,,*mitropolitul cel mai învățat și mai talentat care a stat*

vreodată în scaunul Mitropoliei Țării Românești”(22). Antim, mitropolitul cărturar, desfășoară o intensă activitate culturală în slujba românilor, deși era de neam georgian: tipograf pasionat, formează și instruiește ucenici tipografi, traduce și tipărește cărți de cult sau filosofice. El are marele merit de a fi introdus în cultul bisericesc pentru totdeauna limba română. Cea mai importantă operă personală a sa rămâne volumul intitulat ,,*Didahiile*”, carte de predici bine realizate, originale, care ne arată un om cu o cultură deosebită. Datorită originii sale, Antim a fost un înflăcărat luptător împotriva asupririi turcești. De aceea, în anul 1716, la doar doi ani după masacrul familiei lui Brâncoveanu, Sfântul Antim Ivireanul este caterisit și înlăturat din scaunul mitropoliei, acuzat că a complotat împotriva Înaltei Porți. Pe drumul exilului, va fi măcelărit de ostașii care-l însoțeau și aruncat în râul Tungia, lângă Adrianopol(23), împărtășind astfel aceeași sfârșit martiric, ca cel al familiei Brâncoveanu.

TRECEREA SFINȚILOR MARTIRI BRANCOVENI ÎN ÎMPĂRĂȚIA LUI DUMNEZEU

Viața creștină de excepție a Sfântului Brâncoveanu, poate unică în istorie prin dramatismul ei, așezată în slujba neamului românesc nu putea fi încununată decât de un sfârșit de excepție, de o moarte creștină exemplară, așa cum spunea și marele istoric Nicolae Iorga. Deși nu poate fi comparat Brâncoveanu cu Iisus Hristos decât păstrând proporțiile, se poate spune că așa cum Iisus a fost vândut de un apropiat de-al Său, tot la fel s-a întâmplat și în cazul domnitorului muntean, care a fost vândut turcilor de către rudele și sfetnicii săi apropiați.

Moartea tragică a familiei Brâncovenilor a fost interpretată în diferite moduri de-a lungul istoriei. Iată ce spune un contemporan de-al nostru cu nume ilustru: ,,*El a fost decapitat nu numai din motive religioase ci și politice. La sfârșitul secolului al XVII-lea, politicieni precum Șerban Cantacuzino și Constantin Bălăceanu au făcut prima încercare energică și transparentă de introducere a Țării Românești într-o structură vest europeană (Imperiul Habsburgic). După ei, Brâncoveanu a făcut aceeași încercare, dar mai discret. Toți trei au plătit cu viața pentru această inițiativă. Dacă oamenii politici ai vremii nu s-ar fi sfâșiat între ei din motive predominant personale, am fi scăpat de dominația turcă cu 200 de ani mai devreme*”(24).

Există cercetări mai recente care afirmă că puterile occidentale nu erau străine de ceea ce se întâmpla la Constantinopol cu familia lui Brâncoveanu după arestarea lor înainte de sărbătoarea Paștilor din 1714,

dar totuși nimeni dintre vechii lui aliați nu i-a sărit în ajutor. Probabil că, mulți dintre prinții și regii creștini, care ar fi avut puterea de a schimba sfârșitul dramatic al familiei Brâncoveanu, nu i-au sărit în ajutor din cauza poziției pe care domnitorul Brâncoveanu ajunsese să o dețină în Europa, dar mai ales din cauza invidiei, generate de averea și relațiile diplomatice ale domnitorului român.

Înalta Poartă, deși oferise firman de domnie pe viață domnitorului Brâncoveanu, a dat ordin lui Mustafa Aga, ca toată familia domnitorului să fie adusă și întemnițată la Constantinopol. Din aprilie și până în iulie 1714, Brâncovenii au fost torturați pentru a declara toate averile, moșiile și conturile din străinătate. La complotul boierilor din țară care doreau să-l înlăture definitiv pe Brâncoveanu de la domnia țării se adaugă și avariția și lipsa de scrupule a vizirului Gin Ali, care fiind căsătorit cu fiica sultanului, încerca pe orice căi să facă rost de bani pentru a-și mulțumi stăpânul. Într-o ultimă tentativă, turcii au promis că vor elibera familia Brâncovenilor pentru a se reîntoarce teferi în țară, cu condiția să plătească încă 20 de mii de pungi cu galbeni, să renunțe la creștinism și să se convertească la islamism.

Domnitorul Brâncoveanu refuză fără să stea pe gânduri, iar în ziua de 15 august 1714, când împlinea 60 de ani, va sfârși socotelile cu viața pământească împreună cu cei patru fii ai săi, Constantin, Ștefan, Radu Matei și sfetnicul Ianache Văcărescu. Cei patru fii ai săi, împreună cu sfetnicul Ianache, au fost decapitați pe rând, sub privirile îndurerate și neputincioase ale fostului domnitor, începând cu Ianache, urmând apoi fiii Constantin, Ștefan, Radu și Matei. Istoria spune(25) că Matei, fiul cel mic de numai 12 ani s-a rugat de tatăl său să-i permită să se turcească pentru a rămâne în viață. Vorbele lui Brâncoveanu inspirate de puterea Duhului Sfânt, au dat putere tânărului prinț, iar acesta și-a așezat liniștit capul sub securea călăului. Iată ce i-a spus tatăl: ,,*Din neamul nostru n-a mai fost nimeni care să-și piardă credința. Mai bine să mori de-o mie de ori decât să-ți renegi credința strămoșească pentru a trăi câțiva ani în plus pe pământ*”(26). Alții sunt de părere că domnitorul i-ar fi spus: ,,Am pierdut tot ce aveam în lumea asta; să nu ne pierdem și sufletul”(27). În final, a căzut sub securea călăului și capul vrednicului domnitor român.

Anul acesta, 2014, s-au împlinit 300 de ani de la martiriul Sfinților Brâncoveni și 22 de ani de când, (în ședință solemnă a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, mai precis în 19-20 iunie 1992, la care au participat ca invitați profesori universitari, consilieri patriarhali, ieromonahi și specialiști, care au colaborat cu Comisia sinodală pentru

canonizarea sfinților români), au fost recunoscuți ca sfinți 19 binecredincioși români. Printre aceștia se numără și cei șase martiri Brâncoveni: Constantin Brâncoveanu cu fiii săi Constantin, Ștefan, Radu, Matei și sfetnicul Ianache. Biserica Ortodoxă Română a decis ca Sfinții Martiri Brâncoveni să fie prăznuiți în fiecare an la 16 august. Proclamarea solemnă a hotărârilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a făcut în biserica Sfântul Spiridon cel Nou, pe data de 21 iunie, anul 1992, în Duminica tuturor sfinților.

Note bibliografice:

1. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ediția a III-a, I.B.M.B.O.R., București, 1987, p. 58.
2. Valeriu Anania, *Constantin Brâncoveanu – martir al neamului românesc*, în volumul ,,*Din spumele mării*", Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995, p. 84.
3. Pr. Acad. Niculae M. Popescu, *Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu*, Editura ,,Idaco ...dar din har...", București, 2013, p. 16.
4. Laviniu Aurelian Bădulescu, *Pentru Dumnezeu și neam, 290 de ani de la Martiriul Sfinților Brâncoveni*, Editura Agora, Craiova, 2004, p. 12. Neculai Șandru, *Prințul Aurului*, Editura Albatros, București, 1972, p. 7.
5. Dimitrie Cantemir, *SCURTĂ POVESTIRE DESPRE STÂRPIREA FAMILIILOR LUI BRÂNCOVEANU ȘI A CANTACUZINILOR*, Ediție îngrijită, studiu introductive, note și comentarii de Paul Cernavodeanu, editura Minerva, București, 1995, p. 71.
6. *Ibidem*.
7. Laviniu Aurelian Bădulescu, *op.cit.*, pp. 15-16.
8. Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor, III*, Editura BIC ALL, București, 2007, p. 128.
9. Nicolae Iorga, *Valoarea politică a lui Constantin Brâncoveanu*, Vălenii de Munte, 1914, p. 51 apud C. Rezachevici**,** *Constantin Brâncoveanu – Zărnești 1690*, Editura Militară, București, 1989, p. 183.
10. Constantin C. Giurescu, *op.cit.*, p. 129.
11. Neculai Șandru, *op.cit.*, p. 18.
12. http://cantemir.asm.md/dimitrie/biografi.
13. Dimitrie Cantemir, op.cit., p. 3.
14. L. A. Bădulescu, op.cit., p. 67.
15. Constantin C. Giurescu, op.cit., p. 138.
16. Ibidem, p. 141.
17. Ibidem, p. 136.
18. I. Ionescu, Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul, în ,,Sfinți români și
19. apărători ai legii strămoșești", IBMBOR, București, 1987, p. 640 apud L. A
20. Bădulescu, op.cit., p. 70.
21. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, op.cit., pp. 204 -205.
22. Constantin Bălăceanu Stolnici, Jurnalul național, 8.III.2004 apud L. A. Bădulescu, op.cit., p. 103.

23. Ion Neculce, Letopisețul Țării Moldovei apud Martiriul Sfinților Brâncoveni, ediție redactată și îngrijită de L.S. Desartovici, pp. 280-281.
24. Ibidem.
25. Pr. Acad. Niculae M. Popescu, op.cit., p. 73.
26. Ibidem.
27. Ibidem.
28. http://www.cuvantul-ortodox.ro/2014/08/16/sfintii-brancoveni-constantin-fiii-sai-sfetnicul-300-ani-viata.

Bibliografie:

1. ***, **Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001.
2. ***, **Martiriul Sfinților Brâncoveni**, ediție redactată și îngrijită de L.S. Desartovici, Editura Sofia, București, 2007.
3. Anania, Valeriu, **Constantin Brâncoveanu – martir al neamului românesc**, în volumul ,,*Din spumele mării*", Editura Dacia, Cluj Napoca, 1995.
4. Bădulescu, Laviniu Aurelian, **PENTRU DUMNEZEU ȘI NEAM, 290 de ani de la Martiriul Sfinților Brâncoveni**, Editura Agora, Craiova, 2004.
5. Cantemir, Dimitrie, **SCURTĂ POVESTIRE DESPRE STÂRPIREA FAMILIILOR LUI BRÂNCOVEANU ȘI A CANTACUZINILOR**, Ediție îngrijită, studiu introductive, note și comentarii de Paul Cernavodeanu, editura Minerva, București, 1995.
6. Giurescu, Constantin C., **Istoria Românilor, III. De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601 – 1821)**, Editura BIC ALL, București, 2007.
7. Niculae, Tudora, **Sfinții Brâncoveni**, în ,,*Familia Ortodoxă*, nr. 8(55), august, 2013.
8. Păcurariu, Pr. Prof. Dr., Mircea, **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, ediția a III-a, Editura I.B.M.B.O.R., București, 1987.
9. Popescu, Pr. Acad., Niculae M., **Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu**, Editura ,,Idaco ...dar din har...", București, 2013.
10. Rezachevici, Constantin, **Constantin Brâncoveanu – Zărnești 1690**, Editura Militară, București, 1989.
11. Șandru, Neculai, **Prințul Aurului**, Editura Albatros, București, 1972.
12. http://www.historia.ro/exclusiv_web/portret/articol/cum-ajuns-brancoveanu-fata-calaului.
13. http://foaienationala.ro/voievodul-martir-constantin-brancoveanu-cu-fiii-sai-si-sfetnicul-ianache.html.
14. http://ro.wikipedia.org/wiki/Perioada_principatelor-Epoca_fanariot.
15. http://cantemir.asm.md/dimitrie/biografi.
16. http://www.cuvantul-ortodox.ro/2014/08/16/sfintii-brancoveni.

MOBILITATEA SOCIALĂ ÎN ORAŞELE GRECEŞTI VEST-PONTICE ÎN EPOCA PRINCIPATULUI

Prof. Raluca Milea
Şcoala Gimnazială Plopu

Mobilitatea socială în cadrul Imperiului Roman poate fi urmărită cel mai uşor din punct de vedere juridic. Ascensiunea socială comporta, din această perspectivă, pentru oamenii liberi trei trepte, în principal: obţinerea cetăţeniei romane, accesul în ordinul ecvestru şi intrarea în ordinul senatorial. Oraşul constituia însă cadrul social – politic în care mărirea sau decăderea căpătau aspectul cel mai concret, fiind sancţionate cu respectul sau cu oprobriul societăţii locale. Instituţiile politice şi religioase orăşeneşti furnizau semnele tangibile ale ascensiunii (asumarea unor sarcini publice, acordarea de onoruri, actele de evergetism) şi posibilitatea dobândirii unei poziţii şi mai înalte ulterior. Aceasta putea conduce la obţinerea cetăţeniei romane de către individul bogat şi acoperit de onoruri, dar nu neapărat (1).

Inscripţiile, provenind din cetăţile greceşti de pe ţărmul vestic al Pontului Euxin, atestă activitatea unor cetăţeni care, din postura de magistraţi ai oraşului sau ai Pentapolei, săvârşesc acte de generozitate. Preoţi eponimi, arhonţi, *agoranomoi*, euposiarhi, gimnasiarhi, *oikonomoi* aduc binefaceri concetăţenilor lor. Faptul că deţin funcţii importante îi obligă la asemenea acte de evergetism. Cu timpul, oamenii au devenit conştienţi de faptul că deţinerea de funcţii neremunerate constituia un act de munificaţie faţă de concetăţeni şi o modalitate de a se distinge. Ei îşi împărţeau, în epoca imperială, titluri precum: πατὴρ τῆς πόλεως, κτίστης τῆς πατρίδος, υἱὸς τῆς βουλῆς, υἱὸς τῆς γερουσίας, υἱὸς τοῦ Πόντου.

Mărturiile epigrafice atestă însă, de asemenea, persoane care, fără să fi deţinut vreo funcţie importantă, dar bucurându-se de o situaţie financiară prosperă, îşi ajută concetăţenii prin donaţii, ridicarea unor edificii, acordarea unor împrumuturi, îndeplinirea unor ambasade în numele cetăţii pentru a-i proteja interesele: Polyphemos al lui Polyphemos (2), Bassus al lui Menecrates (3), Ariston al lui Ariston (4).

Aceste persoane puteau obţine cetăţenia romană. Cazul lui M. Ulpius Artemidoros (5), de la Histria, este elocvent: cariera acestui personaj cuprinde numeroase magistraturi (a fost arhonte, *eutheniarches*,

pontarh şi *archiereus*) care evidenţiază poziţia importantă deţinută în cadrul societăţii histriene din secolul al II-lea p. Chr.; a fost onorat de oraş cu titlul de „fiu al cetăţii”, a devenit cetăţean roman. Anterior Constituţiei Antoniniene, statul roman acorda cetăţenia membrilor elitelor unor persoane bogate şi cu un statut social privilegiat, obţinut prin îndeplinirea de funcţii şi acte de binefacere. Evergetismul epocii elenistice târzii a continuat în epoca romană când, notabilii oraşelor greceşti şi-au manifestat poziţia superioară în societate prin acte de binefacere faţă de cetate şi, la momentul contactului cu autorităţile romane, prin tratative purtate cu acestea în numele cetăţii pentru a-i proteja interesele în faţa noii puteri înstăpânite în regiune. Un alt personaj pentru care originea cetăţeniei se plasează anterior Constituţiei Antoniniene este P. Aelius Proculianus, ποντάρχης (secolul al III-lea p. Chr.) (6). Înaintaşii săi au dobândit cetăţenia romană în timpul domniei lui Hadrian. Personajul provenea probabil dintr-una din familiile de vază din Odessos ai cărei membri reuşiseră încă în secolul al II-lea p. Chr. să atragă atenţia autorităţilor romane, fiind răsplătiţi cu dreptul de cetate de către acestea pentru foloasele aduse Imperiului prin activitatea lor. Un caz asemănător este cel al lui Marcus Antonius Athenaios (7), un grec autohton căruia îi este acordată cetăţenia romană de către triumvirul Marcus Antonius. Acestea constituie însă exemple izolate de indivizi provenind din această regiune, care reuşesc să impresioneze autorităţile imperiale în aşa măsură încât le este acordată cetăţenia romană. În general, activitatea publică a membrilor elitei cetăţilor greceşti vest-pontice considerate în studiul de faţă nu este importantă decât pe plan local. Astfel se explică numărul mic de autohtoni care au devenit cetăţeni romani înainte de anul 212 p. Chr.

Purtătorii de nume imperiale din inscripţii sunt, de regulă, descendenţi ai celor care au primit cetăţenia, aparţinând unor generaţii diferite (8). Gentiliciul *Aurelios*, de exemplu, este ambiguu, desemnând fie cetăţeni ce şi-au dobândit statutul în timpul domniei ultimilor membri ai dinastiei Antoninilor, sau pe descendenţii acestora, fie beneficiari ai *Constitutio Antoniniana*. În ciuda faptului că Roma a fost mai generoasă în acordarea cetăţeniei decât conservatoarele *poleis* greceşti, răspândirea dreptului de *civitas romana* era destul de restrânsă până la începutul epocii Principatului. Chiar şi ulterior, aristocraţia tradiţională şi intelectualitatea greacă s-au dovedit reticente în a solicita cetăţenia romană. Până la emiterea actului din anul 212 p. Chr. noii cetăţeni erau selectaţi cu grijă dintre persoanele care aduseseră servicii excepţionale statului roman. Pompei, Caesar sau Antonius au acordat

cetăţenie doar câtorva greci de marcă şi nici Augustus nu s-a dovedit foarte generos în această privinţă. Ceilalţi împăraţi au căutat şi ei să confere acest statut numai notabililor oraşelor (9).

Dacă în epoca republicană cetăţenia romană era acordată unor comunităţi întregi, noii cetăţeni, simţindu-se liberi să aleagă sau nu numele magistratului care le-a acordat-o, în perioada imperială, pe baza dreptului tradiţional al comandanţilor militari, principii şi-au asumat acordarea cetăţeniei cu tot ceea ce implica aceasta. Prin urmare, evitarea *nomen*-ului imperial era percepută ca lipsă de loialitate. Împăratul nu era doar reprezentantul statului, ci însăşi personificarea acestuia (10). Străinii cărora li se acorda dreptul de cetate luau numele persoanei care le acorda acest privilegiu. În timpul Imperiului, împăratul însuşi fiind cel care acorda cetăţenia romană, noii cetăţeni (şi descendenţii acestora) purtau *nomen*-ul şi *praenomen*-ul celui care domnea în momentul în care li se acordase dreptul de cetate. De exemplu, un individ numit Secundus, după ce primea cetăţenia romană de la Augustus purta numele C. Iulius Secundus (11).

Difuziunea extraordinară a gentiliciilor împăraţilor (*Iulius*, *Claudius*, *Flavius* etc.) în onomastica din Imperiu indică faptul că noii cetăţeni preluau foarte adesea numele împăratului în timpul domniei căruia primeau acest drept. Au existat şi cazuri în care împăratul acorda personal dreptul de cetate (*C. Iulius Vepo donatus civitate Romana viritim et imunitate ab divo Aug.*) (12). Noii cetăţeni romani ai Imperiului nu purtau însă toţi *gentilicia* imperiale, ci o parte dintre ei îşi alegeau liber *nomina*, care, fie erau gentilicii italice larg răspândite, fie erau derivate din patronimice. Cu toate acestea, în teritoriile unde răspândirea dreptului de cetate şi romanizarea intensivă nu s-au produs înainte de sfârşitul secolului I p. Chr. şi începutul secolului al II-lea p. Chr., adică în provinciile danubiene romanizate mai târziu, apar exclusiv *gentilicia* imperiale. Autohtonii cărora li se acordă cetăţenia romană poartă nume ca *Flavius*, *Ulpius*, *Aelius* etc. În Moesia Superior, unde acordarea dreptului de cetate nu a avut dimensiuni importante înainte de epoca Flavienilor şi a lui Traian, toţi noii cetăţeni au luat *nomina* imperiale (13). Există exemple şi în partea orientală a Imperiului de indivizi care purtau numele guvernatorului, nu pe cel al împăratului: Τιβέριος Πλαύτιος Σιλουανὸς υἱὸς τῆς πόλεως din Callatis (14) şi-a luat numele după cel al guvernatorului Moesiei Inferior, Ti. Plautius Silvanus Aelianus (15).

În Imperiul Roman numele avea nu numai funcţia de a face distincţie între indivizi, ci şi pe aceea de a exprima condiţia juridică a

persoanei respective în societate, existând un raport foarte strâns între statutul juridic al unei persoane şi numele purtat de aceasta. Dreptul de cetate era exprimat prin *tria nomina* (*praenomen* + *nomen* + *cognomen*), în timp ce peregrinii purtau un singur nume care corespundea, prin funcţia pe care o îndeplinea, *cognomen*-ului, urmat, eventual de numele tatălui la genitiv. De exemplu, un T. Flavius Maximus poate fi considerat cetăţean roman, în timp ce în cazul unui Maximus sau al unui Maximus Primi f., este vorba de peregrini (16). Aceste cazuri reprezintă tendinţe cu caracter mai mult sau mai puţin general şi nu au consituit sisteme cu valoare de reguli. *Nomen*-ul (gentilicium) semnifica, de fapt, calitatea de cetăţean, *cognomen*-ul şi *praenomen*-ul fiind doar elemente de valoare redusă, care nu figurau în mod necesar în numele cetăţenilor. Se ştie că în perioada de început a Imperiului, *cognomen*-ul era adesea omis, pentru ca mai târziu, în epoca imperială, să se renunţe la *praenomen*. Trebuie de aceea nuanţată această problemă, populaţia Imperiului Roman neputând fi împărţită în doar două categorii, respectiv: cetăţeni romani şi peregrini, iar afirmaţia conform căreia *tria nomina*, sau *gentilicium* desemna un cetăţean roman, iar un nume simplu, însoţit de un patronimic în cazul genitiv, un peregrin, reprezentând o simplificare abuzivă (17).

Existau unele incompatibilităţi între cele două formule onomastice, cea grecească şi cea romană: în formula sa onomastică, adevăratul roman nu-şi desemna tatăl decât prin prenume, pe când grecii îl desemnau prin *cognomen*. O soluţie de conciliere folosită de grecii deveniţi cetăţeni romani în Tracia şi, sporadic, în alte părţi consta în păstrarea formulei greceşti şi adăugare la început a trei litere (*Aur*., de exemplu), identitatea rămânând aceeaşi. Pe lângă această juxtapunere foarte conservatoare, regula era: *tria nomina* fără nici un patronimic pentru grecii care au primit *civitas* şi alăturarea tradiţională (numele în nominativ, patronimicul în genitiv) pentru greci. Patronimicul apărea în interiorul formulei în cazul în care se dorea copierea modelului latin, în acest caz, numele indigen al tatălui era tratat ca un *praenomen* latin şi era inserată sintagma *tou deinos uios* între *nomen* şi *cognomen*. Noii romani insistau asupra continuităţii stării lor civile, juxtapunând în acest scop cele două formule succesive, unite prin ὁ πρὶν. O altă practică era inserarea unui adjectiv patronimic (cu sufix latin) între *nomen* şi *cognomen* (astfel, un Philon Meidiou devenea M. Aur. Meidianos Philon). G. Daux consideră că grecii n-au încetat să privească formula onomastică romană ca pe un corp străin, care le punea probleme (au eliminat din ce în ce mai mult, în mod voit, *praenomen*-ul) (18).

Spre deosebire de societatea grecească, fondată pe individ, societatea romană avea la bază ginta, de unde importanţa deosebită acordată *nomen*-ului (gentiliciului). Această noţiune nu era înţeleasă de greci, ceea ce explică dificultăţile acestora de a se familiariza cu particularităţile şi cu regulile onomasticii latine. Dacă utilizarea *praenomen*-ului şi a patronimicului era conformă cu obiceiurile lor, *cognomen*-ul şi mai ales gentiliciul constituiau elemente pentru care nu aveau echivalent. Grecii s-au adaptat lent la formula onomastică latină, adoptând mai întâi *praenomen*-ul, pe care îl foloseau în manieră grecească, urmat de un patronimic. Această utilizare a *praenomen*-ului era răspândită în timpul lui Polybios (apare şi în documentele ateniene şi deliene de la începutul secolului al II-lea p. Chr.). Utilizarea gentiliciului este mai recentă în documentele epigrafice, neînţelegerea lui determinându-i să îl plaseze la sfârşitul unei formule onomastice greceşti (nume + patronimic): Μᾶρκος Λευκίου Περπέννα, Ῥωμαῖος în loc de Μᾶρκος Περπέννα Λευκίου υἱός, Ῥωμαῖος. Folosirea gentiliciului depindea şi de statutul persoanei desemnate, de caracterul documentului, dar şi de faptul că nu existau reguli stricte în practica onomastică, ci doar diverse utilizări în perioade şi spaţii diferite. Familiarizarea cu regulile onomasticii latine a fost mai uşoară în Orient, datorită sosirii masive de trupe, de emigranţi şi mai târziu de turişti şi de veterani, dar răspândirea cetăţeniei romane printre greci a reprezentat factorul decisiv (19). Noii cetăţeni purtau *duo* sau *tria nomina*, ca toţi cetăţenii romani, vechiul lor nume ţinând loc de *cognomen* şi reprezentând adevăratul lor nume. Spre deosebire de *praenomen* şi de gentiliciu, *cognomen*-ul nu era aproape niciodată abreviat. Filiaţia urma *nomen*-ului, cu sau fără cuvântul υἱός, şi alături de indicarea tribului reprezintă elemente utilizate în formula onomastică mai ales în timpul Imperiului, cu precădere de peregrinii care erau admişi în oraşele romane. Treptat s-a răspândit obişnuinţa de a da acelaşi *praenomen* tuturor fiilor, ceea ce explică faptul că el a devenit practic absent din numele noilor cetăţeni după *Constitutio Antoniniana* (20). Pentru a diferenţia între indivizi omonimi, în anumite regiuni se folosea şi patronimicul obţinându-se o formulă onomastică mixtă în care vechiul nume grecesc rămânea intact şi se adăuga la început gentiliciul şi, eventual, *praenomen*-ul. Utilizarea acestei formule mixte s-a amplificat după *Constitutio Antoniniana* (21).

Adoptarea de către cetăţenii polisurilor vest-pontice a regulilor sistemului onomastic şi a numelor romane corespunde procesului de integrare a acestor oraşe în lumea romană, de adaptarea la noul context politico-social, în care se plasează după includerea în Imperiul Roman.

Procesul este observabil şi în alte regiuni, dar spre deosebire de dacii care îşi ascund etnia sub nume romane sau de tracii care adoptă nume greceşti sau romane, grecii ţinând să sublinieze calitatea lor de cetăţeni ai oraşelor respective, anterioară includerii acestora în Imperiu. Prin urmare, ei folosesc de cele mai multe ori o formulă onomastică hibridă adăugând la *tria nomina*, în care adesea *cognomina* sunt greceşti, filiaţia exprimată în manieră grecească, prin patronimic în genitiv.

Documente epigrafice valoroase din punctul de vedere al cantităţii informaţiilor pe care le aduc, referitoare la elita cetăţilor greceşti de pe litoralul vest-pontic sunt listele de efebi. Efebia era una dintre cele mai importante instituţii ale unui *polis* şi reprezenta un sistem de formare civică şi mai ales militară a cetăţeanului-soldat. Efebia attică constituia o adaptare a educaţiei spartane a hoplitului la regimul şi moravurile democratice (22). Această practică a vieţii sportive, mondene şi civice se prelungea dincolo de perioada efebiei, în cluburile de tineri (νέοι), a căror funcţionare este bine atestată mai ales în Asia Mică. Ei aveau adesea un *gymnasion* propriu şi desfăşurau activităţi cvasi-parlamentare (23). Efebii puneau accent pe relaţiile amicale ce se stabileau între ei, pe experienţa vieţii de societate pe care o câştigau în cadrul acestui colegiu, organizat ca o cetate în miniatură, cu adunări, magistraţi aleşi prin vot (24), şedinţe de discuţii etc. Toate aceste activităţi se desfăşurau într-o atmosferă foarte aristocratică, ce caracteriza din ce în ce mai mult, mai ales în epoca romană, viaţa municipală şi ţineau, ca întreaga viaţă efebică, de însăşi ucenicia vieţii nobile (25).

Analiza componenţei listelor de efebi pune în evidenţă existenţa în oraşe aşa-zis „democratice” a unui anumit număr de familii care concentrează în mâinile lor putere. Descendenţii lor primeau o educaţie aleasă în cadrul efebiei. Asemenea familii erau: cea a lui Dadas fiul lui Artemidoros, efeb, frate cu Hephaistion al lui Kleanor, fiul natural al lui Artemidoros şi cu Parmenon fiul lui Artemidoros, menţionaţi de acelaşi catalog al efebilor de la începutul secolului I p. Chr. (26) sau cea a lui M. Aur. Menekrates fiul lui Artemidoros , frate cu M. Aur. Artemidoros fiul lui Artemidoros, M. Aur. Xenandros fiul lui Artemidoros şi cu M. Aur. Euphanes fiul lui Artemidoros, efebi înscrişi în catalogul din anul 221 p. Chr. (27). Aşadar, elita socială din oraşele vest-pontice manifesta tendinţe aristocratice, un grup restrâns de indivizi îndeplinind cele mai importante funcţii şi deţinând cele mai de vază poziţii în cetate, asigurându-şi astfel controlul politic şi economic. Este semnificativ faptul că la Dionysopolis, efebii apar abia la începutul secolului al III-lea p. Chr., ceea ce înseamnă că până la acel moment, oraşul nu avea

încă o elită destul de bine închegată şi care să manifeste interes pentru educarea fiilor lor în spiritul unei vieţi luxoase şi rafinate.

În cazul oraşelor Histria, Tomis, Callatis, Dionysopolis, Odessos, Mesambria, Anchialos, Apollonia, analiza numelor personajelor aparţinând elitei sociale din aceste cetăţi, pentru secolele I – III p. Chr. reflectă existenţa unor cetăţeni romani, purtători de nume imperiale, *Claudius*, *Iulius*, *Flavius*, *Aelius*, *Aurelius*, care se distribuie astfel:

- Histria: 5 *Iulii* – secolul al II-lea p. Chr. (28), 5 *Flavii* – secolul al II-lea p. Chr. (29), 16 *Ulpii* – secolul al II-lea p. Chr. (30), 15 *Aelii* – secolul al II-lea p. Chr. (31), secolul al III-lea p. Chr. (32), 3 *Aurelii* – secolul al III-lea p. Chr. (33).
- Tomis: 1 *Claudius* – *terminus post quem* a. 166 p. Chr. (34), 3 *Iulii* – secolele II – III p. Chr. (35), secolul al III-lea p. Chr. (36), 3 *Flavii* – secolul al II-lea p. Chr. (37), 3 *Ulpii* – începutul secolului al II-lea p. Chr. (38), epoca Severilor (39), sfârşitul secolului al III-lea p. Chr. (40), 3 *Aelii* – mijlocul secolului al II-lea p. Chr. (41), 5 *Aurelii* – epoca Severilor (42), începutul secolului al III-lea p. Chr. (43), sfârşitul secolului al III-lea p. Chr. (44).
- Callatis: 3 *Flavii* – secolul al II-lea p. Chr. (45), sfârşitul secolului al II-lea p. Chr. (46), sfârșitul secolului al III-lea p. Chr. (47), 2 *Aelii* – anul 172 p. Chr. (48).
- Dionysopolis: 1 *Flavius* (49), 36 *Aurelii* – secolul al II-lea p. Chr. (50), secolul al III-lea p. Chr. (51).
- Odessos: 1 *Claudius* (52), 2 *Iulii* – secolul al II-lea p.Chr. (53), secolul al III-lea p. Chr. (54), 4 *Flavii* – secolul al III-lea p. Chr. (55); 3 *Aelii* – secolul al III-lea p. Chr. (56); 155 *Aurelii* – secolul al III-lea p. Chr. (57).
- Mesambria: 5 *Aurelii* – secolul al III-lea p. Chr.(58).
- Anchialos: 1 *Claudius* (59), 2 *Flavii* (60), 2 *Aurelii* (61) – secolul al III-lea p. Chr.
- Apollonia: - (62).

Printre membrii elitei din aceste polisuri se numără şi purtători de nume romane, altele decât cele imperiale:

- Histria: Quintus Hostius Valerius, S. Pedius Asiaticus, Rufus Andronicus, M. Cocceius, Valerius Montanus, Castus fiul lui Alexandros, Marcius fiul lui Marcus – membrii de onoare ai gerusiei dupa „a doua întemeiere” a oraşului – anul 138 p. Chr. (63), T. Cominius fiul lui Euxenides – pontarh, Caius Valerius Proculus, [---]nus fiul lui Germanus, Romanus fiul lui Quintus – foşti membri ai asociaţiei

de *hymnodes* – anii 140 – 160 p. Chr. (64), L. Pompeius Valens, personaj originar din Ancyra – arhonte şi agoranom al Histriei, preot al lui Dionysos – 19 septembrie 157 p. Chr. (65), Marcus Dionitass fiul lui Artemidoros – secolul al II-lea p. Chr. (66), T. Manius Bassianus – *bouleutes* – secolele II – III p. Chr. (67), Messia Pudentilla – anul 198 – 202 p. Chr. (68), Virrius Leon – pontarh – secolul al III-lea p. Chr. (69).

- Tomis: [---] fiul lui Calpurnius, Alexandros fiul lui Calpurnius – gimnasiarh – secolul al II-lea p. Chr. (70), Titus fiul lui Titus – armator – anii 139 – 161 p. Chr. (71), Titus Cominius Claudianus Hermphilos agonotet, pontarh, arhiereu – mijlocul secolului al II-lea p. Chr.(72), C. Arrius Quintianus – fost de două ori duumvir şi augur al municipiului Troesmis, Arrius Quintianus – fiul personajului anterior, (Arrius) Ianuarius – libert – *terminus post quem* anul 166 p. Chr. (73), [---]nus fiul lui Quintus – agoranom – secolul al II-lea p. Chr. (74), Sossia Africana – secolul al II-lea p. Chr. (75), Bassus fiul lui Menekrates – trimis al cetăţii la împărat – secolul al II-lea p. Chr. (76), L. Valerius, tatăl, euposiarh şi L. Valerius, fiul, efeb – secolul al II-lea p. Chr. (77), Marcus fiul lui Rufus, fost arhonte – secolul al II-lea p. Chr. (78), Marcianus fiul lui Marcianus – secolul al II-lea p. Chr. (79), [---] fiul lui Plotin – secolele II – III p. Chr. (80), Statillia Elpidia – începutul secolului al III-lea p. Chr. (81), Hermogenes fiul lui Marcus, Valerius fiul lui Valerius, Poseidonis fiul lui Valerius – secolul al III-lea p. Chr. (82), Agripina fiica lui Dionysodoros – secolul al III-lea p. Chr. (83), Titinia Mansueta – sfârşitul secolului al III-lea p. Chr. (84).
- Callatis: M. Pompeius Lucius – *bouleutes* la Dionysopolis, Callatis, Marcianopolis – anul 214 p. Chr. (85).
- Dionysopolis: M. Pompeius Lucius – onorat de Consiliul şi poporul din Dionysopolis, Callatis şi Marcianopolis pentru rolul jucat în apărarea acestor oraşe împotriva incursiunilor carpilor în Scythia Minor, din anul 214 p. Chr. (86).
- Odessos: Marcus Antonius Athenaios a primit cetăţenia romană de la triumvir (87); Montanius Rufinianus, Spurius Hestiaios, 2 *Valerii*, 2 *Marii*, 2 *Caii* – secolul al III-lea p. Chr. (88).
- Mesambria: Cnaeus fiul lui Cnaeus – anii 41 – 54 p. Chr. (89).
- Anchialos: -
- Apollonia: -

La Histria, acordarea pe scară largă a cetăţeniei romane a început în timpul domniei lui Traian, odată cu reorganizarea, ulterior războaielor cu dacii, a provinciei Moesia Inferior şi, poate, cu o schimbare de

atitudine din partea Romei faţă de oraşele mai vechi, concomitent cu întemeierea de noi orase, romane. La acest moment, sau cel mai târziu sub Hadrian, a fost organizată Comunitatea Pontică. Numărul mic de *Aurelii* (3 dintr-un total de 61 de personaje purtătoare de nume romane) indică faptul că majoritatea membrilor elitei histriene au obţinut cetăţenia romană anterior Constituţiei Antoniniene (anul 212 p. Chr.).

În metropola Pontului Stâng, Tomis, distribuţia gentiliciilor imperiale este relativ egală, cu o uşoară diferenţă în favoarea gentiliciului *Aurelius*. Societatea cetăţii care a cunoscut apogeul dezvoltării sale în epoca Principatului era una cosmopolită, deschisă faţă de noul context politico-administrativ în care se găsea odată cu intrarea în cuprinsul Imperiului Roman. Prosperitatea acestui oraş atrăgea diverse personaje, cetăţeni romani, traci, străini care au reuşit să se integreze în elita locală, după cum o demonstrează inscripţiile tomitane.

În textele ce ne vorbesc despre o elită în cadrul societăţii callatide în secolele I – III p. Chr., predomină numele greceşti. Personajele, purtând nume romane, apar din secolul al II-lea p. Chr. Cantitatea informaţiei disponibile nu permite conturarea unei imagini clare asupra procesului de pătrundere a romanităţii în acest oraş, ci doar concluzia că şi aici, ca şi în celelalte cetăţi greceşti învecinate, grecii preiau nume romane sub influenţa contextului politic al vremii, dar în măsură mult mai mică (numai 6 din cele 32 de personaje menţionate de documentele epigrafice sunt purtătoare de nume romane).

La Dionysopolis, din 38 de purtători de nume romane, 36 sunt *Aurelii*, la Odessos, din 174, 155 poartă gentiliciul *Aurelius*, iar la Mesambria 5 din 6 personaje cu nume romane sunt *Aurelii*.

Se poate constata că originea cetăţeniei majorităţii celor luaţi în considerare se plasează în sec. III p. Chr., fiind consecinţa Constituţiei Antoniniene din anul 212 p. Chr., prin urmare, majoritatea cetăţenilor romani din aceste oraşe poartă *nomen*-ul *Aurelius*, în cadrul unei formule onomastice care, de cele mai multe ori, se prezintă astfel: *nomen*: *Aurelius* + *cognomen* grecesc sau tracic + filiaţie. Urmărind *nomina* imperiale, având în vedere faptul că ele sunt purtate de indivizi care au obţinut cetăţenia romană în timpul respectivilor împăraţi sau de descendenţii acestor, se observă că numărul cel care au primit cetăţenie romană creşte progresiv din secolul I p. Chr. până în secolul al III-lea p. Chr. Înaintaşii lui Claudius Atilianus (90), ai lui Claudius Aquila (91) ca şi cei ai lui Iulius Antonius (92) au primit dreptul de cetate în timpul dinastiei Iulio-Claudiene, iar Flavius Claudianus (93), Flavius Antipatros fiul lui Superion (94), C. Flavius Theophilos, C. Flavius

Bassos, C. Flavius Theophilos, C. Flavius Asklepiadotos (sic) (95) în timpul celei Flaviene. Originea cetăţeniei lui P. Aelius Proculianus (96), ποντάρχης în secolul al III-lea p. Chr., se plasează în timpul domniei lui Hadrian. Marcus Antonius Athenaios (97) era un grec autohton căruia i-a fost acordată cetăţenia romană de către Marcus Antonius. Faptul că majoritatea indivizilor sunt beneficiari ai Constituţiei Antoniniene din anul 212 p. Chr. se explică prin importanţa minoră a respectivelor cetăţi în viaţa economică şi politică a Imperiului.

Printre persoanele menţionate de documentele epigrafice din oraşele greceşti vest-pontice se întâlnesc şi cetăţeni romani veniţi din alte regiuni: M. Aur. [---]koros (98) – secolul al II-lea, originar din Antiochia. Străinii care veneau în oraşele greceşti de pe ţărmul vestic al Mării Negre proveneau mai ales din Asia Mică. Aceste cetăţi se găseau la marginea Imperiului, iar putere lor economică nu era îndeajuns de importantă pentru a juca vreun rol în comerţul internaţional. De aceea, străinii pe care îi putem întâlni în inscripţiile de pe litoralul vest-pontic provin, în general, din Asia Mică, deci dintr-o zonă apropiată. Negustorii microasiatici îşi desfăşurau activitatea cu precădere în regiunea vestică şi nord-vestică a Pontului Euxin şi în călătoriile lor de afaceri treceau şi prin cetăţile greceşti, centre comerciale de importanţă locală (99). Exemple de personaje de origine microasiatică se întâlnesc în documentele epigrafice provenite din Odessos: M. Aurelius Attes, fiul lui Dionysios, πρῶτος τῶν ἐφήβων καὶ πρωτοςτάτης καὶ ἐφήβαρχος tatăl lui Aur. Dionysios fiul lui Attes, Aur. Phaustos fiul lui Attes, Aur. Hellen fiul lui Attes şi al lui Aur. Antipatros fiul lui Attes (100), efebi, menţionaţi într-o inscripţie de început de secol III p. Chr. (anul 221 p. Chr.). Este vorba de o familie de origine microasiatică stabilită în cetatea greacă şi care a reuşit, probabil, prin mijlocirea resurselor financiare de care dispunea, să se ridice în rândul elitei odessitane.

Procentul mai mic de cetăţeni romani în cazul Histriei şi în cel al Odessos-ului în comparaţie cu Dionysopolis sau Anchialos, care aveau o situaţie economică precară şi o importanţă regională minoră se explică prin faptul că, spre deosebire de acestea din urmă, cetatea histrienilor şi cea a odessitanilor au avut o elită ce s-a manifestat prin monumente epigrafice şi în secolele I – II p. Chr., elită predominant greacă, în mod firesc pentru această zonă a Imperiului. Cetăţenii romani din Dionysopolis şi Mesambria sunt, în majoritate, beneficiari ai edictului lui Caracalla din anul 212 p. Chr. Situaţia economică a acestor două cetăţi era destul de dificilă în timpul Principatului, pentru locuitorii lor

realizarea unor monumente care să le imortalizeze actele de binefacere sau cariera publică fiind prea costisitoare.

Prin includerea în Imperiu, dreptul de cetăţenie romană a conferit o nouă dimensiune concurenţei din cadrul societăţii polisurilor greceşti, efervescenţa întrecerii dintre membrii elitei pentru funcţii şi titluri cât mai înalte amplificându-se. Adoptarea de către cetăţenii polisurilor vest-pontice a regulilor sistemului onomastic şi a numelor romane corespunde procesului de integrare a acestor oraşe în lumea romană, de adaptare la noul context politico-social, în care se plasează după integrarea în Imperiul Roman.

Dorinţa de ascensiune socială a unor indivizi aparţinând elitei din oraşele greceşti a căror importanţă era limitată în ansamblul Imperiului, ea reducându-se la planul regional, i-a determinat să caute să se afirme prin exercitarea unor demnităţi cât mai înalte însoţită întotdeauna de acte de evergetism. Funcţii şi evergetism sunt doi termeni ce îi caracterizează pe notabili. Începând din epoca elenistică, magistraţii, din ce în ce mai des, îşi îndeplineau obligaţiile funcţiilor deţinute din propria avere (ἐξ ἰδίων δαπανημάτων), pentru ca în timpul Imperiului acest fenomen să tindă a deveni o regulă. În schimbul actelor lor de binefacere, evergeţilor li se confereau prin decrete distincţii diverse (elogii publice, titluri onorifice, coroane, statui etc.) Acestea sancţionau apartenenţa la ordinul notabililor şi exprimau superioritatea lui. Chiar şi persoanele care dintr-un motiv sau altul, de exemplu din cauza originii tracice, nu reuşeau să acceadă la funcţiile orăşeneşti, cum este cazul lui Metokos, fiul lui Taroula (101), care a contribuit la refacerea Apolloniei după un atac al costobocilor în secolul al II-lea p. Chr., se străduiau să fie recunoscute şi acceptate de către elita locală în rândurile ei punându-şi averea în slujba cetăţii atunci când aceasta avea mai mare nevoie de ajutor financiar. În schimbul ajutorului oferit oraşului, respectivul a fost onorat cu titlul de κτίστης τῆς πόλεως. Atitudinea elitei din Apollonia faţă de persoane precum acest Metokos fiul lui Taroula, de resursele financiare ale căruia cetatea s-a folosit pentru a depăşi un moment de criză, este semnificativă pentru felul în care categoria socială superioară a unui oraş de importanţă minoră în regiune căuta să-şi păstreze funcţiile şi onorurile pentru sine, acestea fiind elementele ei definitorii.

Concurenţa pentru afirmarea şi ascensiunea socială a devenit motorul vieţii publice în oraşele greceşti situate într-o zonă marginală a Imperiului Roman şi lipsite de importanţă în politica internaţională.

Note:

1. E. Frézouls, *Aspects de la mobilité sociale dans l'Asie Mineure romaine*, în E. Frézouls (ed.), „La mobilité sociale dans le monde romain. Actes du colloque organisé à Strasbourg (novembre 1988)", Strasbourg 1992, p. 231 – 232;
2. D. M. Pippidi, *Inscripţiile din Scythia Minor I. Histria şi împrejurimile*, Bucureşti 1983, nr. 181;
3. I. Stoian, *Inscripţiile din Scythia Minor II. Tomis şi teritoriul său*, Bucureşti 1987, nr. 20;
4. Al. Avram, *Inscriptions de Scythie Mineure III. Callatis et son territoire*, Bucureşti – Paris 1999, nr. 41;
5. ISM I, 193, 207;
6. G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, Sofia I^2 1970, nr. 64*bis* - inscripţie onorifică (secolul al III-lea p. Chr., după Septimius Severus, deoarece este menţionată denumirea Pentapolis pentru Comunitatea Pontică);
7. IGB I^2, 46 – catalog (între anii 44 – 43 a. Chr. şi 2 – 3 p. Chr.);
8. E. Frézouls, *op.cit.*, p. 235;
9. A. D. Rizakis, *Roman Onomastics in the Greek East. Social and Political Aspects*, în A. D. Rizakis (ed.), „Proceedings of the International Colloquium organized by the Finnish Institute and the Centre for Greek and Roman Antiquity, Athens 7 – 9 September 1993", Atena 1996, p. 27;
10. G. Alföldy, *Notes sur la relation entre le droit de cité et la nomenclature dans l'Empire Romain*, Latomus 25, 1966, p. 56;
11. *Ibidem*, p. 37;
12. Th. Mommsen, O. Hirschfeld, A. von Domaszewski, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, III, Berlin 1873 – 1902, nr. 5232;
13. G. Alföldy, *op. cit.*, p. 46;
14. ISM III, 174;
15. L. Ruscu, *Families at Histria, Tomis and Callatis: two Prosopographical Notes*, în „Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis", Cluj-Napoca 2004, p. 909;
16. G. Alföldy, *op. cit.*, p. 37;
17. *Ibidem*, p. 37 – 38;
18. G. Daux, *L'onomastique Romaine en Grèce*, în „L'onomastique latine. Colloques internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique (13 – 15 oct. 1975)", Paris 1977, p. 412-413;
19. A. D. Rizakis, *op.cit.*, p. 16-17;
20. *Ibidem*, p. 18;
21. *Ibidem*, p. 20 – 21;
22. H. I. Marrou, *Istoria educaţiei în antichitate*, Bucureşti 1997, p. 171 – 173;
23. *Ibidem*, p. 408 – 409;
24. J. Kirchner, *Inscriptiones Graecae*, II, Berlin 1913 – 1940, nr. 2130;
25. H. I. Marrou, *op. cit.*, p. 178;
26. IGB I^2, 50 – catalog (sfârşitul secolului I a. Chr. – începutul secolului I p. Chr.);
27. IGB I^2, 47*bis* – catalog (a. 221 p. Chr.);
28. ISM I, 78, 193, 204;
29. ISM I, 193;
30. ISM I, 137, 193, 207, 208;
31. ISM I, 193, 207;

32. ISM I, 143;
33. ISM I, 141, 142, CIL III, 14 416;
34. ISM II, 244 – *terminus post quem* a. 166 p. Chr;
35. ISM II, 21;
36. ISM II, 369 – inscripţie onorifică (213/4 – 217 p. Chr.);
37. ISM II, 52 – a. 130 – 138 p. Chr., ISM II, 116 – a. 170 p. Chr.;
38. ISM II,180;
39. ISM II, 96;
40. ISM II, 465;
41. ISM II, 59, 61;
42. ISM II, 96;
43. ISM II, 273;
44. ISM II, 465;
45. ISM III, 117, 118;
46. ISM III, 104;
47. ISM III, 75;
48. ISM III, 99, 100;
49. IGB I^2, 14 – catalog (începutul secolului al III-lea p. Chr.);
50. IGB I^2, 15*bis* – personajul este originar din Antiochia;
51. IGB I^2, 14, 16;
52. IGB I^2, 63*bis* (post a. 41 p. Chr. cf. K. Nawotka, *The Western Pontic Cities: History and Political Organization,* Dissertation, The Ohio State University 1991, p. 212);
53. IGB I^2, 51*bis*;
54. IGB I^2, 47*bis*;
55. IGB I^2, 48 – catalog (a. 238 p. Chr.);
56. IGB I^2, 47*bis*, 64*bis*;
57. IGB I^2, 47, 47*bis*, 48, 70*bis*, 162;
58. IGB I^2, 317,348, 356, 357, IGB V, 5121bis (?);
59. IGB I^2, 376;
60. IGB I^2, 369, 370;
61. IGB I^2, 369*bis*, 376;
62. Absenţa cetăţenilor romani din Apollonia se datorează cel mai probabil cantităţii limitate a materialului epigrafic disponibil pentru acest oraş.
63. ISM I, 193;
64. ISM I, 207;
65. ISM I, 373;
66. ISM I, 167;
67. ISM I, 339;
68. ISM I, 359, 360 – piatră de hotar;
69. ISM I, 143;
70. ISM II, 12;
71. ISM II, 60;
72. ISM II, 69;
73. ISM II, 244;
74. ISM II, 71;
75. ISM II, 72;
76. ISM II, 77;

77. ISM II, 79;
78. ISM II, 150;
79. ISM II, 179;
80. ISM II, 21;
81. ISM II, 273;
82. ISM II, 26;
83. ISM II, 369;
84. ISM II, 465;
85. IGB I^2, 24*bis* – inscripţie funerară;
86. IGB I^2, 24*bis*;
87. IGB I^2, 46;
88. IGB I^2, 47*bis*;
89. IGB I^2, 322;
90. IGB I^2, 370 – inscripţie onorifică (sec. II p. Chr.);
91. IGB I^2, 63*bis*;
92. IGB I^2, 47*bis*;
93. IGB I^2, 369;
94. IGB I^2, 14;
95. IGB I^2, 48;
96. IGB I^2, 64*bis*;
97. IGB I^2, 46;
98. IGB I^2, 15*bis*;
99. Al. Avram, Στρατόνεικος Εὐαρέστου Τιανὸς ὁ καὶ Τομείτης, în „Studii Clasice XXXIV – XXXVI, 1998 – 2000, Bucureşti 2002, p. 138;
100. IGB I^2, 47*bis*;
101. IGB I^2, 400.

APA ÎN ISTORIE

Prof. Sorin Milea
Colegiul Tehnic Forestier

În istorie apa a fost importantă încă de la apariţia vieţii umane, ea fiind elementul care l-a ajutat pe om să supravieţuiască, nu numai biologic, apa fiind necesară ca element al vieţii, dar şi ca mijloc de apărare ce l-a protejat în situaţiile critice.

Preistoria

Apa a jucat un rol major încă de la apariţia primelor comunităţi umane, de la sfârşitul mezoliticului şi începutul neoliticului, când comunităţile umane s-au sedentarizat, iar primele așezări umane stabile au fost pe terasele râurilor, din nevoia oamenilor de a se alimenta cu apa necesară de băut, dar și pentru a avea la îndemână apa necesară irigațiilor plantelor agricole. Au început să-şi construiască primele aşezări întărite, ce aveau o palisadă, iar în jurul acesteia un şanţ cu apă pentru apărarea împotriva animalelor sălbatice, dar şi împotriva inamicilor.

Antichitatea

În Antichitate apa a reprezentat mijlocul prin care s-au dezvoltat primele state din istorie sub forma oraşelor-stat. Acestea, construite lângă marile fluvii ale Antichităţii Tigru şi Eufrat din zona Orientului Apropiat (precum Kiş, Lagaş, Assur, Babilon etc.) şi-au datorat existenţa şi expansiunea apelor fluviilor ce au contribuit la un comerţ înfloritor şi la susţinerea agriculturii, ce asigura hrana oraşelor-stat.

Cursul propriu-zis al Eufratului a fost modificat profund de către om încă din mileniul III î. Hr. Pe malul drept al Eufratului, spre nord-vestul bazinului său se găseşte locul de origine al grâului şi orzului; în antichitate orzul şi grâul, tradiţionale fiind şi culturile de mei, susan, tamarin, viţă de vie, smochin, rodie, curmal şi diferite legume. Mai departe de râu, în regiunile unde nu se putea iriga, se practica creșterea animalelor – capre și oi . Vechile centre comerciale de pe malul Eufratului, din aceste puncte se pleca pe drumurile de caravane cu

cămile în direcția Damascului și Alepului. Eufratul a jucat un rol capital în istoria Mesopotamiei și Caldeei. Se apreciază că aici s-a dezvoltat civilizația sumeriană în mileniul IV î. Hr., mai veche decât cele din vale făcute la Tell Al Obeid, Ur și Eridu ce au scos la iveală dovezi scrise, pictografice ale acestei civilizații . În mileniul următor, III î. Hr. sumerienii cedează locul popoarelor semite, se dezvoltă orașul și regatul Babilonului ce domină viața economică și politică din valea celor două râuri, timp de aproape două mii de ani. Hammurabi, regele Babilonului (1730-1685 î. Hr.), fondatorul imperiului babilonian, este și autorul celui mai vechi cod de legi care-i poartă numele.

Primul regat „terestru”, cunoscut în istorie a fost format tot de-a lungul apei, mai precis de-a lungul fluviului Nil, fiind vorba de Regatul Egiptului, ce s-a constituit în jurul sistemelor de irigaţii și îndiguiri, ce aduceau apa din Nil, construite de agricultorii egipteni pentru bogatele recolte de cereale. Popoarele primitive, care locuiau în regiunile aflate de o parte și de alta a Văii Nilului, în deșerturile arabice și libice dar și cele ce erau în Nubia, puteau invada și jefui ținuturile bogate ale Egiptului.

Acești factori au impus în mod stringent constituirea statului egiptean (mai întâi două state, apoi unul singur). Amândouă regatele au avut de fapt o autonomie în tot timpul domniei faraonilor - prin particularitățile, păstrate cu grijă, ale regimului lor și prin administrațiile separate. Legătura dintre aceste două regate autonome a fost totdeauna faraonul, care era și rege al sudului și al nordului. De altfel, la moartea lor, faraonii din imperiul vechi aveau două morminte dintre care unul nu conținea mumia defunctului rege,deci era cenotaf , existând un mormânt pentru Egiptul de Sud și unul pentru Egiptul de Nord pentru același faraon. De câte ori se produceau răscoale, răzmerițe sau invazii străine, Egiptul avea tendința foarte netă să se despartă iarăși în cele două regate care renășteau fiecare sub alt faraon.

Nilul a fost şi personificat de egipteni, datorită importanţei sale pentru agricultură, fiind considerat zeiţa Anuket (Anukis). Existența Nilului a favorizat construirea piramidelor din "Egiptul de nord" prin transportul pe apă a blocurilor imense de piatră care proveneau din "Egiptul de sud". Succesul civilizației egiptene antice a rezultat datorită capacității de a exploata eficient zonele fertile de-a lungul văii Nilului. Surplusul de recolte provenit din exploatarea inundațiilor naturale, previzibile și a sistemului de irigații au facilitat dezvoltarea unui surplus de populație care a contribuit la dezvoltarea socială și culturală. De asemenea, resursele alimentare bogate au putut susține exploatarea

mineralelor din vale și din regiunile deșertice din jurul văii Nilului, dezvoltarea un sistem de scriere timpuriu, dezvoltarea construcțiilor și proiectelor agricole, dezvoltarea comerțului și dezvoltarea forțelor militare necesare pentru apărare și pentru campaniile militare care au dus la afirmarea dominației civilizației egiptene în regiune. Organizarea și conducerea acestor activități a fost posibilă printr-o birocrație de elită formată din scribi, preoți și administratori sub controlul unui faraon cu puteri divine care asigura cooperarea și unitatea poporului egiptean(1).

De altfel, în toate religii este subliniată importanța apei. Apa este considerată purificatoare în majoritatea religiilor, incluzând hinduismul, creștinismul, islamul, iudaismul și șintoismul. Spre exemplu, botezul în creștinism este făcut cu apă. În plus, o baie rituală în apă pură este făcută celor decedați în multe religii, incluzând iudaismul și islamismul. În islamism, cele cinci rugăciuni zilnice, pot fi efectuate doar după spălarea corpului cu apă curată (Wudu), apa find geneza tuturor.

În șintoism, apa este utilizată aproape în toate ritualurile pentru curățirea unei persoane sau a unui loc. Apa este menționată în biblie de 442 de ori, respectiv de 363 de ori, în versiunile sale engleze internaționale sau, ca acronim, **NIV**) și în cea cunoscută sub numele de **Versiunea regelui James**. În secțiunea **2 Peter 3:5(b)** se afirmă textual: ... "și pământul a fost format din apă și de către apă" (NIV).

Se crede adesea despre apă că ar avea puteri spirituale. În mitologia celtică, de pildă, Sulis este zeița locală a apelor termale; în hinduism, apa este personificată ca o zeiță sub numele de Ganga. De asemenea, diferiți zei pot patrona izvoare, râuri sau lacuri. În mitologiile romană și greacă, Peneus a fost un zeu-fluviu, unul dintre cele 3.000 de oceanide.

Filozoful antic grec Empedocles a elaborat o întreagă doctrină filozofică (un fel de teorie pre-atomistă a lumii), bazată pe cele patru concepte fundamentale ale Universului care erau reprezentate în lumea reală, conform teoriei sale, de patru elemente fundamentale, apă, aer, foc și pământ.

În filozofia clasică chineză, apa, ca element al filozofiei clasice, era unul din cele cinci elemente constituente ale naturii, alături de pământ, foc, lemn și metal(2).

Imperiul milenar al Romei îşi datorează existenţa apelor Tibrului, Roma fiind construită pe cele şapte coline din jurul acestui fluviu. Tibrul a contribuit la naşterea Romei prin legenda lui Romulus şi Remus, întemeietorii săi, care au fost puşi într-un coşuleţ şi duşi de apa Tibrului

către lăstărișurile unde i-a găsit lupoaica, aşadar Tibrul a contribuit la naşterea Romei prin faptul că nu i-a înecat pe cei doi.

Pentru poporul dac apa fluviului Dunăre a constituit o graniţă care i-a apărat câţiva zeci de ani de invazia romană. Tot Dunărea le-a permis, iarna, să întreprindă expediţii la sud de Dunăre, datorită podului de gheaţă care se forma, în scop preventiv, pentru îndepărtarea pericolului roman.

În perioada expansiunii Imperiului Roman în zona defileului Dunării de la Porțile de Fier s-au construit drumuri strategice și poduri cum au fost cele de la Drobeta Turnu Severin, Podul lui Traian, construit de Apolodor din Damasc și cel de la Celei de lângă Corabia. În pereții stâncoși ai Cazanelor au rămas inscripțiile in piatră.

Pentru strămoșii noștri geto-daci un rol important l-a avut Marea Neagră, prin existența coloniilor grecești de aici: Histria, Tomis, Callatis. Grecii au adus poporului geto-dac moneda, roata olarului, diversele produse prelucrate, dar și modele culturale și arhitecturale întâlnite în cetățile dacice din masivul Șureanu.

Evul Mediu

În Evul Mediu apa a constituit mijlocul de apărare pentru castele şi cetăţi, deoarece acestea au fost construite în apropierea apelor unui râu, cu excepţiile de rigoare ale celor construite pe vârfuri de munte. Ca mijloc de apărare aveau zidurile puternice, înalte şi şanţurile cu apă. Dar toate cetăţile şi toate castelele au avut nevoie de apă de băut, fără aceasta, în cazul asediilor de lungă durată, nu se putea rezista, în acest scop săpându-se fântâni adânci de câţiva zeci sau uneori sute de metri pentru a ajunge la apă.

Pentru români apa a constituit un mijloc de luptă împotriva invadatorilor. Dacă „codrul este frate cu românul” eu cred că şi apa a fost, în momentele de cumpănă pe care le-a traversat poporul nostru, „sora românului”. Ca exemple din istorie avem luptele de la Rovine ale lui Mircea cel Bătrân, lupta de la Vaslui a lui Ştefan cel Mare şi lupta de la Călugăreni a lui Mihai Viteazul. În lupta de la Rovine, Mircea cel Bătrân, voievodul Ţării Româneşti, i-a atras pe turci într-o zonă mlăştinoasă unde aceştia s-au împotmolit, iar arcaşii români i-au săgetat, oastea condusă de Mircea i-a atacat din spate, turcii fiind astfel nevoiţi să se retragă.

La Vaslui, Ştefan cel Mare, voievodul Moldovei, conştient de disproporţia forţelor moldovene în raport cu cele turceşti, a decis ca

lupta să fie dată în zona mlaştinilor din jurul Vasluiului şi a pregătit şi o capcană, trimiţând pe cei care anunţau atacul şi retragerea prin cântarea la diverse instrumente dincolo de mlaştină. În momentul în care turcii şi-au făcut apariţia, aceştia au început să facă gălăgie, iar turcii, crezând că grosul oştirii moldovene se află acolo, au intrat în mlaştină, fiind împiedicaţi să vadă ce este acolo de o ceaţă deasă ce a venit în sprijinul lui Ştefan. După împotmolirea acestora, Ştefan i-a atacat din spate, obţinând o strălucită victorie.

Mihai Viteazul s-a folosit de locul îngust de la Călugăreni din apropierea Bucureştiului, unde se găsea o zonă plină de mlaştini, traversată de un podeţ. Aici a decis Mihai să dea bătălia cu avangarda turcă, deoarece aceştia nu se puteau desfăşura, locul fiind îngust. Şi Mihai a obţinut o victorie strălucită, iar legendele ne povestesc că însuşi Sinan-Paşa, generalul otoman victorios în numeroase lupte, şi-a pierdut ultimii doi dinţi, căzând de pe podul de la Călugăreni.

Iată cum apa, prin mlaştină şi ceaţă, a contribuit la apărarea fiinţei statale româneşti şi a fost folosită ca mijloc de apărare împotriva duşmanilor, în Evul Mediu.

Marea Neagră a jucat și în Evul Mediu un rol major în relațiile comerciale dintre Europa nordică, Orient și Occident. Țările Române, Moldova îndeosebi, au fost una dintre plăcile turnante ale acestui comerț. Cei mai importanți comercianți din zonă au fost genovezii ce au întemeiat o serie de contoare comerciale, cele mai importante fiind Cetatea Albă, Licostomo, Galați și Constanța. Registrul comercial ținut în Licostomo de către notarul genovez Antonio de Podenzolo, între noiembrie 1360 și mai 1361, atestă o intensă activitate comercială la Dunărea de Jos. De aici se exportau spre capitala Imperiului Bizantin mari cantități de grâu, miere, ceară, vin, sare, pește și alte produse(3).

Epoca Modernă şi Contemporană

În epoca modernă apa a contribuit la revoluţia industrială a secolului al XVIII-lea, prin inventarea motorului cu aburi de către James Watt în 1765. Această invenţie folosea puterea apei pe care o transforma în aburi sub presiune, aceştia la rândul lor împingeau un piston ce era conectat la o roată. Mişcarea rectilinie era transformată într-o mişcare circulară. A fost aplicat pentru prima dată în industria textilă, apoi minieră, siderurgică, metalurgică etc. Prin această invenţie preţurile au scăzut, cantitatea de mărfuri produsă a crescut, munca fizică a oamenilor fiind înlocuită cu forţa maşinăriilor. Omul avea doar rolul de a alimenta,

supraveghea şi întreţine maşina. Apariţia locomotivei cu aburi a însemnat o revoluţionare a transporturilor pe uscat, ce erau efectuate până atunci de carele sau trăsurile trase de animale de tracţiune. Prin această invenţie, mărfurile şi pasagerii erau transportaţi mai rapid, cantitatea de marfă transportată era mai mare, distanţele şi timpul s-au scurtat prin creşterea vitezei, preţurile la mărfuri au scăzut.

Napoleon Bonaparte, împăratul Franţei, în timpul războiului franco-rus din 1812, a fost înfrânt de apă, sub forma groaznicelor zăpezi ruseşti, care l-au obligat să părăsească Rusia, lăsând în urmă peste 500.000 de soldaţi ai „Marii Armate" morţi de frig şi de zăpezi. El s-a mai întors în Franţa doar cu 10.000 de soldaţi ce erau complet demoralizaţi de chinurile îndurate. Pierderile suferite au fost unul dintre motivele înfrângerilor de mai târziu, ce au dus la pierderea tronului francez.

În cel de-al doilea război mondial, apa Canalului Mânecii a împiedicat invazia rapidă a armatei germane în Marea Britanie, care, dacă ar fi avut loc, probabil că ar fi schimbat soarta războiului şi a omenirii. Astfel, prin rezistenţa Marii Britanii, istoria s-a scris altfel.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, un oraș sovietic a rezistat invaziei germane, acesta fiind Leningrad sau actualul Sankt-Petersburg, ce se află pe malul Lacului Ladoga, ce a reprezentat la un moment dat unicul drum de aprovizionare a populației asediate. Leningradul a fost încercuit și asediat de Wehrmachtul german, ceea ce avea să fie cunoscut drept Asediul Leningradului, începând cu 8 septembrie 1941 până pe 27 ianuarie 1944, 29 de luni în total. Peste Lacul Ladoga a fost creat un "Drum al vieții", în perioada lungă în care lacul era înghețat. Această rută de aprovizionare era însă supusă atacurilor aeriene germane, numai unul din trei camioane de transport reușind să ajungă la destinație. O altă rută de transport a fost deschisă în 18 ianuarie 1943, după ce Armata Roșie a reușit să creeze o spărtură în încercuirea germană. Aproximativ 800.000 din cei 3.000.000 de locuitori au pierit în timpul asediului. Pentru tenacitatea eroică a populației orașului, Leningrad a devenit primul oraș sovietic care a fost decorat cu titlul de Oraș Erou.

În centrul oraşului s-au păstrat numeroase case construite în stilul Art Nouveau.

Unii istorici susțin că liderul sovietic Iosif Visarionovici Stalin a întârziat în mod voit despresurarea orașului și a împiedicat evacuarea locuitorilor lui din dorința de a lăsa intelectualitatea leningrădeană să piară. Mulți dintre leningrădenii care au fost, totuși, evacuați în colțuri

îndepărtate ale Uniunii Sovietice nu s-au mai întors niciodată la casele lor din oraș. Noi date din surse germane arată că Hitler a dispus ca orașul să fie ținut încercuit și să nu se dea atacul pentru cucerirea lui, tocmai pentru uciderea tuturor locuitorilor prin înfometare și obținerea fără pierderi a bogățiilor acestui oraș, simbol al Imperiului Rus și al Revoluției din Octombrie. Cele două ipoteze nu se exclud, ambele putând fi, concomitent, valabile(4).

Bătălia Stalingradului a jucat un rol crucial în istoria celui de-al doilea război mondial. Ea s-a desfășurat de-a lungul fluviului Volga, ce a constituit un reper pentru soldaţii sovietici ce au primit ordin de la Stalin să nu se retragă dincolo de fluviu, din faţa trupelor germane ce asediau oraşul Stalingrad. Tot pe cale fluviului au fost aprovizionate trupele sovietice ce rezistau în oraş. Apa, sub forma zăpezilor teribile ale iernii ruseşti, a îngenunchiat armatele germane, ce au avut aceiaşi soartă ca şi trupele lui Napoleon. Victoria a aparţinut sovieticilor ce au eliberat oraşul în februarie 1943, după 199 de zile de asediu.

Marile metropole, precum Londra, Paris, New York și Tokio își datorează succesul, în parte, accesibilității oferite de situarea lângă o apă și înflorirea comercială rezultată. Insulele cu porturi sigure, precum Singapore și Hong Kong, s-au dezvoltat tocmai din acest motiv.

Astăzi forţele apei nu mai sunt folosite în scopuri războinice datorită dezvoltării tehnologiilor, ele fiind folosite în industrie pentru diverse operaţiuni necesare producţiei. Ele sunt utilizate pentru spălare, dizolvare, răcire, alimentare, producerea curentului electric etc.

Iată aşadar ce rol important a avut apa în istoria omenirii.

Note:

1. http://ro.wikipedia.org/wiki/Egiptul_Antic
2. http://ro.wikipedia.org/wiki/Ap%C4%83
3. http://ro.wikipedia.org/wiki/Colonii_genoveze_din_Rom%C3%A2ni
4. http://ro.wikipedia.org/wiki/Sankt_Petersburg

PE DRUM, DE LA LEGENDĂ LA ISTORIE: IULIU POPPER

Preot Petru Moga
Parohia Sfântul Nicolae, Câmpina

Tema "Iuliu Popper" rămâne mereu actuală în Argentina. Istoricii care scriu despre Țara de Foc îi acordă o mare parte din paginile cărților lor.

Lucrarea apărută în prima ediție în anul 2000, intitulată *"Oro en Tierra del Fuego! La carrera del oro en el extremo del mundo"*, este un exemplu. Carlos Pedro Vairo, unul din fondatorii prestigiosului Muzeu Maritim din Ushuaia, autorul mai multor studii de istorie fueghina, colaborează pentru această lucrare cu cercetătoarea Francis Gatti. Ținuta grafică extrem de atent urmărită, bogatul material imagistic și cel original, de arhivă, ridică valoarea acestei lucrări care este, poate, cea mai complexă „istorie" despre Iuliu Popper, în limba spaniolă, după perioada lucrărilor publicate de Boleslao Lewin.

Și totuși... În anexa nr. 12 de la finele cărții *Sobre las fotografias de Julio Popper y los famosos albumes,* este „reprodusă" scrisoarea lui Iuliu Popper din 29 aprilie 1887, adresată din Buenos Aires lui V.A. Urechia la București. Ținuta științifică a cărții în discuție nu lasă niciun loc îndoielii privind autenticitatea textului spaniol, reprodus grafic în firescul citării unui text original.

Textul nu este însă autentic. – Scrisoarea fusese semnalată sau chiar citită de către V.A. Urechia în ședința Comitetului Societății Geografice Române din 6/18 iunie 1887, dar n-a mai ajuns să fie publicată „in extenso" în Buletinul Societății Geografice Române. Abia în 1976 scrisoarea-memoriu a fost descoperită în fondurile Bibliotecii „V.A. Urechia" din Galați, la cota *Ms. V-86* de către Solomon Vaimberg și tradusă în românește de Viorel Ruja și Viorica Lungu. A fost publicată în volumul *„In ajutorul profesorului de geografie"* (IV, 1976) și apoi în cartea *„Regele Țării de Foc"* de I.M. Ștefan, la paginile 68-72.

Dacă la texte originale din Argentina este o mare problemă să ai acces, la noi acasă este cu totul altceva. Așa se face că, grație intervenției d-nei prof. Victoria Vâlcu, am obținut, prin domnul profesor universitar Constantin Ardeleanu din Galați o copie a scrisorii originale în spaniolă a lui Iuliu Popper.

Prima surpriză a fost să constat că lucrarea istoricilor argentinieni reproduce cu pretenții de original un cu totul alt text: asemănător ca idei, dar într-o altă spaniolă și prezentând, de asemenea, omisiuni consistente. Ce se întâmplase? Istoricii spanioli au obținut din România traducerea publicată în 1976 și au retradus-o ei în spaniolă, prezentând-o ca fiind cea originală, dar preluând astfel omisiunile traducătorilor români impuse de cenzura comunistă. Au fost scoase astfel din text toate trimiterile la Casa Regală pe care le conținea originalul și o întreagă frază în care Iuliu Popper mărturisea că proiectele sale tehnice au fost apreciate și generos remunerate.

Am refăcut atent traducerea scrisorii și o redăm acum, ca adevăr istoric în cele ce urmează.

Buenos Aires, 29 Aprilie 1887

Domnului V. A. Urechia

București

Stimate Domnule,

Astăzi, mai mult decât oricând, sunt convins că sentimentul de înaltă prețuire pe care ți-l inspiră un om de aleasă ținută intelectuală, rezistă în fața acțiunii erodante a timpului. Departe de a slăbi, el se înrădăcinează tot mai puternic, odată cu trecerea anilor. Trăinicia acestor simțăminte, explicabilă prin firea neschimbătoare a obârșiei lor, a dat în sufletul meu o probă decisivă : căci dacă pe parcursul călătoriilor mele am uitat multe impresii, întâmplări și personalități, am păstrat, în schimb, permanent amintirea privitoare la oamenii de mare caracter pe care soarta mi-a dat prilejul de a-i cunoaște.

Să nu Vă mire, așadar, sosirea acestei misive, care a întârziat prin absența motivului imediat; aceasta neînsemnând că ocazia de o scrie ar fi fost mai puțin dorită. De fapt, eram departe de a bănui - în august 1881, la întoarcerea din Japonia, când am avut onoarea de a Vă strânge mâna - că aveau să mai treacă 6 ani înainte de a găsi prilejul unei scrisori, care să-mi îngăduie să mă adresez Dvs. și care să poarte în același timp expresia gratitudinii mele pentru nemeritatele atenții pe care ați binevoit să mi le acordați.

Pe atunci, Domnule Urechia, ținta călătoriilor mele era prea puțin definită. Atracția pe care depărtarea, necunoscutul o exercitau asupra

unui spirit cam aventuros, sau poate dorința de a căuta aiurea o bunăstare imaginară, au fost forțele care m-au purtat departe de frumoasa mea patrie, spre Apusul Europei, spre Egipt, Japonia, America…

Țara care părea spiritului meu cu maximum de puncte de atracție era totdeauna aceea care se afla la cea mai mare depărtare, iluzie care se destrăma implacabil pe măsură ce mă apropiam de tărâmul dorit. Perseveram totuși în călătorii cu mici întreruperi dintr-o țară într-alta, dintr-un continent în altul, până când, în sfârșit, învârtindu-mă ca într-un cerc fatal, după câțiva ani, m-am aflat din nou în țara în care am văzut lumina zilei.

Ce schimbare se va fi petrecut în mintea mea, îndreptându-mi privirea spre pajiștile pitorești ale patriei mele! E greu să descrii plăcerea pe care o trăiești respirând mireasma codrilor noștri, după ce ai suportat funestele degajări de vapori din pădurea tropicală a Americii Centrale! Sau ascultând cântul armonios al privighetorii noastre, după ce ai auzit cârâitul jalnic al papagalilor din Sumatra. Este de neasemuit contrastul de culoare pe care-l vădesc rodnicele noastre câmpii, atunci când ai văzut monotonele pampasuri patagoneze, iar grandioasele priveliști ale masivului “Rocky Mountains” își pierd farmecul în fața priveliștilor poetice ale Carpaților noștri…

Dacă există cineva în patria mea care nu-și iubește plaiul natal, să pornească într-o călătorie în jurul lumii și în mod sigur va fi în câștig… Va învăța să-și îndrăgească patria, să iubească ceea ce are. Poate va învăța, de asemenea, că pentru a călători cu folos, sunt necesare anumite cunoștințe și aptitudini, susținători viguroși ai observației, fără de care orice strădanie rămâne sterilă. Acestea sunt singurele beneficii pe care cred că le-am dobândit în primele mele călătorii.

De atunci încoace, domnule Urechia, am încercat modalitatea de a obține calitățile de călător care îmi lipseau. Ultimii șase ani au fost dedicați acestui țel.

Studiului științelor pozitive am căutat să-i asociez lucrări tehnice, verificate practic în timpul șederii mele în America de Nord și în Insula Cuba și am avut șansa de a le vedea nu numai bine primite, ci și generos remunerate.

În urmă cu un an, la insistențele unei companii argentiniene, am întreprins o călătorie de explorare în apropierea teritoriului mărginit la sud de Strâmtoarea Magellan. Aveam atunci ca obiectiv principal descoperirea de zăcăminte aurifere, o temă care confiscase timp de câteva luni atenția acestei capitale. (Buenos Aires – n.tr)

Și iarăși, soarta mi-a fost binevoitoare. În timp ce o duzină de ingineri de toate naționalitățile se întorceau fără niciun rezultat concret, eu am obținut pentru comanditarii mei descoperirea unui zăcământ aurifer, „La Zanja a Pique”, pe coordonatele 52˚56′30″ latitudine sudică și 68˚29′ longitudine vestică față de Greenwich, zăcământ aflat astăzi în exploatare de producție.

Reîntors la Buenos Aires, am organizat o expediție cu scopul de a explora științific misteriosul interior al Țării de Foc, despre natura căruia circulau cele mai fantastice versiuni. Această explorare s-a încheiat nu de mult, fără accidente mai mari decât cele specifice unei aventuri de felul acesta. Hărțuit de stihiile naturii, de climă și de indieni, m-am întors după 5 luni de muncă necurmată, mulțumit pe deplin de reușita expediției mele.

Voi renunța să descriu emoțiile pe care le trăiești în peripețiile și provocările unei călătorii, în care nu există alt ghid în afară de acul magnetic și indiciile imensei bolte cerești; priveliștile grandioase care se deschid pe neașteptate în fața călătorului; accidentele orografice, hidrografice și geologice, care se ivesc cu fiecare pas; flora variată și fauna care te surprinde ivindu-se din locuri inexplorabile; și atâtea alte întâmplări și priveliști din natură care abundă pe un teritoriu în care apare pentru prima oară urma omului civilizat.

Mă voi mărgini doar la faptul de a anexa textul unei conferințe pe care am susținut-o în saloanele „Institului Geografic Argentinian”, pe data de 5 a lunii trecute și de asemenea, câteva din periodicele care s-au ocupat de expediția mea.

După cum Veți observa în schița călătoriei mele, mi-am îngăduit să denumesc un munte și un râu care se varsă în Atlantic cu pseudonimul literar al Augustei noastre Suverane și să desemnez alte două artere fluviale cu numele a două personalități care fac cinste patriei noastre.

Această nomenclatură a fost recent aprobată de Guvernul Argentinian, în ciuda faptului că un expediționar oficial, ajuns în Țara de Foc la câteva luni după mine, încercase să introducă modificări fără a se încumeta, pe de altă parte, să răspundă la acuzațiile care i se făceau în presă.

Mi-am permis, de asemenea, să trimit Domnului Președinte al Societății Geografice Române un Album, cuprinzând o colecție de ilustrate fotografice, realizate în Țara de Foc, și care, date fiind legăturile defectuoase cu această țară (Argentina - n.tr.), va ajunge la București cu o oarecare întârziere. Acest Album este legat în piele de

focă marină, grăsimea căreia ne-a slujit o bucată de timp ca hrană, iar placa pe care este înscris titlul este făcută din aurul pe care l-am spălat din plaja cuprinsă între Punta Sinaia și râul Carmen Sylva.

Din teama ca nu cumva adresa indicată să nu fie suficient de precisă și prin aceasta să ajungă să se rătăcească, Vă rog pe Dvs., Domnule Urechia, să binevoiți a atrage atenția Societății (de Geografie - n.tr.) asupra acestui modest dar al meu. În situația de față, care nu-mi permite să ajung personal acolo, apelez la cavalerismul Dvs. pentru a transmite omagiile mele de aleasă considerație Președintelui și membrilor Societății Geografice Române.

Mâine pornesc într-o nouă călătorie în Țara de Foc. Va fi însă, de data aceasta, mai degrabă o călătorie de inspecție, întrucât având expediate deja înspre acele ținuturi două vapoare și având trimiși 120 de oameni spre punctul desemnat în schița mea ca *El Paramo* pentru a organiza exploatarea nisipurilor aurifere, trebuie să verific nu doar aceste lucrări, ci și pe cele inițiate anterior pe țărmul de nord al Strâmtorii Magellan.

Am intenția să organizez o altă expediție de explorare care să înceapă în luna septembrie înspre sud-vestul Țării de Foc, dar va fi pentru mine o mare sărbătoare să primesc între timp câteva rânduri ca răspuns la prezenta scrisoare, pe adresa *Calle Cangallo 131, Buenos Aires*.

În rest, Domnule Urechia, îmi este plăcut să stau la dispoziția Dvs., cu rugămintea de a binevoi să îl salutați din partea mea pe Domnul Ciocârlanu și Vă asigur de sentimentele mele de cea mai înaltă stimă și considerație.

Al Dvs., cu afecțiune și lealitate,

Julio Popper

NOTĂ : Domnul C. Mabit, Quais Louis XVIII nr. 14, Bordeaux, este însărcinat să expedieze albumul la București

BIBLIOGRAFIE

VAIRO, Carlos Pedro & GATTI, Francis, „¡Oro en Tierra del Fuego! La carrera del oro en el extremo del mundo”, Zagier & Urruty Publications, Ushuaia, 2000

STEFAN, I.M., „Regele Tarii de Foc”, Ed. Globus Bucuresti, 1993

POPPER, Iuliu, „Tara de Foc”, Ed. Bizantina Bucuresti, 2013

ADMINISTRAȚIA MILITARÃ ÎN CÂMPINA ÎN TIMPUL PRIMULUI RÃZBOI MONDIAL 1916-1918 (Extras din VIAȚA COTIDIANÃ LA CÂMPINA ÎN TIMPUL PRIMULUI RÃZBOI MONDIAL 1916-1918)

Prof. Gabriela Pascu
Şcoala Gimnazială „Ion Câmpineanu" Câmpina

Suntem la sfârșitul lui noiembrie 1916. Rezistența armatei române a încetat. Pierderea luptei de la Neajlov a deschis armatei inamice calea înaintãrii spre Ploiești. Judetul Prahova, care cuprindea cel mai mare numãr de orașe: Ploiești, Câmpina, Filipești, Sinaia, Slãnic, Urlați, Vãlenii de Munte şi 136 de comune rurale fusese apãrat de grupul Prahova din cadrul Armatei II române. Ploieștiul si Câmpina au fost ocupate la 23 noiembrie 1916 de trupe germane care veneau dinspre Predeal, prin urmare în aceeași zi cu Capitala [1]. Întrucât grupul Prahova, dupã cãderea Ploieștiului era amenințat cu o întoarcere din partea inamicului pe valea Ialomiței, a fost nevoit sã se retragã spre est, ceea ce a permis armatei germane sã punã stãpânire pe întreg județul [2].

Timp de o lunã, pe valea Prahovei, ca pe întreg teritoriul ocupat de inamic au început sã se scurgã sute si mii de convoaie " pline cu trofee " ce le adunã soldații germani, unguri, bulgari si turci " în marșul lor victorios ". În cãruțe sunt încãrcate de-a valma " tronuri țãrãnești, velinţe, cufere, cazane, plãpumi sãrãcãcioase peste care zac porci vii sau tãiați, gãini, rațe, pianine... în oraș se fac rechiziții neregulate la farmacii, se furã pe stradã mai ales ceasornicele, ce sunt smulse cu forța de bulgari; gãinile și porcii sunt predilecția germanilor... țara întreagã e în plin jaf; e dreptul de pradã al soldatului german asupra teritoriului ocupat si care se realizeazã la noi în curs de peste 30 de zile, pânã la instalarea Administrației militare, care avea sã înceapã jaful oficial [3].

1. Organizarea militaro-administrativã a teritoriului ocupat

1.1. Organizarea teritorial-administrativã

Conferința de la Berlin din 28 si 29 octombrie 1916, la care au participat reprezentanți ai Puterilor Centrale, a discutat amãnunțit modalitãțile privind capturarea sau achiziționarea produselor din România, sistemul financiar, formele de organizare și mijloacele de constrângere ce urmau a fi utilizate de ocupanți.

Între 20 si 30 noiembrie 1916, la Viena, o nouã conferință abordează problema repartiției materiilor prime capturate din România, dat fiind faptul cã la acea datã o mare parte a teritoriului românesc era sub ocupație.

S-a constituit un Stat Major Economic, care a stabilit compartimentarea României ocupate în patru zone:

1'. Teritoriul Administrației militare, din care face parte si județul Prahova.

2'. Zona etapelor, fâșie de teren de-a lungul râului Buzău, pe unde se fãcea aprovizionarea armatelor centrale.

3'. Zona Armatei 9, zonã a operațiilor militare.

4'. Dobrogea, zonã de condominion [4].

Pentru a valorifica rezervele din zona Administrației militare, teritoriul a fost parcelat pe suprafețe de exploatare dupã reședințele comandamentelor militare. Câmpina fãcea parte din zona Ploiești, care cuprindea județele Dâmbovița, Muscel, Prahova si Vlasca. Județele vor fi numite districte, pãstrându-și vechile delimitãri. Ca forțã de constrângere existau în interiorul fiecãrei zone câte 2-3 comandaturi de etapã.

Comandatura districtului Prahova era condusã de col. Riedel. La nivelul fiecãrei comandaturi lucrau aproximativ 350-400 de funcționari germani, cadre militare. Comandaturile erau germane și aveau misiunea de a menține în subordinea lor populația și de a exploata din punct de vedere economic zona respectivã [5]. Administrația militarã era condusã de guvernatorul militar al României, contele Tulff von Tscheppe, prima persoanã ca importanțã dupã gen. Mackensen. Tulff von Tscheppe este descris de contemporani ca o personalitate ștearsã, fãrã orizont, de o brutalitate excesivã, care nu ține cont de nici o îngrãdire legalã, recurgând la orice mijloace pentru realizerea unor profituri maxime în favoarea Germaniei [6]. Guvernatorul militar a promis românilor prin " Gazeta Bucureștilor ", gazetã oficialã a armatei ocupante, cã va asigura disciplina, va re face drumurile și cã, " armata de ocupație va lua numai prisosul producțiunii, întocmai ca în timpuri normale " [7]. Administrația militarã a avut inițial 10 secțții de exploatare, pentru ca doar dupã câteva luni sã se reorganizeze în 17 secții, fiecare specializatã sã exploateze o anumitã bogãție de pe teritoriul ocupat.

La Câmpina, Administrația militarã era reprezentatã de Etapa 300, care acționa în plasa Peleș și în plasa Prahova și era condusã de Thieheuer, cãpitan de cavalerie. De asemenea, aici a staționat un timp Etapa 260 mobilã, condusã de Josephtal, cãpitan [8].

Administraţia militarã germanã conlucra pe plan central cu ministerele iar pe plan local, la nivelul districtelor, cu prefecţii, la nivelul plaselor cu administratorii acestora, iar la nivelul oraşelor cu primarii.

Câmpina era în perioada de care ne ocupãm reşedinta plasei Prahova, formatã din comunele rurale: Bãneşti, Bordeni, Brebu, Buştenari, Cocorãştii Mislii, Cornu, Proviţa de Sus, Proviţa de Jos, Telega, Valea Lungã si Scorţeni. În perioada februarie-iunie primar al oraşului nostru a fost Miron Pandrea, avocat, pentru ca din 5 iunie 1917 sã fie repus în funcţie fostul primar din timpul guvernãrii liberale, Dem I. Ştefãnescu-Brânzã [10]. Administratorul plasei Prahova, G. Popescu Ciorani a fost înlãturat şi înlocuit cu un pensionar, Bãnescu, cunoscut pentru convingerile sale antiliberale . Primarul era ajutat în luarea deciziilor de un consiliu comunal format din Richard Schmidt, G. H. Tocescu, A. Chirvasiu, M. Rosetti, C. N. Scarlat, C. M. Postelnicu şi " iconomul " I. Zinculescu [11]. Germanii au numit aceste persoane pentru a le uşura raporturile cu populaţia nu atât pe criterii politice, cât mai cu seamã în funcţie de bunãvoinţa cu care aceştia înţelegeau sã le execute ordinele.

Administraţia militarã germanã a conlucrat si cu jandarmeria, cu judecãtoria de pace care deservea plasa Prahova şi cu percepţia românã.

1.2. Organizarea poliţiei militare

Imediat dupã ce au înfrânt rezistenţa armatei române, germanii au început organizarea poliţiei militare din teritoriul ocupat.

Poliţia militarã germanã - Militarverwaltung polizei - era un serviciu aparte de cele economic si administrativ, dar era în subordinea directã a aceluiaşi general Tulff von Tscheppe, guvernatorul ţãrii. Organizarea poliţiei militare a fost încredinţatã unor ofiţeri cu calitãţi speciale, ca Amelung şi Rothman, care cunoşteau organizarea poliţiei române din timp de pace.

Poliţia germanã avea patru secţiuni:

- secţiunea poliţiei de siguranţã, al cãrei rol era spionarea populaţiei civile, în general şi a grupurilor de rezistenţã, în special. În cazul Câmpinii erau supravegheaţi muncitorii foarte numeroşi din industria petrolului. Aceastã secţiune asigura şi cenzura presei. În timpul rãzboiului au fost interzise toate publicaţiile, cu excepţia " Gazetei Bucureştiului ", care apãrea în limba românã şi în limba germanã;
- secţiunea poliţiei politice, care se ocupa cu supravegherea activitãţii politice în România;
- centrala poliţiilor;

- prefectura polițiilor.

Teritorial, poliția militarã avea o centralã la București, douã circumscripții centrale la Craiova și Ploiești și șaisprezece oficii polițienești, dintre care unul era la Câmpina.

Poliția de siguranțã va avea din februarie 1917 o secție a prizonierilor de rãzboi. Prizonierii erau distribuiți în 5 centre principale și 24 de centre secundare din care unul era la Câmpina. Conform statisticilor, numãrul prizonierilor români și strãini, în special ruși, de pe teritoriul României era sub 50000:

- ianuarie - martie 1917 -- 42.554 prizonieri
- aprilie - iunie 1917 -- 43.271 prizonieri, din care 33.722 români
- iulie - decembrie 1917 -- 49.151 prizonieri, din care 432 ofițeri (411 români) și 48719 soldați (41.420) români [12].

În Câmpina, numãrul prizonierilor de rãzboi aflați în cele douã lagãre ale orașului la sfârșitul anului 1917 era de 500. Numãrul lor este cunoscut din procesul verbal încheiat de Consiliul comunal din 13 ianuarie 1918, care a aprobat un ajutor de Crãciun dat celor 500 de prizonieri și care consta în alimente în valoare de 359,70 lei, respectiv 75 kg. de carne și 513 pâini. Una dintre închisorile militare se afla pe bulevardul Elisabeta și era comandatã de cãpitanul Hauptman [13].

Sediul poliției secrete germane se gãsea pe strada Carol I, nr. 100, în casa Rasedescu [14].

Pentru a suplimenta forța de muncã deficitarã, în 24 iulie 1917 Biroul Prezentãrilor din Câmpina, prin Wurtz, locotenent - feldwebel și șef de birou cere primãriei situația eventualilor prizonieri fugiți din lagãrele din teritoriul ocupat și a soldatilor care au dezertat de pe frontul din Moldova și nu au fost încã internați. Acestor douã categorii de soldați li se promitea cã vor fi iertați de pedeapsã și " nu vor fi privați de libertate " dacã " se vor purta bine și se vor supune obligației de prezentare și vor lucra bine ". De asemenea, este cunoscut faptul cã, primãria a folosit serviciile unor prizonieri de rãzboi, cãrora germanii le-au promis sã-i angajeze cu drepturile corespunzãtoare gradului lor din armatã pentru a fi pompieri ai orașului [16].

Dacã prizonierii de acasã beneficiazã de o ușurare a situației lor, nu același lucru se poate spune despre prizonierii români din Germania. Tratamentul prizonierilor aflați în diferite lagãre din strãinãtate a fost unul dintre cele mai aspre: " starea prizonierilor este așa de rea încât medicul (medicul militar rus Justerman, fost prizonier în Germania) crede cã cei ce nu vor muri, vor deveni cu siguranțã tuberculoși din pricina muncii excesive și a lipsei de hranã. Ca mâncare li se dã

dimineața un fel de zeamã dezgustãtoare, care s-ar asemãna cu cafeaua fãrã zahãr, iar la prânz un fel de borhot numit Vruken, care nu se poate da decât porcilor. Ca pâine li se dã un murdar amestec de același Vruken cu 10% cartofi și puținã fãinã. Slãbiți din cauza hranei neîndestulãtoare, istoviți din cauza muncilor grele pe care sunt siliți sã le facã de la orele 4 dimineața pânã la 8-9 seara, zilnic umiliți în demnitatea lor de ofițeri și oameni, acești nefericiți nu pot avea nici mãcar mângâierea de a-și descãrca sufletele... " [17].

Prizonierii aflați departe de casã nu-și imaginau situația grea a familiilor lor. Din momentul consolidãrii ocupației germane, în iunie 1917, este permisã corespondența. Iatã scrisoarea unui prizonier Iancu cãtre familia sa:

" 19 august 1917 Danzing...

Sunt prizonieri care primesc mereu pachete. Așadar, dacã veti putea a-mi trimite pachete trimiteți în felul urmãtor: la fiecare 8-9 zile trimiteți un sãculeț cu pâine uscatã felii sau galeti fãcuti de dumneavoastră din fãinã mijlocie si coca sã fie mult vârtoasã. Sãculețul sã fie în greutate de 5 kg, iar la 20 zile un pachet tot de 5 kile cu diferite alimente ca slãninã, șuncã, cârnați uscați, salam, brânzã, cașcaval, zahãr, ceai, 2 cutii de lapte conservat. Pește uscat sau afumat, 3 cutii cu tutun a 1,50 cutia, câteva cãrticele și sãpun. Trimiteți și ceva bomboane sau ciocolatã. Trimiteți-mi și o cutie de tinichea de " un chilo " cu dulceațã de vișine sau de care ai pentru a o mânca pe pâine... " [18].

Din cauza condițiilor grele de detenție, ca și din cauza bolilor contractate pe front, mortalitatea în rândul prizonierilor de rãzboi era foarte ridicatã. Astfel, în luna aprilie 1918 au murit 20 de prizonieri din cei 500 care se aflau în orașul nostru [19].

În afara celor douã lagãre de prizonieri de rãzboi, la Câmpina, mai precis la Doftana se mai aflã o închisoare pentru civili. Numãrul celor arestați la Câmpina și în plasa Prahova, respectiv 266 deținuți este foarte mare dacã îl raportãm la numãrul de deținuți din județ, respectiv 606 persoane, câți erau înainte de rãzboi [20]. Mulți dintre cei închiși erau vinovați de delicte civile ca Gh. Cristea, Irimia Suta si Ion Cãciulã din Provița, care fac speculã cu alimente sau Nae Al. Goea din Câmpina care vinde sãpun cu suprapreț, dar erau și numeroase cazuri de nesupunere fațã de ordonanțele germane, în special fațã de rechizițțiile forțate. Printre cei condamnați de Judecãtoria de pace din Câmpina au fost gãsiți vinovați de a fi încãlcat legea rechizițțiilor militare Chiţu Burghiu din Cornu, B. Murgescu din Câmpina şi Toader Șt. Grosescu din Provița care refuzã sã se supunã ordinului de a da cãruța și caii la

rechiziție. Printre cei arestați în 1917 se numãrã şi D. Sterie si N. Usurelu din Telega pentru încercarea de a provoca greve [21].

În 1918 mãsurile aspre luate de armata de ocupație pentru a-i obliga pe muncitorii din oraș sã lucreze 12-14 ore pe zi la sonde, în ateliere ori la rafinãrie au condus la organizarea unei greve. Printre greviști s-au numãrat C. Mãnescu, Anton Ionescu, Gogu Constantinescu.

" La Câmpina... au fost arestați 71 de muncitori. Cauzele au fost aceleași. Sub învinuire de instigație, ei au fost trimiși la închisoarea Doftana alãturi de cei mai fioroși criminali, hrãniți cu terci care li se dãdea numai din douã în douã zile. Unul dintre acesti tovarãși, un copil, a murit în închisoare ", aflãm dintr-un manifest tipãrit în forma binecunoscutã de P. D. S. R. din iulie 1918, în care se protesteazã împotriva terorii din teritoriul ocupat [22].

Prizonierii din închisoarea Doftana se aflau în grija poliției locale. O parte dintre aceștia erau arestați de poliția românã, iar altã parte erau primiți de la Comandatura germanã.

Hrana deținuților era asiguratã de primãrie și costa în iunie 1918, 79,80 lei, respectiv 798 rații de pâine / lunã, ceea ce corespunde unui numãr de 266 arestați.

Lupta de rezistențã la Câmpina este evidențiatã și prin episodul din 3 iulie 1917. Atunci au fost executate trei persoane asupra cãrora o patrulã germanã a gãsit material exploziv și s-a tras concluzia cã se pregãtea o loviturã contra armatei de ocupație [23].

2. Exploatarea economicã

2.1. Petrolul

Guvernele Puterilor Centrale şi, în special, cel german au fost interesate de resursele materiale ale României încã de la începutul rãzboiului. Germanii au cunoscut în amãnunțime economia româneascã, ca dovadã lucrarea tipãritã la Berlin în ianuarie 1917 " Economia naționalã româneascã ", în care Statul Major Economic al armatei de ocupație din România gãsea informații complete despre toate resursele economice ale țãrii noastre. De asemenea, funcționarii din Administrația militarã aveau la dispoziție un dicționar în patru volume cu tematicã economicã pentru eficientizarea activitãții lor.

Județul Prahova, în general și orașul Câmpina, în special, erau interesante pentru Germania deoarece resursele noastre de petrol dãdeau Puterilor Centrale posibilitatea continuãrii rãzboiului. Acest lucru este afirmat de generalul Mackensen în aprilie 1917 cu prilejul unei vizite pe

valea Prahovei, ocazie cu care a fost însoțit de experți aduși din Germania pentru urmãrirea exploatãrii resurselor petroliere românești [24]. Concludentã este și vizita de o zi la Câmpina în octombrie 1917 a însuși împãratului Germaniei, Wilhelm II. Cu aceastã ocazie, împãratul a vizitat schela si rafinãria din Câmpina și a fost invitat la o masã festivã la primãrie, ocazie cu care a stat de vorbã cu oficialitãțile și cetãțenii orașului nostru [25].

La începutul lunii noiembrie, guvernul român, de acord cu aliații sãi a considerat cã interesele superioare ale apãrãrii naționale impun distrugerea tuturor instalațiilor industriale și exploatãrilor de petrol, pentru a nu le lãsa intacte în mâinile dușmanului și pentru a nu-i lãsa posibilitatea de a continua extracția și prelucrarea țițeiului, procurându-i prin aceasta o armã puternicã de luptã contra țãrii noastre și a aliaților ei. O comisie româno-englezã, condusã de maiorii Clifford si Thomson a luat mãsurile necesare pentru înfundarea temeinicã a tuturor sondelor în producție și în lucru, a stabilit incendierea rezervoarelor cu toate cantitãțile de produse petrolifere pe care le conțineau și distrugerea completã a instalațiilor din rafinãrii [26]. Armata germanã a înaintat dinspre Predeal mult mai rapid decât se preconizase și, de aceea rafinãria din Câmpina nu a fost distrusã decât partial de incendiul care începuse sã o mistuie. În acest fel, sosirea trupelor de ocupație sub comanda gen. Morgen a determinat întreruperea acțiunii de distrugere a industriei de petrol. Numai de la Ploiești și Câmpina, ocupantul a pus stãpânire pe 65.000 tone de uleiuri minerale [27]. Prima grijã a armatelor de ocupație a fost repunerea în stare de funcționare a întregului organism care constituia industria de petrol a României. La Câmpina au lucrat 2.000 de oameni, prizonieri de rãzboi și localnici scoși la muncã obligatorie, conduși de experți din Germania. În februarie 1917, prima sondã a putut fi repusã în producție la Câmpina, dupã care au urmat în scurt timp altele în același șantier. De asemenea, au putut fi puse în funcțiune cele mai mari douã rafinãrii din țarã: "Steaua Românã" din Câmpina și "Vega" din Ploiești. Astfel, industria de petrol a putut reîncepe sã funcționeze mai repede chiar decât s-ar fi putut crede.

Producția de petrol a jud. Prahova a început sã scadã din 1914 deoarece ea a fost stânjenitã de izbucnirea rãzboiului în Europa. Rãzboiul a îngreunat procurarea de materiale de foraj si de exploatare. În special întreruperea exportului prin Dardanele, care a survenit în 1915 a creat dificultãți tot mai mari la înmagazinarea produselor ce se acumulau mereu, accentuându-se în 1916 când producția a fost redusã.

În primele 7 luni ale anului, înainte de a fi izbucnit rãzboiul nostru continua sã scadã, pentru a scãdea într-o mãsurã mai importantã la declanșarea rãzboiului, în august 1916 și, în fine, pentru a înceta complet odatã cu retragerea armatelor noastre din Muntenia în noiembrie 1916.

Producția de petrol în distriktul Prahova [tone] [28]

1913	1914	1915	1916	1917	1918
243.715	*174.513*	*120.657*	*80.000*	*77.905*	*97.496*

Reluarea producției și aducerea ei la un nivel mai important a întâmpinat multe dificultãți și cu toate eforturile depuse de Administrația militarã germanã pentru ridicarea rapidã a producției abia prin iulie 1917, aceasta începe a fi apreciabilã în teritoriul ocupat, ridicându-se la ceva peste 40.000 tone, pdrfv

entru a crește pânã la finele anului 1917 la 70-80.000 tone.

Între timp, corpul inginerilor de mine, retras odatã cu armatele noastre în Moldova, reușește sã dubleze producția de petrol a șantierelor din Moldova. Printre acești ingineri se numãrã C. Barbacioru, care fusese șeful Schelei Câmpina a societãții " Steaua Românã " și care dupã rãzboi va fi numit director al tuturor șantierelor acestei societãți.

Datã fiind importanța pe care Statul Major Economic o acorda petrolului românesc, singura sursã unde el se putea aproviziona cu acest produs indispensabil continuãrii rãzboiului submarin pe care îl ducea, precum și alimentãrii diferitelor sale uzine și a întregului parc de aviație și de automobile, se înțelege ușor ce activitate a desfãșurat aici Administrația militarã germanã prin organul special creat în acest scop, denumit Kommando der Erdolfelder in Rumanien - Comandamentul exploatãrilor de petrol din România, pe scurt Kodol și prin secția specialã de petrol numitã Mineralol Abtheilung. Kodol se ocupa de problemele legate de exploatare, poliție minierã, furnizare de materiale de lucru și avea sediul la Câmpina. Secția specialã care se ocupa cu prelucrarea țițeiului și repartizarea lui la diferite destinații și expedierea producției în Germania avea sediul la București.

Pentru a ilustra activitatea Administrației militare germane pe terenul refacerii industriei de petrol este sugestiv urmãtorul tablou privind zona Câmpina.

Sonde în producție / Sonde în foraj

iulie 1916	mai 1918	iunie 1919	iulie 1916	mai 1918	iunie 1919
126	*94*	*91*	*20*	*5*	*2*

Inamicul a putut readuce în stare de producție la nivelul întregii țãri 437 sonde din 962 existente la 1 iulie 1916, deci o producție de 45%, pe când producția s-a putut aduce pânã la 75% din cea a anului 1916, ceea ce dovedește cã Administrația militarã germanã și-a concentrat activitatea asupra sondelor celor mai bogate, pe care a și reusit sã le facã sã producã. Forajul scade constant datoritã lipsei de materiale și, indirect, a lipsei de materii prime pentru întreprinderi [29].

Producția de petrol brut a principalelor societãți

a). Societatea " Steaua Românã "- Câmpina

Luna	1916	1917	1918	1919
Ianuarie	-	-	6.841	7.028
Februarie	-	271	5.720	6.171
Martie	-	1.625	7.201	7.296
Aprilie	-	3.567	7.109	7.147
Mai	-	6.695	7.474	7.413
Iunie	-	7.056	6.793	-
Iulie	-	7.420	6.495	-
August	-	7.595	6.649	-
Septembrie	4.795	6.993	6.076	-
Octombrie	6.116	6.798	6.055	-
Noiembrie	4.511	6.322	4.620	-
Decembrie	-	6.663	5.744	-
Total Câmpina	15.422	61.005	76.777	35.055
Total societate	-	182.456	313.701	122.007

b). Societatea " Astra " Câmpina

Luna	1916	1917	1918	1919
Ianuarie	-	-	1.343	843
Februarie	-	-	1.213	787
Martie	-	771	1.108	763
Aprilie	-	1.298	1.540	585
Mai	-	1.417	1.799	595
Iunie	-	1.674	1.484	-
Iulie	-	1.674	1.545	-
August	-	1.763	1.381	-
Septembrie	318	1.567	1.254	-
Octombrie	190	1.717	1.255	-
Noiembrie	152	1.557	1.231	-
Decembrie	-	1.253	1.150	-
Total Câmpina	660	13.816	16.303	3.573
Total societate	-	101.871	300.138	113.517

În timpul rãzboiului prețul țițeiului se ridicase la 18,50 lei / 100 kg [30].

Cele douã mari rafinãrii și mai bine utilate din tarã, cea din Câmpina a societãții "Steaua Românã" și cea din Ploiești a societãții "Vega" au suferit relativ puțin datoritã acelui complex de împrejurãri, astfel cã ele au putut fi repede repuse în stare de producție și au putut prelucra chiar de la începutul anului 1917 întreaga producție de petrol brut pe care Administrația militarã germanã a obținut-o din sondele pe care le-a desfundat și reparat succesiv.

Rafinãria Câmpina

Actul constitutiv al Societãții anonime "Steaua Românã" a fost publicat în "Monitorul Oficial" nr. 154 din 11 octombrie 1895. Emblema a fost "Societatea Anonimã pentru Industria Petrolului", iar ca obiect avea exploatarea, prelucrarea și vânzarea petrolului și a produselor similare.

În februarie 1897, societatea "Steaua Românã" solicita Primãriei Câmpina eliberarea autorizației de "construcțiune a unei fabrici de distilațiune de petrol pe locurile deja arendate de la Ștefan Atanasiu, Mina Rãdulescu, Gh. Linga si Ion Șt. Bãnescu" situate la Cãrãmidãrii,

între șoseaua Câmpina - Telega și calea ferată Câmpina -Doftana și pentru care "primise, deja, permisiunea Prefecturii Prahova și a Consiliului de Igienã". În iulie 1897 Primãria aproba, deja, punerea în funcțiune a "fabricii de petrol din Câmpina". Punerea zisei fabrici în mișcare, fiind o clãdire mãreațã fãcutã de societate cu mari sacrificii numai și numai pentru înzestrarea industriei cu o fabricã model al cãrei produsuri pot rivaliza cu succes produsele strãine" crea noi locuri de muncã. La 6 septembrie 1897 s-a produs o explozie care a provocat "dãrâmarea clãdirii de deasupra încãlzitorului", ceea ce a adus stricãciuni și "la diferite țevuri", dar avaria a fost remediatã în scurt timp.

Instalațiile de prelucrare ale rafinãriei se compuneau la început dintr-o baterie cu 4 cazane ce formau secția I și care fãceau o distilație continuã; capacitatea zilnicã a instalației era de 200 tone. În 1898 bateria a fost mãritã la 8 cazane, iar în 1908 la 16 cazane, cu o capacitate de 1.200 tone/zi. Tot în 1897 a fost montatã si o instalație de rafinat petrol. Între 1904-1906, Rafinãria Câmpina a fost mãritã, construindu-se pe lângã bateria amintitã, o alta, discontinuã formatã din 9 cazane, formând secția a III-a cu o capacitate zilnicã de 400 tone, care în 1918 a fost transformatã într-o baterie continuã, distilând 650 tone de țiței pe zi. Aceastã ultimã instalație a fost folositã pentru obținerea uleiului parafinos pânã în 1927. Tot între 1904-1906 s-au mai adãugat rafinãriei distilația de uleiuri, care ulterior a devenit distilația de smoalã, rectificația de benzinã și bateria de white spirt, rafinãria de uleiuri, fabrica de parafinã cu prese hidraulice, care în 1912 a fost modernizatã, prevãzîndu-se cu prese Dehne și s-au montat 18 cazane de abur Corwall și s-a construit atelierul mecanic. La sfârșitul anului 1912 rafinãria prelucra cam 2.000 tone de țiței zilnic, iar anul urmãtor era apreciatã ca una dintre cele mai mari din Europa.

Anul 1914 produce disfuncționalitãti la nivelul întregii societãți "Steaua Românã" și producția rafinãriei scade deoarece exportul întâmpina mari dificultãți. Pe puținele piețe unde se putea exporta, produsele rafinãriilor românești ajungeau greu din cauza transporturilor. Din 1915 începuserã și în România concentrãrile de trupe. Politica economicã de rãzboi a influențat exportul și toate tranzacțiile. Exportul benzinei era interzis. Primele luni ale anului 1916 au decurs normal, dar imediat ce România a intrat în rãzboi "Steaua Românã", societate alcãtuitã cu capital german, deci inamic, a fost pusã sub sechestru. Încã din timpul rãzboiului, în baza decretului Regal nr. 2790 din 15 august 1916, administrator al Societãții devine ing. Constantin Osiceanu,

ulterior devenit director general pânã în 1938 [31]. În 1917 sechestrul judiciar al "Stelei Române" a fost ridicat de ocupant și a început acțiunea de refacere a instalațiilor distruse de aliatul englez.

În 1917, din producția de 461.491 tone, rafinãriile "Steaua Românã" si "Vega" au prelucrat o cantitate de 385.571 tone, adicã 83% ; 75.880 tone, respectiv 17% fie cã a rãmas în depozitele schelelor sau rafinãriilor, fie a fost expediat în stare brutã (nu s-a putut stabili exact pentru cã nu s-au pãstrat date exacte).

În anul 1917, la rafinãria "Steaua Românã" s-au rafinat 265.295 tone de petrol brut din care s-au obținut:

- benzinã ușoarã - 21.088 t;
- benzinã grea - 24.203 t ;
- petrol distilat - 27.200 t ;
- spirt alb - 6.600 t ;
- motorinã - 65.364 t;
- acid nafteic - 64 t;
- reziduuri - 114.006 t din care 30.233 t reintrã în fabricație;
- produse intermediare - 412 t.

În 1918, rafinãriile "Steaua Românã" si "Vega" dețineau din partea Administrației militare germane exclusivitatea prelucrãrii. Din întreaga productie de petrol din teritoriul ocupat de 902.977 tone, 77% au fost prelucrate aici. Nu se cunoaste destinatia celor 23 procente neprelucrate în tarã.

În anul 1918 la rafinãria "Steaua Românã" s-au prelucrat 594.557 tone de petrol brut din care s-au obținut:

- benzinã ușoarã - 39.306 t;
- benzinã grea - 67.592 t;
- spirt alb - 5.598 t;
- petrol distilat - 82.365 t;
- motorinã - 120.838 t;
- acid naftenic - 688 t;
- reziduuri - 27.525 t;
- parafinã brutã - 1.287 t;
- parafinã rafinatã - 881 t;
- produse intermediare - 197.567 t;
- reziduuri combustibile - 37.717 t [32].

În timpul rãzboiului, la schela Câmpina și la rafinãria "Steaua Românã " a lucrat un numãr mare de muncitori, atît din Câmpina, cât și din plasa Prahova. Ziua de lucru era de 12-14 ore, iar tratamentul aplicat muncitorilor de cãtre soldații care îi supravegheau era odios, fapt ce a

declanșat greva din 1918 [33].

Prin legea din 14 martie 1912 statul român hotãrâse construirea unei conducte de petrol pentru transportul țițeiului și petrolului lampant de la Bãicoi la Constanța.

Pînã în 1916 s-au terminat toate rezervoarele, clãdirile, stațiile și liniile de garaj și s-au asezat conducte în tot lungul lor cu excepția zonei Borcea, Ezer, Dunãre.

În timpul ocupației, Administrația militarã germanã cãuta mijloacele cele mai rapide pentru trnsportul în Germania a celor douã produse de care avea mai cu seamã nevoie, în cantitãți mari: motorina, combustibil pentru submarine și pentru uzinele staționare de motoare Diesel și petrolul lampant, destinat iluminatului public și privat care nu se puteau asigura decât cu produsele noastre, piețele tradiționale din America și Indiile Olandeze fiind tãiate prin blocadã.

Administraia militarã germanã a ales calea fluvialã cu ajutorul cãreia putea sã transporte pe șlepuri mari cantitãți și a fixat Giurgiu ca port de unde sã porneascã vasele în susul Dunãrii și a legat Ramadanul, stația terminus a conductei cu regiunea din distriktul Prahova prin douã conducte, una pentru motorinã și cealaltã pentru petrol lampant, utilizând pentru aceasta tuburile de pe traseul conductei Ploiești - Constanța. Pentru aceastã nouã linie, pentru depozitele de rezervã, pentru racordãri particulare, precum și pentru alte nevoi s-au demontat circa 400 km de tuburi de 5 inch din cei 600 km cât erau montați pe vechiul traseu. S-au utilizat de asemanea și conducte de 9 inch pe porțiuni mici și s-au demontat și conducte de 10 inch ce s-au intercalat pe traseul Câmpina - Giurgiu pentru sporirea secțiunii conductelor de 5 inch în scopul de a micșora rezistența la curgere a lichidului. De la Bãicoi la Ploiești vechile conducte au rãmas intacte, iar de la Ploiești la Chitila tuburile au fost montate paralel cu linia feratã; de la Chitila, conducta ocolea Bucureștiul și urma linia forturilor pânã la Jilava de unde sunt așezate de-a lungul șoselei naționale București - Giurgiu pânã la Daia. Pânã la Giurgiu, conductele sunt din nou așezate lângã calea feratã. S-a obținut traseul cel mai scurt Câmpina - Giurgiu. La Giurgiu, conductele sunt legate cu rezervoarele stației închiriate de la societatea "Steaua Românã", de unde lichidele se pompeazã prin cele douã conducte în șlepuri din Ramadan. Între Bãicoi și Giurgiu, Administrația militarã germanã a montat trei conducte de 5 inch dintre care una venea de la Câmpina la Bãicoi pentru motorinã, alta transporta petrolul lampant în aceeași direcție și a treia era destinatã pentru pomparea la Câmpina a țițeiului adus de la Buzãu la Bãicoi prin vechea conductã de

9 inch. La Câmpina cele douã conducte, de motorinã și de petrol lampant sunt legate cu rezervoarele societății "Steaua Românã" din Poiana, iar cea de țiței, cu rezervoarele acestei societãți din Voila. În stația Bãicoi sunt 11 rezervoare de câte 1.600 mc fiecare, care primesc produsele petroliere atât de la Câmpina, prin cele douã conducte de câte 5 inch cât și de la diferite șantiere prin racordãri particulare. Douã pompe de sistem Erkelenz cu un debit de câte 450 l/min și o presiune de serviciu de 235 atm antrenate fiecare de câte un electromotor alimentat de la reteaua de înaltã tensiune de la Câmpina asigurã transportul produselor petroliere prin conducte de la Ploiesti si Câmpina.

În stația de la Giurgiu, care este închiriatã de la societatea "Steaua Românã ", 6 rezervoare servesc la înmagazinarea produselor sosite prin conducte. Capacitatea lor este de aproximativ 6.000 mc si va fi mãritã curând cu 1.600 mc prin reparația a douã rezervoare deteriorate de bombardamente. Din aceste rezervoare produsele petroliere se pompeazã în șlepuri prin douã conducte de 9 inch diametru si 4.900 m lungime. Șlepurile acosteazã la un ponton și racordarea lor cu conductele fixe se face cu ajutorul unor tuburi flexibile.

Instalațiile de la Giurgiu aveau un caracter provizoriu cãci Administrația militarã germanã începuse construirea unei stații de pompare în portul Ramadan. Alegerea terenului nu a fost însã fericitã, cãci se afla în zona inundabilã a Dunãrii și apele mari din primãvara lui 1919 au inundat stația [34].

Conducta Câmpina - Giurgiu s-a realizat cu mânã de lucru forțatã, locuitorii fiind ridicati cu sutele și utilizați la muncã obligatorie [35].

Pentru asigurarea securitãții conductei, autoritãțile germane au fãcut cunoscut populației printr-o ordonanțã cã "petrolul dus prin conducte este proprietatea Administrației militare în România", prevãzându-se pedepse aspre pânã la recluziuni pentru cei ce ar atenta la ea.

La sfârșitul ocupației germane statul român suferã noi pagube prin distrugerile provocate de armata care se retrãgea. Armata germanã a luat la plecare numeroase vagoane cisternã pentru a produce dereglãri sectorului petrolier. Așa se explicã faptul cã în martie 1921 societatea "Steaua Românã" intervenea prin Ministerul de Externe la Comisia de reparații, solicitând despãgubiri pentru "295 vagoane cisternã luate cu ocazia evacuãrii din noiembrie 1918, care se aflã în Germania". Valoric, bunurile jefuite din sectorul petrolier echivalau cu 223 milioane lei anual, la nivelul anului 1913 [36].

2.2. Alte obiective economice

2.2.1. Uzina metalurgicã David Ziptser

Aceastã uzinã a fost înființatã în 1907, având o micã turnãtorie pentru piese de fontã și bronz. Aceasta era condusã de patronul D. Ziptser și își avea sediul pe str. Cimitirului nr. 80. Inițial a lucrat aici doar patronul singur. În 1909, patronul a angajat 6-10 salariați, turnãtori și mecanici.

În 1912 s-a construit pe str. Cimitirului nr. 57 un atelier de strungãrie de aprox. 160 mp, destinat prelucrãrii pieselor din fontã și bronz, care erau turnate în atelierul de la nr. 80. Acest nou atelier funcționa cu douã strunguri, o mașinã de rabotat și una de gãurit. Din 1912 s-au angajat treptat 40 de salariați.

În 1914 s-a anexat la atelierul de strungãrie o halã de turnãtorie în suprafațã de 340 mp. Obiectul de fabricație erau piesele de fontã pentru industria petrolierã, pentru fabricile de ciment și pentru alte întreprinderi din regiune. În preajma Primului Rãzboi Mondial întreprinderea avea cam 80 de salariați.

În timpul Primului Rãzboi Mondial, fabrica nu a funcționat în clãdirea întreprinderii, acolo fiind instalat un atelier de reparat motoare electrice de cãtre muncitorii Uzinei Electrice din localitate sub directa supraveghere a comandamentului Etapei 300. Mulți dintre muncitori erau pe front sau se refugiaserã cu familiile în Moldova și pentru a suplimenta numãrul lor, comandamentul reînnoia periodic ordonanțele în care se specifica obligația unor categorii de lucrãtori de a se prezenta la "birourile de populatiune", în caz contrar erau pasibili de pedepse cu închisoarea de pânã la șase luni sau de plata unei amenzi de 2.000 lei. Erau solicitați "strungari, pilitori, turnãtori, fochiști, rindalagii, potcovari, cazangii, tinichigii, conducãtori de pluguri mecanice, fie cu aburi, fie cu motoare, arãmari, zidari, mecanici, montatori, lãcãtuși, fierari, lemnari, tâmplari, lucrãtori de unelte de fier, dulgheri " [37].

2.2.2. Uzina "Electricã"

Pentru exploatarea petrolului, ca și pentru celelalte obiective industriale din oraș era necesarã energia electricã. Societatea germanã Lahmayer din Frankfurt am Main a construit dupã proiectul inginerului român Elie Radu, în anul 1898, la Sinaia, o hidrocentralã. Aceasta furniza curent electric și la Câmpina. În 1902 societatea Lahmayer s-a

transformat în societatea "Electrica". Pentru a putea face faţã cerinţelor tot mai mari de energie electricã aceeaşi societate a construit în 1905 o puternicã termocentralã la Câmpina. Aceasta avea iniţial o putere instalatã de 470 kW, fiind consideratã, la timpul ei, ca cea mai mare din tarã. Cuplatã cu uzina Sinaia va furniza energie electricã la schelele de petrol de la Câmpina, Buştenari iar mai apoi la Moreni. Uzina Câmpina, care avea în dotare şi echipamentul uzinei Doftana ce fusese desfiinţatã în 1907, ajunsese în 1911 la o putere instalatã de 11.800 kW, curentul electric fiind produs de 7 grupuri electrogene.

Oraşul Câmpina a fost electrificat în 1908, dupã proiectul inginerului român N. Vasiliu Carpen.

Societatea "Electrica" a încheiat cu primãria un contract avantajos pentru ambele pãrţi. Comuna oferea societãţii "Electrica" drept exclusiv de a distribui şi de a vinde în zona oraşului energie electricã şi de a folosi în acest scop toate drumurile, pieţele, terenurile situate în raza comunei şi care vor fi proprietatea comunei, "pentru înfiinţare de conducte pentru iluminatul electric sau transmitere de curent pentru forţã, încãlzire, electrochimie... cu toate accesoriile necesare ". Societatea se angaja sã execute toate instalaţiile, inclusiv cele de racord la locuinţe. Contractul era pe 25 de ani, socotiţi din ziua punerii în funcţiune şi dacã nu era denunţat, el se prelungea cu încã 15 ani. "Electrica" se angaja înainte de rãzboi sã vândã comunei pentru fiecare kW/h vândut prin "comptor" cu preţ normal de 0,55 lei o participaţie de 0,05 lei, bani primiţi de comunã la sfârşitul fiecãrui an calendaristic.

Iluminatul public, conform contractului s-a executat pe strãzi în primii doi ani de concesiune în contul societãţii. Fiecare nouã lampã stradalã cerutã de primãrie ulterior se plãtea cu 30 lei.

Preţurile curentului erau diferenţiate astfel:

A. Tarif cu pret fix, pentru consumatori particulari - o lampã cu fir metalic de o intensitate de 25 l.n.=21 lei, de 32 l.n.=27 lei, de 50 l.n.=33 lei, de 100 l.n.=66 lei.

B. Tarifuri pentru localuri publice - erau majorate cu 25% faţã de particulari.

C. Tarif cu "comptor" pentru iluminat - 0,55 lei / kW.

D. Tarif pentru forţã şi alte scopuri industriale - 0,25 lei / kW pentru primele 500 ore de funcţionare şi 0,10 lei /kW peste 500 ore de funcţionare.

Conform bugetului primãriei din anul 1916-1917 oraşul Câmpina avea de plãtit societãţii "Electrica" suma de 40.000 lei, bani încasaţi de la abonaţii particulari; în anul 1917-1918 suma plãtitã de particulari

scade la 18.000 lei, ilustrând pe de o parte faptul cã multe familii au pãrãsit orașul în timpul ocupației germane, iar pe de altã parte este efectul politicii de austeritate pe care a impus-o Administrația militarã. Prin ordonanța nr. 1315 din 17 octombrie 1917 primãria anunța în numele ocupantului cã nu se poate folosi mai mult de un singur bec într-o camerã, altfel vor fi luate mãsuri severe [39]. În bugetul anului 1918-1919 suma obținutã de primãrie din vânzarea curentului electric la particulari a crescut la 30.000 lei.[Anexa I].

3. Politica de rechiziții

O altã sursã importantã de venituri, pe care România o oferã mașinii de rãzboi a Puterilor Centrale este cea de produse agro-alimentare. Producția anului 1916 a fost bogatã: 200.000 vagoane de grâu, 4.200 vagoane de cartofi, 200.000 vagoane de porumb, 48.000 vagoane de orz, 35.000 vagoane de ovãz, 3.000 vagoane de mazãre, 6.800 vagoane fasole [41]. Șeptelul era în 1916 de 13.622.977 capete.

În momentul retragerii precipitate a armatei române din fata inamicului, aliații noștri francezi au avut inițiativa distrugerii rezervelor din industria morãritului. Lipsa de timp, dar și intervenția energicã a autoritãților române au îngãduit dușmanului sã realizeze o însemnatã capturã de produse cerealiere, aproximativ 2,5 milioane hl grâu, 8,39 milioane hl porumb, 7,75 milioane hl orez, ceea ce echivala cu 60% din rezerva țãrii.

Chiar de la sfârșitul lunii noiembrie 1916, de când au intrat în Câmpina, primele trupe de ocupație au rechiziționat de la moara S.Ionas întreaga rezervã de fãinã in valoare de 3.362 lei [42].

"Serioasele griji de alimentație" explicã minuțiozitatea cu care au lucrat funcționarii germani pentru a depista orice sursã de hranã sau de materii prime create în sectorul agricol. În prima fazã, rechizițiile s-au fãcut oarecum la întâmplare. Ulterior, Comisia economicã mixtã, Rumanischer Wirtschaftsverband, a organizat o amplã acțiune de rechiziții pe baza unui recensãmânt efectuat la nivelul fiecãrei localitãți cu sprijinul primãriilor. Iatã tabelul subzistențelor, alimente și furaje existente în Câmpina la începutul ocupației [43]. [Anexa 3] Administratia militarã lucra mânã în mânã cu autoritãtile române, din care unele s-au evidențiat prin exces de zel. Este cazul inspectorului comunal Iliescu, care-i duce pe germani acasã la N. Gavrilescu, refugiat in Moldova. Acesta poseda un magazin de curelãrie lãsat în grija soției. Germanii o brutalizeazã pe soția patronului și confiscã marfã in valoare

de 16.000 lei [44]. Sunt și cazuri în care funcționarii români își însușesc bunuri din casele câmpinenilor, așa cum reiese din declarația d-nei Zimerman, a cãrei mobilã a fost furatã de cãtre Leonida Oprescu, perceptor la Circumscripția 17 Câmpina și despre care aflãm cã nu era la prima abatere de acest fel [45].

În întregul an 1917, Primãria orașului Câmpina a avut sarcina de a face publice ordonanțele emise de Administrația militarã. Aceste ordonanțe erau tipãrite în aproximativ 106 exemplare, pentru a fi apoi transmise în întreaga plasã Prahova. Tipãrirea era sarcina Primãriei și se fãcea la cele douã tipografii din oraș, "Guttenberg" și "Gologan". Responsabili cu difuzarea ordonanțelor erau primarul, perceptorul, judecãtorul de pace, comisarul șef al poliției locale, dr.Tãtãranu, medicul plasei Prahova, dr.Niculescu, medicul orașului, farmacistul Oscar Kessler, administratorul poștei, veterinarul Ionescu, preotul romano-catolic Bannerth și moasa localã Dobrescu [46].

În ianuarie 1917 a fost interzis comerțul cu vite, cu excepția persoanelor care posedau autorizație specialã din partea primãriei. Totodatã, proprietarii de vii și livezi erau obligați sã declare toatã cantitatea de bãuturã de care dispuneau, la fel ca și cei care comercializau aceste produse.

Din februarie 1917, Administrația militarã este interesatã de recolta viitoare și acordã avansuri producãtorilor, fie în bani, respectiv 25 lei/ha cultivat, pentru țãrani și pânã la 40 lei/ha marilor proprietari (cum este cazul Marthei, contesã de Blomme, fiica prințului B. Știrbey, care stãpânea moșia Șotrile-Câmpina), fie în sãmânțã.

În luna aprilie a început rechiziționarea întregii cantitãți de lânã din plasa Prahova, cu obligația de a oferi și material de împachetat. Prelucrarea lânii în scopuri casnice era permisã doar cu avizul comandaturii locale de etapã. De asemenea, se fãcea recensãmântul oilor și al mieilor, cu interdicția tãierii acestora [47]. Prețul lânii de calitate superioarã a fost stabilit prin politica prețurilor maximale la 2 lei/kg, iar cel al lânii de calitate inferioarã era 1,75 lei/kg.

Din 23 aprilie, comandatura Etapei 300 a anuntat cã putea achiziționa oricând vite de tãiat pe care le va plãti pe loc, în numerar [48].

Din luna mai, a reînceput încasarea dãrilor cãtre stat, județ și oraș de cãtre perceptori numiți de autoritatea militarã. Nevoia de bani a locuitorilor obligați sã-și plãteascã dãrile avea sã impulsioneze achizițiile. La Câmpina, funcționa Circa 17 a Percepției fiscale din împuternicirea colonelului Cleve, comandantul Administrației financiare

în districtul Prahova [49]. Din 15 mai, se face recensãmântul animalelor, pentru ca rechizițiile sã se desfãșoare rapid. Locuitorilor plasei Prahova li s-au luat aproape toate animalele ce au putut fi gãsite. Dacã în 1916 în județul Prahova erau 391.181 capete de animale, în 1919 mai rãmãseserã doar 163.651. Nu ne mirã cã sunt cazuri de insubordonare la predarea animalelor. De asemenea, mãcelarii încercau sã încalce ordonanța care interzice tãierile, cum este cazul lui Petre Henzel din Câmpina, cãruia i s-a aplicat o amendã și i s-a retras autorizația pentru cã nu a respectat ordonanța din ianuarie 1917. Dacã se sacrificau totuși animale, pieile și carnea trebuiau predate autoritãților germane. În plasa Prahova, erau patru circumscripții de tãiere a animalelor, din care douã erau la Câmpina: una pentru cunsumul locuitorilor din Câmpina, Bãnești, Cornu și Poiana, iar a doua era Abatorul Etapei Câmpina, care deservea armata de ocupație încartiruitã în oraș. Sãptãmânal, erau date bilete de aprobare, semnate de subprefect, pentru cantitatea de carne cuvenitã. Fiecare mãcelar primea o autorizație provizorie de la primãrie, mãsurã menitã sã permitã tuturor celor ce practicau aceastã meserie sã lucreze [49].

Din luna mai, Administrația militarã a început o amplã campanie pentru a achiziționa materiile prime de rãzboi, printre care se numãrau arama, bronzul, alama, plumbul, cositorul, zincul, lucrurile fãcute din aceste materiale, chiar și a celor mai mici cantitãți, a obiectelor cu valoare artisticã sau a celor zidite în casã. În paralel a început confiscarea postavurilor și a stofelor de lânã, bumbac, cânepã și in, în lungime mai mare de 5m, precum și a tuturor obiectelor fãcute din aceste materii. De asemenea, era interzisã vânzarea de stofe și îmbrãcãminte. Ordinul a fost respectat cu atâta strictețe încât nici chiar poliția nu a putut obține astfel de articole de îmbrãcãminte. Pentru a echipa pe cei 30 de sergenți de stradã, șeful poliției locale a fost nevoit sã facã numeroase intervenții la Prefectura poliției [50].

Prin ordonanța din 3 iunie 1917, se impune sechestrarea pãrului de caprã la prețul de 1,25 lei/kg, iar prin ordonanța din 22 iunie 1917 este interzis comerțul liber cu fragi deoarece se deschidea în oraș un oficiu pentru recepționarea fructelor de pãdure, unde sunt încurajați sã vinã în special elevii [51].

În luna iulie 1917 a început acțiunea de rechiziționare a cazanelor de țuicã, cu plata pe loc.

Totodatã, au fost reînnoite ordonanțele referitoare la rechiziționarea obiectelor de lânã, piele, metale și cazane de țuicã. Cei care nu predau aceste obiecte de bunãvoie riscau sã li se confiște marfa și erau aspru pedepsiți cu amendã și chiar închisoare. De asemenea,

ordonanța face cunoscut cã vor fi recompensați cei care vor face posibilã gãsirea de astfel de materiale, cu alte cuvinte, colaboraționiștii lucrau cu mai mult zel știind cã vor obține sume proporționale cu valoarea mãrfii confiscate [52].

Autoritãțile germane au acordat o însemnãtate deosebitã recoltei din 1917. Ordonanțele emise în vara anului 1917 vãdesc cunoașterea amãnunțitã a particularitãților de climã și sol ale județului nostru. Administrația militarã era cea care stabilea data la care sã se execute lucrãrile agricole, în special recoltatul. Ordonanțele transmiteau indicații uneori exagerat de amãnunțite pentru a fi siguri cã lucrurile vor merge bine.

În ordonanța din 19 iulie, se menționa cã întreaga recoltã de in și cânepã trebuia smulsã, nu tãiatã și apoi predatã comandaturii; recoltarea urzicilor se fãcea dupã instrucțiuni precise; dovadã a importanței lor economice, locuitorii Câmpinei trebuiau sã predea minimum 3.000 kg de fibre [53]. Prin ordonanța din iulie 1917, Administrația militarã a impus data de 1 august ca moment optim al recoltãrii ovãzului. Respectarea acestui grafic la predarea recoltei avea și o semnificatie premialã: Administrația militarã urgenta predarea recoltei, oferind o bonificație: înainte de 1 august, 100 kg de ovãz erau plãtite cu mai mult de 21 lei, între 1-28 august - cu 21 lei/100 kg, între 29 august-1 septembrie cu 19,50 lei, între 1-15 septembrie - cu 18 lei/100 kg, dupã 15 septembrie - cu 17 lei/100 kg.

Din iulie 1917, s-au stabilit în oraș prețurile maximale la produsele lactate, iar din septembrie a început rechiziționarea întregii producții de unt, unturã, grãsime, brânzã. Orice comerț en-gros cu aceste produse era interzis; era permisã doar vânzarea unor cantitãți mici de brânzã, unt și lapte pentru consumul casnic.

Din august 1917, a început sechestrarea nucilor și alunelor și strângerea de jir, ghindã, castane sãlbatice, sâmburi de pepene și dovleac. Ordonanța cerea primarilor, preoților și învãțãtorilor sã popularizeze aceastã acțiune. Aceastã ordonanțã era emisã de secția cu profil uleiuri și materii grase. Nevoia de grãsimi era așa de presantã încât Administrația militarã germanã a recurs la sporirea cantitãții de ulei prin extragerea lor din sursele amintite, cât și din grâu și porumb [54].

Prin ordonanța din 21 septembrie 1917 a fost opritã recoltarea porumbului înainte de 20 octombrie. Șeful poliției și agenții din subordinea sa erau rãspunzãtori de respectarea acestui termen [55].

La sfârșitul lunii noiembrie, a început rechiziționarea recoltei de

cartofi și fasole și "din cauza recoltei slabe din districtul Prahova, Comandatura se vede obligatã a sechestra toate proviziile de cartofi și fasole". Ordinul era emis de Etapa mobilã 260 [56].

Pentru a pune în evidențã profesionalismul dus pânã la pedanterie al funcționarilor germani care urmãreau toate resursele județului, în general, și ale orașului Câmpina, în special, voi reproduce douã din sutele de ordonanțe care plouau pe capul cetãțeanului de rând.

Ordonanța conform ordinului 893, datã de Comandamentul Etapei 300 din Câmpina -3 septembrie 1917.

"Conform ordinului 893, trebuințele trupelor în ceea ce privește untul, untura, grãsimile și brânza se vor acoperi pe viitor prin Comandamentele pe Etape.

Toatã producția de unt, unturã, grãsime și brânzã a districtului de Etapã se declarã deci prin aceasta rechiziționatã și orice comerț în aceste articole este oprit. Produsele fabricate pe viitor și cele deja existente se vor preda la domnul ofițer cu aprovizionarea al Comandamentului din Câmpina și vor fi plãtite acolo, întrucât sunt în stare bunã, cu prețurile maximale.

Oricine va cumpãra unt, unturã, grãsime și brânzã sau cine le va vinde sau preda altcuiva decât domnului ofițer cu aprovizionarea, oricine va dosi sau distruge stocurile existente de aceste articole, contravenind astfel acestei ordonanțe, va fi pedepsit cu confiscarea mãrfii, cu o amendã pânã la 1.000 lei sau cu închisoarea pânã la 3 luni, în cazuri mai grave cu amendã și închisoare îngreunate.

Untul și brânza produse pentru trebuințele proprii rãmân deocamdatã libere, asemenea vânzarea de cantitãți mici pentru consumul casnic în districtul Comandamentului de Etapã."

Câmpina 3 septembrie 1917
Thiheuer, cãpitan de cavalerie și comandant al Etapei 300 [58]

Interdicțiile erau totuși încãlcate așa cum o dovedește cazul lui Stoian Firiceanu și al lui Ion N.Popa din Câmpina, care au plãtit amendã și li s-a confiscat marfa pentru cã au încãlcat "legea excepționalã a vânzãrii cașcavalului" [59].

Ordinul comandantului Etapei 300, generalul Josephtal, ca toatã lumea sã strângã urzici este un alt exemplu al minuțiozitãții cu care a fost pregãtitã exploatarea tuturor resurselor economiei românești, oricât de neînsemnate:

"Vremea secerișului: când urzicile înfloresc

Înãlțimea plantei: minimum 80 cm

Tãierea: alãturea cu pãmântul, a nu se smulge

A se îndepãrta: ierburile și urzicile sterpe (cu flori albe) și alte buruieni

Plantele: se vor așeza drept, una lângã alta, fãrã a se îndoi

Uscarea: pe câmp, pe poianã, pe nisip

Strângerea frunzelor, bine uscate și pãstrate ca nutreț" [60].

Administrația militarã a coordonat și a urmãrit îndeaproape lucrãrile agricole. Populația a fost constrânsã sã lucreze în întregime pãmânturile. Recoltarea s-a fãcut la momentul stabilit de autoritãțile militare și a fost urmatã de rechiziționarea întregii recolte. Germanii au urmãrit îndeaproape ca în sectorul agricol sã lucreze cât mai mulțți oameni. Din totalul populației rãmase în plasa Prahova, majoritatea o formau femeile, copiii și oamenii în vârstã. Cetãțenii între 14 si 60 ani erau datori sã îndeplineascã "obligațiile de lucru ce li se vor impune de cãtre un serviciu al Puterilor Aliate"[61]. În realitate, nu s-a ținut cont de aceste limite de vârstã. Patrulele de militari obligau pe toatã lumea, indiferent de vârstã și de starea de sãnãtate sã iasã la muncã.

În 1917, în districtul Prahova s-au însãmânțat 146.860 ha, din care cu grâu 24.587 ha și 51.807 ha cu porumb. În 1918, "muncile agricole erau efectuate doar de oamenii bãtrâni și de cãtre femei, deoarece muncitorii agricoli erau ocupați sã lucreze la diferite exploatãri petrolifere din Câmpina și împrejurimi", precum și rechizitionați la Comandamentul Etapei respective "la exploatarea de pãduri"[62] .

În 1918, lucrãrile au fost întârziate și de starea vremii. Semãnãturile de toamnã, erau considerate în luna mai, "mediocre" din cauza secetei și a frigului de peste iarnã, ca și din cauza unei primãveri capricioase. În toamnã se semãnase puțin grâu: 2,5 ha la Cocorãști și 10 ha la Telega. În mai, semãnãturile de primãvarã fie nu rãsãriserã din cauza frigului, fie nu se dezvoltau normal. Pomii fructiferi, în special prunii, înfloriserã frumos dar din cauza frigului erau în pericol de a-și pierde rodul. Izlazurile și livezile arãtau bine dupã ploile din primãvarã. Viile din curțile câmpinenilor și din comunele rurale ale plasei Prahova se aflau într-o stare mediocrã din cauza secetei din iarnã, a frigului prelungit și a manei, deoarece "nu a fost stropitã anul trecut". Prefectura cerea bilunar buletine informative despre starea semãnãturilor în județ deoarece vremea friguroasã și seceta anunțau o recoltã neîndestulãtoare. Într-o telegramã din 4 iunie 1918, însuși ministrul agriculturii se arãta îngrijorat de starea semãnãturilor din judetul Prahova șși pentru a

preveni foametea îl sfãtuiește pe prefect "sã dispunã semãnarea meiului" în locul culturilor compromise de grâu. În iulie situația recoltei era ceva mai bunã. În plasa Prahova, al cãrei centru administrativ se afla la Câmpina nu a fost nevoie sã se semene mei decât la Cocorãștii Mislii, unde a fost nevoie de 600 kg de sãmânțã.

În iulie au fost ploi abundente în zona noastrã, fapt ce a ameliorat situația culturii porumbului și meiului. Producția de grâu și de ovãz a fost micã. În darea de seamã a primarului Ștefãnescu din 3 august 1918 se aratã cã erau speranțe pentru o culturã bunã la porumb, la fructe și la zarzavat [63].

În anul 1918, s-au cultivat mai multe zarzavaturi ca de obicei pentru cã ferma din Corlãtesti a vândut rãsaduri de varzã, de ardei, de pãtlãgele roșii și de usturoi, pe care câmpinenii le-au cumpãrat din dorința de a avea o sursã proprie de hranã în aceastã perioadã de mari lipsuri.

Pânã la 31 octombrie, se încheiase deja campania de recoltare în plasa Prahova, deoarece primarul anunțã prefectura cã "semãnãturi nu mai existã spre a arãta starea lor". Recolta a fost rechiziționatã în întregime la cereale, porumb, fasole și cartofi de cãtre Administrația militarã și, în aceste condiții, nu ne mirã cã "nu s-au fãcut încã semãnãturi de primãvarã din cauza lipsei de sãmânțã". „În locurile arabile pendinte de orașul Câmpina s-au semãnat în toamna anului curent (1918) numai 10 pogoane de grâu pe moșia Câmpina-Șotrile, moșia doamnei Contesse de Blomme".

Administrația militarã era interesatã sã strângã cantitãți cât mai mari de produse alimentare și nu-și punea în nici un fel problema supraviețuirii populației românești. La fel se întâmplase și în toamna anului 1917 când populația fusese anunțatã cã "se face poprire asupra producției agricole din recolta anului 1917 și asupra produselor obținute din ele".

Comisia economicã mixtã în colaborare cu comandaturile de etapã țineau o evidențã strictã a semãnãturilor, urmãrind recolta ce trebuia sã se realizeze și cantitãțile pe care se așteptau sã le ridice de la populație. În zona Câmpina, ca în întregul teritoriu ocupat de Puterile Centrale deveniserã un lucru obișnuit numeroasele ordine difuzate de cãtre etape, care erau adresate primarilor:

"Se va raporta de urgențã:
- cantitatea aproximativã în kg a recoltei;
- cât se va semãna în 1917, 1918, 1919 în ha;

- câtã sãmânţã este nevoie pentru aceasta "[65].

Unitãţile industriei alimentare au fost trecute sub Administraţia militarã. Morile au fost preluate şi dirijate sã lucreze pentru export, pentru trupele de ocupaţie şi pentru populaţia civilã. Moara Ionas din Câmpina a avut acelaşi regim. Fãina şi mãlaiul erau distribuite brutarilor din oraş conform dispoziţiilor Etapei 300 de cãtre primãrie. Dacã înainte de rãzboi primãria percepea pentru bugetul oraşului o taxã de 1,5 lei la sacul de 100 kg de fãinã, în timpul rãzboiului va percepe o taxã mãritã de 7,5 lei la 100 kg de fãinã, pentru a constitui un fond de ajutorare a familiilor sãrace şi a familiilor celor mobilizaţi. În contul acestui fond primãria elibera cartele gratuite pentru pâine.

Plasa Prahova este o mare producãtoare de nutreţ. Inamicul a ridicat în totalitate şi rezervele de fân, dupã cum rezultã din plângerile celor nedreptãţiţi [66].

Într-o notã de semnalare a Prefecturii Prahova se menţioneazã cã în numeroase cazuri locuitorilor li s-au luat toate bunurile, "indiferent de starea materialã a familiilor [67].

În rândul locuitorilor domnea o adâncã nemulţumire, dar ea va rãmâne aproape cu desãvârşire ascunsã deoarece aparatul represiv era foarte puternic. Ecourile acestei nemulţumiri se vor face cunoscute dupã alungarea armatei de ocupaţie când locuitorii Câmpinii îşi vor arãta ostilitatea faţã de funcţionarii zeloşi ai primãriei, în special faţã de primarul pe care îl vor numi "fost spion nemţesc".

4. Sistemul financiar

La sfârşitul lunii octombrie 1916, reprezentanţii Puterilor Centrale au stabilit la Berlin modalitãţile de acoperire a cheltuielilor armatei de ocupaţie şi a achitãrii mãrfurilor ridicate din România. Banca Generalã Românã, filialã a bãncii Diskantogessellschaft din Berlin a primit dreptul de a emite hârtie monedã, având curs forţat pentru toţi locuitorii. Achitarea bancnotelor emise fãrã acoperire în curs urma sã se facã potrivit înţelegerii dintre reprezentanţii imperiali, la încheierea pãcii, când guvernul român va fi obligat sã plãtească întrega emisiune. Emisiunea de hârtie monedã s-a fãcut în vederea aprovizionãrii cu mijloace de platã a teritoriului ocupat. Totalul emisiunilor din timpul ocupaţiei a atins suma de 2.172.030.000 lei, din care în circulaţie au fost 2.114.727.958 lei. Biletele circulau având valori de 1000, 100, 20, 1 leu si 50 şi 25 bani.

Emisiunile s-au efectuat între ianuarie 1917 şi octombrie 1918, ca

mijloc de platã fictivã pentru exploatarea bogãțiilor țãrii. Bancnotele emise au fost repartizate pe mai multe conturi: contul "A", pentru acoperirea cheltuielilor armatei din teritoriul ocupat era de 917.993.750 lei, contul "B", pentru plata mãrfurilor procurate prin politica de rechiziții forțate din România de cãtre organele Statului Major Economic era de 971.734.208 lei și contul "C" pentru acoperirea cheltuielilor administative în teritoriul ocupat era de 225.000.000 lei [68].

Înainte de rãzboi funcționau la Câmpina trei bãnci:

- "Banca Câmpina", care era organizatã ca societate anonimã;
- "Salvatorul", societate economicã-cooperatistã;
- "Speranța", de asemenea societate economicã-cooperatistã.

În timpul rãzboiului, din cele 14 bãnci care existau în județ, la Câmpina mai funcționa doar "Salvatorul". Prin aceastã bancã se virau primãriei sumele de la bugetul statului înscrise în secțiunea de buget ordinar, cât și sumele aprobate ulterior de prefect și înscrise în secțiunea de buget extraordinar.

În timpul rãzboiului, toate bãncile au fost supuse unei severe supravegheri din partea Administrației militare [69]. Toate cheltuielile cu Administrația militarã și armata de ocupație au fost suportate de populația din teritoriul ocupat. Ca formulã de rezolvare a acestei probleme s-a ales metoda împrumuturilor, impusã locuitorilor de cãtre Comandamentul suprem al grupului de armatã von Mackensen. Sumele se ridicau de la Banca Naționalã Românã, cãreia i se avansase tot sub formã de împrumut, din partea guvernului german, suma de 1,5 miliarde lei. Împrumuturile contractate în contul populației și reținute de autoritãțile militare germano-austro-ungare erau repartizate pe cote pãrți județelor din teritoriul ocupat, prevãzându-se și dobânzi destul de ridicate. Un împrumut de proporții, constând în 250 milioane lei, s-a impus la începutul lunii mai 1917, fiind prevãzut cu ordinul nr. 94. Suma a fost repartizatã zonei de sub Administrația militarã - 215 milioane și teritoriului ocupat de armata 9 de operații - 35 milioane. Din cele 215 milioane, județului Prahova i-a revenit o datorie de 18.000.000 lei [70].

Orașul Câmpina a plãtit ca sumã de încartiruire 95.000 lei:

"Domnule prefect,

Am onoarea de a comunica cã suma la care se ridicã sarcinile de încartiruire ale comunei noastre plãtite pentru armata de ocupație germanã este de lei 95.000. Nu se poate însã forma un tablou de fiecare cheltuialã în parte, fiindcã cheltuielile se fãceau și în urmã se ordona

plata fãrã ca autoritatea ce îl plãtea sã știe pentru ce anume scopuri se fãceau acele cheltuieli. Actele justificative, care se trimiteau comunei, erau de cheltuieli în bloc și s-au atașat ordonanțelor de platã de unde se pot detașa."

5. Raporturile Comandamentului Etapei 300 cu autoritãțile române

Primãria orașului Câmpina a colaborat cu Administrația militarã, respectiv cu Comandamentul Etapei 300 care a staționat în orașul nostru pe toatã perioada ocupației și a facilitat activitatea acesteia.

Primãria a pus la dispoziția Etapei 300 numeroase imobile, dintre care unele au devenit sediul unor instituții germane, iar altele locuințe sau locuri de distracție.

- Comandamentul german în Câmpina ocupa mai multe imobile printre care cel de pe strada Griviței la nr. 12 era ocupat de Judecãtoria germanã (casa Manciu); din 2 noiembrie 1918, Judecãtoria germanã s-a mutat în spitalul civil de pe strada Bãicoianu.

Comandamentul ocupa și casele Elizei Vãleanu, Grãdișteanu și Dumitrescu, de pe strada Carol I.

- Cãminul funcționarilor germani, o clãdire impunãtoare, cu douã etaje, aparținea cãlugãrițelor catolice și se afla pe strada Carol I, nr.119 (casa Muller).

- Cãminul ofițerilor germani era în vila preotului C.Provinceanu din strada Carol 108 (era așezatã pe locul cunoscut de câmpineni drept "parcul pionierilor").

- Ofițer Casino era în casa lui B. Știrbey, o construcție fãrã etaj ridicatã în 1872 pe strada I.C.Brãtianu. Aceastã clãdire a fost donatã dupã rãzboi de fiica prințului pentru a adãposti liceul care i-a purtat numele, astãzi Nicolae Grigorescu. Construcția existã și astãzi, vis-a-vis de BancCoop, în curtea liceului Nicolae Grigorescu.

- Poliția germanã - strada Carol I, nr. 100 (casa Rasidescu).

- Închisoarea militarã (Garda Centralã) era pe bulevardul Elisabeta.

- Unitãți ale comandamentului se aflau în casele P.Gava, L.Cojocaru și Manciu (strada Carol 53).

- Cancelaria companiei 12 - în strada Kogãlniceanu (atunci Minelor).

- Cãminul soldaților și Statia telefonicã germanã se afla pe strada Griviței, nr.28, în casele lui Victor Rãdulescu (astãzi, lângã Banca

Naționalã, sucursala Câmpina).

- Cele douã lagãre de prizonieri - în casa institutorului A.Scripcã (6 camere) se afla Comandamentul lagãrelor; lagãr de prizonieri II pe strada Bãicoianu, în casa familiei Peretz (astãzi pompierii).

- Cazinoul soldaților se afla tot pe proprietatea printului Știrbey, pe strada Brãtianu. Aceeași clãdire gãzduia și Brutãria militarã. Azi, în acestã clãdire învațã elevii mici de la Liceul Grigorescu.

- Cele douã hoteluri: Bulevard, proprietatea avocatului Niculescu - Telega, așezatã pe bulevardul Elisabeta, nr. 1, colț cu Carol I si Regal, așezat pe strada Carol I, vis-a-vis de stația de benzinã OSIM, aveau în timpul rãzboiului un nume rãu deoarece erau bordelurile orașului; germanii au solicitat în numeroase rânduri igienizarea acestor clãdiri mult frecventate.

- Kodol (Comandamentul exploatãrilor de petrol din România) prin secția sa specialã Mineralol Abtheilung (Secția de uleiuri minerale) - pe strada Griviței, în clãdirea Poștei Vechi.

- Biroul forestier - strada Plevnei (casa Cocos).

- O altã Brutãrie germanã era pe strada Griviței în casa Fotescu, acolo unde astãzi se aflã Casa de Culturã.

- Frizeria germanã - stada Carol 73 (casa Niculescu-Telega).

- Atelier de fierãrie -strada Griviței, nr 11.

- Atelier de topit cadavre - (casa Voicu Ionescu).

- Casa pentru gardã - inițial a fost în Școala de bãieți nr.2 - "Oproiu", de unde se mutã în casa P.Gava, pe strada I.C. Brãtianu, nr. 47.

Lista caselor care au "gãzduit" soldații germani la Câmpina este mult mai lungã. Practic, fiecare casã mai bunã era mãcar parțial folositã de germani [72].

Alte clãdiri rechiziționate au fost: vila dr. Istrati (11 camere), casa Fotescu pe strada Griviței (azi Energopetrol) - 4 coșuri, vila Lazãr Ionescu pe strada Kogãlniceanu, nr.2 (atunci Minelor), cofetãria și cinematograful Monovici (azi sala de sport "Flacãra"), casa Steflea - strada Carol (9 camere), casa Kerilov - strada Carol 68 (4 camere), casele cu nr.2, 3 si 6 pe strada Bãicoianu, una aparținea familiei Fotescu, casa Angelescu (Braun), casa Niculãițã Boeru, vis-a-vis de judecãtorie, azi secția financiarã.

- Spitalul german în spitalul de pe bulevardul Elisabeta.

- Infirmeria localã, cu medicul comandamentului Cramer.

- Bucãtãria companiei 12 - strada Carol, nr 23 - la Ion Ionescu (depozit de alimente, turme de oi, vaci, cai).

Lista facturilor pe care le trimite comandamentul Etapei 300 primãriei este foarte lungã. Ea se referã la cele mai diverse bunuri și servicii care au fost solicitate pentru a oferi confort ofițerilor și soldaților germani care erau încartiruiți la Câmpina:

a) facturi pentru servicii: reparații și igienizãri la imobilele rechiziționate; sunt atașate bonuri de materiale pentru zeci de kg de var alb, var pentru tencuit, ipsos, geamuri, lemnãrie, articole de metal de la cazane de gãtit la cazane pentru atelierul de topit cadavre, de la curãțat coșuri la golirea latrinelor (orașul nu avea canalizare);

b) facturi pentru diverse obiecte de uz personal și casnic: pahare, cãni de apã, ligheane de porțelan și metalice, perii de frecat pe jos și cârpe de praf, gãleți de lemn, perdele, rulouri, arnici și creton, chei, balamale, lacãte;

c) facturi pentru hrana suplimentarã a bolnavilor din spitalul german;

d) facturi pentru transport și întreținerea celor trei trãsuri rechiziționate pentru comandament; facturi pentru furaje; facturi pentru transportul cu camioanele când se deplasau în alte localitãți;

e) facturi pentru plata cherestelei și a altor materiale procurate de germani pentru ca primãria sã construiascã un nou spital pe Câmpinița (9 facturi germane în valoare de 2.269,90 lei);

f) facturi pentru repararea unor motoare electrice la atelierul D.Zieptzer, condus de germani.

Furnizorii armatei germane erau comercianți câmpineni care au rãmas în oraș în timpul ocupației. Printre aceștia erau:

- antreprenori de lucrãri din Câmpina - firma "Gr.Simionescu și fiul" - strada Plevnei, nr.33;
- Ioan Crãciun - "Librãria școalelor" - strada Carol I;
- Manciu și Stãnescu - "La câinele Nero", magazin de coloniale și bãuturi fine, fierãrie lucratã și brutã;
- M.Grigorescu - "La Mihai Bravu", magazin cu manufacturã și galanterie;
- N.Nadler - magazin de "porțelan, menaj de bucãtãrie, sticlãrie, depou de geamuri";
- Engelbert Krill - atelier de tâmplãrie (vis-a-vis de Biserica de la lac);
- Alois Schmidl - atelier de lãcãtușerie;
- Anghel Rãdulescu - atelier de marchiterie, manufacturã, fierãrie lucratã și nelucratã, vopseluri și boiangerie;
- Petre Șerbãnescu-Calmuc - "La Șerbãnescu" - "magazinul asortat

cu tot felul de mãrfuri coloniale și delicatese, vinuri fine, strãine și indigene, bãuturi spirtoase";

- "La Șerbãnescu" - magazin "asortat cu tot felul de mãrfuri de fierãrie brutã și lucratã (tablã Bismarck, tablã germanã, tablã neagrã englezã, tablã plumbuitã, Wolfhveter și Jacobi și tablã plumbuitã nemțeascã, tinichea albã, tablã de zinc, cositor și plumb " - strada Carol I;

- Nicolae Șerbãnescu - "Fabrica de hãinãrie", depozit de postavuri și stofe, brasovenie și ferãrie, fabricã de tricotaje și jambieri spirali" (lângã lacul Curiacul).

În aceastã perioadã de recesiune economicã în care puținii câmpineni rãmași nu-și permiteau renovarea caselor lor, numeroși meseriași au gãsit de lucru executând comenzi pentru germani: rotarul Gh.Jinga, zidarul Gh.N.Mirel, coșarul Fr.Seedlacek, zugravul Lazãr Mãrgãrit, tinichigiul Jos Solomonovici, tâmplarul Vasile Voiculescu, geamgiul Ion Handrea, patronul zugrav Grigore Albu, meseriașul Napoleon Kardarelli [73].

Note:

1. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 5/1916, f.23 ;
2. Emil Rãcilã, Contribuții privind lupta românilor pentru apãrarea patriei în timpul Primului Rãzboi Mondial, București, 1981, pg. 81 ;
3. Virgiliu N. Drãghiceanu, 707 zile subt cultura pumnului german, București, 1920, pg. 16-18 ;
4. Emil Rãcilã, op.cit., pg. 89 ;
5. Ibidem, pg.93 ;
6. Ibidem, pg. 95 ;
7. Virgiliu N. Drãghiceanu, op.cit., pg.21 ;
8. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 20/1917, f.227 ;
9. Ibidem, f.50 ;
10. Ibidem, fond Prefectura Prahova, dosar 57/1917, f.60 ;
11. Ibidem, f.52 ;
12. Eugen Decusarã, România sub ocupația dușmanã, București, Tipografia Curții ;
13. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 57/1917, f.115 ;
14. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 2/1918, f.1535 si 987 ;
15. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.89 ;
16. Ibidem, f.102 ;
17. Muzeul jud. Prahova de Istorie și Arheologie - fond Publicatii 1917; Ziarul "România", organ al apãrãrii naționale, iunie 1917;

18. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 22/1917, /413 ;
19. Ibidem, f.470 ;
20. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 1/1916, f.1 ;
21. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Judecãtoria Câmpina, dosar 1/1917, f.80 ;
22. XXX Documente din istoria mișcãrilor muncitorești din România 1916-1921, București 1966, pg.99 ;
23. E. Antonescu - Sacrificiile româneșști, vol II, București, 1924, pg. 192 ;
24. Emil Rãcilã, op.cit., pg 117;
25. S.D.Cratochvil, op.cit., foto și mãrturia unor participanți ;
26. Monitorul Petrolului Românesc - iulie 1919, pg.3 ;
27. Emil Rãcilã, op.cit., pg.123 ;
28. Monitorul Petrolului Românesc -iulie 1919, pg.4 ;
29. Ibidem -iulie 1919, pg 18 si 23 ;
30. Ibidem -august 1919, pg.11 ;
31. N.Dulgheru, M.Ghenoiu, V.Constantin -"Steaua Românã"- Câmpina 1895-1995- Istoria unei rafinãrii, București 1995, pg. 17-18 ;
32. XXX - Monitorul Petrolului Românesc -august 1919, pg. 93 și urmãtoarele ;
33. S.D.Cratochvil, op.cit., pg.94 ;
34. XXX - Monitorul Petrolului Românesc -sept.1919, pg.120 și urmãtoarele ;
35. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 8/1917, n.p.;
36. Emil Rãcilã, op.cit., pg 129 si 130;
37. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.2 ;
38. S.D.Cratochvil, op.cit.,pg 51 ;
39. Arhivele Nationale, Directia jud. Prahova, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f. 23 ;
40. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 6/1919, f.286 și urmãtoarele ;
41. Arhivele Naționale, Direcția Militarã, fond M.C.G., dosar 33/1916-1917, f.44 ;
42. Ibidem, 1/1917, f.57/1917, f.93 ;
43. Ibidem, dosar 58/1916, f.1,2 ;
44. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 3/1918, f.169 ;
45. Ibidem, fond Prefectura Prahova, dosar 22/1917, f.60 ;
46. Ibidem fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.29 ;
47. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.5 ;
48. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.139-140 ;
49. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.118 ;
50. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.138 ;
51. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.136 ;
52. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.126 ;
53. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.123 si 144 ;
54. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.98 ;
55. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.38, 39 ;
56. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.36 ;
57. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.7 ;

58. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 1/1917, f.9 ;
59. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar "Judecãtoria", f.78, verso ;
60. Ibidem, f.90 ;
61. Emil Rãcilã, op.cit., pg 132 ;
62. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 91/1918, f.19 ;
63. Ibidem, dosar 9/1918, f.9, 70, 76, 79, 83, 112, 130, 289 ;
64. Ibidem, f. 149 ;
65. Emil Rãcilã, op.cit., pg.172 și urmãtoarele ;
66. Emil Rãcilã, op.cit., pg.190 ;
67. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 10/1917, f.5 ;
68. Emil Rãcilã, op.cit., pg.194 ;
69. Arhivele Naționale, Direcția jud. Prahova, fond Prefectura Prahova, dosar 15/1917, f.1 ;
70. Ibidem, dosar 14/1919, f.277 ;
71. Ibidem, dosar 14/1919, f.279 ;
72. Ibidem, fond Primãria Câmpina, dosar 3/1917, f.5 ;
73. Ibidem, dosar 3/1918.

SCURT ISTORIC AL ÎNCHISORILOR DE PE TERITORIUL ROMÂNIEI DIN SEC. AL XVII–LEA PÂNĂ ÎN PREZENT

arh. Ştefana Pascu-Nica

Până la jumătatea secolului al XVII-lea, în Ţările Române nu existau legi penale care să stabilească tipurile de pedepse pentru diversele infracțiuni. Judecata se făcea conform obiceiurilor pământului, însă depindea foarte mult de firea judecătorului și de propriul său sistem de valori. Cei care aveau drept de judecată erau domnitorul, împreună cu Sfatul sau Divanul Domnesc, boierii și în anumite cazuri egumenii mănăstirilor(1).

Nu existau temnițe special construite cu scopul de a adăposti condamnații, aceștia fiind închiși în ocne, mănăstiri sau beciuri ale curților domnești și boierești (gropnițe). Primele mențiuni despre ocne datează din 1380 (Ocna Trotușului din Moldova)(2), unde se ispășeau pedepsele pe viață și cele la muncă silnică. Mănăstirile erau locurile de surghiun pentru boierii găsiți vinovați în diverse pricini. Există numeroase atestări documentare despre așezăminte monahale care au funcționat ca temnițe: mănăstirile Snagov (1408), Dobrovăț (1503), Bisericani (1520), Mărgineni (1509), Mislea (1557), Pângărați (1564), Plătărești (1646), Arnota, Dintr-un Lemn, Cernica, Pantelimon, Comana, Ostrov, Cozia, Văcărești, Secu, Bucovăț, Ocnița etc. De altfel, în cadrul lăcașurilor monasticești au funcționat primele culegeri de legi, împrumutate din legile bizantine (pravilele de la Neamț - 1342, Bisericani - 1512, Putna - 1581, Govora - 1640)(3).

Primele legi penale valabile pe întreg teritoriul Ţărilor Române sunt adoptate oficial la jumătatea secolului al XVII-lea, fiind traduse după legile grecești cunoscute sub numele de *Basilicale*. Acestea sunt *Pravila Vasile Lupu*, tipărită în Moldova în 1646 și *Pravila Matei Basarab*, tipărită în Ţara Românească în 1652(4).

Prin aceste legi, erau prevăzute pedepsele pentru diferitele infracțiuni, ținându-se însă cont și de statutul social al învinuiților. Temnițele erau conduse și administrate de Marele Armaș(5).

Sistemul penal instituit prin cele două pravile era unul represiv. Închisorile erau locurile de executare a pedepselor corporale sau a torturilor menite să smulgă învinuiților mărturisirea faptelor. Rareori

închisoarea era o pedeapsă în sine, ea reprezentând doar locul în care învinuiții așteptau judecata, iar condamnații executarea pedepsei(6).

Aceste prime legi penale nu au prevederi legate de localurile de închisoare, care ființează în continuare în aceleași stabilimente ca și în secolele anterioare: "*localuri făcute din bârne groase de stejar sau din bolovani, în întru cărora se aflau niște gropi adânci, și unde trăiau lipsiți de aer și de lumină*"(7) sau "*beciurile de pe lângă curțile domnești și Divanuri, unde arestații erau aruncați pe paie sau pe șiovar*"(8).

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, sistemul penitenciar este îmbunătățit prin hotărârile unora dintre domnitorii de la cârma celor două țări române. Femeile și bărbații nu mai erau închiși în camere comune, se renunțase la cea mai mare parte a torturilor, pedeapsa cu moartea se putea comuta la pedeapsă cu ocna, se practicau grațierile și eliberările pe garanție. Mai mult, se observă o schimbare și în ceea ce privește condițiile de viață din închisori: "*Pușcăriile, pentru care mai în urmă se făcuse clădiri anume și mai cu putință de a trăi în ele, se compuneau din una sau mai multe camere încăpătoare pentru 50 de osândiți; ei dormeau pe jos pe rogojini și cu picioarele în butuci*"(9). Pentru această perioadă, găsim menționate în documentele vremii închisorile de la Craiova și București (unde funcționau grosuri la spătărie și Agia, închisoarea preoțească de la Mitropolie, dar și beciurile de la Curtea Veche) și ocnele Slănic și Telega.

În Transilvania, care făcea parte din Imperiul Habsburgic, legile penale cunoșteau în 1788 o dezvoltare însemnată, procedurile penale promulgate de împăratul Iosif al II-lea menționând ca „*fiecare temniță să fie curată, uscată, să aibă văzduh şi lumină şi aşa alcătuită ca sănătatea robului* [deținutului] *să nu fie pusă în primejdie*". Dietele și parlamentele locale elaborau *Regulamente ale Închisorilor*, care se aplicau cu strictețe, fiecare condamnare fiind oficializată printr-un ordin scris sau o hotarâre administrativă.

Localurile de închisoare se construiau programatic, clădiri speciale fiind destinate întemnițării condamnaților. Astfel, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea fiecare dintre cele 7 scaune secuiești și majoritatea orașelor importante aveau închisori (Gherla, Aiud etc.). Mai mult, tribunalele, dietele și parlamentele locale erau prevăzute de la inceput cu locuri de detenție, în aceeași situație fiind și cetățile (Sighișoara, Alba Iulia etc.) (10).

Prin adoptarea *Regulamentului Organic*, în 1831 în Ţara Românească și în 1832 în Moldova, au loc foarte multe schimbări în

ceea ce privește regimul închisorilor. În 1833, pe baza prevederilor din Regulamentul Organic, se întocmește primul *Regulament al Temnițelor*. Prin aceste acte normative sunt reglementate nu numai infracțiunile și pedepsele corespunzătoare, ci și hrana, îmbrăcămintea și modul de plată al condamnaților care prestează diferite munci. Pedeapsa cu moartea rămane în vigoare, însă nu se mai aplică decât în Moldova în câteva cazuri, iar torturile și pedeapsa cu tăierea mâinilor, a nasului sau a urechilor sunt desființate.

În Moldova, la vârful sistemului carceral se afla un Armaș, iar în Ţara Românească, Vornicul Temnițelor, închisorile fiind administrate de cinovnici, iar ocnele de inspector(11).

Pentru prima dată sunt formulate reguli privind numărul maxim de condamnați pe care îi poate primi fiecare închisoare și configurația localurilor de închisoare, propunându-se chiar reconstrucția închisorilor principale după planurile întocmite de Blaremberg, inginerul statului. Cu toate acestea, în realitate starea temnițelor nu s-a schimbat vizibil, ea fiind "*mai mult de cât grozavă, pe la unele ținuturi o singură odaie șI cu o bortă în pământ slujesc de închisoare la mai multe zecimi de oameni […], apoi chiar încăperile de astăzi sunt ruinate*"(12). De asemenea, sunt instituite patru categorii de închisori în funcție de tipul pedepselor: închisori corecționale, închisori de pedeapsă, închisori de recluziune (pentru ispășirea pedepsei la muncă publică), închisori pentru condamnații la muncă silnică.

În aceasta perioadă, în Ţara Românească funcționau 6 temnițe principale (temnița Capitalei, temnița Giurgiu, temnița Brăila, temnița Craiova, Ocna Telega și Ocnele Mari) și 14 grosuri pe județe, în timp ce în Moldova ființau numai 2 temnițe principale (temnița Iași și Târgu Ocna) și 13 grosuri pe județe [Fig. 1].

Prin *Regulamentul* aprobat prin *Decretul Domnesc nr. 630* din 11 august 1862 și *Codul Penal* adoptat în 1864, se aduc noi modificări regimului penitenciar. Serviciile închisorilor din Ţara Românească și Moldova sunt unificate, noua orânduire fiind condusă de Inspectorul General al Temnițelor. Se abrogă pedeapsa cu moartea și pedeapsa cu bătaia, vechiul sistem represiv fiind înlocuit cu unul corecțional, care urmărea îndreptarea celor care au greșit prin educație religioasă și morală, dar și prin însușirea unei meserii. Astfel, în multe dintre închisori se înființează ateliere de lucru pentru deținuți.

Nu se construiesc localuri noi de închisoare, cele vechi fiind în continuare în stare foarte proastă. În schimb se stabilește o nouă clasificare a închisorilor în funcție de tipul și durata pedepselor:

închisori preventive (pentru invinuiții care nu au fost judecați), închisori corecționale (pentru deținuții cu condamnări între 6 zile și 2 ani), închisori de recluziune pentru condamnații la muncă silnică (pe viață sau pe perioadă determinată în ocnă), închisori de recluziune pentru condamnații la muncă silnică ușoară, închisori corecționale pentru tinerii cu vârste între 8 și 20 de ani, închisori de recluziune pentru femei(13).

Închisorile care funcționau în România în jurul anului 1862 sunt: temnița Capitalei, temnița Giurgiu, temnița Craiova, temnița Ocnele Mari, temnița Târgu Ocna, temnița Schitul Ostrov, penitenciarul Iași, penitenciarul Ismail, temnița Mărgineni, temnița Bucovăț, temnița Dobrovăț, închisoarea Focșani, închisoarea Pângărați, închisoarea Bisericani, închisoarea Plătărești, la care se adaugă câte un arest preventiv în fiecare județ în afară de București și Iași(14) [Fig. 2].

Legea asupra regimului închisorilor sancționată cu *Decretul domnesc nr. 169* din 26 ianuarie 1874 face parte din sistemul radical de reforme întreprins de Principele Carol I. Dovedindu-se a fi deosebit de eficientă, această lege va fi aplicată până în 1930. Penitenciarele erau în administrarea unui Director General, în cadrul Ministerului de Interne. În această lege, este reglementat pentru prima oară un sistem de construcție al penitenciarelor, anume sistemul celular auburnian sau mixt, care presupunea ca deținuții să fie închiși separat pe timpul nopții și în comun sub regimul tăcerii pe timpul zilei: „*Toate închisorile vor fi împărțite în diviziuni pentru femei, bărbați, majori și minori, fără comunicație între dânșii, supuse regimului celular mixt*”(15).

De asemenea, închisorile sunt clasificate pe categorii în funcție de tipurile de infracțiuni, astfel: închisori de prevențiune (închisori preventive pentru delicte, închisori preventive pentru crime) și închisori de osândă (închisori de pedeapsă corecțională și polițienească, închisori de muncă silnică, închisori de recluziune, închisori de detenție).

Închisorile în funcțiune în 1874 au fost cele din: Văcărești, Mărgineni, Bucovăț, Telega, Ocnele Mari, Târgu Ocna, Iași, Plătărești, Dubrovăț, arestul Curții de Apel din Focșani, arestul Curții de Apel din Craiova, Casa de Educațiune Corecțională de la Reni, închisoarea Răchitoasa şi închisoarea Pângărați, la care se adaugă câte un arest preventiv în fiecare plasă a Dobrogei [Fig. 3]. Începând cu 1880, se mai înființează închisori la Slănic și la mănăstirile Bisericani, Cozia, Mislea. După 1890, se construiesc închisori celulare moderne la Telega, Craiova, Galați, Doftana, Tulcea și Constanța [Fig. 4].

Cu toate acestea, sistemul celular mixt nu se va aplica nici măcar în cele câteva închisori moderne, construite în ultimul deceniu al

secolului al XIX-lea. Acestea vor fi întrebuințate conform principiului philadelphian al separării absolute și neîntrerupte a condamnaților. În cazul celorlalte închisori, regimul aplicat era în continuare cel al detenției în comun, atât de-a lungul unei zile, cât și în sensul neseparării deținuților pe categorii de infracțiuni(16).

Legea penitenciarelor și instituțiilor de prevenție adoptată în 1929 menține în mare parte, prevederile legii din 1874. Este instituit sistemul progresiv englez, care presupune parcurgerea anumitor pași în cadrul procesului de detenție, astfel încât, condamnatul să poată fi eliberat: detenția în izolare, detenția în sistem mixt (presupunea petrecerea timpului în comun cu ceilalți condamnați ziua şi în izolare noaptea) și colonia de muncă (presupunea munca în comun ziua şi detenția în comun noaptea)(17). Clasificarea închisorilor în funcție de tipul de pedeapsă se modifică din nou, fiind reglementate 9 categorii: penitenciare pentru muncă silnică, penitenciare de temniță grea pe viață, penitenciare de temniță grea, penitenciare de recluziune, penitenciare de detenție ca pedeapsă pentru crime, penitenciare corecționale, colonii penitenciare agricole, colonii pentru vagabonzi, case de sănătate(18).

Prin *Regulamentul asupra regimului de executare a pedepselor* din 1938, se reglementează recuperarea socială a condamnaţilor, una dintre cele mai evoluate concepții ale vremii. Astfel, toți deținuții luau parte la ore de scriere și citire, matematică, istorie, geografie și chiar religie, participau la serbări, concerte și slujbe religioase.

În perioada interbelică, în România au funcționat închisori în următoarele localități: Satu Mare, Oradea Mare, Arad, Timișoara, Lugoj, Alba Iulia, Aiud, Cluj, Dej, Deva, Caransebeș, Turnu Severin, Sibiu, Dumbrăveni, Sighișoara, Făgăraș, Brașov, Râmnicu Vâlcea, Târgu Jiu, Ocnele Mari, Târgoviște, Telega, Mislea, Ploiești, Mărgineni, Văcărești, Jilava, Pitești, Craiova, Giurgiu, Turnu Măgurele, Călărași, Râmnicu Sărat, Brăila, Constanța, Tulcea, Galați, Târgu Ocna, Bacău, Piatra Neamț, Roman, Câmpulung Moldovenesc, Suceava, Rădăuți, Botoșani, Dorohoi, Galata(19) [Fig. 5].

Instaurarea regimului comunist aduce foarte multe schimbări în sistemul penitenciar românesc, datorită diferențelor fundamentale de ideologie față de regimurile politice anterioare.

Regulamentul pentru aplicarea regimului penitenciar şi *Regulamentul privind primirea, deţinerea, paza şi regimul deţinuţilor*, elaborate între anii 1952-1955 prevăd constrângerea, reeducarea și chiar eliminarea acelor categorii de persoane considerate a pune în pericol noua ordine socială(20). Prin aceste regulamente sunt instituite patru

categorii (I-IV) de penitenciare, la care se adaugă coloniile sau unitățile de muncă(21) [Fig. 6].

Începând cu anii 1953-1956, perioadă marcată de mortea lui Iosif Vissarionovici Stalin şi evenimentele din Ungaria, sistemul penitenciar românesc cunoaște o destindere, al cărei apogeu este amnistierea deținuților politici în 1964(22).

Legea nr. 23/1969 şi regulamentul de aplicare al acesteia din același an, integrează experienţa sistemelor penitenciare anterioare celui de al doilea război mondial şi majoritatea recomandărilor cuprinse în Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deţinuţilor adoptat de ONU în 1955. Prin această lege, regimul carceral este vizibil temperat, se desființează coloniile de muncă și se instaurează obligativitatea muncii deținuților în fabricile și întreprinderile care ulterior au fost înființate pe lângă penitenciare(23).

Stabilimentele de detenție în funcțiune între anii 1969-1989 erau clasificate astfel: penitenciare, lagăre de muncă, șantiere de muncă, centre de anchetă, centre de deportare, locuri de surghiun (mănăstiri), azile psihiatrice; la acestea se adaugă un număr foarte mare de gropi comune și locuri de execuție(24) [Fig. 7].

Deoarece în timpul regimului comunist se practica supraaglomerarea închisorilor, numărul penitenciarelor noi sau reconstruite este relativ mic: Poarta Albă (1948), Mărgineni (1949), Codlea (1953), Botoșani (1956), Colibași (1967), Slobozia (1970), Bârcea Mare (1971), Vaslui (1972), Baia Mare (1973), Rahova (1973), Arad (1970-1975), Iași (1980), Târgu Jiu (1982), Drobeta-Turnu Severin (1984).

În timpul celor 43 de ani de regim comunist din România (1945-1989), 600.000 de persoane sunt condamnate și încarcerate în închisorile din toată țara. Momentele de apogeu ale arestărilor s-au înregistrat între anii 1948-1953 și 1958-1960. Astfel se explică numărul mare de închisori, supraaglomerarea lor, dar și înființarea celor câteva zeci de lagăre de muncă forțată(25).

După instaurarea regimului democratic în decembrie 1989, prima măsură adoptată în cadrul sistemului penitenciar a fost grațierea deținuților politici, urmată de promulgarea *Legii 21/15.10.1990*, care modifica regimul de încarcerare în închisorile românești. Mult mai târziu însă, în iunie 2003 este abrogat *Regulamentul de executare a unor pedepse și a măsurii arestării preventive* din 1969 și abia în 2006 a fost adoptată *Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor şi a*

măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal prin care România se aliniază standardelor europene în domeniu.

După 1990, în România s-au construit numai 3 localuri noi de închisoare, la Rahova (1991), Giurgiu (1994) și Ploiești (1994). În 2010 s-a realizat un studiu în ceea ce privește implementarea standardizării stabilimentelor de închisoare, întocmindu-se 3 proiecte tip funcție de regimul pedepselor (regim de maximă siguranță și închis, regim semideschis și deschis, regim mixt).

În anul 2011 pe teritoriul României erau în funcțiune 32 de penitenciare, și anume: Aiud, Arad, Bacău, Baia Mare, Bârcea Mare, Bistriţa, Botoșani, Brăila, Bucureşti-Jilava, Bucureşti-Rahova, Codlea, Colibaşi, Craiova, Drobeta-Turnu Severin, Focşani, Galați, Gherla, Giurgiu, Iași, Mărgineni, Miercurea Ciuc, Oradea, Pelendava, Ploiești, Poarta Albă, Satu Mare, Slobozia, Târgu Mureş, Târgu-Jiu, Timişoara, Tulcea, Vaslui. La acestea se adaugă și penitenciarele pentru minori și tineri de la Craiova și Tichilești, penitenciarul de femei de la Târgșor și penitenciarele-spital de la Bucureşti-Jilava, Bucureşti-Rahova, Dej și Colibaşi(26) [Fig. 8].

Note bibliografice:

1. Gr.I.Dianu, *Istoria închisorilor din România*, Tipografia Curții Regale, F. Gobl Fii, 1901, pag. 1 și urm.
2. http://anp.gov.ro/. (accesat 14.10.2014)
3. Ştefan Bruno, *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*, Institutul European, 2006, pag. 212.
4. Gr.I.Dianu, *Istoria închisorilor din România*, Tipografia Curții Regale, F. Gobl Fii, 1901, pag. 14 și urm.
5. Idem, pag. 36 şi urm.
6. Ştefan Bruno, op.cit., pag. 211.
7. Gr.I.Dianu, op. cit., pag. 38.
8. Idem, pag. 39.
9. Gr.I.Dianu, op. cit., pag. 43.
10. http://anp.gov.ro/. (accesat 14.10.2014)
11. Gr.I.Dianu, op. cit., pag. 45 și urm.
12. Idem, pag. 58.
13. Gr.I.Dianu, op. cit., pag. 66 şi urm.
14. Idem, pag. 73-74.
15. Idem, pag. 77.
16. Gr.I.Dianu, op. cit., pag. 80.
17. http://anp.gov.ro/. (accesat 14.10.2014)
18. Ştefan Bruno, op. cit., pag. 222.
19. Ion Ardeleanu, *Muzeul Doftana*, Editura Meridiane, 1968, pag. 46.

20. http://anp.gov.ro/. (accesat 14.10.2014)
21. Vladimir Tismăneanu (coord.), *Analiza dictaturii comuniste din România*, 2006, pag. 233.
22. Ştefan Bruno, op. cit., pag. 223.
23. http://anp.gov.ro/. (accesat 14.10.2014)
24. Vladimir Tismăneanu (coord.), op.cit., pag. 220-225.
25. Ştefan Bruno, op. cit., pag. 222-223.
26. http://anp.gov.ro/. (accesat 14.10.2014).

Bibliografie:

1. Ardeleanu, Ion, *Muzeul Doftana*, Editura Meridiane, 1968.
2. Bruno, Ștefan, *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*, Institutul European, 2006.
3. Dianu, Gr. I., *Istoria închisorilor din România*, Tipografia Curții Regale, F. Gobl Fii.
4. Tismăneanu, Vladimir (coord.), *Analiza dictaturii comuniste din România*, 2006.
5. http://anp.gov.ro/ - Administraţia Naţională a Penitenciarelor

Fig. 1

Inchisorile din Tara Romaneasca si Moldova 1831-1862

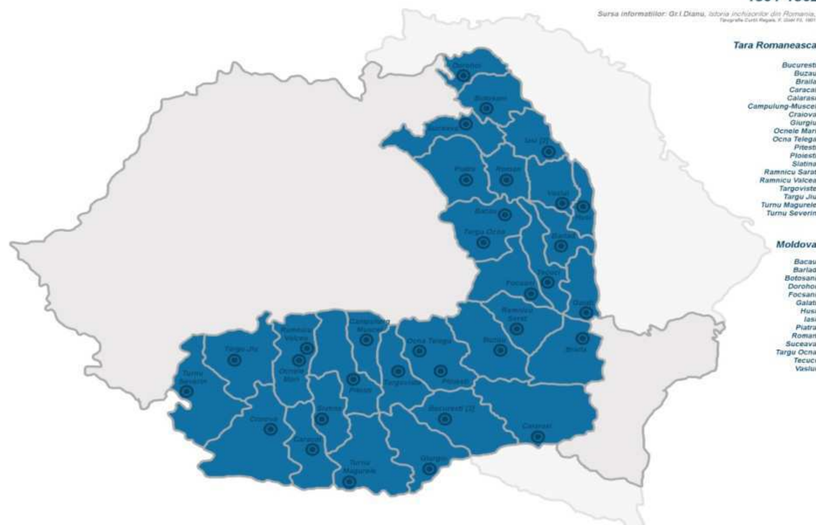

Fig. 2

Inchisorile din Principatele Unite 1862-1874

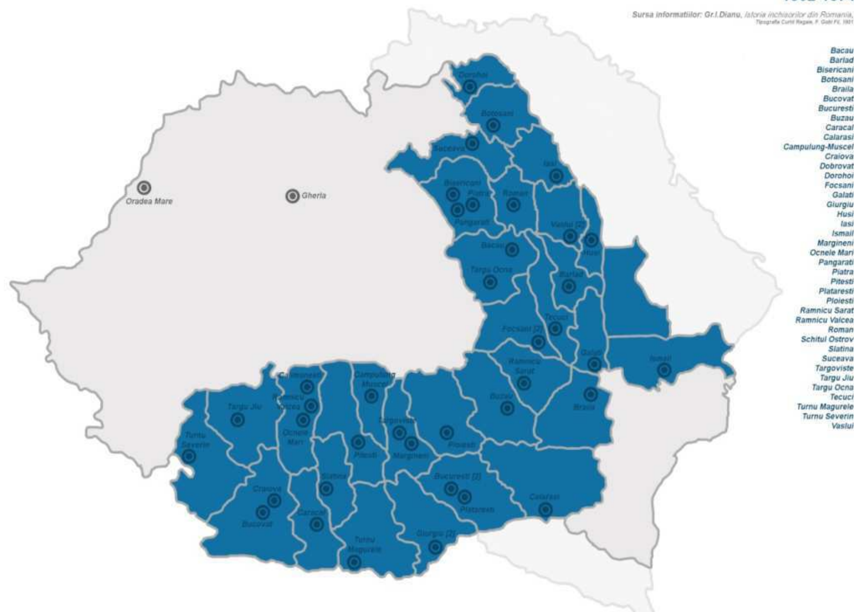

Fig. 3

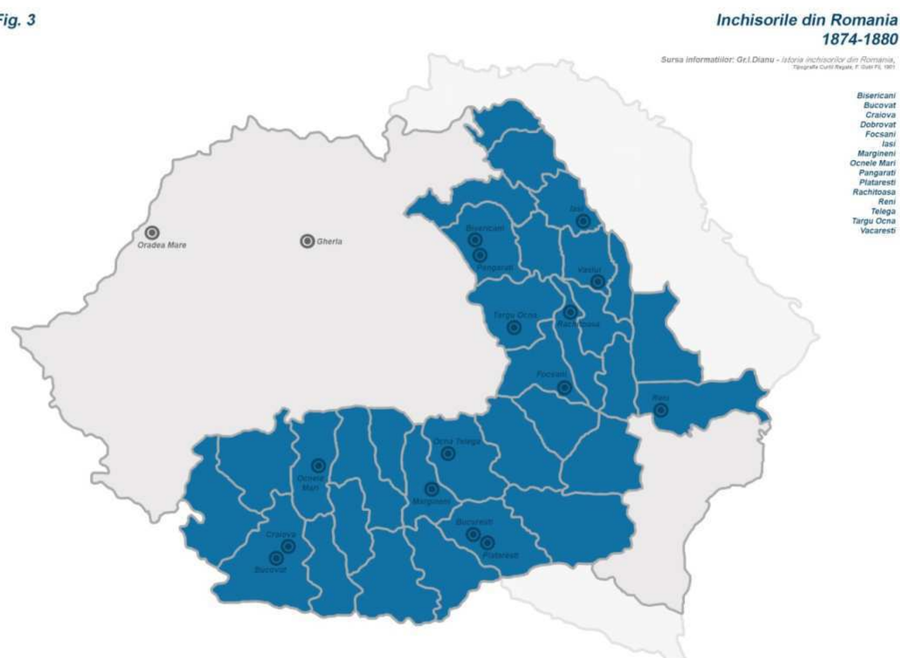

Inchisorile din Romania
1874-1880
Sursa informatiilor: Gr.I.Dianu - Istoria inchisorilor din Romania,
Bisericani
Bucovat
Craiova
Dobrovat
Focsani
Iasi
Margineni
Ocnele Mari
Pangarati
Plataresti
Rachitoasa
Reni
Telega
Targu Ocna
Vacaresti
Oradea Mare
Gherla

Fig. 4

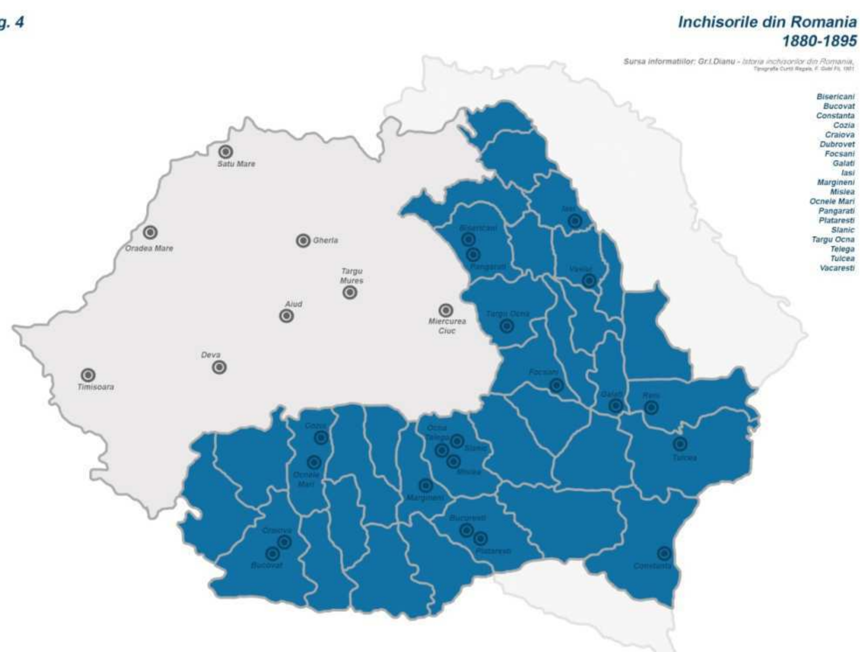
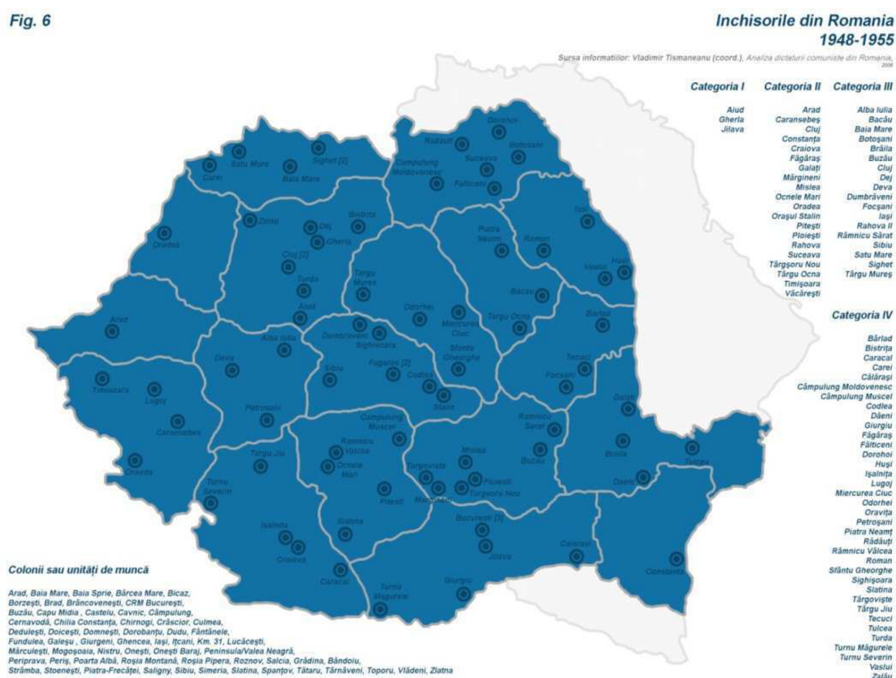
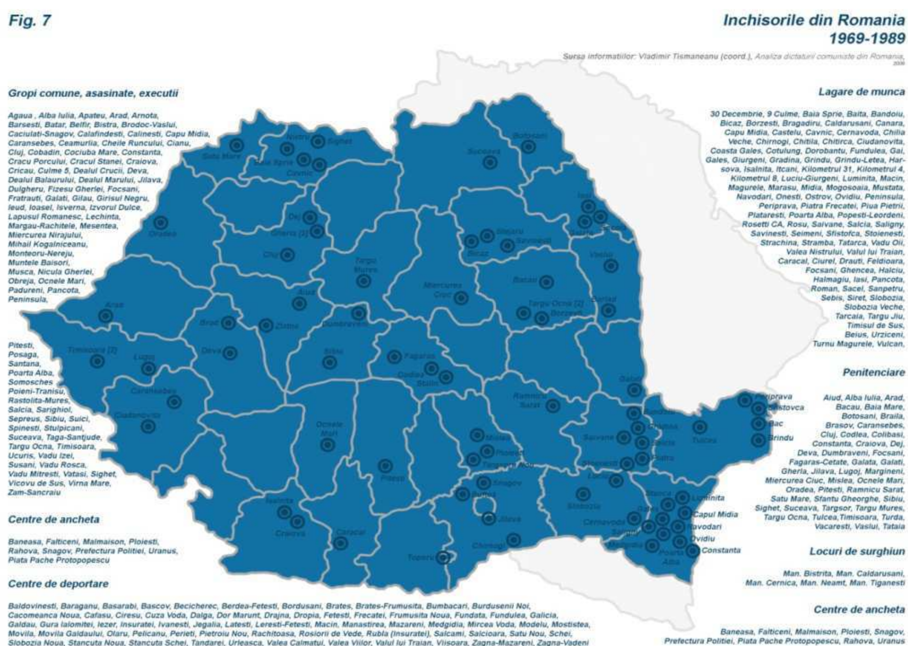
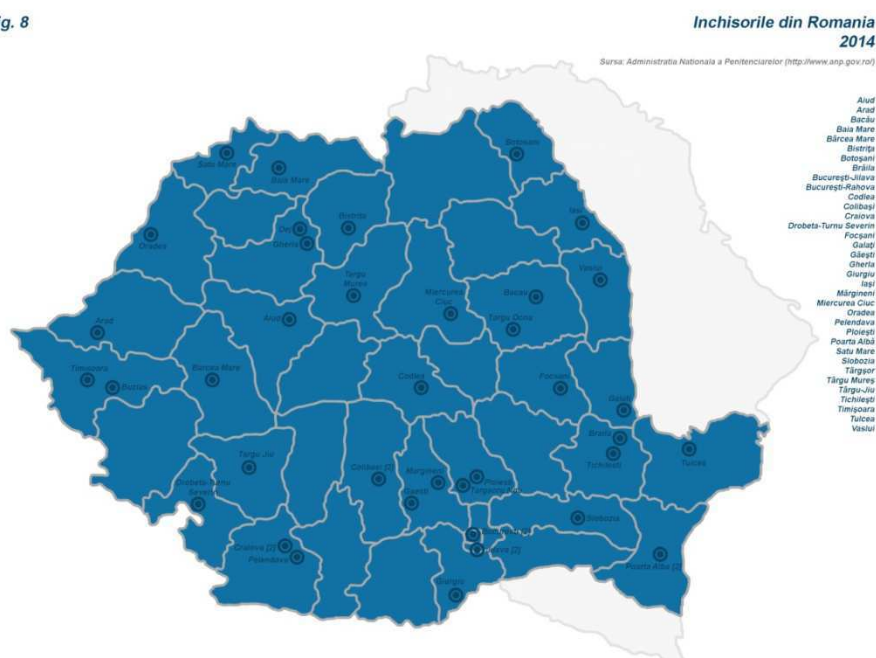

Inchisorile din Romania
1880-1895
Sursa informatiilor: Gr.I.Dianu - Istoria inchisorilor din Romania,
Bisericani
Bucovat
Constanta
Cozia
Craiova
Dubrovet
Focsani
Galati
Iasi
Margineni
Misiea
Ocnele Mari
Pangarati
Plataresti
Slanic
Targu Ocna
Telega
Tulcea
Vacaresti
Satu Mare
Oradea Mare
Gherla
Targu Mures
Aiud
Miercurea Ciuc
Deva
Timisoara

Fig. 5
Inchisorile din Romania Mare
1919-1939
Sursa informatiilor: Ion Ardeleanu, Muzeul Doftana,
Aiud
Alba Iulia
Arad
Bacau
Botosani
Brasov
Braila
Caransebes
Calarasi
Campulung Moldovenesc
Constanta
Craiova
Cluj
Dej
Deva
Dorohoi
Dumbraveni
Fagaras
Galati
Timisoara
Galata
Giurgiu
Jilava
Lugoj
Margineni
Mislea
Ocnele Mari
Oradea Mare
Piatra Neamt
Pitesti
Ploiesti
Radauti
Ramnicu Sarat
Ramnicu Valcea
Roman
Satu Mare
Sibiu
Sighisoara
Suceava
Targoviste
Targu Jiu
Targu Ocna
Telega
Tulcea
Turnu Magurele
Turnu Severin
Vacaresti

Fig. 6
Inchisorile din Romania
1948-1955
Sursa informatiilor: Vladimir Tismaneanu (coord.), Analiza dictaturii comuniste din Romania,
Categoria I
Aiud
Gherla
Jilava
Categoria II
Arad
Caransebeș
Cluj
Constanța
Craiova
Făgăraș
Galați
Mărgineni
Mislea
Ocnele Mari
Oradea
Orașul Stalin
Pitești
Ploiești
Rahova
Suceava
Târgșoru Nou
Târgu Ocna
Timișoara
Văcărești
Categoria III
Alba Iulia
Bacău
Baia Mare
Botoșani
Brăila
Buzău
Cluj
Dej
Deva
Dumbrăveni
Focșani
Iași
Rahova II
Râmnicu Sărat
Sibiu
Satu Mare
Sighet
Târgu Mureș
Categoria IV
Bârlad
Bistrița
Caracal
Carei
Călărași
Câmpulung Moldovenesc
Câmpulung Muscel
Codlea
Dăeni
Giurgiu
Făgăraș
Fălticeni
Dorohoi
Huși
Ișalnița
Lugoj
Miercurea Ciuc
Odorhei
Oravița
Petroșani
Piatra Neamț
Rădăuți
Râmnicu Vâlcea
Roman
Sfântu Gheorghe
Sighișoara
Slatina
Târgoviște
Târgu Jiu
Tecuci
Tulcea
Turda
Turnu Măgurele
Turnu Severin
Vaslui
Zalău
Colonii sau unități de muncă
Arad, Baia Mare, Baia Sprie, Bârcea Mare, Bicaz,
Borzești, Brad, Brâncovenești, CRM București,
Buzău, Capu Midia , Castelu, Cavnic, Câmpulung,
Cernavodă, Chilia Constanța, Chirnogi, Crâscior, Culmea,
Dedulești, Doicești, Domnești, Dorobanțu, Dudu, Fântânele,
Fundulea, Galeșu , Giurgeni, Ghencea, Iași, Ițcani, Km. 31, Lucăcești,
Mărculești, Mogoșoaia, Nistru, Onești, Onești Baraj, Peninsula/Valea Neagră,
Periprava, Periș, Poarta Albă, Roșia Montană, Roșia Pipera, Roznov, Salcia, Grădina, Băndoiu,
Strâmba, Stoenești, Piatra-Frecăței, Saligny, Sibiu, Simeria, Slatina, Spanțov, Tătaru, Târnăveni, Toporu, Vlădeni, Zlatna

Fig. 7
Inchisorile din Romania
1969-1989
Sursa informatiilor: Vladimir Tismaneanu (coord.), Analiza dictaturii comuniste din Romania,
Gropi comune, asasinate, executii
Agaua , Alba Iulia, Apateu, Arad, Arnota, Barsesti, Batar, Belfir, Bistra, Brodoc-Vaslui, Caciulati-Snagov, Calafindesti, Calinesti, Capu Midia, Caransebes, Ceamurlia, Cheile Runcului, Cianu, Cluj, Cobadin, Cociuba Mare, Constanta, Cracu Porcului, Cracul Stanei, Craiova, Cricau, Culme 5, Dealul Crucii, Deva, Dealul Balaurului, Dealul Marului, Jilava, Dulgheru, Fizesu Gherlei, Focsani, Fratrauti, Galati, Gilau, Girisul Negru, Ieud, Ioasel, Isverna, Izvorul Dulce, Lapusul Romanesc, Lechinta, Margau-Rachitele, Mesentea, Miercurea Nirajului, Mihail Kogalniceanu, Monteoru-Nereju, Muntele Baisori, Musca, Nicula Gherlei, Obreja, Ocnele Mari, Padureni, Pancota, Peninsula,
Pitesti, Posaga, Santana, Poarta Alba, Somosches Poieni-Tranisu, Rastolita-Mures, Salcia, Sarighiol, Sepreus, Sibiu, Suici, Spinesti, Stulpicani, Suceava, Taga-Santjude, Targu Ocna, Timisoara, Ucuris, Vadu Izei, Susani, Vadu Rosca, Vadu Mitresti, Vatasi, Sighet, Vicovu de Sus, Virna Mare, Zam-Sancraiu
Centre de ancheta
Baneasa, Falticeni, Malmaison, Ploiesti, Rahova, Snagov, Prefectura Politiei, Uranus, Piata Pache Protopopescu
Centre de deportare
Baldovinesti, Baraganu, Basarabi, Bascov, Becicherec, Berdea-Fetesti, Bordusani, Brates, Brates-Frumusita, Bumbacari, Burdusenii Noi, Cacomeanca Noua, Cafasu, Ciresu, Cuza Voda, Dalga, Dor Marunt, Drajna, Dropia, Fetesti, Frecatei, Frumusita Noua, Fundata, Fundulea, Galicia, Galdau, Gura Ialomitei, Iezer, Insuratei, Ivanesti, Jegalia, Latesti, Leresti-Fetesti, Macin, Manastirea, Mazareni, Medgidia, Mircea Voda, Modelu, Mostistea, Movila, Movila Galdaului, Olaru, Pelicanu, Perieti, Pietroiu Nou, Rachitoasa, Rosiorii de Vede, Rubla (Insuratei), Salcami, Salcioara, Satu Nou, Schei, Slobozia Noua, Stancuta Noua, Stancuta Schei, Tandarei, Urleasca, Valea Calmatui, Valea Viilor, Valul lui Traian, Viisoara, Zagna-Mazareni, Zagna-Vadeni
Lagare de munca
30 Decembrie, 9 Culme, Baia Sprie, Baita, Bandoiu, Bicaz, Borzesti, Bragadiru, Caldarusani, Canara, Capu Midia, Castelu, Cavnic, Cernavoda, Chilia Veche, Chirnogi, Chitila, Chitirca, Ciudanovita, Coasta Gales, Cotulung, Dorobantu, Fundulea, Gai, Gales, Giurgeni, Gradina, Grindu, Grindu-Letea, Harsova, Isalnita, Itcani, Kilometrul 31, Kilometrul 4, Kilometrul 8, Luciu-Giurgeni, Luminita, Macin, Magurele, Marasu, Midia, Mogosoaia, Mustata, Navodari, Onesti, Ostrov, Ovidiu, Peninsula, Periprava, Piatra Frecatei, Piua Pietrii, Platarești, Poarta Alba, Popesti-Leordeni, Rosetti CA, Rosu, Salvane, Salcia, Saligny, Savinesti, Seimeni, Sfistofca, Stoienesti, Strachina, Stramba, Tatarca, Vadu Oii, Valea Nistrului, Valul lui Traian, Caracal, Ciurel, Drauti, Feldioara, Focsani, Ghencea, Halciu, Halmagiu, Iasi, Pancota, Roman, Sacel, Sanpetru, Sebis, Siret, Slobozia, Slobozia Veche, Tarcaia, Targu Jiu, Timisul de Sus, Beius, Urziceni, Turnu Magurele, Vulcan,
Penitenciare
Aiud, Alba Iulia, Arad, Bacau, Baia Mare, Botosani, Braila, Brasov, Caransebes, Cluj, Codlea, Colibasi, Constanta, Craiova, Dej, Deva, Dumbraveni, Focsani, Fagaras-Cetate, Galata, Galati, Gherla, Jilava, Lugoj, Margineni, Miercurea Ciuc, Mislea, Ocnele Mari, Oradea, Pitesti, Ramnicu Sarat, Satu Mare, Sfantu Gheorghe, Sibiu, Sighet, Suceava, Targsor, Targu Mures, Targu Ocna, Tulcea,Timisoara, Turda, Vacaresti, Vaslui, Tataia
Locuri de surghiun
Man. Bistrita, Man. Caldarusani, Man. Cernica, Man. Neamt, Man. Tiganesti
Centre de ancheta
Baneasa, Falticeni, Malmaison, Ploiesti, Snagov, Prefectura Politiei, Piata Pache Protopopescu, Rahova, Uranus

Fig. 8
Inchisorile din Romania
2014
Sursa: Administratia Nationala a Penitenciarelor (http://www.anp.gov.ro/)
Aiud
Arad
Bacău
Baia Mare
Bărcea Mare
Bistriţa
Botoşani
Brăila
Bucureşti-Jilava
Bucureşti-Rahova
Codlea
Colibaşi
Craiova
Drobeta-Turnu Severin
Focşani
Galaţi
Găeşti
Gherla
Giurgiu
Iaşi
Mărgineni
Miercurea Ciuc
Oradea
Pelendava
Ploieşti
Poarta Albă
Satu Mare
Slobozia
Târgşor
Târgu Mureş
Târgu-Jiu
Tichileşti
Timişoara
Tulcea
Vaslui

SCURT ISTORIC PRIVIND TEORIA SEPARAŢIEI PUTERILOR ÎN STAT

Prof. Mihail Dinu-Pătraşcu
Liceu Tehnologic "C-tin Cantacuzino", Băicoi

Indiferent de marile deosebiri existente între state, o serie de principii fundamentale sunt astăzi general recunoscute şi acceptate. Idei precum suveranitatea poporului, separaţia puterilor, egalitatea cetăţenilor, recunoaşterea drepturilor omului au devenit un adevărat patrimoniu comun al gândirii juridice.

Un principiu cu valoare necontestată astăzi este principiul separaţiei puterilor în stat care a suscitat în timp numeroase controverse şi forme de exprimare.

Fie că este numit separaţia puterilor în stat sau echilibrul puterilor, fie că se exprimă sub o altă formă, una singură este semnificaţia sa: fiecare putere a statului (legislativă, executivă, judecătorească) este localizată într-o instituţie separată; dar separarea nu înseamnă izolare, pentru că fiecare ramură a puterii participă la funcţionarea celeilalte printr-un sistem de control şi echilibrare reciprocă a puterilor de stat. Însumate, aceste aspecte presupun că separarea între cei care fac legea (puterea legislativă), cei ce o aplică (puterea executivă) şi cei ce o interpretează (puterea judecătorească) este menită să prevină instaurarea unui regim abuziv, nedemocratic.

În baza principiului separaţiei puterilor în stat, funcţiile de conducere sunt acordate unor instituţii şi autorităţi diferite şi relativ autonome în ceea ce priveşte atribuţiile şi sfera lor de competenţă, fapt ce asigură un control reciproc al lor, precum şi echilibrul dintre ele. Vorbim astfel de o distribuţie tripartită a funcţiilor pe care trebuie să le îndeplinească puterea politică, specifică societăţilor moderne democratice. Constituţiile, în calitatea lor de legi fundamentale privind organizarea unui stat au reglementat în mod explicit raporturile dintre aceste instituţii, "*ajutând*" astfel la garantarea separaţiei puterilor în stat – ca principiu de bază al regimurilor democratice, moderne. Sistemele politice premoderne s-au caracterizat prin "*confuzia puterilor*" şi a funcţiilor, prin centralizarea monolitică a puterii politice şi prin concentrarea ei în instituţii unipersonale (monarhul), pe când, în formele moderne şi democratice de organizare politică, funcţiile puterii sunt distribuite unor autorităţi autonome şi independente unele de altele.

Divizându-se în instituţii independente, puterea poate asigura adoptarea şi aplicarea corectă a legilor, cu respectarea libertăţilor individuale. Aşa cum afirmam, separarea nu este absolută, ci presupune colaborarea dintre puteri, pentru bunul mers al societăţii, cu menţinerea echilibrului dintre ele, pentru a se evita *"alunecarea"* spre regimuri autoritare sau totalitare.

Orice proces de conducere social-politică, desfăşurat în vederea realizării unor obiective de interes general, sau prin care se urmăreşte *"binele comun"* al naţiunii, presupune specializarea activităţilor statale, adică stabilirea unor organisme investite cu autoritate, care să desfăşoare neîntrerupt şi potrivit anumitor metode, practici ori reguli, acelaşi tip de activităţi. Această cerinţă cu caracter obiectiv, se impune cu necesitate în viaţa oricărui stat, pentru ca procesul de conducere la nivel general să fie eficient (1).

Chiar şi în cele mai vechi state ale antichităţii s-au stabilit în timp modele de distribuire a autorităţii de guvernare a anumitor organisme specializate, investite cu prerogative de putere, mai mult sau mai puţin însemnate. Aceasta, întrucât oricât de simple ar fi relaţiile de putere ce se cer ordonate, reglementate unitar în societate, oricât de puţin numeroasă ar fi o comunitate umană, procesul de conducere nu poate fi realizat nemijlocit de un singur individ sau de un unic organism titular al puterii politice.

Prin esenţa sa, procesul de conducere statală trebuie însă să fie unitar, reflecţie a caracterului unitar al puterii politice. În orice formaţiune statală, puterea politică trebuie să aibă un caracter unitar, în sensul că este deţinută fie de un singur individ sau de un grup foarte restrâns (în statele arhaice), fie de un corp politic larg (în statele moderne). Din această perspectivă, se poate spune că într-un stat nu poate exista decât o putere unică, căreia nu i se opun alte puteri de aceeaşi natură. În virtutea puterii politice, statul este îndreptăţit să nu recunoască pe teritoriul său o altă voinţă (putere) venită din afară.

Atribuim aici termenului de putere sensul de forţă organizată, aparţinând unui singur individ sau colectivităţi umane largi, concretizată în capacitatea sa de a deţine şi înfăptui interesele generale ale grupului, impunând tuturor membrilor acestuia voinţa sa, la nevoie prin folosirea legitimă a forţei de constrângere.

Într-un alt sens (cel instituţional), prin putere înţelegem, de regulă, autoritatea de stat (puterea de stat) exercitată prin organisme specializate şi potrivit anumitor metode sau tehnici. Este uşor de remarcat că acest sens acordat termenului de putere se referă, de fapt, la forma concretă

de exercitare a prerogativelor de putere şi presupune delegarea legitimă a acestora de către titularul puterii politice unor instituţii specializate de guvernare (2). Din această perspectivă, puterea presupune o relaţie stabilă, ierarhică şi bine definită, pe de o parte, între titularul suveran al puterii politice şi instituţiile de guvernare, iar, pe de altă parte, între acestea şi membrii componenţi ai grupului: relaţia este astfel bivalentă (3).

În concluzie, putem afirma că *puterea politică suverană, ca element constitutiv, este esenţialmente unică, indiferent cine ar fi titularul legitim al acesteia-un individ (monarhul absolut)sau poporul-şi formele sale de exercitare.* Suveranul unic poate concesiona una sau mai multe dintre atribuţiile sale la diferite autorităţi, care o exercită şi care se numesc puteri publice. Tot unică este şi puterea delegată statului de către popor.

Puterea statului este o putere vremelnic delegată de către titularul puterii suverane, autorităţile statului acţionând în limitele competenţelor ce le-au fost delegate direct sau indirect de corpul electoral. Cu alte cuvinte, autorităţile statului exercită mai degrabă funcţii decât puteri. Exercitarea de către autorităţile publice a anumitor funcţii presupune, pe de o parte, dreptul exclusiv al autorităţii respective de a comanda în nume propriu (drept conferit/delegat de popor), iar pe de altă parte, capacitatea ei de a înfăptui sau a aduce la îndeplinire decizii de comandă (4).

Deşi puterea politică, ca fenomen, este unică, ea poate şi trebuie să fie distribuită, pentru a fi exercitată, unor organisme diferite, cărora le sunt repartizate sau încredinţate anumite atribute, prerogative de conducere. Nici unul dintre aceste organisme nu poate exercita puterea în numele ori folosul propriu şi în afara controlului deţinătorului şi suveran al puterii. Este fals să considerăm puterile fiecărui organ al statului ca o delegare distinctă a unei puteri superioare, dându-se astfel, naştere unor entităţi separate. În realitate, acestea sunt competenţe care sunt repartizate unor organisme, puterea neputând fi divizată. Fiecare organism dispune de putere etatică în plenitudinea sa indivizibilă.

În concepţia şi filosofia politică din antichitatea elenă-unde găsim primele informaţii despre distribuirea autorităţii-puterea aparţinea şi era exercitată, fie de *un singur individ(monarhul)*, fie de *un corp politic restrâns (aristocraţia)*, fie de către *popor(democraţia)*. ***"Guvernământul şi Constituţiunea fiind lucruri identice şi guvernământul fiind puterea suverană a Cetăţii-afirma Aristotel-trebuie în chip necondiţionat ca această putere să se compună ori de***

un singur individ sau din o minoritate sau, în sfârşit, din masa cetăţenilor”.(5).

În concordanţă cu o asemenea concepţie, monarhului îi revenea autoritatea supremă în stat (polis), el putând legifera potrivit bunului plac, având deplina libertate de a decide punerea în aplicare a legilor şi de a judeca(6).

Cucerind de la regalitate puterea, aristocraţia ateniană şi-a impus propriile interese politice şi economice în detrimentul cetăţenilor liberi, dar săraci. Ca regim politic, democraţia instaurată în Atena şi în alte polisuri greceşti a realizat importante reforme politice şi legislative, de natură a consolida libertatea şi egalitatea şi de a satisfice interesele celor mulţi, prin mijlocirea unor magistraturi care să-i reprezinte.

Indiferent de natura celor trei tipuri de regimuri politice enunţate, prerogativele propriu-zise de putere erau exercitate de organisme diferite, întrucât era practic imposibil ca întreaga activitate statală să fie concentrată în mâinile unui singur individ sau organism. Aşa cum s-a stabilit în doctrină, *“Libertatea şi posibilitatea de dezvoltare a unei societăţi, a unei naţiuni, nu pot fi asigurate decât numai când aceste atribuţiuni esenţiale ale statului ar fi încredinţate la mai multe persoane, la titulari deosebiţi, care să nu depindă unii de alţii, să fie separate, independent, să se controleze reciproc”* (7).

Fireşte că o astfel de cerinţă nu putea fi realizată pe deplin în sistemul de guvernare al polisurilor greceşti. Nu este mai puţin adevărat însă că, în aceste cetăţi, distribuirea distinctă a prerogativelor de putere era o practică politică necontestată. Informaţii în acest sens avem de la **Aristotel**. **În orice stat, opina acesta, sunt trei părţi de care legiuitorul se va ocupa, dacă e înţelept, să le rânduiască cât mai bine şi având în vedere, înainte de orice, interesele fiecăruia**(8).

Cea dintâi din aceste trei părţi este Adunarea generală, care deliberează cu privire la afacerile publice; a doua este Corpul magistraţilor, căruia trebuie să i se hotărască natura, atribuţiile şi modul de numire; a treia este Corpul judecătoresc(9).

Cetatea Atenei, de exemplu, avea pe lângă Adunarea poporului un mare număr de magistraţi, fiecare îndeplinind un anumit gen de activitate. Printre funcţiile publice astfel exercitate figurau legiferarea, judecarea pricinilor, conducerea războiului, întreţinerea focului sacru, ş.a. Cel mai important organism în cardul democraţiei ateniene era Adunarea poporului (Ecclesia). Un alt organism era Consiliul (Boulé), însărcinat cu atribuţii de natură executivă şi constituit dintr-un număr foarte mare de membrii (500 în timpul lui Clistene). Acestor două

organisme li se adăugau magistraturile (*archai*). Înalţii magistraţi erau desemnaţi de popor, fie prin tragere la sorţi, fie prin alegere pentru un mandat, a cărui durată varia în raport cu natura magistraturii. Şi activitatea de justiţie se desfăşura în polisurile greceşti în mod organizat şi specializat.

Aristotel a arătat în "Politica" (10) că, ceea ce face ca un regim politic să fie bun nu este conformarea sa la o normă ideală, ci adaptarea la datele concrete ale istoriei. Un regim neadaptat la realitate se găseşte în mod necesar sancţionat pe termen lung prin tulburări sau revoluţii. Rezistenţa la timp este un criteriu realist pentru definirea idealului politic: cele mai bune regimuri sunt în general şi cele mai durabile. Cetăţile fiind diferenţiate prin date geografice, prin populaţie, prin cultură şi istoria lor, nu se poate furniza un model universal de cetate ideală. Astfel, Aristotel îşi manifestă preferinţa pentru regimurile cumpătate care sunt în acelaşi timp cele mai drepte şi mai puternice. "Politica lui Aristotel realizează o adevarată microsociologie a raporturilor de conducere, dovedind o subtilă surprindere a fenomenelor specifice statului sclavagist al cărui contemporan era" (11).

O situaţie asemănătoare întâlnim **în Roma în timpul regalităţii şi îndeosebi în perioada republicii.** Astfel, comiţiile curiale erau adunări ale "Barbaţilor sub arme", convocate şi prezidate de rege. Rolul lor consta în deliberarea celor mai importante probleme de interes public, cum ar fi: adoptarea legilor, declararea războiului, alegerea regelui. În timpul republicii, comiţiile alegeau (pentru un mandat de un an) magistraţii, care deţineau fie atribuţii legislative, fie prerogative de natură executivă sau judecătorească. Dintre aceştia, doi consuli exercitau pe rând puterea executivă supremă. O altă magistratură o constituia pretorul, care avea îndeosebi funcţii judiciare, constând în organizarea instanţelor şi stabilirea formulelor procedurale în procese. Senatul era instituţia supremă în timpul republicii, având rolul de a conduce întreaga viaţă a statului.

A trage însă concluzia, din cele arătate, că în Grecia antică sau Roma, ori în marile imperii orientale şi asiatice era practicată separaţia puterilor, ar fi o eroare. Distribuirea anumitor prerogative sau funcţii publice unor instituţii specializate constituia o cerinţă elementară a actului de conducere. Repartizarea, potrivit anumitor reguli stricte, a funcţiilor de conducere statală, mai mult sau mai puţin simplă a continuat şi după dispariţia polisurilor greceşti şi a Imperiului Roman.

În evul mediu, dominat de puternice frământări sociale şi politice, de luptă pentru supremaţia puterii între Papalitate şi Sfântul Imperiu Roman, întâlnim o organizare a exercitării *"puterilor"*, de fapt a prerogativelor concrete de putere, oarecum apropiată de cea din antichitate.

Cu toate acestea, **odată cu întărirea regalității şi apariţia monarhiei absolutiste, principiul central de guvernare a început să se bazeze pe *"confuzia puterilor"*, adică pe concentrarea întregii puteri politice în mâinile monarhului. Apare astfel modelul de *"monarhie atenuată"*, schiţat într-o forma incipientă de Thomas d'Aquino în lucrarea *"De regimine principum"*.**

În această lucrare Thomas d'Aquino afirma că, conducătorul oricărei societăţi este cel care are sarcina s-o ducă spre ţelul ei suprem; de vreme ce temporalul există în vederea spiritualului, vom avea două ordini sociale, una dintre ele înscrisă în cealaltă şi subordonată, cam aşa cum filosofia se înscrie în înţelepciunea creştină şi i se subordonează, prinţul având autoritate asupra temporalului, pe care-l conduce la ţelurile sale temporale, dar subordonându-se Papei, care-i conduce pe prinţ şi poporul lui la ţelul lor spiritual ultim.

Rămânem deci pe planul teocraţiei pontificale, care nu constă, de altfel, în suprimarea puterii temporale a principilor, ci în subordonarea ei, faţă de regalitatea vicarului pe pământ al lui Cristos-împărat. Încheind opera neterminată a Sfântului Toma, Bartolomeu a scris o lucrare cu adevărat personală, pentru care trebuie să-i revină şi onoarea, şi răspunderea.

Deşi puterea politică absolută aparţinea regelui, care o exercita potrivit bunului plac, complexitatea administrării regatului impunea însă o distribuire şi specializare a diferitelor activităţi de conducere, inclusiv la nivel local, unde din sec.al IV-lea începe să se afirme puterea locală a unor autorităţi cvasipolitice ("comune").

În Irlanda, Germania şi mai ales în Italia, comunele au putut obţine o largă autonomie locală faţă de monarh.

Din sec. al XII –lea, activitatea efectivă în " Curia regis" era asigurată de profesionişti recrutaţi în funcţie de competenţa şi profilul pregătirii de specialitate. Modalităţi asemănătoare de exercitare specializată a autorităţii se întâlnesc, chiar în forme mai evaluate, în Anglia, în procesul de formare a Parlamentului. Concomitent cu apariţia şi dezvoltarea acestor instituţii politice specializate se consolidează cutuma constituţională care reglementa cadrul lor de funcţionare(12).

În Evul mediu, preocupările pentru realizarea celor mai bune modele de guvernare se împletesc cu încercările partizane de a justifica virtuţile monarhiei absolutiste şi pretenţiile suveranilor de centralizare în mâinile lor a întregii puteri politice în confruntarea cu Papalitatea, care pretindea, la rândul ei, puterea temporală pe baza principiului formulat de Sf.Paul: *” Omnis potestas a Deo”*.

Aceeaşi cerinţă a departajării şi specializării activităţilor statale o întâlnim şi la Thomas Hobbes (13). Adept al monarhiei absolutiste, Hobbes arăta că suveranul nu răspunde faţă de nimeni. Acesta nu este obligat să respecte legile civile, întrucât astfel s-ar obliga pe sine, ceea ce este de neconceput. Monarhul atribuie însă unui corp de dregători sarcina de a îndeplini, sub controlul său, diferite acte de guvernare. **Hobbes admite totuşi că suveranitatea are anumite limite.** Chiar suveranului îi incumbă anumite îndatoriri, una dintre ele fiind protecţia cetăţeanului care renunţă în favoarea statului la o parte din atributele libertăţii sale naturale pentru a câştiga un tip de libertate socială, garantată de stat (monarh). **Hobbes este însă un critic acerb al separaţiei puterilor(14).**

Potrivit principiului confuziunii puterilor, întreaga putere a statului era concentrată în mâinile monarhului absolutist. Acesta direcţiona într-o manieră personală activitatea legislativă, executivă şi judecătorească. Principiul confuziunii puterilor reflecta în acelaşi timp stratificarea socială între aristocraţie şi popor, între acestea nu existau stări intermediare cristalizate, bine definite, cu un statut şi privilegii precise. Mica nobilime aparţinea, ca esenţă, aristocraţiei, deşi nu se bucura de toate drepturile acesteia, întrucât era mai slabă economic. Burghezia oraşelor, deşi beneficia de privilegiile acordate de rege, nu avea un statut politic bine precizat, nu participa la exerciţiul puterii. Poporul nu deţinea nici o putere, singura clasă socială care avea drepturi politice fiind marea aristocraţie. Acest fapt explica principiul confuziunii puterilor.

Emanciparea economică a burgheziei, îmbogăţirea ei în detrimentul aristocraţiei, care din punct de vedere economic pierde teren în favoarea acesteia, au ca rezultat lupta noii clase sociale pentru recunoaşterea puterii sale economice şi pentru accesul la putere. Accesul la putere (emanciparea burgheziei) nu era posibil datorită sistemului confuzunii puterilor şi preeminenţei sociale a aristocraţiei.

Teoreticienii legaţi de interesele burgheziei au transpus în scrierile lor elementele primare ale clasificării regimurilor politice făcute de Aristotel şi Herodot; în felul acesta ei au ajuns la concluzia separării

puterilor. **Motivaţia principală a principiului separaţiei a fost, astfel, lupta împotriva tiraniei regelui absolutist şi deschiderea unei căi de acces la putere pentru burghezie.** Esenţa principiului separaţiei este inversarea titularului puterii. Potrivit noii concepţii, puterea nu mai aparţine regelui, ci suveran al puterii este poporul, iar reprezentantul social al poporului este burghezia.

Revoluţiile burgheze din Anglia (din 1640 si 1688) şi lupta împotriva despotismului monarhic pe tot parcursul secolului al XVII-lea au dus la o schimbare radicală a gândirii politice, rezultat şi al întăririi considerabile a burgheziei. Sub impulsul luptei burgheziei pentru supremaţia politică, **teoria suveranităţii absolute a regelui este tot mai mult contestată, adversarii săi susţinând, în schimb, suveranitatea puterii poporului.** Pentru a se da câştig de cauză unei asemenea teorii, se propun noi formule teoretice, care să limiteze puterea despotică a Coroanei, şi totodată, să garanteze dreptul burgheziei de a participa la conducerea statelor.

Cel mai remarcabil gânditor al noului curent în filosofia politică a fost publicistul englez John Locke (15), luând ca reper cutuma constituţională britanică şi cerinţele noii clase sociale de a i se garanta nu numai libertatea în sens filosofic (libertatea fiecărui individ ca fiinţă socială), ci şi libertatea politică. **John Locke susţinea că puterea absolută ar putea fi diminuată prin separarea unor funcţii ale Coroanei şi exercitarea lor de către organisme distincte.**

În lucrarea *"Essay on civil government"*, publicată în anul 1690, John Locke arăta că singurul remediu împotriva tiraniei îl constituie limitarea puterii monarhului şi, în ultimă instaţă, dreptul la insurecţie al celor oprimaţi. **John Locke distinge în stat trei puteri:**puterea legislativă, puterea executivă şi puterea federativă; între acestea, puterea supremă este puterea legislativă, întrucât adopta norme general-obligatorii. Puterea executivă are un caracter limitat şi este încredinţată monarhului. Potrivit concepţiei lui John Locke, puterea executivă şi puterea legislativă nu trebuie să fie reunite de aceeaşi persoană, spre deosebire de puterea federativă şi puterea executivă care trebuie contopite(16).

Deşi este supremă, puterea legislativă are totuşi limite, constând în comandamentele dreptului natural. Prin puterea federativă, Locke înţelege dreptul de a declara război, de a încheia pace şi tratate cu alte state şi, în general, prerogative cu caracter diplomatic. În concepţia lui Locke, monarhul deţine în exclusivitate şi o putere discreţionară (prerogative). În ceea ce priveşte puterea judecătorească, Locke

considera că aceasta ar fi înclusă în puterea legislativă, având în vedere funcţiile judiciare ale Camerei Lorzilor.

Astfel, în lucrarea sa de referinţă, ***"Eseu despre toleranţă"***, Locke defineşte limitele competenţelor pe care le atribuie puterii judecătoreşti, afirmând că se porneşte *"de la premisa că magistratul nu trebuie să facă şi nici să se amestece în altceva, decât doar în ceea ce garantează pacea civilă şi proprietatea supuşilor săi"*.

Justificarea separării celor trei puteri, în concepţia lui John Locke, constă în faptul că, datorită fragilităţii caracterului oamenilor, tendinţa acestora de a acapara puterea este prea mare, dacă aceleaşi persoane care au puterea de a face legi ar avea în acelaşi timp în mâinile lor şi puterea de a le executa. Ca atare, adaugă Locke, în toate republicile bine organizate, unde binele public este înfăptuit aşa cum trebuie să fie, puterea legislativă este remisă mai multor persoane, care se reunesc în adunări şi o exercită împreună.

În ceea ce priveşte celelalte două puteri, Locke consideră că ele pot fi exercitate de aceeaşi persoană, întrucât şi una şi cealaltă presupun intervenţia forţei publice. Trebuie însă remarcat faptul că Locke, deşi distinge între cele trei puteri, nu intuieşte esenţa principiului separării acestora, adică de a împiedica tirania, teoria sa reducându-se la o simplă distribuire a unor funcţii specializate ale statului şi exercitarea lor separate.

Prin urmare, **John Locke**, care s-a afirmat la sfârşitul sec. XVII-lea ca întemeietor al liberalismului politic, şi-a adus aportul la constituirea teoriei actuale a separării puterilor, fiind cel care a dat prima formulare doctrinei moderne a separaţiei puterilor în stat în opera sa *"Essay on Civil Government"*(1688).

În cele două **"Tratate despre guvernamant"(1699)**, care de altfel au stat la baza istoricului *"jurământ democratic al suveranului faţă de supuşii săi"("Biil of Right, 1690"),* **John Locke se referă la limitarea puterii ca bază a contractului politic stabilit între popor şi conducătorii săi.**

Recunoscând distincţia dintre puterea federativă (definită ca prerogativă specială a regelui de a stabili natura relaţiilor cu alte state, inclusiv de a declara război), puterea executivă şi puterea legislativă (aceasta din urmă ar include, în opinia sa, şi puterea judecătorească) **teza filosofului britanic devine indiscutabil un precursor al doctrinei separaţiei.**

Prin întreaga sa operă, **John Locke a marcat ireversibil gândirea politică, întrucât a promovat necesitatea limitării puterii politice drept garanţie a respectării drepturilor şi libertăţilor individuale.**

J.Locke nu este singular în promovarea acestor principii. În epoca în care şi-a expus principiile politice privind un nou model de guvernare, şi alţi autori au supus sistemul de guvernare englez şi economia Angliei unei analize atente, ale cărei concluzii au stat la baza progresului ştiinţei din veacul următor.

Între aceştia, James Harrington schiţează în lucrarea sa *"Oceania"* (1659) planul unei guvernări echilibrate, bazate pe o diviziune tripartită a corpurilor politice: Senatul pregăteşte proiecte de lege şi le înaintează unei Adunări reprezentative, care le adoptă, iar legile sunt puse în aplicare de Executiv. Ca şi Locke, Harrington nu consideră instanţele judecătoreşti ca o putere de sine stătătoare.

Ideile promovate de **Charles-Louis de Secondat, baron de Montesquieu (1699-1755)** au avut meritul de a sistematiza toate ideile referitoare la teoria separării puterilor existente până la el şi le-a dat o nouă interpretare în sensul existenţei unor puteri distincte, atribuite unor organe separate şi independente unele de altele. **Spre deosebire de predecesorii săi, Montesquieu a realizat că aplicarea eficientă în practică a teoriei respective şi garantarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetăţenilor este incompatibilă cu imixtiunea puterilor, de aceea este necesară existenţa a trei puteri distincte şi anume: legislativă, executivă şi judecătorească.**

Această teză este expusă în opera *" Spiritul Legilor"* (17), potrivit căreia puterea executivă revine regelui, puterea legislativă-adunărilor populare (Camera Comunelor), iar puterea judecătorească este încredinţată unui corp de judecători profesionişti şi independenţi. Acestea trebuie să fie clar separate, să nu interfereze una în *"treburile"* celeilalte, fiecare având funcţii bine definite: elaborarea legilor, aplicarea lor şi judecarea corectă a conflictelor care apar în societate, în funcţie de prevederile legii existente la un moment dat. În acest context, fără îndoială, ***"certificatul de naştere"*** **a teoriei separării puterilor în sensul atribuit în prezent este opera *"Spiritul Legilor"***, mai exact capitolul VI din Cartea XI (dedicată legilor politice), **în care Montesquieu face celebra descriere a celor trei puteri ale statului**, descriere care conturează o teorie rămasă pentru totdeauna în conştiinţa celor care cred în valorile democraţiei şi libertăţii.

Aceste idei memorabile ale lui Montesquieu aveau să scrie istoria politică şi culturală a democraţiilor occidentale, păstrându-şi, în esenţă,

valabilitatea până astăzi. **Odată cu *"Spiritul legilor"*, separaţia puterilor în stat a devenit un principiu teoretic solid, clar formulat.** Spre deosebire de John Locke (care unea puterea executivă cu cea federativă, punându-le sub autonomia regelui, şi puterea legislativă cu cea judecătorească, atribuindu-le pe amândouă Parlamentului), Montesquieu introduce distincţia netă a puterii judecătoreşti, pe care o separa de decizia politică şi îi conferea autonomia necesară. **Puţine amendamente au mai putut fi aduse de atunci acestei construcţii conceptuale care tinde spre perfecţiune.**

În pofida strălucitei teoretizări făcute de Charles de Secondat în 1748, *separţia puterilor nu este completă fără contribuţia constituţionaliştilor americani*, după aproximativ patru decenii de la apariţia lucrării menţionate. Aceştia au dat viaţă teoriei lui Montesquieu într-un sistem politic care a generat succesul de mai târziu, pe toate planurile, al naţiunii americane. Ceea ce au făcut, concret, părinţii fondatori atunci când au pus bazele Constituţiei federale în 1787, a fost elaborarea unui *"Cod de proceduri ale guvernământului"* de o simplitate genială, proceduri care au transformat principiul separaţiei puterilor într-o practică politică efectivă. Acest *"cod"* al relaţiilor între instituţiile politice americane, înscris în Constituţia SUA (cunoscut sub denumirea*"checks and balances"*, în traducere aproximativă " *sistemul de frâne şi contragreutăţi")*, contrapune o putere altei puteri şi face ca instituţiile politice ale statului federal să se echilibreze reciproc, în dorinţa evitării deciziilor discreţionare şi abuzurilor.

Limitarea puterii politice, vechiul vis al liberalilor britanici, prindea astfel contur. *"Povestea de succes"* a constituţionalismului American, început în 1787, odată cu publicarea de către Alexander Hamilton, James Madison şi John Jay a 85 de eseuri cu privire la viziunea lor federalistă asupra viitoarei Constituţii a SUA, sub denumirea *"The Federalist Papers"*. Esenţa acestor lucrări constă, pe scurt, în convingerea autorilor că orice putere politică trebuie să fie permanent limitată, controlată şi echilibrată de o altă putere, că numai o putere se poate opune altei puteri, că ambiţiile şi tentaţia inevitabilă de uzurpare din viaţa politică pot fi contracarate (şi neutralizate) tot de ambiţii, responsabilităţi şi prerogative.

O astfel de inovaţie ar consta în alegerea directă, de către popor, a şefului statului (preşedintele SUA), conform ideii că nu numai legislativul, ci şi executivul trebuie să aibă legitimitate democratică.

A doua contribuţie o constituie *consolidarea puterii judecătoreşti* în cadrul sistemului politic, SUA devenind la scurt timp după adoptarea

Constituţiei ţara cu cea mai puternică justiţie din lume, aşa cum a rămas până astăzi.

În esenţă, acestea sunt principalele inovaţii pe care le aducea, în 1787, Constituţia SUA, pe linia dezvoltării separaţiei puterilor în stat. Mecanismul *checks and balances*, acuzat la început de posibilitatea provocării unor blocaje în relaţiile dintre puterile statului (printr-o prea mare dispersie şi printr-o grijă exagerată pentru delimitarea atribuţiilor) şi-a dovedit treptat eficienţa şi capacitatea de a menţine "treaz", vigilent, dinamic şi performant sistemul politic american.

Ceea ce s-a demonstrat prin aplicarea efectivă a acestui principiu este că nu concentrarea puterii este cheia succesului unei democraţii, ci tocmai activarea şi punerea în valoare a fiecărei instituţii politice din cadrul sistemului, prin conferirea de puteri şi răspunderi proprii, bine precizate.

Separarea puterilor este o teorie relativ nouă pentru arealul românesc, din considerente ce ţin de specificul naţional, de direcţiile politicii statelor româneşti şi de alţi factori care au influenţat evoluţia concepţiilor despre organizarea statului, despre forma de guvernare şi noţiunea de putere de stat, în general.

După anul 1538 şi sistemul electiv-ereditar a fost deteriorat, deoarece principalul factor de desemnare a domnitorului devine Imperiul Otoman. Domnia viageră a fost suprimată de sultan, care schimba foarte des domnitorul. Prin aceasta, Poarta urmărea scopuri politice, deoarece, instabilitatea internă a statelor româneşti diminua esenţial posibilitatea acestora de a întreprinde acţiuni anti-otomane pentru dobândirea suveranităţii. În plus, obligaţiile economice sub formă de plată şi a dărilor suplimentare erau o povară pentru întreaga populaţie.

În timpul regimului fanariot, Imperiul Otoman numea la tronul ţărilor române domnitori dintre greci. Domnitorii erau numiţi pe un termen scurt, numirea fiind făcută în schimbul unor sume mari de bani. În timpul regimului fanariot s-a intensificat şi amestecul Porţii în afacerile interne ale ţărilor române. În aceste împrejurări nu se poate vorbi despre lupta împotriva regimului absolutist ce ar fi trebuit să culmineze cu organizarea statului în baza sistemului de separare a puterilor, ci despre lupta împotriva dominaţiei otomane.

"Dezgheţul" a ajuns în ţara noastră în anul 1989 şi a produs, aşa cum ştim, nebănuite şi uneori incredibile confuzii. Alfabetizarea democratică a poporului român părea la început un lucru de câteva zile. Entuziasmul social, afişarea ostentativă a voinţei de schimbare şi

consensul apărut în jurul unor termeni cu conţinut general ca *democraţie, libertate, drepturile omului, economie de piaţă,* acceptaţi cu multă uşurinţă şi folosiţi de toată lumea în toate ocaziile ar fi trebuit să dea serios de gândit, dincolo de celebra profeţie a ideologului Silviu Brucan, care în ianuarie 1990, *"dădea românilor cel puţin douăzeci de ani pentru însuşirea reflexelor democratice".*

Personal, cred că societatea românească va cunoşte adevărata democraţie numai după consumarea tuturor reziduurilor comuniste ce bântuie mentalitatea colectivă asupra "ciumei roşii" care a dăinuit timp de 45 de ani.

Note bibliografice:

1. Cristian Ionescu, *"Regimuri politice contemporane"*, Editura All Beck, Bucureşti, 2004, p.62-63.
2. Ioan Muraru, Simina Tănăsescu, *"Drept constituţional şi instituţii politice"*, ediţia a X a , revăzută şi completată, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p.43-47.
3. Cristian Ionescu, *"Instituţii politice şi drept constituţional"*, Editura Juridică, Bucureşti, 2004, p.132.
4. Arend Lijphart, *"Modele ale democraţiei. Forme de guvernare şi funcţionare în treizeci şi şase de ţări"*, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p.63-67.
5. Aristotel, *"Politica"*, Biblioteca Bucureşti, 1924, p.110.
6. Ioan Craiovan, *"Introducere în filosofia dreptului"*, Editura All Beck, Bucureşti, 1998, p.17-18.
7. Paul Negulescu, *"Curs de drept constituţional român"*, Editura Th. Doicescu, Bucureşti, 1924, p.298.
8. Vasile Muscă, Alexandru Baumgarten, *"Filosofia politică a lui Aristotel"*, Editura Polirom, Iaşi, 2002, p.345.
9. Aristotel, op.cit., p.241.
10. Aristotel, *"Politica"*, traducere de Raluca Grigoriu, Editura Paideia, colecţia Cărţilor de seamă, Bucureşti, 2001.
11. Jonathan Barnes, *"Aristotel"*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.
12. Dante, *"Monarhia"*, în Constantin Floru, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, *"Izvoare de filosofie"*.
13. Emanuel-Mihail Socaciu, *"Filosofia politică a lui Thomas Hobbes"*, Editura Polirom, Iaşi, 2001.

14. *”Lecţii de filosofie juridică”*, traducerea de J.Constantin Drăgan, Editura Europa Nova, Bucureşti, p.85.
15. John Locke (1632-1704) este autorul căruia îi datorăm prima expunere articulate şi consecventă a unei viziuni liberale.
16. John Locke, *“Concering Civil Government, Second Essay”*, în Mortimer J. Adler, Enciclopedia Britanică, Vol.I, 1993, p.58.
17. Operă monumentală cuprinzând 31 de cărţi, 1748.

"UN VEAC DE CONTINUITATE"
1914 - 2014
CENTENARUL ŞCOLII GIMNAZIALE CENTRALE CÂMPINA

Prof. Emilia Râncu
Şcoala Gimnazială Centrală Câmpina

O scurtă abordare istoriografică de tipul monografie de şcoală apare din nevoia de a consemna pentru generaţiile viitoare principalele evenimente din evoluţia istorică a unei instituţii de învăţământ semnificative în peisajul câmpinean. Aceasta este cu atât mai necesară cu cât Şcoala Gimnazială Centrală are, în anul de graţie 2014, o vechime venerabilă, de 100 de ani, funcţionând, până în 2007 într-o clădire ce data de mai bine de un secol, ca apoi să beneficieze de o locaţie ultramodernă, ridicată la standarde europene.

De-a lungul vremii, începând din 1914, Şcoala nr. 2 a fomat generaţii după generaţii de elevi, a modelat spirite, personalităţi, îndeplinindu-şi neîntrerupt misiunea, aceea de a fi „o gimnastică" a gândirii umane. Clădirea seculară a şcolii, martor tăcut al scurgerii timpului, ce a adunat între zidurile ei atâtea emoţii, afectivităţi şi cunoaştere, nu a putut rezista intemperiilor şi mai ales, puternicelor cutremure de pământ din secolul trecut, degradându-se şi punând în pericol siguranţa elevilor şi a profesorilor săi.

După 1990 au început demersurile în jurul realizării unui proiect îndrăzneţ, legat de construirea unui nou local al şcolii pe locul secularei clădiri, demersuri finalizate în 2007, încheindu-se astfel o etapă din evoluţia acestei instituţii şcolare, care trebuia consemnată, lăsând locul pentru alţii la o abordare viitoare.

1. ŞCOALA CÂMPINEANĂ ÎN PERSPECTIVA SA ISTORICĂ

Şcoala a reprezentat pentru comunitatea câmpineană un punct de referinţă, comunitatea asigurându-i întotdeauna resursele umane şi materiale, având astfel o relaţionare indestructibilă. Acest aspect reiese din analiza evoluţiei şcolii, făcând o scurtă incursiune în istoricul oraşului Câmpina.

Câmpina - loc dăruit de D-zeu cu „un climat dulce, umezit şi răcorit de Bucegi ce se coboară pe un pământ uscat şi permeabil apărat de crivăţ şi alintat vara şi iarna de razele aurii ale soarelui …Reputaţia sa de orăşel liniştit , vesel şi sănătos…"(1), iată câteva repere geo-climatice prezentate de cunoscutul chimist, om de cultură, locuitor al Câmpinei, dr. I. C. Istrati. La acestea se adaugă resursele naturale şi dinamica colectivităţii umane care explică vechimea acestei aşezări şi habitatul de existenţă neîntreruptă.

În evoluţia localităţii considerăm că pot fi identificate 5 etape:

1. Etapa străveche şi veche pentru care informaţiile aproape lipsesc, şi în această situaţie, doar o cercetare arheologică poate aduce lumină asupra unor dovezi, care astăzi sunt doar intuiţie şi presupuneri, întrucât nu se poate , ca în această zonă atât de bine aşezată geografic şi climatic, să nu fi existat o comunitate umană.

2. Etapa medievală relevantă prin importanţa drumului comercial al Văii Prahovei, unde Câmpina era loc de vamă între Ţara Românească şi Transilvania, cu siguranţă încă din sec. al XIV-lea(2). Un document datat din 23 oct. 1422 şi emis în timpul domniei lui Dan al - II-lea menţionează existenţa unui loc de vamă pe Valea Prahovei, locul cel mai posibil fiind la Câmpina (aşa cum rezultă şi din hrisovul cancelariei domnitorului Alexandru cel Rău din 1594)(3) . Documentul care atestă aşezarea de la Câmpina este datat la 8 ian. 1503 şi redactat în limba latină într-un registru de taxe vamale(4), ce-l menţionează pe Mansul (posibil Manole n.n.) de Kympena.

Dezvoltarea vămii, şi de aici, implicit, a aşezării avea să determine ridicarea la rang de târg a Câmpinei, aşa cum apare în zapisul de vânzare a unui „loc de casă în târg în Câmpina"(5), datat 1662. Activitatea economică intensă din localitate, centrată pe comerţ şi de aici, activitatea administrativă presupunea cu siguranţă existenţa ştiutorilor de carte. Primele atestări, însă, de cunoaştere a scrisului şi a cititului sunt făcute de documentele vămii de la Câmpina din sec. al XVII-lea, învăţământul dezvoltându-se treptat pe lângă cele două biserici din localitate.

3. Etapa modernă, cea ascendentă, se identifică cu exploatarea şi rafinarea petrolului. Aceasta a fost hotărâtoare pentru destinul oraşului şi a trecerii sale la modernitate, accelerată în comparaţie cu alte oraşe din ţară.

Dezvoltarea economico-socială, rolul în administraţie, creşterea demografică şi importanţa resurselor naturale l-au determinat pe domnitorul Al. I. Cuza ca prin înalt decret domnesc (1864) să ridice târgul Câmpina la rang de oraş. Comuna urbană Câmpina a evoluat în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, combinând, într-o atmosferă specifică, elemente fireşti de viată citadină, cosmopolită prin prezenţele străine atrase aici de „aurul negru", cu cele patriarhale, specifice târgurilor şi satelor româneşti.

Creşterea demografică şi prosperitatea economică au atras cu certitudine şi evoluţia învăţământului şi a culturii. Prima şcoală publică (domnească) apărea la Câmpina în timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti(6), fiind întâlnit aici ca dascăl particular şi învăţatul transilvănean Naum Râmniceanu. În timpul domniei lui Ion Vodă

Caragea (1812-1818) se va înfiinţa la Câmpina o şcoală, în care învăţau 60 de elevi în limba română şi 30 în limba greacă(7).

Pe lângă şcoala oficială de stat , în 1835 funcţionau în târgul Câmpina 4 şcoli particulare, demonstrând numărul mare al populaţiei şcolare şi bineînţeles capacitatea financiară a locuitorilor Câmpinei. O nouă şcoală comunală cu clasele I-IV lua fiinţă în 1861.

La sfârşitul sec. al XIX-lea, în Câmpina funcţionau Şcoala nr. 1 de băieţi şi Şcoala nr.1 de fete, instituţii unde s-a remarcat familia de institutori Athanasie şi Maria Scripcă(8). Statisticile vremii menţionează că în 1855 din cei 2600 de locuitori ai Câmpinei peste 1000 erau ştiutori de carte(9), demonstrând astfel, aplecarea spre învăţătură şi educaţie a unei comunităţi care înţelesese bine rolul şcolii în formarea şi evoluţia ei.

În 1902 se inaugura Casa cu grifoni, clădire monumentală ce va adăposti de la 1 dec. 1904 prima şcoală de sondori din ţară şi din lume – astăzi sediul Primăriei (clădire reabilitată), demonstrând că prezenţa şi exploatarea petrolului din zonă necesita formarea unor profesionişti în domeniu, întrucât până atunci specialiştii în petrol erau doar străini(10).

În 1914, la cererea populaţiei câmpinene adresată Primăriei Câmpina, dar şi Ministerului Instrucţiunii Publice se înfiinţează Şcoala primară urbană de fete nr.2, actualmente Şcoala cu cl. I-VIII nr.2 (viitoarea Şcoală Centrală Câmpina). Cinci ani mai tîrziu , în 1919 se înfiinţa Liceul de băieţi „ D.B. Ştirbei" prin actul de donaţie al fiicei acestuia, Martha Blom şi cu sprijinul comunităţii. Astăzi clădirea adăposteşte Colegiul Naţional „N. Grigorescu". În 1923 se înfiinţa Liceul de fete „Iulia Haşdeu", astăzi imobilul adăpostind Colegiul Naţional"C.I.Istrati"(11) . Aproximativ în aceeaşi perioadă apăreau două licee industriale, în localul unuia dintre ele funcţionând astăzi Colegiul Naţional Forestier.

Instituţiile de propagandă ale regimului antonescian obligau şcolile să se programeze la spectacole cinematografice pentru a urmări filme de profil între anii 1941-1942, prilej pentru a cunoaşte lista şcolilor câmpinene existente în acea perioadă(12) :

- Şcoala Primară nr.1 băieţi
- Şcoala Primară nr.2 băieţi
- Şcoala Primară nr.1 fete
- Şcoala Primară nr. 2 fete
- Şcoala Primară Mixtă Câmpiniţa
- Şcoala Primară Mixtă Broaşte
- Şcoala Primară Mixtă Slobozia

- Liceul de băieţi
- Liceul de fete
- Gimnaziul industrial de băieţi
- Gimnaziul industrial Casnic de fete
- Şcoala industrială de ucenici
- Şcoala industrială de ucenice
- Şcoala comercială de băieţi
- Şcoala profesională de fete

4. Etapa 1948-1989 a purtat amprenta regimului comunist, în sensul unui dirijism aproape total, când declinul exploatării petrolului a influenţat evoluţia oraşului. Politica economică a P.C.R. a schimbat în mare parte profilul economico-social al Câmpinei (industria rămânând în continuare punctul său forte), dar şi mentalităţile şi nivelul de viaţă al locuitorilor. Şi învăţământul a fost contaminat, şcoala reprezentând pentru partid o mare pepinieră care înregimenta şi pregătea pe diferite paliere de vârstă viitorii membri de partid. Cu toate acestea, învăţământul nu făcea rabat de la calitatea actului educativ, dascălii frustraţi şi marginalizaţi de regimul politic îşi găseau refugiul în activitatea din şcoală, întrucât doar munca la catedră le aducea îndeplinirea profesională. În acest context al preocupărilor se situează performanţele şcolilor câmpinene care s-au bucurat de aportul unor dascăli de referinţă din învăţământul prahovean, şcoli care s-au remarcat la concursuri pe discipline, ştiinţifice, sportive şi artistice, la nivel judeţean şi naţional.

Pe linia aceloraşi performanţe se înscriu rezultatele pozitive ale elevilor Şcolii nr. 2, care la examenele de admitere de până în 1989 reprezentau baza de selecţie pentru liceele de elită câmpinene şi prahovene şi mai apoi pentru instituţiile şcolare universitare, astfel încât mulţi dintre foştii elevi ai Şcolii nr.2 au format elita câmpineană prahoveană, şi de ce nu, naţională.

5. Etapa de după 1989, în plin curs de desfăşurare, poartă amprenta unor moşteniri inevitabile ale trecutului apropiat, semnele de întrebare abundă cu privire la noile coordonate pe care Câmpina ar trebui să le urmărească. Problemele actuale ale oraşului Câmpina sunt de fapt problemele României postdecembriste, în care valorile se diluează , aproape inevitabil , în tentaţia banului şi a puterii pe care acesta o dă.

Învăţământul reflectă cel mai bine aceste realităţi, încercând , adesea cu greutate, să iasă din acest marasm şi să dea şcolii valenţele ei corecte. De fapt, asistăm la o suită de modele care rămân prăfuite în cea mai mare parte în sertarele miniştrilor educaţiei ce s-au perindat şi de care a depins soarta învăţământului românesc postdecembrist. Soluţiile viabile sunt încă

departe, deşi Constituţia României stabileşte că învăţământul este o prioritate naţională.

În prezent, în Municipiul Câmpina funcţionează 5 licee, 6 şcoli generale, grădiniţe şi cămine pentru copii , o unitate de învăţământ particular în domeniul asistenţei sociale, iar în planul învăţământului universitar funcţionează un colegiu de 3 ani , parte componentă a Universităţii Ploieşti.

2. ŞCOALA PRIMARĂ URBANĂ DE FETE NR.2 (1914-1919)

A doua jumătate a sec. al XIX-lea şi prima jumătate a secolului următor aduce oraşului Câmpina o anumită prosperitate, graţie poziţiei geografice, climatice şi strategice, dar mai ales activităţii economice (cu precădere în domeniul petrolului), ceea ce atrage după sine un spor demografic şi mai ales nevoia de carte a celor implicaţi în activităţile economice şi administrative ale urbei.

Peisajul şcolar se extinde, comunitatea solicitând edililor săi încă o şcoală primară (pe lângă şcolile existente: Şcoala nr.1 şi Şcoala nr.2 de băieţi, Şcoala mixtă şi Şcoala nr.1 de fete). În urma demersurilor făcute în acest sens, Ministerul Instrucţiunii Publice emite Ordinul de la 1 sept. 1914, nr. 67763, cu privire la înfiinţarea unei noi şcoli, Şcoala Primară Urbană de fete nr. 2(13).

Şcoala începe să funcţioneze din 3 oct. 1914, după ce Revizoratul Şcolar Prahova transmite Primăriei Câmpina Ordinul de înfiinţare a şcolii, dar şi Ordinul de transferare a d-nei institutoare Fevronia I. Boian de la Şcoala nr. 1 fete , la Şcoala nou - înfiinţată şi numirea sa în funcţia de director al acestei şcoli(14). Din dosarele Arhivei Şcolii aflăm că d-na directoare Boian avea la data numirii la Şcoala nr. 2 fete, 15 ani vechime în învăţământ, absolvind în 1899 Şcoala Normală de institutori din Iaşi(15) .

La înfiinţarea sa, şcoala nu avea local propriu, funcţionând până în 1920 în localul mai spaţios al Şcolii de băieţi nr. 1(16) unde învăţau 53 de eleve grupate în 2 clase cumulate (cl. I şi cl. a II-a cu eleve transferate, „permutate” de la şcolile excedentare din oraş, Şcoala mixtă şi Şcoala de fete nr.1).

Nici bine nu începuse activitatea şcolară că la 10 oct. 1914, cursurile vor fi suspendate prin Ordinul nr. 14880 al Ministerului de Interne din cauza „morţii marelui bărbat de stat D.A. Sturdza”, ordin adus la cunoştinţa şcolii de către Primărie(17).

Şcoala e implicată în toate problemele comunităţii locale şi naţionale, dovadă că: pe 15 oct. 1914 Primăria Câmpina invita elevele şi institutoarea lor la un Te-Deum pentru aniversarea zilei de naştere a M.S. Regina Maria; la 6 nov. 1914 Revizoratul Şcolar comunica directoarei să participe cu elevele la parastasul de 40 de zile al M.S. Regele Carol I, suspendând cursurile; aceleaşi solicitări veneau pentru participarea la Te-Deum-uri pentru aniversarea numelui M.S. Regina Elisabeta (15 apr. 1915), pentru ziua de 10 mai (1915) ziua monarhiei, pentru aniversarea naşterii M.S Regele Ferdinand I (11 aug.), pentru aniversarea „luării Griviţei", Ziua independenţei de la 30 aug., la parastasul de un an al defunctului Rege Carol I (27 sept. 1915), pentru aniversarea proclamării Regatului (14 mart.1916) etc. (18).

În tot acest timp se constată o permanentă preocupare a Primăriei şi a Comitetului Şcolar de a găsi o casă de închiriat pentru şcoală şi o locuinţă pentru directoare, sugerându-se la un moment dat drept soluţie, în acest sens, casa din strada Lahovary nr. 4, refuzată de directoare pe motiv că nu este încăpătoare şi nu corespunde procesului de învăţământ. Cu certitudine statutul dascălului era foarte important în comunitatea locală a acelor ani. Institutoarea şcolii era plătită de minister, dar chiria pentru locuinţa sa şi salariul persoanei care îngrijea şcoala („sluga") erau plătite de Primăria Comunală care avea grijă şi de elevele sărace ale şcolii cărora le asigura încălţăminte şi îmbrăcăminte(19).

De la 1 dec. 1915 şi până la vacanţa de iarnă (feb. 1916), cursurile se suspendă din cauza unei epidemii de scarlatină. Urmează apoi încă o întrerupere a cursurilor, de data acesta mai lungă, din cauza războiului, a ocupaţiei germane (nov. 1916-nov. 1918). Din Registrul de prezenţă al anului şcolar 1916-1917 aflăm de notificarea directoarei Fevronia Boian : „Din cauza războiului m-am refugiat în Moldova de la 20 nov. 1916 până la 5 dec. 1918"(20).

După terminarea războiului şi după Marea Unire remarcăm în oraş un exod al dascălilor basarabeni, trimişi de minister în Vechiul Regat ca semn al întregirii şi al uniformizării administrative şi legislative a provinciilor cu Regatul. În acest sens am remarcat notele Revizoratului Şcolar Prahova care în anul şcolar 1918-1919 înştiinţau Conducerile şcolilor câmpinene de sosirea colegilor basarabeni(21).

3. ŞCOALA NR. 2 ÎN PERIOADA INTERBELICĂ (1919-1939)

Războiul a distrus în parte Şcoala de băieţi nr. 1 (unde funcţiona şi Şcoala de fete nr.2), cele mai multe pagube fiind făcute de soldaţii

germani ocupanţi , încartiruiţi în acest local. Ţinând cont de acest lucru, dar şi de creşterea populaţiei şcolare, conducerea Şcolii primare de fete nr.2 cere Ministerului al doilea post didactic şi un local propriu de şcoală. Nu ştim dacă insistenţele d-nei Boian au deranjat autorităţile sau d-na a fost deranjată de refuzul constant al autorităţilor. Cu certitudine ştim însă că, in anul şcolar 1919-1920, la conducerea şcolii este numită institutoarea cu grad definitiv, d-na Justina Nicolescu(22), fostă Boeru, născută în 1885, în judeţul Constanţa, institutoare transferată de la şcoala mixtă Câmpina la Şcoala de fete nr.2, la 1 ian. 1919, prin Ord. Min. 194/39 din 1919. D-na Fevronia Boian revine la conducerea Şcolii primare de fete nr.1(23). Din acel moment, între conducerile celor două şcoli s-a declanşat o competiţie strânsă mai ales în privinţa atragerii elevelor câmpinene la şcolile pe care le conduceau.

La cererile insistente ale părinţilor, Comitetul Şcolar, care dispunea de un fond de 200.000 lei, hotărăşte să cumpere o clădire care să servească drept şcoală şi locuinţă pentru directoare în str. I.C.Brătianu, nr.13 (fostă Filimon Sârbu în perioada comunistă şi actuală Calea Doftanei)(24). Imobilul şi terenul din jur, însumând 6563m² erau proprietatea unui cetăţean britanic (potrivit actului de proprietate autentificat cu nr.1732/1914 şi transmis la nr.921/1914 de Tribunalul Prahova), Thomas S.Masterson din Ploieşti, care lucra pentru Societatea „Traian Romanian Oil Comp.” (în baza procurei legalizate de Ministerul Afacerilor Străine sub nr.11559 din 23oct.1920)(25).Imobilul se învecina la Sud cu str. I.C.Brătianu (Calea Doftanei), la Est cu str. Toma Stelian (1 Dec.), la Vest cu moştenirea Angheluţă (fam. Mircioiu), iar la Nord cu moştenirea Davidescu. Societatea „Traian Romanian Oil Comp.” cu sediul la Londra foloseşte imobilul până in 1921, când îl vinde Comitetului Şcolar şi Primăriei Câmpina pentru a deveni local de şcoală prin actul de vânzare-cumpărare nr.5856/1921(26).

În anul şcolar 1920-1921, aflată încă în localul supraaglomerat al Şcolii nr.1 de băieţi, Şcoala de fete nr.2 funcţiona cu 4 clase, 141 eleve şi 3 posturi didactice: Justina Nicolescu, directoare şi institutoare cu titlu definitiv (salarizată de către minister) şi două institutoare suplinitoare, plătite de către Comitetul Şcolar, Maria Apostolescu şi Maria Coman. În următorul an şcoala va funcţiona în noul local cu 4 clase şi 195 eleve la care predau: Justina Nicolescu, Maria de Mayo, Lidya Kraft- institutoare titulare, salarizate de minister, şi 3 institutoare suplinitoare , Ana Boeru, Elena Buzeţeanu şi Natalia Vasilescu (plătite de Comitetul Şcolar şi de către Primărie)(27). Şcoala funcţiona în 1929-1930 cu 4 clase şi 150 eleve la care predau: Justina Nicolescu, Maria Ionescu, Maria

Mărăcineanu şi Eufrosina Stănescu, iar în 1930-1931 funcţionau 5 clase cu 173 eleve conduse de Justina Nicolescu, Eufrosina Stănescu, Maria Ionescu şi Marieta Petrescu(28).

Şcoala urbană de fete nr. 2 făcea parte din circa şcolară II, alături de şcolile din apropiere (Şcoala primară nr. 2 de băieţi şi Şcoala particulară „ Steaua Română”) de unde trebuiau să-şi înscrie cu prioritate elevele.

O deosebită contribuţie în administrarea financiară a şcolii o avea Comitetul Şcolar, subordonat Comitetului Şcolar Comunal al Oraşului Câmpina, aflat şi el în subordinea Casei Şcolii. Cca. două decenii (1920-1940), Comitetul Şcolar a fost condus de d-nul D. Ţintea şi era format din: av. I. Dumitrescu, preotul I. Popescu, M. Păltineanu şi G. Constantinescu. Acesta întocmea bugetul şcolii, format din venituri ce proveneau din fonduri alocate şcolii din bugetul oraşului, sume date de Comitetul Şcolar, contribuţii benevole din partea locuitorilor, donaţii, venituri suplimentare , iar cheltuielile se făceau pe lemne şi combustibil pentru încălzirea şcolii şi a locuinţei directoarei (aflată în incinta localului şcolar), cheltuieli de cancelarie, energie electrică, salariul „servitorului” şcolii (personalul de serviciu), curăţenia şi întreţinerea localului(29). Membrii Comitetului Şcolar aveau în grijă , fiecare, câte un număr de eleve sărace, cărora li se asigura din bani proprii hrană, îmbrăcăminte, încălţăminte şi rechizite şcolare. Ajutorul pentru elevele sărace venea şi din partea Primăriei şi a elevelor mai înstărite din şcoală, organizate în Comitetul Şcolar de Cruce Roşie, secţiunea tineretului sau din partea societăţii Cercului de Gospodine, Comitetul Câmpina (asociaţie aflată sub preşedinţia M.S. Regina Maria)(30).

Fonduri suplimentare erau obţinute de şcoală în urma serbărilor şcolare, a şezătorilor organizate de elevele şcolii, desfăşurate în sala de cinematograf, pusă gratis la dispoziţia şcolii de secţia Câmpina a Casei Poporului, (societate cooperativă pe acţiuni) şi vestita sală de teatru, „Monovici” A.R.P.A (Asociaţia Română pentru Propaganda Aviaţiei), filiala „ Aurel Vlaicu” Câmpina.

În 1924 Preşedintele Comitetului Şcolar, d-nul D.Ţintea şi directoarea şcolii d-na J. Nicolescu fac demersuri pe lângă edilii oraşului să dispună inginerului constructor din Primărie pentru a face deviz în vederea completării localului şcolii cu încă două săli de clasă pe motiv că numărul elevelor şcolii crescuse şi banii necesari construcţiei existau din fondurile Comitetului Şcolar şi din donaţia Prefecturii Prahova (prefectul Spiru Sorescu oferea şcolii suma de 80000 lei pentru construcţie). Astfel, în anul 1925-1926 se mai ridică două săli de clasă

ce vor servi drept ateliere de ţesut covoare, de gospodărie şi croitorie, unde învăţau elevele din clasele complementare (V-VII), învăţământ supraprimar (acei copii ce nu intrau la licee şi şcoli profesionale), aflate sub conducerea unor maistre plătite de Primăria Câmpina(31).

În prelungirea localului şcolii se afla locuinţa directoarei şi a personalului de serviciu, dar şi alte încăperi auxiliare pe care Primăria le oferea sau închiria diferitelor asociaţii sau persoane. Astfel, grajdul din curtea şcolii va găzdui o vreme pichetul de incendiu din localitate , iar terenul din spatele clădirii va fi folosit drept teren de tenis, fiind închiriat în acest scop în 1924 de către Asociaţia Culturală Sportivă „Principesa Ileana”, filiala Câmpina (fondată în 1920)(32). Şi Comitetul Şcolar cerea dispensă de la Ministerul Instrucţiunii Publice să închirieze anumite săli ale şcolii pentru obţinerea de fonduri. O astfel de solicitare primea refuzul directorului din Minister, d-nul Ghiţescu, care interzicea închirierea unei săli de clasă pentru cursurile de limba franceză ale prof. Lungu(33).

Coordonarea strictă a şcolii de către Minister este relevată de intervenţia marelui istoric N. Iorga, Preşedintele Consiliului de Miniştri şi Ministrul Instrucţiunii care, cu prilejul apropiatelor alegeri din 1931, trimitea o circulară în şcoală prin care recomanda corpului didactic „să nu se implice în activităţi anarhice”, asigurându-l că în caz contrar va da dascălii „spre judecata forului legal”, întrucât ei trebuie să manifeste „respect faţă de stat şi bună- cuviinţă exemplară în cuvinte şi în purtare”(34). În anul următor marele istoric va onora Câmpina cu prezenţa sa la inaugurarea în localul Primăriei a Bibliotecii Publice a oraşului, festivitate la care participă şi elevele Şcolii primare nr. 2.

Începând din anul şcolar 1931-1932 un sprijin substanţial pentru elevii săraci din oraş vine din partea societăţii petroliere „Astra Română” şi a societăţii „Electrica” care deschid o cantină şcolară, unde serveau masa zilnic câte 20-50 de elevi săraci din fiecare şcoală câmpineană. Observăm însă că foarte preocupă de situaţia elevelor sărace din şcoala pe care o conducea, directoarea Justina Nicolescu cerea administraţiei celor două companii, aproape în fiecare an, suplimentarea locurilor la masă, rezervate pentru Şcoala primară de fete nr. 2(35).

Populaţia şcolară este în creştere, ca dealtfel şi numărul posturilor didactice.

În anul şcolar 1932-1933(36) existau 7 clase: I-IV curs primar şi V- VII curs supraprimar cu un total de 216 eleve. Anul şcolar 1935-

1936(37) aducea pe băncile celor 7 clase un total de 290 de eleve, iar în 1936-1937, într-un număr de 7 clase, învăţau 300 de eleve.

Începutul anului şcolar 1936-1937 debutează cu închiderea cursurilor pentru o săptămână din cauza epidemiei de scarlatină.

Politicul îşi pune puternic amprenta asupra şcolii, aşa încât planul de înregimentare al copiilor în Organizaţia străjerească specifică regimului monarhic autoritar carlist este evident şi în şcoala de fete nr. 2. În 1932-1933 elevele erau invitate adesea alături de institutoarele lor, de către Asociaţia Cercetaşii României, Cohorta locală „Pictor N. Grigorescu" Câmpina la festivaluri în scopuri caritabile, cu programe „exclusiv educative, culturale, naţionale, cu caracter pur şcolăresc"(38).

Din acelaşi an şcolar apărea în această instituţie şcolară o dispoziţie a Consiliului Superior de Îndrumare de sub preşedinţia M.S. Regelui Carol II, privind normele organizatorice ale Străjeriei. Astfel Marşul străjeresc era „Trei Culori" de C. Porumbescu, iar unităţile străjereşti erau organizate astfel: cuibul (un grup de 6 copii care de preferat trebuiau să stea şi în clasă grupaţi câte 2 în bănci), pâlcul (clasa), stolul (şcoala), ceata sau cohorta (comuna, oraşul), falanga sau legiunea (judeţul) şi Marea Falangă; salutul străjeresc înseamna ridicarea unei mâini.

Fiecare început de săptămână şi zilele de sărbătoare începeau cu careul de dimineaţă în jurul fanionului (catargului cu drapelul naţional); elevii-străjeri dădeau raportul comandanţilor lor, raport ce începea şi se sfârşea cu urarea „ Sănătate!"; astfel, comandanta de stol (directoarea şcolii) primea raportul: „Sănătate, d-nă comandantă, pâlcul nr…. cu un efectiv de…. elevi-străjeri este gata la datorie. Sănătate!". În Străjerie elevii trebuiau să devină „trupul şcolii, iar profesorii lor comandanţi". Se citea apoi şi se comenta un scurt text biblic de către un preot sau de către comandantul stolului, după care se rostea deviza străjerului, care cu fiecare ocazie trebuia să fie alta. Exemple: „Muncă şi trebuinţă pentru Ţară şi Rege"; „Unirea face puterea"; „Și răul tot cu bine se plăteşte"; „Dacă vrei pace pregăteşte-te de războiu". La finalul ceremoniei se cânta Imnul Străjerului şi Imnul Regal, în timp ce se ridica pe catarg drapelul iar cei prezenţi salutau prin ridicarea unei mâini(39).

Programul şcolar începea zilnic cu ridicarea pavilionului naţional (aceasta numai la început de săptămână), apoi exerciţii de înviorare, inspecţia claselor şi „pregătirea sufletească" a elevelor, repetându-le deviza săptămânii străjereşti, după care elevele cl. I-IV începeau să studieze: „Cetirea, Caligrafia, Aritmetica, Compunerea, Gramatica, Memorizarea, Desemnul, Cântul, Dreptul, Fizica, Geografia, Intuiţia,

Istoria, Gospodăria, Religia”; elevele claselor supraprimare V-VII studiau: Limba Romåna, Ştiinţele fizico-chimice, Ştiinţele naturale, Geografia, Istoria, Aritmetica, Drepturile omului. Orele de studiu erau presărate cu ore de educaţie morală, educaţie religioasă, educaţie naţională, educaţie tehnică, educaţie higienică şi educaţie fizică. De cursul supraprimar răspundeau două profesoare, una pe linie ştiinţifică şi alta pe parte literară(40).Tot la clasele V-VII se ţineau cursuri de croitorie, ţesut şi gospodărie, unde predau maistrele şcolii.

Din aprilie 1937, în localul şcolii funcţiona un muzeu, de fapt o „expoziţie străjerească” cu obiecte donate de eleve şi de primăria oraşului cu ajutorul căreia în curtea şcolii se va ridica şi o troiţă, spre str. 1 Dec., colţ cu Calea Doftanei(41).

Anul şcolar 1937-1938 începea cu anunţul făcut Primăriei de către Revizoratul Şcolar Prahova privind Ord. nr. 188347/937 de numire a unei noi directoare la cârma şcolii, d-na Maria Nicolescu-Malu(42).

La acea dată localul şcolii se prezenta astfel: L =83m, l=62m; 4 săli de clasă, o sală servea drept muzeu, o sală de serbări, locuinţa directoarei, compusă din 4 încăperi, 2 săli pentru ateliere şi alte dependinţe pentru personalul de serviciu. Valoarea localului era de 1500000 lei, iar materialul didactic valora 28000 lei(43).

În anul şcolar 1937-1938 erau înscrise 283 eleve în 7 clase cu 7 posturi didactice: la clasele I-IV predau directoarea Maria Nicolescu şi institutoarele Elena Gheorghiu, Marieta Petrescu şi Victoria Lăzărescu, iar la clasele V-VII funcţionau pentru partea literară Angela Covăşanu şi pentru partea ştiinţifică Aurelia Bruda. Pe parcursul acestui an şcolar, aflăm din notificările şi actele aflate în Arhiva şcolii că, întreg personalul didactic cerea printr-un memoriu Ministerului Instrucţiunii ca Şcoala primară urbană de fete nr.2 să poarte numele fostei directoare Justina Nicolescu, iar Ministerului Agriculturii i se cerea finanţarea unui bust de bronz al acesteia. Toate demersurile se finalizează la începutul anului 1938 , când Ministerul aproba numele şcolii „Justina Nicolescu”, iar la 29 mai 1938, în „săptămâna străjerească” avea loc ceremonia de dezvelire a bustului de bronz. Finanţarea acestei opere de artă s-a făcut de către Primăria oraşului Câmpina(44) .

Obedienţa dăscălimii faţă de regimul monarhic autoritar al lui Carol II reiese şi din jurământul acestora faţă de Rege şi Ţară pe care erau obligaţi să-l presteze cu semnătură, într-un cadru festiv.

Jurământ(45)

„Jur credinţă Regelui Carol al II-lea.
Jur să respect Constituţia şi legile Tării.
Jur să-mi îndeplinesc cu onoare şi conştiinţă funcţiunea ce-mi este încredinţată
Şi să păstrez secretele serviciului.
Aşa să-mi ajute D-zeu!"
„S-a prestat acest jurământ în faţa noastră, astăzi,7 martie 1938".
Dir. Delegat, Preot,
(Indescifrabil) N. Georgescu

În aceeaşi manieră autoritară, la 30 ian. 1938 învăţătoarele şcolii erau obligate să dea declaraţii de acceptare a înscrierii lor în partidul unic, Frontul Renaşterii Naţionale(46).

Anul şcolar 1939-1940 începea cu anunţul făcut de Asociaţia Creştină a Femeilor Române, privind deschiderea noului an străjeresc, şi debuta sub auspiciile tragice ale declanşării celui de-al doilea război mondial.

4. ŞCOALA DE FETE NR. 2 ÎN ANII RĂZBOIULUI (1939-1945)

Norii negri ai războiului (1939-1940) tulburau şi activitatea şcolară. În documentele şcolare ale acelei perioade întâlnim activităţi specifice unor vremuri de război: Colecta „Darul ostaşului" , educaţia privind apărarea pasivă şi activă, adăposturi antiaeriene, tranşee, rechiziţii, ajutor pentru spitalul de răniţi, şcoli avariate de bombardamente, concentrarea personalului didactic, evacuări, sinistraţi etc..

Chiar de la începutul anului şcolar 1939-1949 (războiul începuse la 1 sept 1939), Primăria convoca personalul didactic al Şcolii urbane de fete nr. 2 pentru formarea unui comitet în vederea strângerii materialelor necesare armatei şi dădea instrucţiuni şcolii privind apărarea pasivă.

La scurt timp (23 sept. 1939), cursurile erau suspendate din cauza odiosului atentat săvârşit de legionari împotriva prim-ministrului Armand Călinescu , iar a doua zi (24 sept. 1939), în semn de omagiu, comandantul străjeresc al şcolii cobora în bernă Pavilionul Naţional(47). În Registrul de prezenţă, în anul şcolar 1939-1940 funcţionau, la cursul elementar, „ comandante de stol şi centurii: Maria Nicolescu – director (comandantă de stol), Ştefania Constantinescu, Aurelia Bruda , Victoria

Lăzarescu, iar la cursul superior, comandante de centurii erau: Elena Pârvulescu, Elena Gheorghiu, Marieta Petrescu(48). Maistre, la cursul superior, erau: Zeiţa Belciu la croitorie, Vasilica Moise la gospodărie şi Elena Burlacu la ţesut. În acelaşi an şcolar Primăria aloca noi fonduri pentru încheierea construcţiei atelierelor, care neacoperită adecvat, suferise deja mari pagube din cauza intemperiilor. Din Ordinul Ministerului Educaţiei Naţionale, aprobat de Primăria Câmpina, şcoala oferea o suprafaţă de 460m² pentru construirea „unui dispensar de sugaci”,dar ulterior se găsea o altă locaţie , considerând că vecinătatea acestei zone cu Rafinăria nu oferea siguranţă noii construcţii sanitare(49).

În anul şcolar 1940-1941, Şcoala urbană de fete nr. 2 funcţiona cu 9 clase, 6 învăţătoare şi 3 maistre de lucru: Maria Nicolescu, Eugenia Vicol, Ştefania Constantinescu, Elena Gheorghiu, Marieta Petrescu, Victoria Lăzărescu şi respectiv maistrele Domnica Grigorescu, Aurelia Bruda şi Elena Brătăşanu(50). În anul următor 1941-1942, şcoala funcţiona cu 9 clase în care învăţau 370 eleve şi cu 13 cadre didactice care aveau deja o anumită vechime în această instituţie şcolară.

Cea mai grea perioadă pentru activitatea şcolară a fost între anii 1942-1943-1944, culminând în primăvara anului 1942 cu suspendarea cursurilor şcolii din cauza unei epidemii de anghină difterică, iar în anul şcolar 1942-1943 cu suspendarea cursurilor din cauza războiului. Deşi în şcoală erau înscrise 315 eleve la clasele I-VII, prezenţa la cursuri era slabă, cele mai multe eleve erau trimise în refugiu , iar cadrele didactice erau trimise în concentrare. Activitatea la clase era desfăşurată doar de 5 învăţătoare şi o maistră: dir. Maria Nicolescu-Malu, Ştefania Constantinescu, Elena Gheorghiu, Marieta Petrescu, Domnica Grigorescu şi Virginia Rădulescu(51). În registrul de prezenţă ele notau: recensământ statistic , de serviciu la cancelarie, de serviciu la spitalul de răniţi, de serviciu la cantina şcolii etc..

Chiar dacă la începutul războiului România se declarase neutră, se aştepta să nu fie ocolită de această nenorocire, şi de aceea autorităţile oraşului şi întreaga comunitate se pregăteau cu înfrigurare pentru ceea ce avea să vină. Astfel, din ordinul Primăriei, în curtea şcolii sunt săpate 2 şanţuri-adăpost şi se făcea instructajul de camuflaj al şcolii datorită pericolului ce-l reprezenta pentru şcoală vecinătatea rafinăriei „Steaua Română”, vizată , după cum se ştie, de inamici.

Şi cum un rău nu vine niciodată singur, în noaptea de 10 nov. 1940 se produce un puternic cutremur de pământ care afectează oraşul şi şcoala. O mare parte a pereţilor clădirii atelierelor sunt dislocaţi,

reprezentând un pericol real pentru eleve şi cadrele didactice(52). Se pare că celelalte şcoli au fost distruse într-o proporţie mai mare , aceasta reieşind din repetatele cereri din partea conducerii şcolilor respective (Şcoala primară de băieţi nr. 2 şi Şcoala de ucenici comerciali) de a-şi ţine cursurile în localul Şcolii nr. 2.

În 1940 se înfiinţa la Bucureşti Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale, iar filiala sa din Câmpina îşi intensifică activitatea de colectare pentru ajutorarea familiilor nevoiaşe, dar şi a soldaţilor de pe front. Corpul didactic al şcolii s-a întrunit la 3 iunie 1941 şi a hotărât începerea muncii de folos obştesc, „munca de război" în conformitate cu Ordinul Ministerului Cultelor(53). În cadrul „muncii de război" un rol substanţial l-au avut elevele mai înstărite, membre ale Organizaţiei „Crucea Roşie Română", secţiunea tineretului, dar şi elevele de la ciclul supraprimar conduse de maistrele lor. Astfel s-au strâns fonduri pentru spitalele de răniţi Z.I. 412 care funcţiona în localul Liceului de fete „Iulia Haşdeu"; elevele lucrau la orele de ţesut şi croitorie halate, şorţuri, şi cămăşi de noapte pentru spital, dar şi îmbrăcăminte pentru colegele lor sărace sau orfane de război(54); la orele de gospodărie făceau cozonaci, ouă roşii şi trimiteau colete soldaţilor pe front cu prilejul sărbătorilor de Paşti sau de Crăciun.

Zilnic, în cadrul „muncii de război", conduse de învăţătoarele lor, elevele şcolii curăţau clasele , curtea şi adăpostul anti-aerian , îngrijeau Troiţa din curtea şcolii, Colţul eroilor, Colţul de propagandă, lucrau în grădina de zarzavat a şcolii iar la cimitirul eroilor din oraş, curăţau mormintele şi plantau flori. Activitatea lor era întreruptă de câte o şezătoare organizată tot în scopuri caritabile. Din programul artistic nu lipseau:

-„Imnul Regal",
-„Închinarea Eroilor",
-„De la Nistru pân'la Tisa",
-„Martirii Patriei",
-„Ana Lugojana",
-„Eroii",
-„Pe-al nostru steag",
-„Veniţi viteji",
-„Scrisoare de pe front",
-„Deşteaptă-te române"(55).

Din când în când elevele şi învăţătoarele lor erau invitate la biserică, unde se oficiau Te-Deum-uri cu prilejul împlinirii unui an de la intrarea României în război (22 iunie 1941), ori pentru cinstirea eroilor

căzuţi pe front, pentru că la primărie începeau deja să sosească liste cu soldaţii câmpineni căzuţi în Ucraina , la Hotin, Bălţi sau Odessa. Pentru cinstirea acestora, elevele şcolii şi institutoarele lor erau invitate la parastasul de la Catedrala Sf. Ioan din Ploieşti la 17 mai 1942(56) .

Tot din dosarele Arhivei şcolii aflăm şi lista cu numele eroilor câmpineni căzuţi la datorie în perioada 1941-1942(57):

- Căpitan Petrovici Dumitru,
- Sublocotenent Vinţescu Dumitru,
- Sublocotenent Stănescu Toader,
- Sublocotenent Rez. Rainovici Dumitru,
- Sublocotenent rez. Flamaropol Tănase,
- Sergent Vasile Petru,
- Soldat fruntaş Simionescu Ion,
- Soldat Ghiţă Alexandru,
- Soldat Nicolae Gheorghe,
- Soldat Ştefan Niculae,
- Soldat Istrate Dumitru.

Tifosul exantematic începe să facă victime în rândul populaţiei şi Primăria împreună cu Organizaţia „Crucea Roşie Română” desfăşoară o puternică campanie în şcoli pentru prevenirea şi combaterea acestei epidemii.

Numărul săracilor din oraş creşte, asemenea şi numărul copiilor orfani şi a văduvelor de război , ceea ce determină fundaţiile şi organizaţiile caritabile să-şi intensifice activitatea. Astfel colecta „Darul ostaşului” patronată de M.S Regina Mamă Elena este tot mai prezentă în şcoală , ca şi colectele Comitetului Şcolar, Căminului Cultural, ale Filialei „Aurel Vlaicu” Câmpina, a A.R.P.A, şi bineînţeles ale societăţii de „Cruce Roşie”. Fondurile strânse se donează ostaşilor din Garnizoana Câmpina , răniţilor din spital, văduvelor, orfanilor, celor nevoiaşi ori sinistraţilor din Moldova aflaţi în căminul de zi al Apărării Patriotice, găzduit pentru o vreme de Şcoala de fete nr.2(58), în clădirea destinată atelierelor şcolare. În urma apelului Reginei Mamă Elena, elevele şcolii donează ochelari pentru soldaţii de pe front şi pături făcute din pătrăţele de lână ţesute în atelierul şcolii.

Concomitent, Inspectoratul Şcolar înainta conducerii şcolii 10 ordine de mobilizare pentru cadrele didactice şi dispunea ca elevele refugiate din Moldova să fie primite în familiile localnicilor , iar Preşedinţia Consiliului de Miniştri trimitea ordin ca în şcoli să se acorde un tratament special copiilor celor morţi pe front(59).

Vecinătatea şcolii cu rafinăria „Steaua Română”, ţinta bombardierelor anglo-americane pricinuieşte mari pagube localului şcolar care va fi afectat de cele 4 bombardamente asupra rafinăriei: 1 aug.1943 (singura şcoală distrusă de bombardament), 5 mai 1944, 10 şi 18 aug 1944: a fost distrus acoperişul clădirii şcolare, dărâmate sobele, dislocate din pereţi uşile şi geamurile, căzute tavanele, pagubele datorându-se îndeosebi suflului exploziilor şi schijelor(60).

C toate acestea, regimul dictatorial antonescian, prin Ministerul Educaţiei şi Ministerul de Interne (Centrul de Propagandă), ignorând parcă greutăţile pe care le întâmpina şcoala ca şi întreaga societate, îşi făcea propagandă, chemând populaţia câmpineană, şi mai ales pe cea şcolară la spectacole cinematografice desfăşurate în sala teatrului „Monovici”-A.R.P.A, trimiţând spre vizionare filmele : „N.O.T” (sinteză în imagine a istoriei neamului cu text explicativ, alcătuit de prof. Mihai Antonescu- vicepreşedintele Consiliului de Miniştri, „Vizita M.S Regelui pe front” sau „ Mareşalul Ion Antonescu pe front”(61).

În toată această perioadă funcţiona cantina pentru elevii săraci din oraş, finanţată de Primărie şi mai ales de Societatea „Steaua Romană” unde serveau masa zilnic 350 de elevi(62). Pentru elevele sărace ale şcolii se organiza şi în incita acesteia o cantină sprijinită de primărie (care dădea banii de pâine şi de marmeladă), dar şi de elevele şcolii care la atelierul de gospodărie conservau legumele din grădina unităţii şcolare şi le serveau la cantină elevelor sărace. În fiecare zi în Registrul de prezenţă al cadrelor didactice apărea cu obstinaţie activitatea „Am împărţit 5 pâini la 60-70 de eleve”(63).

Cursurile se reiau la 1 nov 1943 cu numai 5 clase, un număr foarte mic de eleve şi 5 cadre didactice: Maria Nicolescu-Malu, Ștefania Constantinescu, Elena Gheorghiu , Marieta Petrescu şi Domnica Grigorescu, aceasta din urmă fiind înlocuită pe parcursul anului de Alexandrina Muşat(64). În anul şcolar 1944-1945 celor 5 cadre didactice li se alătură încă două, Aurelia Bruda şi Angela Covăşanu(65) , care predau celor 141 eleve cuprinse în 6 clase. Pe tot parcursul războiului, pentru o mai mare siguranţă, Arhiva Şcolii de fete nr. 2 a fost evacuată în imobilul şcolar de la Voila(66).

5. VIAŢA ŞCOLII NR.2 ÎN PERIOADA POSTBELICĂ

Războiul se încheia în 1945, dar lăsa în urma lui o societate bulversată, rănită, traumatizată, îndurerată, frustrată şi asemenea ei şi învăţământul românesc trecea prin aceste frământări.

O consecinţă, împovărătoare pentru populaţie, a negocierilor de la sfârşitul războiului a fost simţită şi de corpul profesoral, care la 1 martie 1945 era obligat de autorităţi să recenzeze animalele şi furajele localnicilor pentru o mai corectă repartizare pe judeţe a colectărilor în vederea aprovizionării armatei sovietice, potrivit Convenţiei de armistiţiu.

Activitatea şcolii reîncepe, dar într-un ritm foarte lent, în condiţiile în care multe cadre didactice nu s-au întors de pe front sau din refugiu iar elevii rămaşi orfani nu aveau posibilităţi materiale de a frecventa şcoala.

Deşi la Şcoala nr.2 erau înscrise 263 eleve, cuprinse în clasele I-VII, prezenţa la cursuri era redusă la jumătate. Nici activitatea la clasă nu se desfăşura la un nivel ridicat. Din Condica de prezenţă aflăm că la clasele I-IV se ţineau ore de Scriere – Citire, Dictare, Aritmetică şi pentru toate clasele, ora R.P.R., unde se prezenta semnificaţia zilei de 1 Mai, lupta clasei muncitoare, organizarea sindicatelor, semnificaţia zilei de 6 martie (1945) etc.(67).

Criza generală a societăţii postbelice era reflectată în cel mai înalt grad în învăţământ , iar comunismul, care asemenea unei caracatiţe cuprindea cu tentaculele sale toate compartimentele societăţii, avea să cuprindă şi şcoala românească pe care o va transforma într-o adevărată pepinieră de propagandă.

Activitatea extraşcolară era împănată cu Plenare, care prin tematica lor îndemnau la învăţătură şi disciplină exemplară, promovau pedagogia sovietică, comemorau alături de organizaţiile de pionieri moartea lui Lenin, aniversarsau ziua de naştere a lui Stalin etc. Cadrele didactice erau implicate direct într-un amplu proces de alfabetizare, în întreceri între şcoli la nivel naţional de colectare a fierului sau a materialelor refolosibile, urmărind astfel „îndeplinirea planului de stat”(68).

Circulare ale Secţiei de Învăţământ a Regiunii Prahova erau trimise şcolilor şi se cerea organizarea unor activităţi didactice dedicate „ Prieteniei româno-sovietice”, „prilej pentru toţi oameni muncii din patria noastră de a-şi manifesta dragostea şi recunoştinţa faţă de popoarele sovietice, faţă de invincibila armată sovietică şi faţă de tov. Stalin- conducător şi învăţător al oamenilor muncii din întreaga lume”(69). A. S. Pecelkov, L. Closcenko, V. Molocikov şi M. A. Gorgunov erau specialiştii sovietici în pedagogie, recomandaţi cadrelor didactice drept material bibliografic pentru şedinţele Cercurilor pedagogice. În aceeaşi orientare, Secţia de Învăţământ a Sfatului Popular

al Raionului Câmpina cerea directorilor şcolilor din oraş să programeze elevii la filmele din cinematografia sovietică ce rulau în cinematograful „Gheorghe Gheorghiu-Dej” din localitate.

Ministerul recomanda profesorilor ca indiferent de disciplina predată să surprindă din fiecare lecţie „miezul politic” pentru a realiza astfel educaţia comunistă a elevilor „în spiritul patriotismului socialist şi a internaţionalismului proletar”(70).

Ca şi în regimul trecut (regimul monarhic autoritar al lui Carol II), şi acum profesorii erau obligaţi să presteze Jurământul de credinţă faţă de R.P.R.: „Jur a fi credincios Poporului şi de a apăra Republica Populară România împotriva duşmanilor din afară şi din’năuntru. Jur de a respecta legile R.P.R. şi de a păstra secretul de serviciu”(71) .

Dosarele Arhivei şcolii consemnează liste de cărţi din biblioteca şcolară care erau epurate pe parcursul anilor 1947-1948-1949, considerând că aduceau atingere noului regim(72). Găsim în documentele arhivei şi o modificare a structurii anului şcolar după model sovietic între anii 1951-1953. Astfel, anul şcolar era structurat în: Pătrarul I (17 sept.-3 nov), Pătrarul II (5 nov-22 dec.), Pătrarul III (3 ian.-22 mart.) şi Pătrarul IV (22 mart-31 mai). Un criteriu important de promovare în toate domeniile era originea socială „sănătoasă”, astfel că, în situaţiile şcolare trimise Inspectoratului Şcolar Prahova, o rubrică aparte era ocupată de această cerinţă. În acelaşi sens, de la judeţ vedeau dispoziţii ca pentru CENTROCOOP (Cooperaţia de aprovizionare şi desfacere) să fie recrutaţi elevi cu origine „sănătoasă” (excluşi din această categorie fiii de chiaburi, foşti moşieri, foşti comercianţi, foşti industriaşi „care au exploatat munca altora”)(73).

În ceea ce priveşte titulatura şcolii, ea se va schimba concomitent cu modificările datorate reformelor din învăţământ. Astfel, în 1948 şcoala se va numi Şcoala elementară de 7 ani nr. 2 de fete; în 1956 şcoala se mixtează cu Şcoala de 7 ani nr. 1 de băieţi şi se va numi Şcoala de 7 ani nr. 2; din 1963 titulatura şcolii va fi Şcoala generală de 8 ani nr.2 , iar în perioada postdecembristă, Şcoala cu clasele I-VIII nr.2 Câmpina (până în 2007).

În privinţa localului şcolar, procesul-verbal din 4 oct. 1948, încheiat între şeful Biroului de bunuri şi inventar din Primăria Câmpina şi conducerea şcolii, reliefează starea clădirii şi cazierul acesteia, pregătindu-se astfel punerea în aplicare a legii de trecere a bunurilor imobiliare în proprietatea statului şi în folosinţa Ministerului Învăţământului. Astfel : şcoala situată în strada Filimon Sârbu nr. 13 (actual Calea Doftanei nr. 13) era proprietatea Comunei Urbane

Câmpina , potrivit procesului-verbal din 7 mai 1940 şi avea cazierul nr.5 (act de vânzare transmis la numărul 5856/921; construcţia şcolii se întindea pe o suprafaţă de 800 m² dintr-un total de 6563 m²(74). Imobilul se compunea din: clădirea veche (4 săli de clasă, o sală de atelier folosită la cursurile de alfabetizare, o sală de gimnastică, o cancelarie, un hol şi un antreu, 2 săli anexe, o spălătorie, 2 camere pentru personalul de serviciu), locuinţa directoarei (o sufragerie , un dormitor, un hol, o debara) şi un corp-anexă neterminat, acoperit cu carton (2 săli mari, 2 camere mici, 2 cămări, o baie).

Ulterior, în anul şcolar 1953-1954, un alt proces verbal, privind starea imobilului, remarca adaosuri la construcţie, suprafaţa construită fiind acum de 1328m², restul terenului fiind folosit drept spaţiu de joacă pentru copii şi teren de sport(75).

Imobilul era compus acum din: clădirea veche (4 săli de clasă, o cancelarie, un hol şi un antreu), locuinţa pentru directoare , profesori, personal de serviciu şi chiriaşi fără legătură cu şcoala care tulburau adesea orele de curs şi creau pagube materiale, reclamate de conducerea şcolii Primăriei Câmpina (fam. Galcenko, Guşter); clădirea nouă, partea tencuită (2 săli de clasă, antreu, sala de gimnastică, camera pionierului, hol, 4 camere pentru materiale şcolare, 3 bucătării şi 2 camere pentru locuit) şi partea netencuită (gang , culoar, antreu, 2 cămări, o cameră materiale, o sală de clasă, o magazie- materiale şi locuinţele chiriaşilor).

La conducerea şcolii este numită d-na Elena Pârvulescu, din iunie 1947 până în iunie 1950, transferată de la Şcoala de băieţi nr. 2, preşedinta U.F.D.R- filiala Câmpina. Sub conducerea sa şcoala a fost renovată, aripa mai nouă a imobilului neterminată şi aproape ruinată în timp a fost finalizată, curtea şcolii fiind amenajată cu alei şi intrări(76). În acest sens şi-au adus contribuţia societăţile „Concordia", „Steaua Română", „Astra Română" şi Primăria Câmpina. În anul şcolar 1950-1951(78), în şcoală învăţau 359 eleve, la conducere fiind profesoara de Istorie – Geografie, care avea deja o vechime de 25 de ani în învăţământ, d-na Eugenia Vicol (1950-1953). În anul şcolar 1953-1954 la conducerea şcolii este numită d-na Eliza Mitrache (1953-1956). Şcoala funcţiona cu 10 clase şi un total de 317 elevi. Din anul 1953 şcolile sunt puse sub patronajul întreprinderilor locale (care se îngrijeau de curăţenie, reparaţie şi întreţinerea localurilor de şcoală). Astfel, prin hotărârea luată de conducerea raională a P.M.R., Şcoala de 7 ani numărul 2 Câmpina va fi patronată de Rafinăria nr. 4 „Sovrom petrol" Câmpina(79). În anul şcolar 1955-1956(81) la localul şcolii se fac ultimele adăugiri: o sală de clasă şi 2 camere mici în curtea din spatele

şcolii. În clasele I-VII învăţau 260 de elevi. În anul şcolar 1956-1957 este numit director, profesorul de matematică, d-nul Ştefan Grecea care v-a deţine această funcţie până în anul 1958, când la conducerea şcolii va fi desemnat d-nul Vasile Dumitru, din 1958 până în 1960.

Din anul şcolar 1960-1961(82) este numită la conducerea şcolii profesoara de Biologie, d-na Valeria Şerban ce va rămâne în această funcţie timp de două decenii (1961-1980). Născută la 13 nov. 1928 la Tulcea, d-na Şerban absolvea în 1954 Fac. de Ştiinţe naturale din cadrul Univ. Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca şi venea la Câmpina pe catedra de Biologie de la Şc. Nr.2. Era numită în funcţia de director la această şcoală într-o perioadă dificilă, când numărul elevilor crescuse foarte mult, clasele ajungând la 40-50 de elevi; din 1970 şcoala funcţiona cu clasele I- X. Ambiţioasă şi exigentă, d-na directoare Şerban Valeria, o adevărată “doamnă de fier” a învăţământului câmpinean a imprimat corpului didactic şi colectivelor mari de elevi acea notă de disciplină şi seriozitate fără de care nu se putea face un învăţământ de calitate, şcoala începând să se remarce prin rezultatele şcolare la nivel local şi judeţean.

Din 1980 până în 1989(83), la conducerea Scolii nr.2 s-a aflat d-nul prof. de Lb.Engleză Alexandru Maxim Blanck (născut la Ploieşti la data de 10.08.1937), absolvent al Institutului Pedagogic Bucureşti în anul 1965, când venea pe catedra de Lb. Engleză la Scoala nr.2. D-nul Blanck a excelat ca profesor, în condiţiile în care mulţi câmpineni îi datorează cunoaşterea limbii engleze, iar ca director s-a remarcat prin impunerea spiritului de competiţie cu celelalte şcoli din oraş, atrăgând astfel din partea competitorilor, mai în glumă, mai în serios, numele şcolii de “Maximiana”. Atunci, elevii performanţi ai şcolii au început să se afirme, participând la numeroase concursuri şcolare, remarcându-se la etapele naţionale ale olimpiadelor şcolare pe discipline.

Antrenată în competiţia interşcolară la nivelul oraşului “Şcoala noastră ca o floare” al cărui animator era d-nul dir. Blanck Alexandru, pe baza unui regulament clar, stimulator (promovabilitate, scolarizare,plan de productie al atelierelor, rezultate la concursurile scolare, perfectionarea cadrelor didactice), Scoala nr.2 obţinea adesea locurile I şi II.

Şcoala avea 24 de clase şi un total de 949 elevi în 1989, anul schimbării regimului politic, când la conducerea Şcolii nr.2 a fost numit regretatul profesor, d-nul Deaconu Toma, născut la 5.03.1936 în localitatea Starchiojd din jud. Prahova, absolvent al Institutului Pedagogic din Cluj-Napoca şi titularizat la catedra de Matematică din şcoală în anul 1971. D-nul Deaconu Toma a condus şcoala până în

1992, timp în care a menţinut o atmosferă de echilibru şi calm într-un colectiv care asemenea societăţii româneşti era marcat de stări contradictorii de speranţă, deznădejde, neîncredere, aşteptare şi toleranţă. Elevii pasionaţi de carte au continuat să participe la Concursurile şcolare pe discipline, etapele naţionale, obţinând rezultate remarcabile. În anul şcolar 1994-1995(84) şcoala nr.2 funcţiona cu un efectiv de 920 elevi, grupaţi în 24 de clase.

În 1992, numit de Inspectoratul Şcolar Prahova, la propunerea Consiliului Profesoral, la conducerea Şcolii nr.2 vine d-nul prof. Necula Nicolae (născut la 9.08.1954 în localitatea Bălăneşti jud. Buzău), absolvent al I.E.F.S.-Gimnastică , Bucureşti. În 1978 se titularizeză la catedra de Ed. Fizică a Şcolii nr.2 iar apoi, în 1995 este absolvent al A.N.E.F.S.Bucureşti. Odată cu aprobarea Legii 128/1997 privind ocuparea funcţiei de director pe bază de concurs (cu un program managerial de 4 ani, interviu şi examen din legislaţia şcolară), d-nul Necula a obţinut prin concurs mai multe mandate de director până în prezent (acum, în 2014 se află la al 5-lea mandat).

D-nul prof. Necula Nicolae este directorul care a demonstrat că a fi un bun manager nu trebuie neapărat să predai disciplinele „fundamentale".Cu mult tact a realizat o relaţionare mai corectă, bazată pe încredere şi respect reciproc cu elevii, corpul profesoral şi nu numai şi a încurajat în continuare performanţa şcolară. Participarea elevilor la Concursurile şcolare, fazele superioare a continuat, obţinându-se rezultate remarcabile.

6. O NOUĂ ETAPĂ ÎN VIAŢA ŞCOLII NR. 2: ŞCOALA CENTRALĂ

Anii au trecut, şcoala şi-a redimensionat activitatea, dar localul şcolii, care a petrecut toate regimurile politice şi niciodată nu a fost recondiţionat, se şubrezea tot mai mult, ajungând să pună în pericol viaţa elevilor şi a profesorilor.

După 1990 a apărut ca o prioritate în învăţământul naţional reabilitarea cladirilor şcolare vechi din fondurile acordate de Banca Mondială. La Inspectoratul Şcolar Judeţean Prahova existau liste de priorităţi în acest sens, întocmite pe baza unor studii privind siguranţa clădirilor şcolare, asigurarea mediului ambiental interior, liste în care, spre surprinderea generală, Şcoala nr. 2 nu figura, deşi se ştia că funcţionează într-o clădire veche , de mai bine de 100 de ani, şubrezită, mai ales de cutremurele de pământ din ultimele 6 decenii.

În aceste condiţii, Consiliul local Câmpina, la iniţiativa d-nului primar Romulus Micu a luat decizia construirii din temelii a unui nou local şcolar, demarându-se expertiza tehnică în acest sens. Au urmat apoi studiul de fezabilitate privind oportunitatea noii construcţii şi poiectul acesteia, etape desfăşurate pe parcursul anilor 1998-2001, timp în care s-au făcut numeroase solicitări şi s-au luat decizii privind continuarea acestui demers în şedinţele Consiliului Local, prezidate de d-nul primar Gheorghe Tudor. După organizarea licitaţiei, firma S. C. "Edilconst" S.A. a demarat în martie 2002 construirea şcolii a cărei finanţare a început din bugetul local, la decizia Consiliului Local Municipal, dar pe parcurs, din cauza lipsei fondurilor, deşi termenul finalizării lucrării era în 2005, acesta s-a prelungit până în 2007, intervenind financiar şi M.E.C.T. pentru finalizarea construcţiei.. În acelaşi scop, s-au remarcat eforturile Consiliului Local şi ale d-nului primar Horia Tiseanu, prin deciziile dânşilor de a finanţa alături de M.E.C.T. şi dotările interioare ale noii construcţii.

La această adevarată "Odisee" a ridicării noii şcoli a contribuit şi managerul instituţiei şcolare, d-nul Nicolae Necula, căruia îi aparţine iniţiativa şi toate demersurile necesare pentru desfăşurarea şi finalizarea acestui îndrăzneţ proiect, Şcoala Centrală. Construcţie modernă, ridicată după standarde europene, Şcoala Centrală are 18 săli de clasă, 5 laboratoare,2 cabinete, sală de sport ce poate fi omologată pentru competiţiile sportive, un amfiteatru cu 100 de locuri,o bibliotecă, o arhivă şi o sală de şedinţe.

În tot acest timp, elevii cl. V-VIII au învăţat în localul Şcolii nr. 8, remarcând înţelegerea gazdelor, dar şi a profesorilor şi a elevilor noştri ce şi-au desfăşurat activitatea într-un cadru supraaglomerat şi nu întotdeauna optim procesului de învăţământ.

Toate elementele prezentate mai sus vin, parcă, să întărească ideea potrivit căreia, orice lucru durabil se face cu mari eforturi şi sacrificii, ori Şcoala Centrală din Câmpina, construcţie exemplară, "s-a născut" în aceste condiţii şi de aceea sperăm să-şi merite eforturile şi să reprezinte în viitor o existenţă şcolară emblematică pentru învăţământul local şi naţional.

7. TITULATURILE ŞCOLII DE-A LUNGUL TIMPULUI

- ŞCOALA PRIMARĂ URBANĂ DE FETE NR.2 (1914-1948),
- ŞCOALA ELEMENTARĂ DE 7 ANI NR.2 DE FETE (1948-1956),
- ŞCOALA DE 7 ANI NR.2 (şcoală mixtă: 1956-1963),

- ŞCOALA GENERALĂ DE 8 ANI NR.2 (1963-1990),
- ŞCOALA CU CLASELE I-VIII NR.2(1990-2007),
- ŞCOALA CENTRALĂ CU CLASELE I-VIII (2007-2011),
- ŞCOALA GIMNAZIALĂ CENTRALĂ (din 2011 până astăzi).

1. DIRECTORII ŞCOLII:

- Fevronia I. Boian (1914-1919),
- Justina Niculescu (1919-1937),
- Maria Niculescu-Malu (1937-1947),
- Elena Pârvulescu (1947-1950),
- Eugenia Vicol (1950-1953),
- Eliza Mitrache (1953-1956),
- Ştefan Grecea (1956-1958),
- Vasile Dumitru (1958-1960),
- Ion Niculescu (1960-1961),
- Valeria Șerban (1961-1980),
- Alexandru Maxim Blanck (1980-1989),
- Toma Deaconu (1989-1992),
- Nicolae Necula (1992- până în prezent).

2. STELE DIN CONSTELAŢIA ŞCOLII : OLIMPICII NAŢIONALI

- 1988- Olimpiada de Istorie-Etapa naţională **–locul I-eleva Fodac Florina**-cl. aVIII-a - îndrumată de d-na prof. Râncu Emilia;
- 1988- Olimpiada de Biologie-Etapa naţională**-2 Premii speciale-** elevii **Bâlcan Cătălin şi Parasciuc Raluca**-cl. a VIII-a – îndrumaţi de d-na prof. Lamba Elena;
- 1988-Olimpiada de Geografie- Etapa naţională-**Menţiune-eleva Prăjescu Monica-** îndrumată de d-na prof. Teodorescu Carmen;
- 1989-Olimpiada de Fizică- Etapa natională-**Premiul special-eleva Sterie Corina** cl. a VII-a îndrumată de d-nul prof. Pantilie Traian;
- 1989-olimpiada de Biologie- Etapa naţională-**Premiul special-eleva Logojan Oana** cl. a VIII-a- îndrumată de d-na prof. Lamba Elena;

- 1990-Olimpiada de Istorie- Etapa naţională-**Locul I- eleva Sterie Corina** –cl. aVIII-a-indrumată de d-na prof. Râncu Emilia;
- 1990-Olimpiada de Biologie-Etapa naţională-**Premiul special-eleva Drăghici Irina** cl. aVIII-a- îndrumată de d-na prof. Lamba Elena;
- 1991-Olimpiada de Istorie –Etapa naţională-**Premiul special-elevul Pănoiu Andrei**-cl. aVIII-a-îndrumat de d-na prof. Râncu Emilia;
- 1993- Olimpiada de Fizică- Etapa naţională-**Premiul III-elevul Mincu Mihai** cl.aVIII-a-îndrumat de d-nul prof. Pantilie Traian;
- 1996- Olimpiada de Fizică- Etapa naţională- **Premiul III – elevul Stan Bogdan**-cl. aVII-a, indrumat de d-nul prof. Pantilie Traian;
- 1996- Olimpiada de Istorie- Etapa natională-participarea elevei **Creangă Ilinca –** indrumată de d-na prof. Râncu Emilia;
- 1997-Olimpiada de Fizică- Etapa naţională-**Premiul III- elevul Frâncu Mihai-cl. aVII-a şi Premiul III- elevul Stan Bogdan** cl. a VIII-a- îndrumaţi de d-nul Pantilie Traian;
- 1998- Olimpiada de Fizică- Etapa naţională- **Premiul III-elevul Frâncu Mihai**-cl. aVIII-a- îndrumat de d-nul prof. Pantilie Traian;
- 1999-Olimpiada de Fizică- Etapa naţională-**Premiul II-elevul Stan Mihai-**cl.aVII-a, îndrumat de d-nul prof. Pantilie Traian;
- 1999-Olimpiada de Istorie-Etapa naţională-**Premiul special-eleva Neagu Monica** –cl. aVIII-a,îndrumată de d-na prof. Râncu Emilia;
- 2000- Olimpiada de Fizică- Etapa naţională-**Menţiune-elevul Stan Mihai** –cl. aVIII-a- îndrumat de d-nul prof. Pantilie Traian;
- 2004-Olimpiada de Limba Română „Mihai Eminescu”-Etapa naţională-**Menţiune- eleva Dumitran Raluca**-cl. aVII-a-indrumată de d-na prof. Ignat Elena;
- 2005-Olimpiada de Istorie-Etapa naţională-**Menţiune-eleva Dumitran Raluca** -cl. a VIII-a-îndrumată de d-na prof. Râncu Emilia;
- 2006- Olimpiada de Chimie-Etapa naţională- participarea elevei **Măntoiu Adela** cl. aVIII-a- îndrumată de d-na prof. Duţă Lucreţia(coordonator de proiecte şi programe educative);

- 2008 - Olimpiada Sportului Şcolar – Etapa Naţională – Proba: Tenis de masă – elevul Dumitriu Ciprian, Locul III (îndrumat de prof. Necula Nicolae);
- 2010 – Olimpiada de Matematică, Etapa naţională , **Menţiune SSMR, elevul Moldoveanu Vlad**, cl. aV-a (îndrumat de prof. Constantinescu Radu);
- 2011- Olimpiada de Matematică, Etapa Naţională, **Premiul III şi Medalia de Bronz, elevul Moldoveanu Vlad,** Cl. aVI-a (îndrumat de Prof. Constantinescu Radu);
- 2012 – Olimpiada de Fizică, Etapa naţională **-elevul Moldoveanu Vlad (clasa aVII-a) a obţinut Premiul II** (îndrumat de d-na prof. Nistorescu Nicoleta);
- 2012 Olimpiada de Limba şi literatura română -Elevul **Lukacs Andrei (cl. aVI-a) a obţinut Premiul special** , fiind indrumat de d-ra prof. Popa Laura;
- 2013 - Olimpiada de fizică – Etapa naţională -elevul **Moldoveanu Vlad (clasa aVIII-a) a obţinut Premiul I** (îndrumat de d-na prof. Nistorescu Nicoleta);
- 2013 – Olimpiada de Limba şi literatura română – Etapa naţională, eleva **Manole Ruxandra (cl. aVIII-a) a obţinut Premiul III şi eleva Nanu Alexandra (cl. a VI-a) a obţinut Menţiune** sub îndrumarea d-rei prof. Popa Laura);
- 2014 – Olimpiada de Istorie – Etapa naţională – elevul **Lukacs Andrei (clasa a VIII-a) a obţinut Premiul III** sub îndrumarea prof. Râncu Emilia.

Note bibliografice:

1.Cractochvil Silviu Dan, Monografia Municipiului Câmpina, Ed. „Premier”, Ploieşti, 2002, p.17, 127-128; autorul menţionează afirmaţiile cunoscutului chimist şi om de cultura , dr. Panait Istati .
2. Manolescu Radu, Relaţiile comerciale dintre Ţara Românească şi Moldova cu Braşovul (sec. al XIV-lea-al XV-lea), Ed. Ştiinţifică, Buc., p.65.
3.Ibidem, p 18; vezi şi Cratochvil Silviu Dan op.cit., p 25.
4. Cratochvil Silviu Dan, p.33.
5. Ibidem, p.25.
6. Boncu C-tin, Şcoala Prahoveană, Ed. Didactică şi Pedagogică, Buc., 1976, p.54.
7. Ibidem, p.55.
8. Cratochvil Dan , Op. Cit, p.133.
9. Arhivele Statului Ploieşti, Prefectura Prahova f.34; vezi şi P. Brătescu şi I. Moruzi, Dicţionar Geografic al Judeţului Prahova, Târgovişte, 1985, p.105.
10. Cratochvil Dan op.cit, p.66.

11. Arviva Şcolii nr.2 , Dosar 4 / 1941-1942, Corespondenţă cu autorităţile.
12. Arhiva Şcolii nr.2 , Dosar 1914-1915, f. 9.
13. Arhiva Şcolii nr.2, Dosar nr. 47/ 1914-1915, Registrul de intrare – ieşire a actelor.
14. Ibidem.
15. Ibidem.
16. Arhiva Şco ii nr.2, Dosar nr. 6/1914-1915 , f. 30 l .
17. Idem, Dosar nr.8 /1914-1915-1916, f.18.
18. Idem, Dosar nr. 10/1914-1915, f. 15.
19. Idem, Dosar nr. 14/1916-1917.1918, f. 60.
20. Idem, Dosar nr. 15/aug. 1918 , f. 4.
21. Arhiva Şcolii nr.2 , Dosar 1/1919-1920, f. 17.
22. Ibidem.
23. Arhiva Şcolii nr.2, Dosar nr.7/1948-1949, Planificări, Rapoarte, Intrări - Ieşiri de acte, f.13 şi 28 .
24. Arhiva Şcolii nr.2, Dosar 7 ; În 1948 imobilul trece în proprietatea statului şi folosinţa Ministerului Instrucţiunii publice potrivit decretului nr. 266, art. 51, din legea pentru organizarea M.I.P. pentru bunuri mobile şi imobile (Monitorul Oficial 244/27.09.1948).
25. Arhiva Şcolii nr.2, Dosar nr. 88,/1922, f. 17.
26. Idem , Dosar nr. 81/1929-1930, f. 70.
27. nArhiva Şcolii, Dosar 5/1923-1924.
28. Arhiva Şcolii, Dosar 6/1923-1926.
29. Arhiva Şcolii, Dosar 7/1925-1926.
30. Arhiva Şcolii, Dosar 5/1923-1924.
31. Arhiva Şcolii, Dosar 7/1925-1926.
32. Arhiva Şcolii, Dosar 34/1931-1932.
33. Arhiva Şcolii, Dosar 11/1933-1934 şi Dosar 12/1935-1936.
34. Arhiva Şcolii, Dosar 10/1932-1933.
35. Arhiva Şcolii, Dosar 12/1935-1936.
36. Arhiva Şcolii, Dosar 35/1932-1933.
37. Arhiva Şcolii, Registrul de intrare-ieşire de acte, nr. 169 din 1937-1939, f.15.
38. Ibidem.
39. Arhiva Şcolii, Dosar 30/1937-1938, f. 20.
40. Arhiva Şcolii, Dosar 8/1937-1938, f.6.
41. Arhiva Şcolii, Dosar 1 / 1937-1938; Corespondenţa cu autorităţile; chitanţa 345/ian.1938 prin care se oferea 35 000 lei unui sculptor (semnătura indescifrabilă) de la Academia de Artă din Buc.
42. Idem, Dosar 1/1937-1938 , Corespondenţa cu autorităţile.
43. Idem , Dosar 2/1938-1940, Corespondenţa cu autorităţile.
44. Arhiva Şcolii, Dosar 1/1937-1939, Din registrul intrare – ieşire , f.43.
45. Idem , Dosar 2/1938-1940, Registru de prezenţă ,f.32.
46. Idem, Dosar 2 / 1938-1940, Corespondenţă cu autorităţile,f.12.
47. Idem , Dosar 3/1940-1941 Corespondenţă cu autorităţile,f.41.
48. Arhiva Şcolii , Dosar 15/1941-1943, f.16 şi 21.
49. Idem, Dosar 3/1940-1941, Corespondenţă cu autorităţile,f.3.
50. Arhiva Şcolii , Dosar 15/1941-1943, Corespondenţă cu autorităţile, f 7.
51. Idem , Dosar 4 /1941-1942, Corespondenţă cu autorităţile, f. 13 .
52. Arhiva Şcolii nr. 2, Dosar 4/1941-1942, Corespondenţă cu autorităţile, f.35.

53. Ibidem.
54. Idem , Dosar 17/1945-1947, f.6.
55. Idem, Dosar3 /1940-1941, f.7.
56. Idem, Dosar 5 / 1944-1945, Corespondenţă cu autorităţile, f.3.
57. Idem dosar 15/1941-1943 , f.22.
58. Ibidem f. 34.
59. Arhiva Şcolii nr. 2, Dosar 4/1941-1943, , Corespondenţă cu autorităţile, f. 11.
60. Ibidem.
61. Idem , Dosar 16/1943-1945, f.10.
62. Ibidem, f.15.
63. Arhiva Şcolii nr 2, Dosar 14/1944-1947, f.15.
64. Idem, Dosar 21/1950-1951, Corespondenţă cu autorităţile, f. 31.
65. Idem, Dosar 22/1951-1953, f. 16.
66. Idem, Dosar 7/1947-1948, Corespondenţă cu autorităţile, f.14.
67. Idem, Dosar 6/1947-1948-1949, f.15-16.
68. Idem, Dosar 23/1953 , f. 11.
69. Arhiva Şcolii nr 2, Dosar 19 /1948-1949, f.42.
70. Arhiva Şcolii nr 2, Dosar 9/1953-1954, Corespondenţă cu autorităţile, f.27.
71. Idem , Dosar 18/1946-1948; ne-am informat de la singurul reprezentant în viaţă al familiei d-nei Pârvulescu, Vasile Pârvulescu, zis Lică.
72. Arhiva Şcolii nr 2, Dosar 7/1948-1949, Planificări, rapoarte, f.8.
73. Arhiva Şcolii nr 2, Dosar I, II/1949-1950, Statistici, f. 38-39.
74. Idem , Dosar 21/1950-1951, f 8.
75. Arhiva Şcolii nr 2, Dosar23 /1953, f.34.
76. Idem , Dosar 10, Vol II/1953-1954, Corespondenţă cu autoritatea, f.23.
77. Idem, Dosar 11/1956-1957, Corespondenţă cu autoritatea,f.3.
78. Arhiva Şcolii nr.2,Dosar13,1960-1961, Corespondenţă cu autorităţile, f.51.
79. Arhiva Şcolii nr.2,Dosar 5, vol.II,f.21.
80. Ibidem,f 34.
81. Arhiva Scolii nr.2,Dosar 16/1988-1995, fişă încadrare personal, f.8.
82. Arhiva Scolii nr.2,Dosar 23/2002-2003, Fişă încadrare personal didactic, f. 43.
83. Ibidem.
84. Ibidem.

STEMA ROMÂNIEI DIN PERSPECTIVĂ HERALDICĂ. STUDIU COMPARATIV CU STEMELE ALTOR REGIMURI REPUBLICANE

Prof. dr. Gheorghe Râncu
Colegiul Tehnic Forestier Câmpina

Studiul de faţă nu îşi propune o abordare intrinsecă şi integratoare a heraldicii româneşti, date fiind numeroasele surse bibliografice ale istoriografiei, lucrările speciale şi generale care i-au fost dedicate, completând, aici, şi cu problemele de spaţiu, de întindere din cadrul Anuarului Filialei Câmpina a Societăţii de Ştiinţe Istorice din România. După 1990 a existat şi există un viu interes acordat acestei teme din partea opiniei publice şi mass-media din România, mai ales ca urmare a faptului că, şi acest domeniu a fost amprentat de amestecul şi intervenţia politicului.

Chiar dacă Heraldica, disciplină auxiliară Istoriei, considerată şi tratată chiar ca o ştiinţă, nu a făcut parte din preocupările noastre, ne simţim obligaţi, dincolo de părerile partizanale (promonarhiste sau prorepublicane), să ne exprimăm câteva puncte de vedere. Iată de ce am ales calea eseisticii, axându-ne, doar, pe aspectele heraldice ale României moderne şi contemporane. Un alt motiv a fost determinat şi de faptul că, în rândul multora dintre noi există un anumit dezinteres, indiferenţă, dar mai ales necunoaştere a însemnului heraldic suprem, care este stema României. Al doilea aspect urmărit a vizat în plan comparativ, alegerea doar a câtorva steme statale, aparţinând altor regimuri republicane europene.

Dacă primele menţiuni referitoare la însemnele de ordin heraldic le întâlnim la cronicarii moldoveni, munteni şi ardeleni (cu evidentă întârziere faţă de heraldica occidentală), respectiv din sec. al XVI-lea – al XVII-lea, heraldica românească s-a impus ca domeniu şi ştiinţă din sec. al XIX-lea(1). De la cel mai vechi simbol heraldic, datat (ca amprentă sigiliară pe un document) 20 ian. 1368 şi până la Legea Nr. 102/21 sept. 1992, heraldica românească însumează o complexă panoplie de steme, peceţi, sigilii, blazoane şi armoriale de mari familii, completându-le de la cele de ţări până la cele ale unor unităţi administrative, oraşe, instituţii etc. .

Unirea Moldovei cu Ţara Românească din 1859 a adus după sine şi problema steagului naţional, 22 iunie 1861 (la început tricolorul fiind transpus în plan orizontal, ulterior, din 1863, culorile drapelului sunt aşezate vertical pe lance), peste el fiind amplasate şi emblemele celor două Principate: bourul cu stea între coarne şi acvila cruciată, cu tricolorul în gheara dreaptă şi sceptrul domnesc în gheara stângă. Din 1863 este modificată şi stema: acvila poartă pe piept coroana, ţinând sabia şi sceptrul în gheare, eşarfa cuprinzând cuvintele „Honor et Patria" (2).

Detronarea lui Al. I. Cuza, 11 febr. 1866, şi instalarea pe tron a dinastiei prusiene de Hohenzollern, 10 mai 1866, câştigarea independenţei de stat în urma războiului ruso-româno-turc, 1877-1878, încoronarea regelui Carol I, precum şi Marea Unire din 1918 aveau să impună importante modificări ale simbolurilor heraldice româneşti. Până la primul război mondial s-au adus modificări heraldice în 1867 şi în 1872 (după proiectul lui Ştefan D. Greceanu), pentru ca din 1881, după încoronarea regelui Carol I de Hohenzollern - Sigmaringen, la 10 mai, să fie adoptată Stema Regatului României, rămasă ca simbol heraldic suprem, până în 1921.

Comisia Heraldică a Arhivelor Statului din Bucureşti împărţea stema României pe careuri (cartiere). Scutul are în primul cartier, pe fond azuriu, acvila încoronată şi cruciată purtând în gheare spada şi sceptrul, flancată de un soare (totul din aur); în al doilea cartier, pe fond roşu, un cap de zimbru (bour) cu steaua între coarne, flancat de o semilună la crai nou (totul din aur); în al treilea cartier, pe fond roşu, este încadrat simbolul Olteniei, un leu încoronat, flancat de o stea cu şase raze (totul din aur), iar în al patrulea cartier, pe azur, se află doi delfini din aur, simbolizând Dobrogea. Pe centrul stemei este dispus (încadrează cele patru cartiere) scutul Casei regale. Scutul timbrat este susţinut de doi lei din aur. Coroana din aur (ce timbra mantoul de purpură şi hermina) a fost înlocuită, în 1881, cu coroana regală, de oţel, cu care a fost încoronat Carol I (oţelul provenea de la un tun turcesc capturat în timpul războiului de independenţă). Cu această coroană de oţel s-au încoronat şi regii Ferdinand I, Carol II şi Mihai I. Leii sunt reprezentaţi cu coada în sus, iar sub deviza familiei regale (în aur) „Nihil Sine Deo" apare „Steaua României" (3).

Noua realitate politico-teritorială şi statală impusă de Marea Unire de la 1918 şi-a găsit confirmarea simbolistică în noua Stemă a Regatului României Mari (1921).

Comisia Heraldică a Arhivelor Statului din Bucureşti, având la bază modelele propuse de Paul Gore şi Jozsef Sebestyen, a înaintat propunerile cuvenite către Parlamentul României, pentru ca la 23 iunie 1921 să fie adoptată legea referitoare la noua stemă a României, cu precizarea că, actul legislativ reliefa că stema se va putea întrebuinţa în trei forme: 1. Stema cea Mare; 2. Stema Medie – fără pavilion şi 3. Stema cea Mică. Compusă din cele trei scuturi cu coroana de oţel (4), Stema Mare era utilizată în actele oficiale ale statului, inclusiv în cele internaţionale, şi din Înalt Ordin al Regelui. Stema Medie era întrebuinţată de instituţiile statului şi de către armată, în timp ce Stema Mică se aplica pe sigilii şi pe ştampilele oficiale (5).

Stema Mare era alcătuită dintr-un scut pe fond albastru, ce încadra acvila cruciată de aur, încoronată, având ciocul şi ghearele roşii ce cuprindeau sabia (în gheara dreaptă) şi sceptrul (în gheara stângă). Pieptul acvilei era cartelat cu insiţiune: în cartierul unu, pe fond albastru se regăsea stema Ţării Româneşti, cu acvila cruciată şi încoronată, având de-o parte şi de alta soarele şi luna; în cartierul numărul doi s-a aflat, pe fond roşu, capul de bour al Moldovei, cu steaua între coarne, flancat de soare şi semilună (din aur); în al treilea cartier erau dispuse, pe fundal roşu, stemele reunite ale Olteniei şi Banatului – leopardul lionat, de aur, aflat pe un pod de aur, peste valuri naturale; în cartierul numărul 4 era încadrat simbolul heraldic al Transilvaniei, tăiat de un brâu roşu. În planul superior al cartierului (4) este dispusă, pe fond albastru, acvila de aur, flancată de soare şi semilună (pentru partea românească) şi cele 7 turnuri afrontate – de la Siebenburger" – Ţara celor 7 cetăţi. În insiţiune, în partea de jos a scutului era dispusă stema Dobrogei cu cei doi delfini afrontaţi, din aur. Aceste patru cartiere şi insiţiunea sunt „protejate", aflate sub coroana regală.

Elementele menţionate sunt dispuse într-un pavilion de purpură cu ciucuri şi franjuri, căptuşit cu hermină. Ecusonul sfertuit al familiei regale de Hohenzollern – Sigmaringen cuprinde, din argint, cartierele unu şi patru şi pe negru cartierele doi şi trei. Scutul este timbrat cu coroana de oţel a României, fiind susţinut de către doi lei de aur. Pavilionul este cuprins, prins într-o coroană închisă. În partea inferioară a stemei a fost plasat colanul Ordinului Carol I şi deviza „Nihil Sine Deo" pe o panglică de culoare albastră (6).

Stema Regatului României a fost oficială şi aplicată până la 30 dec. 1947 (abdicarea forţată/detronarea Regelui Mihai I şi proclamarea în aceeaşi zi a Republicii Populare Române). Întreaga heraldică românească a fost desfiinţată şi interzisă de noile autorităţi comuniste.

Etapa sovietizării, stalinizării (1948-1964) a impus noi simboluri heraldice prin Legea Nr. 364/4mai 1945 (7), modificată de Constituţia R.P.R., intrată în vigoare la 13 aprilie 1948; modificată ulterior de Constituţia R.P.R., adoptată la 24 sept. 1952 de M.A.N.(art. 102). Ultima modificare adusă heraldicii din perioada comunistă avea să se producă în urma Congresului al IX-lea al P.C.R. şi a proclamării R.S.R.. Noua Constituţie comunistă, adoptată la 21 aug. 1965, modifica atât Stema, steagul, cât şi sigiliul statului român (art. 116-117) (8). Stema R.S.R. a reprezentat în manieră simbolică: munţii împăduriţi, deasupra cărora se ridică soarele. În stânga cartierului central se afla o sondă. Stema era încadrată de o cunună de spice de grâu (din aur). În partea superioară, între spice şi pe razele solare era dispusă steaua în cinci colţuri. În planul inferior, spicele de grâu erau înfăşurate într-o panglică tricoloră ce cuprindea titulatura de Republica Socialistă România. De asemenea, la baza pădurii s-a adăugat o fâşie albastră, care simboliza apele României (9). Heraldica oficială a regimului naţional- comunist a rămas nemodificată până la prăbuşirea comunismului, dec. 1989.

Evenimentele din decembrie 1989 – temă istorică încă neelucidată, şi nu din vina istoricilor, cât mai ales ca urmare a implicării politicului – cunosc şi astăzi o tratare diferenţiată, de la revolta stradală (acceptată în unanimitate), până la revoluţia politică, implicând şi scenariul unei lovituri de stat.

Ruperea/scoaterea stemei comuniste de pe steagul naţional, devenită simbolul revoluţiei române, a redeschis problema heraldică a stemei şi a sigiliului naţional al României postdecembriste. Fosta stemă comunistă a fost eliminată, inclusiv de pe sigiliile oficiale, naţionale şi instituţionale, acest fapt implicând necesitatea adoptării noii steme. Pe fondul acestei probleme s-au alcătuit şi au lucrat mai multe comisii: Comisia de Heraldică, Genealogie şi Sigilografie, Comisia Camerei Deputaţilor, Comisia Naţională pentru Alcătuirea Stemei de Stat, Comisia Lărgită. Acest melanj, în care dialogul a fost mai mult „mut”, a făcut ca punctul de vedere al politicienilor vremii să treacă înaintea specialiştilor. Disputa a adus faţă în faţă mai multe proiecte. Astfel, în sept. 1990 a fost depus la Biroul Camerei Deputaţilor proiectul lui Jean –Nicolas Mănescu şi Constantin E. Ştefănescu, ambii heraldişti consacraţi, membri ai Comisiei de Heraldică, Genealogie şi Sigilografie a Institutului de Istorie „Nicolae Iorga”. Proiectul elimina din stema din 1921 însemnele regalităţii, dar acvila rămânea încoronată (proiectul a fost depus de deputatul Nae Bedros, PNL, neprimind, însă, susţinerea Camerei) (10).

Constituţia României adoptată prin referendum, la 8 dec. 1991, ridica problema adoptării noii steme. Încă de la 9 iulie 1992 s-a constituit Comisia Parlamentară ce a solicitat C.H.G.Ş. propuneri pentru adoptarea Stemei României. Primul proiect purta semnătura heraldistului Gabriel S. Jivănescu şi avea la bază Stema Medie din 1921, în care scutul de pe pieptul acvilei era împărţit în 3 cartiere (Ţara Românească, Moldova şi Transilvania). Fosta deviză a stemei din 1921 „Nihil Sine Deo" era înlocuită cu „Virtus Romana Rediviva". Acvila rămânea încoronată cu coroana de oţel a lui Carol I. Proiectul a fost respins (11).

Al doilea proiect a aparţinut lui Victor Dima, licenţiat în arte plastice, dar angajat al M. Ap. N., varianta sa având la bază Stema Mică din 1921, din care era eliminată coroana de oţel (12).

Prin Legea Nr. 102/21 sept. 1992 au fost adoptate stema şi sigiliul statului român, rămase neschimbate până în prezent. Stema adoptată prin lege are la bază Stema Mică din 1921 (exceptând coroana de oţel a stemei dinastiei de Hohenzollern- Sigmaringen şi sceptrul).

Conform legii, Stema României este descrisă astfel: Art, 1. „Stema României simbolizează statul român naţional, suveran şi independent, unitar şi indivizibil şi se compune din două scuturi suprapuse, scutul mare şi scutul mic. Scutul mare, pe albastru, are o acvilă de aur, cu capul spre dreapta, cu ciocul şi ghearele roşii, cu aripile deschise, ţinând în cioc o cruce ortodoxă din aur, în gheara dreaptă o sabie, iar în gheara stângă un buzdugan. Pe pieptul acvilei se găseşte scutul mic, sfertuit cu insiţiune:

a) în primul cartier este stema Ţării Româneşti: pe albastru, o acvilă de aur, cu ciocul şi ghearele roşii, ţinând în cioc o cruce ortodoxă de aur, însoţită de un soare de aur la dreapta şi de o lună nouă de aur la stânga;

b) în cartierul doi este stema Moldovei: pe roşu, un cap de bour negru, însoţit de o stea de aur între coarne, cu cinci raze, de o roză cu cinci foi la dreapta şi de o lună conturată la stânga, ambele de argint;

c) în cartierul trei este stema Banatului şi a Olteniei: pe roşu, peste valuri naturale, un pod de aur cu două deschideri boltite, din care iese un leu de aur, ţinând un paloş în laba dreaptă din faţă;

d) în cartierul patru este stema Transilvaniei, cu Maramureşul şi Crişana: un scut tăiat de un brâu roşu, îngust; în partea

superioară, pe albastru, o acvilă neagră, cu ciocul de aur, ieşind din brâul despărţitor, însoţită de un soare de aur la dreapta, de o lună de argint conturată la stânga; în partea inferioară, pe aur, şapte turnuri roşii, crenelate, dispuse pe două rânduri, patru şi trei;

e) în insiţiune sunt reprezentate ţinuturile Mării Negre: pe albastru, doi delfini de aur, afrontaţi, cu cozile ridicate" (13).

Adoptarea noii steme a împărţit societatea românească (specialiştii în heraldică, intelectuali, mass-media şi opinia publică) în două tabere: pro şi contra. Site-urile de socializare on line sunt pline de astfel de puncte de vedere, cele mai multe având la bază amatorismul, dar dincolo de toate, este vorba de dreptul la opinie, de a exprima gânduri şi argumente pro sau contra. Cert este un singur fapt, şi anume acela potrivit căruia, elaborarea stemei sau a sigiliului are un caracter oficial, ce depinde de starea de fapt din acel moment istoric şi politic al statului român, dar că, totul se face potrivit normelor stricte ale ştiinţei şi artei heraldice. Acestea sunt stipulate în Metodologia elaborată de Comisia Naţională de Heraldică, Genealogie şi Sigilografie a Academiei Române.

Subiectul disputei este absenţa din Stema României a coroanei de oţel, înţeleasă, aici, ca simbol al independenţei obţinută pe calea armelor (1877-1878). Coroana de oţel a fost interpretată politic de majoritatea parlamentară fesenistă, ca simbol heraldic al fostei monarhii româneşti din perioada 1866-1947. Problema absenţei coroanei de oţel, credem că (n.n.), trebuie scoasă de sub interpretările date de „politic", indiferent de poziţiile partizanale. Considerăm că unica abordare trebuie să fie cea istorică. Prezenţa coroanei pe o stemă, indiferent de statul căreia îi aparţine, reflectă însăşi evoluţia istorică a statului respectiv. Astfel, întregul Ev Mediu european s-a reflectat ca statalitate sub auspiciile monarhiei (formă de organizare a puterii politice, cu excepţia unor oraşe-republici din Peninsula Italică şi a cantoanelor elveţiene). În Ţările Române instituţia domnească sau cea a voievodatului a fost de sorginte monarhică. A îndepărta acest simbol heraldic, nu înseamnă altceva, decât „a şterge cu buretele" secole de existenţă, continuitate şi prezenţă istorică neîntreruptă pe harta statelor lumii.

Faptul că, între sec. al XIV-lea şi anul 1947 românii au cunoscut forma voievodatului, a domniei şi ulterior a monarhiei nu trebuie prejudiciat de diversele orientări sau partizanate ale momentului, având

în vedere efemeritatea unor regimuri politice de-a lungul epocilor revolute.

De asemenea, prezenţa, nu doar fizică, a regelui Mihai I, trebuie interpretată într-o manieră benefică, majestatea sa fiind, în 2014, singurul şef de stat aflat în viaţă, şi mai ales contemporan, ca implicare în cel de-al doilea război mondial. A ne plasa în afara acestei realităţi ar însemna negarea însăşi a acestei perioade istorice.

O dovadă a celor afirmate este şi poziţia oficială a membrilor Comisiei de Heraldică a Academiei Române, a istoricilor români şi nu numai. Astfel, Dan Berindei (membru al Academiei Române şi preşedinte de onoare al Secţiei de Ştiinţe Istorice şi Arheologie), regretatul heraldist care a fost Maria Dogaru şi membrii Comisiei de Heraldică au susţinut, atât în dezbaterile de lucru, cât şi în plenul Parlamentului, menţinerea în stema României a acvilei încoronate. Din nefericire, propunerea lor a fost respinsă.

Marea problemă, şi aceasta este partea finală a intervenţiei noastre, este, comparativ cu cazul României, exemplul oferit de alte state cu regimuri republicane (foste comuniste), ţări care în stema lor oficială au păstrat însemnele coroanei. A elimina coroana de pe Stema României Mari este o gravă lipsă de mândrie naţională, de indiferenţă disimulată prin manipularea opiniei publice de către anumite forţe politice, care încearcă să impună un altfel de traseu al cunoaşterii istorice. Uităm uşor şi cu obstinenţă istoria, făcându-ne singuri rău, în comparaţie cu alţii. Mircea Eliade afirma sugestiv, că „istoria românilor a fost o lungă, necontenită, halucinantă hemoragie. Ne-am alcătuit într- un uragan şi am crescut în vifor (...)” (14).

Vom exemplifica, în cele ce urmează, particularităţi ale stemelor unor regimuri republicane (15):

Stema Republicii Federative Rusia

Decretul Nr. 2050/30 nov. 1993, emis sub semnătura preşedintelui Boris Elţân, reintroducea însemnele Rusiei Imperiale: pe un câmp roşu, un vultur bicefal auriu cu sceptrul şi globul cruciat; pe acvila bicefală se află cele trei coroane, iar în centru călăreţul ce face trimitere la Sf. Gheorghe. Vulturul bicefal a fost adoptat de Ivan cel Mare, după căsătoria sa cu Sofia Paleologul, nepoata ultimului împărat bizantin, Constantin al XI-lea Dragases Paleologul. Întemeietorul dinastiei ruseşti a Romanovilor, Mihail Feodorovici adăuga în 1625 cele trei coroane, care în timp au semnificat unitatea Marii Rusii – Rusia, Mica Rusie – Ucraina şi Rusia Albă – Belarusia. Deşi Rusia este o republică, după prăbuşirea în 1991 a URSS –ului, nici Boris Elţân, şi mai ales, nici Putin

nu au renunţat la însemnele heraldice ale Rusiei imperiale (de pe timpul lui Petru I cel Mare). Într-un interviu din timpul primului său mandat prezidenţial, Vladimir Putin afirma că, cele trei coroane semnifică pentru el unitatea Marii Rusii cu Rusia, Ucraina şi Belorusia. Dacă ţinem seama că aceste afirmaţii erau făcute într-un interviu, în anul 2000, nu ne miră, cu atât mai puţin, evenimentele din 2014 şi mai ales deciziile Moscovei în legătură cu Peninsula Crimeea şi Estul Ucrainei. Nu este cu nimic mai surprinzător faptul că, Rusia îşi păstrează de mai bine de 200 de ani doctrina sa de „cordon sanitar" (strategie aplicată atât de Rusia ţaristă, cât şi de fostul Imperiu Roşu – URSS). Simbolul fostului sistem comunist (pe care l-a creat şi l-a impus după 1945) nu o face cu nimic mai puţin să-şi păstreze simbolurile autocrate şi imperiale: vulturul bicefal şi cele trei coroane. Oare de ce?

Stema Republicii Ungaria

Expresie nostalgică a Ungariei Mari (milenare în conştiinţa urmaşilor lui Arpad şi Almos), stema actuală a fost adoptată prin Legea XLIV/31 iulie 1990. Stema cuprinde scutul francez despicat, cu smalţ roşu, ce este împărţit în partea stângă în brâuri roşii şi argintii, pentru ca în partea dreaptă, pe fundal ruşu să se afle cele trei coline verzi, pe cea din mijloc aflându-se coroana de aur din care iese crucea, argintie, evanghelistă (crucea dublă a lui Ştefan I cel Sfânt şi a episcopului Ghelert, simbol al regatului apostolic). Deasupra scutului se află Coroana Sfântă Maghiară. De remarcat că, stema Kossuth (mică – Kiscimer) a fost adoptată din nou, în 1946 şi reintrodusă în timpul revoluţiei maghiare din 1956.

Stema Republicii Polonia

Scutul stemei, pe un câmp roşu, cuprinde vulturul alb ce are capul încoronat. Vulturul polonez este un unicat european prin culoarea sa albă (în heraldică argintiu), în vreme ce coroana este din aur. Simbolul heraldic polonez a fost adoptat în 1990, în aceleaşi considerente ale unei republici.

Stema Republicii Bulgaria

Pe scutul de fundal roşu (în centru) se află leul încoronat din aur. Deasupra scutului se află coroana mare, tip medieval (ţaratul bulgar) cu cele cinci cruci unite şi o a şasea, deasupra coroanei. Scutul este susţinut lateral de doi lei încoronaţi (din aur). Picioarele leilor sunt dispuse pe două crengi de stejar, cu ghinde, iar dedesubt, în bandă, este trecută cu litere de aur deviza „Unitatea face puterea". Stema a fost adoptată în 1998.

Stema Republicii Serbia

A fost adoptată de Parlament la 17 aug. 2004, având la bază fosta stemă a dinastiei de Obrenovic (1882). Scutul central, pe fond roşu, cuprinde vulturul bicefal, cu corpul şi aripile argintii, iar ciocul, limba şi ghearele aurii sunt plasate între două flori de crin, de aur. Scutul încoronat este amplasat pe capa de hermină, prinsă şi desfăşurată sub coroana de aur. Pe centru vulturului bicefal, în cele patru careuri formate de crucea ortodoxă este trecută litera chirilică C(S), derivată de la sloganul „Sama Sloga, Srbina Spasava – Numai unitatea îi salvează pe sârbi".

Exemplele ar putea continua cu stemele Republicii Cehia, ale Georgiei, Austriei, Maltei, Finlandei şi altele. Fără a fi regate (monarhii), aceste republici, unele foste comuniste ca regimuri politice, nu au renunţat la coroană, sau chiar, în unele cazuri, la fostele simboluri monarhice. Ele n-au renunţat la aceste simboluri heraldice din perspectiva lor istorică, a evoluţiei statale, suverane şi independente.

Pentru România, în 1992, ca şi astăzi, în 2014, aceste simboluri au fost în mod voit anulate şi eliminate. Considerăm că societatea civilă, cu întregul ei organism de fundaţii şi asociaţii, mass-media românească, cetăţenii, şi de ce nu, şi politicienii (16) ar trebui să se aplece în manieră imparţială şi nedisimulată asupra regândirii stemei României. De ce oare, printre însemnele heraldice, nu s-ar putea încadra lupoaica şi stindardul capului de lup dacic? Romanitatea românilor aduce în plan zodiacal un element unic – poporul român este printre altele şi urmaşul mitic al sintezei dintre lupoaica capitolină şi lupul alb dacic. Câte popoare descind din această simbolistică antică şi unică dintre etniile continentului european? Cele două însemne ar putea fi introduse în careul dedicat Transilvaniei, deasupra celor şapte cetăţi, afrontate. Acvila, ca simbol românesc, poate fi flancată de lupoaică şi de stindardul dacic al capului de lup.

Note bibliografice:

1. Dan, Cernovodeanu, Bibliografia heraldicii româneşti, Bucureşti, 1977, p, 89; vezi şi Maria Dogaru, Din Heraldica României. Album, Bucureşti, 1994. Sunt menţionaţi cronicarii Grigore Ureghe şi Miron Costin (inclusiv blazoane, peceţi, sigilii statale, dar şi ale unor mari familii boiereşti şi nobiliare transilvănene); pentru sec. al XIX-lea: Gheorghe Asachi, Gheorghe Şeulescu, M. Kogălniceanu, Cezar Billiac, B.P.Haşdeu, V.A.Urechia şi D.A.Sturza, precum şi Octav George Lecca, Ştefan Dimitrie Greceanu şi Petre Vasiliu Năsturel; referitor la secv. al XX-

lea să fie menţionate: Comisia Consultativă de Heraldică (1921), C-tin Moisil, Nicolaie Grămadă, Marcel Romanescu, Aurel Sacerdoţeanu, Emil Vârtosu, Mihai Berza, Dan Cernovodeanu, Marcel Sturdza – Săuceşti, Jean N. Mănescu, Maria Dogaru şi alţii.Importante de menţionat sunt: Institutul Român de Genealogie şi Heraldică „Sever- Zotta" ce funcţionează la Iaşi din 1996, precum şi Comisia de Heraldică Genealogie şi Sigilografie de pe lângă Institutul de Istorie „N. Iorga", Bucureşti, 1971, devenit din 1990 organism ştiinţific al Academiei Române. Trebuie avute, de asemenea, în vedere şi tomurile realizate de Academia Română – Istoria românilor – vol. VI, Ed. Enciclopedică, Buc., 2002, vol. V, 2003, vol. VII, 2003, vol. VIII, 2003, vol. IX, 2008 (...).

2. Maria Dogaru, Idem.
3. Ibidem.
4. M.O., nr. 92, Buc., 29 iunie 1921, p. 356-357 în Arhivele Statului, Buc., 1921; vezi şi M.O., fascicola I, Institutul Cartografic, 1935.
5. Maria Dogaru, Idem.
6. Ibidem; vezi şi h.t.t.p://ro. Wikipedia.org/wikiHeraldica-Rom.
7. M.O. (Partea I), nr. 102, 4 mai 1948.
8. M.O. al RSR, nr.1, 21 aug. 1965.
9. Ibidem.
10. Maria Dogaru, Idem.
11. Ibidem.
12. Ibidem; vezi şi M.O., 24.09.1992, Buc.; interesant este şi faptul că, autorul Stemei României a dat în judecată statul român la CEDO pentru faptul că Regia Autonomă „Monetăria Statului", care n-a respectat dreptul de proprietate ca autor al stemei. CEDO a stabilit ca Victor Dima să primească despăgubire morală de 2000 de Euro (deşi acesta a cerut 2 milioane de Euro).
13. M.O., nr. 236/24 sept. 1992, Buc..
14. Mircea Eliade, Teroarea istoriei şi destinul României în site-ul Ion Coja, „Textele altora", 11.10.2012.
15. Maria Dogaru, Idem; vezi şi http://ro. Wikipedia.org(...).
16. În 2013 a fost emisă şi o iniţiativă legislativă (PNL), Nr. 613, care propunea trecerea pe stema României a acvilei încoronate, ca simbol al cuceririi independenţei de stat. La 10 martie 2014, Senatul României a luat în discuţie propunerea legislativă. Deşi s-a dat un acord tacit, nu există nici până astăzi o decizie/hotărâre oficială. Poate anul 2015 să aducă cu sine modificarea aşteptată.

Bibliografie:

***Academia Română, vol. VI, Ed. Enciclopedică, Buc., 2002.
***Enciclopedia României, Imprimeria Naţională, Buc., 1938-1943.
***Dicţionar ale Ştiinţelor speciale ale Istoriei, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Buc., 1982.
Cernovodeanu, Dan, Bibliografia heraldicii româneşti, Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice, Buc., 1977, p.89.
Idem, Ştiinţa şi arta heraldică în România, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Buc., 1977.
Dogaru, Maria, Din heraldica României. Album, Buc., 1994.
Drăghicescu-Berciu, Adina, Introducere în istorie şi ştiinţe auxiliare ale istorie, Tipografia Universităţii Creştine „Dimitrie Cantemir", Buc., 1992.

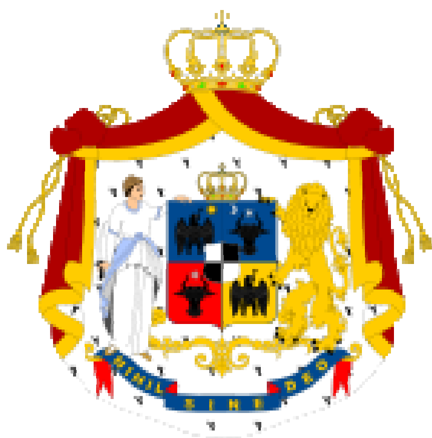
Giurescu, C. Constantin, Istoria românilor, vol. I,II,III, Buc., Ed. Bic All, 2007.
Moisil, Constantin, Stema României. Studiu critic din punct de vedere heraldic, Buc., 1931.
M.O. ale României, 1867, 1872, 1881, 1921, 1948, 1952, 1965, 1992.
Năsturel-Vasiliu, Petre, Stema României, Buc., 1892.
Săuceşti-Sturdza, Marcel, Heraldica. Tratat tehnic, Ed. Ştiinţifică, Buc., 1974.
http://ro.wihipedia.org/wiki/Galerie de steme de state suverane.

ANEXE:

Stema României moderne, 1859

Stema României moderne, 1867,1872,1881

Stema 1921-1947

Stemele comuniste 1948, 1952, 1965

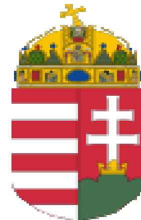
Stema României, 1992

Stema Rusiei

Stema Ungariei

Stema Bulgariei

Stema Poloniei

Stema Austriei

Stema Georgiei

Stema Cehiei

Stema Serbiei

PODU VADULUI. PAGINI DIN ISTORICUL UNEI LOCALITĂȚI „ DISPĂRUTE ”

Prof. Gheorghe Stanciu
Breaza

Localitatea Podu Vadului (menționată și în forma Podu – Vadului , și în cea hipercorectă și pretins literară Podul Vadului) este situată în partea de sud a orașului Breaza , din care face parte, începând cu anul 1968 , până atunci fiind comună separată.

La 16 februarie 1968 , M.A.N.(Marea Adunare Națională , Parlamentul României socialiste) a adoptat Legea privind organizarea administrativă a teritoriului Românei , având ca unitate de bază județul , denumire existentă până în 1950 , când s-a adoptat , după modelul sovietic , împărțirea în raioane și regiuni. Un efect al acestei legi îl reprezintă schimbarea denumirii pentru 920 de localități și scoaterea din denumirile oficiale (subl.G.S.) a unui număr de 3750 de localități alipite altor centre (1) , toponimia românească devenind , la rândul ei , mult mai săracă , prin „ dispariția ” atâtor localități , unele dintre ele cu o veche tradiție istorico – geografică. Astfel „ dispărea ” și fosta comună Podu Vadului , alipită orașului Breaza , drept cartier , situație care s-a perpetuat până în prezent.

De-a lungul vremii , localitatea trecuse prin mai multe stadii de dezvoltare : cătun , după 1864 , sat component al comunei Breaza de Jos , comună separată , între anii 1931 – 1939 și între 1945 – 1968. În Atlasul geografic al R.S.România din 1965 , era trecută la așezările de tip urban (2) , o fază intermediară de dezvoltare între comună și oraș , încadrare pe deplin justificată , atât ca așezare , pe șoseaua națională București – Brașov , cât și ca zestre edilitară modernă : apă curentă , gaz metan introdus din 1957 – 1958 , electricitate , construcții noi (cămin cultural , școală generală , magazin universal) , toate realizate până în anul 1965.

Privitor la trecutul istoric al localității , avem două versiuni : prima , atribuie așezării , inițial cătun , apoi sat , o mare vechime , mergând până la anul 1510 , an de când ar data o inscripție săpată în piciorul mesei din altarul bisericii vechi. În acest caz , se consideră că vechea denumire a satului ar fi fost Vadu , de vreme ce nu exista pod de trecere peste râul Prahova , ci numai un vad , prin albia râului (3). A doua versiune , se referă la satul Podu Vadului ca fiind apărut după anul 1810

, desprins din comuna Breaza de Jos printr-un proces de creștere demografică , prin deplasarea populației ,,din sus ” sau ,,din deal ” spre vale.Acest fenomen îl descria Stoica Teodorescu la formarea comunei Telega , folosind exemplul ,,roirii” localității Breaza : Breaza de Jos este ,, descălecarea ” celei ,,de Sus ” , înainte de 1810 , în anul 1674 se pomenea o singură Breaza , iar acum a apărut a patra Brează , Podu Vadului , după Capu Câmpului , Breaza de Sus și Breaza de Jos (4).Se menționează anul 1810 , deoarece , atunci , a fost făcută o catagrafie bisericească , în care se înregistra populația așezărilor care aveau biserici , iar Podu Vadului avea biserică.

Ca nume de sat , Podu Vadului nu a avut , în perioada regulamentară , după 1832 , o recunoaștere din partea instituțiilor centrale ale Țării Românești , deși ,,satul a avut încă de multă vreme o populație consistentă ” (5). Prima atestare scrisă în diferite documente cu caracter local și județean este din 1831. De atunci și până în anul 1860 , numele satului Podu Vadului s-a mai utilizat în alte 42 documente oficiale (6). Marile statistici din prima jumătate a secolului al XIX –lea nu i-au recunoscut oficial calitatea de sat , dar multe documente ale instituțiilor județene sau ale Plaiului Prahova îl menționează frecvent. Astfel , Podu Vadului nu este menționat printre cele 22 de sate ale Plaiului Prahova , cu reședința la Câmpina , în 1832 , ci doar cele două Breze , de Sus și de Jos , în schimb , apare menționat între satele care completează registre de stare civilă. Acestea , numite mitrice , erau completate de către biserică , pentru Podu Vadului existând mitrice dintre anii 1832 – 1865 , adică de la aplicarea Regulamentului Organic în Țara Românească și până la 1 decembrie 1865 , când începe aplicarea Codului civil , iar responsabilitatea întocmirii actelor civile trece de la biserică la autoritățile civile.Legea pentru comunele urbane și rurale din 31 martie 1864 trecea în responsabilitatea primarului alcătuirea actelor de stare civilă , acestea fiind trecute în condici , scrise de un preot sau de un funcționar numit de primar. Podu Vadului este menționat în 1857 ca sat separat în componența Plaiului Prahovei , care avea 29 de sate , dar nu mai apare la 1871, când figurează la Plaiul Prahovei un număr de 16 comune.Ca localitate separată , cu numele de Podu Vadului , apare trecută pe Harta României meridionale, redactată în anul 1864 de Carol Popp de Szatmary.

În denumirea localității , trebuie să vedem faptul că , cel puțin până în anul 1861 , când s-a construit primul pod peste râul Prahova , originea numelui trebuie căutată în existența terasei (,,podului ”) pe care era așezat satul , o prelungire a terasei pe care erau , și sunt așezate , cele

două Breze.Terasa Prahovei , la Podu Vadului , este mai fragmentată și mai puțin evidentă , față de terasele Brezei.Altă explicație nu găsim pentru folosirea denumirii de pod , când pod nu exista şi se trecea doar prin vadul râului Prahova.

Primul pod , la Podu Vadului , a fost construit în anul 1861 , odată cu șoseaua Ploiești – Câmpina – Podu Vadului , peste râul Prahova , la km.98 , la 3 km.după ieșirea din Câmpina.Era construit din piatră , cu bolți , proiectat pe o lungime de 91 stânjeni și jumătate , respectiv 181 metri. La cei 77,5 stânjeni lungime , cât se socotise inițial , se mai adăugau încă 14 stânjeni pentru care Ministerul de Lucrări Publice a trebuit să prevadă în buget un supliment de 113 000 lei vechi (echivalentul a 41 852 lei noi) , podul întreg costând mai bine de 300 000 lei noi. În final , podul va avea 198 metri lungime , cu 11 deschideri de câte 18 metri lungime fiecare (7).

Abia construit , în 1864, au loc mari inundații (,,potopul cel mare" , scrie Nestor Urechia). ,,Nașterile " podului Vadului (de observat că inginerul Nestor Ureche , inclusiv atunci când se referă la noul pod , construit între anii 1910 – 1912 , scrie mereu ,,podul Vadului" , nu ,,Podu Vadului ") fiind foarte jos , masa mare a materialelor aduse de apele umflate ale râului Prahova au blocat trecerea pe sub pod , iar nivelul extrem de ridicat al apelor , adică 5 metri de la actualul etiaj , au făcut ca apele să treacă peste nivelul podului și să dărâme bolțile (8).

La construcţia noului pod , după inundațiile din 1864 , realizat odată cu refacerea șoselei Ploiești – Predeal , între anii 1869 – 1875 , s-a ținut cont de cele întâmplate : s-au înălțat pilele (,,picioarele" podului) și s-a așezat pe ele un tablier de lemn.Nestor Urechia descria noua construcție a tablierului: ,, o podină rezistentă, susținută de 5 urși , formați din câte două grupuri de grinzi suprapuse: apoi sub grindă suburși și două rânduri de contrafișe și moaze (clești).Urșii erau așezați pe o babă de zidărie , iar contrafișele se rezemau la capătul de jos pe o babă , asemenea zidită în pilă.Totul bulonat.Un cub de lemnărie enorm , de un aspect foarte greoi.Și negreșit că a început apoi dansul reparațiilor , consolidărilor și reconstrucțiilor "(9).La aceste lucrări , au participat și locuitorii din Podu Vadului și Breaza de Jos , dulgheri și tâmplari iscusiți , cei din Cornu executând lucrările de zidărie.

Când , la 24 iulie / 6 august 1866 , prințul Carol face o primă călătorie la Sinaia , el este nevoit să treacă prin albia râului Prahova.Relatarea despre călătoria prințului Carol , menționează acest fapt: ,,De la Băicoi , drumul duce pe o șosea frumoasă prin Câmpina și Comarnic la Sinaia.Inundația din anul 1865 a stricat mai multe poduri de

piatră , așa că drumul duce adesea prin albia râului plin de bolovani”(10).O experiență personală cu Podu Vadului a mai avut domnitorul Carol în anul 1879 , când venea cu trenul de la București , mergând către Sinaia.Calea ferată se oprea chiar la Podu Vadului , așa că , de aici , a trebuit să-și continue călătoria, tot cu trăsura.Peste patru ani , participă la manevrele militare care au loc în ziua de joi , 6 /18 octombrie 1883 , la Podu Vadului , organizate de Divizia a IV-a , Corpul 2 de Armată și Batalionul IV Vânători , unde Batalionul IV Vânători reprezenta ,,inamicul”.Manevrele au durat până la orele 14,00 , la 14,30 Carol pleca spre Sinaia cu un tren special.

La Podu Vadului , în toponimia locală se întâlnește denumirea ,,La Băi ” , loc situat pe Valea Slăniții , unde au fost amenajate niște băi rudimentare , în prima parte a secolului al XIX-lea , amintite în toate dicționarele istorice și geografice ale vremii.Aceste băi au funcționat din anul 1833 , când se construiesc primele clădiri și până în 1851 , când sunt abandonate și incendiate în urma izbucnirii unei epidemii de ciumă.În vremea lor de glorie , la 14 iunie 1833 , stabilimentul băilor fusese vizitat chiar de ,,ecselenția sa domnul prezident ”, adică de prezidentul plenipotențiar al Divanurilor Principatelor Moldovei și Valahiei , generalul rus Pavel Kiseleff. În urma vizitei , se hotărăște să se construiască un ,,spital”, necesar pentru 40 de soldați , ocârmuirea județului dispunând ca bolnavii să fie , provizoriu , adăpostiți la hanul din Podu Vadului al proprietarului Ghica , arendașii hanului cedând trei din cele cinci camere , câte avea hanul.

La băi , se vor amenaja și o cameră specială pentru generalul Pavel Kiseleff și alte trei camere pentru ofițeri (11). Epidemia de ciumă din 1851 , adusă de bolnavi originari din Tigveni-Argeș , alungați din satul lor , și care se așezaseră pe prundul râului Prahova , la Podu Vadului , se răspândește și la clădirile băilor.Bolnavii sunt abandonați , clădirile sunt dărâmate și incendiate ,astfel încetând activitatea băilor , a ,,caselor de sticlă ” , cum erau numite de către localnici.Locul a fost părăsit , niciodată nu s-au mai făcut alte construcții pe acel teren.Se știe că microbul ciumei rezistă , în pământ , și o sută de ani , iar epidemiile de ciumă s-au stins de la sine , nu ca efect al vreunei medicații.Alunecările de teren , frecvente în zonă , au contribuit și ele la astuparea vechilor izvoare.

Un episod inedit din trecutul localității ne arată dorința locuitorilor satului , care nu s-au împăcat cu subordonarea lor față de comuna Breaza de Jos , încercând , tot timpul , să se organizeze ca o unitate administrativă separată.La data de 22 februarie 1913 , la Ministerul de

Interne , a fost primită o petiție semnată de 164 de locuitori din satul Podu Vadului , ,,pendinte de comuna Breaza de Jos ", județul Prahova , prin care cereau ca satul lor să fie dezlipit de comuna Breaza de Jos , spre a forma o comună separată, ,,dându-i-se denumirea de comuna Tache Ionescu "(12).

În petiție se menționa că satul cuprinde 200 familii , că au școală și biserică , dar cu primăria sunt dați la Breaza de Jos , care este la 5 km distanță.Pe lângă dezlipirea de comună , se solicita înființarea de primărie în acest sat , ,,unde a mai fost și înainte primărie "(13).Se mai arăta că locuitorul Pavel Popescu se angaja să ofere în mod gratuit clădirea necesară pentru primărie.Comuna Breaza de Jos încasează doar veniturile , fără a le face vreo îmbunătățire , susțineau locuitorii satului , în petiția lor.

Petiția era adresată ministrului de interne Take Ionescu ,care a deținut acest portofoliu în perioada 14 octombrie 1912 – 4 ianuarie 1914.În speranța că petiția lor va fi rezolvată favorabil , petiționarii vin cu această inedită propunere : ,,Rugându-vă în același timp foarte călduros a primi ca numele Dv. să fie dat acestei comune , adică comuna ,,Tache Ionescu" , spre mărirea ei și a numelui D-voastră "(14). Se continua cu semnăturile petiționarilor , începând cu învățătorul D.Apostol ,cel care a scris petiția , apoi semnau fruntașii satului ,Pavel Popescu , Zaharia Popescu , I.Dumitrescu-Sichim ,preotul Gh.Rădulescu , A.Gh.Frâncu ,G.Michacsi.Semnăturile locuitorilor satului completau două pagini și jumătate , pe două coloane,din conținutul documentului.

Ministerul de Interne , prin Direcția Administrațiunii județene și comunale , trimite, la 25 februarie 1913 , prefectului județului Prahova , petiția locuitorilor din satul Podu Vadului , pentru a face cuvenitele cercetări.La 2 martie 1913 , Ștefan Brezeanu , membru al delegațiunii județene , merge la fața locului pentru a cerceta dorințele locuitorilor , urmând să restituie la minister ,după terminarea anchetei , petiția obștei sătenilor și ,,actele dresate în cauză "(15).

În urma cercetării făcute la fața locului , Ștefan Brezeanu întocmește un proces-verbal , la data de 25 martie 1913 , în care formula următoarele concluzii : satul Podu Vadului , singur , nu ar putea avea niciodată mijloace suficiente pentru a suporta sarcinile unei comune separate.Se poate administra și îngriji perfect de bine de autoritatea comunală din Breaza de Jos , fiind în apropiere.Absolut nici un interes public nu reclamă dezlipirea satului Podu Vadului de comuna Breaza de Jos , din contra , pentru a aduce o mai mare înfrumusețare acestei localități , care are o situație climaterică și este frecventată de mulți

străini , mai cu seamă în timpul verii , și pentru a se putea face îmbunătățirile necesare , ar fi de dorit ca satul Podu Vadului , cu comuna Breaza de Jos și cu comuna Breaza de Sus , care sunt lipite una de alta , ,,să formeze una și singura comună”(subl.G.S.).

Ștefan Brezeanu încheia cu constatarea , că găsește cererea de dezlipire a satului Podu Vadului ca nefiind ,, câtuși de puțin serioasă”.Dar , dacă cele arătate de locuitori , că sunt lipsiți de concursul și îngrijirea autorității comunale respective , și că nu au pază de noapte , jandarmi etc. , dacă aceste ,,arătări”(sic !) vor fi adevărate , atunci roagă pe domnul prefect al județului să binevoiască a lua măsurile ce va crede de cuviință.

Concluzia anchetei era însușită și de prefectul județului Prahova , care printr-o adresă către administrația plășii Sinaia , din 9 noiembrie 1913 , invita administratorul să comunice obștei locuitorilor satului Podu Vadului că cererea lor a fost respinsă de Consiliul general , prin votul dat în ședința sesiunii sale ordinare din 15 octombrie 1913 , cererea lor ,,nefiind serioasă și nici întemeiată”(17).

Astfel s-a încheiat încercarea , nereușită , a locuitorilor satului Podu Vadului , de a se separa de comuna Breaza de Jos și de a forma o comună nouă , cu denumirea de comuna Take Ionescu , după numele omului politic , ministru de interne și șef al Partidului Conservator Democrat.Locuitorii satului vor mai avea de așteptat circa două decenii , până în 1931 , când eforturile lor vor fi încununate de succes , reușind să-și întemeieze propria comună, doar până în 1939 , pentru că , atunci , s-a hotărât unificarea comunelor Breaza de Jos , Breaza de Sus și Podu Vadului , rezultând o singură comună , Breaza , așa cum propunea , încă din 1913 , reprezentantul guvernului.

N.B. Textul prezentului articol cuprinde extrase din lucrarea ,,Podu Vadului.Pagini de monografie” , autor Gheorghe Stanciu , lucrare inedită , aflată în manuscris.

Note bibliografice:

1. Istoria Românilor , vol. X , România în anii 1948 – 1989 (coordonator Acad. Dinu C.Giurescu) , Editura enciclopedică , București , 2013 , p.282.
2. Atlas geografic.Republica Socialistă România , Editura Didactică și Pedagogică , București , 1965 (coordonator prof.univ.dr.Tufescu Victor) , p.61(harta : Orașe noi și localități de tip urban).

3. Dimitrie I.Oancea , Reflectarea mediului geografic în toponimia românească , în ,,Terra” , an XVI (XXVI) , nr.1 , ian-mart.1984 , pp.25-28.(p.27 : ,,Cu toate că în l.română există și sunt folosiți mai mulți termeni cu sensul de ,,loc de trecere peste o apă” , cel mai răspândit și în mod curent folosit este termenul de ,,vad” , cu originea în fondul lexical latin”).
4. Stoica Teodorescu , Monografia comunei Telega , Tipogr.,,Gutenberg”-Mihail S.Gheorghiu , Câmpina , 1926 , p.1 , nota nr.2.
5. Ion R. Dedu , Așezări prahovene.Repere istorice , Editura ,,Ploiești – Mileniul III” , Ploiești , 2007 , p.153.
6. Ibidem , p.153.
7. Nestor Urechia , Drumul Brașovului , Instit.de Arte grafice Carol Gobl , București 1913,p.173. Nestor Urechia (1866 – 1931) , prozator și publicist , fiul istoricului V.A.Urechia și frate cu publicistul Alceu Urechia.Inginer , cu studii făcute la Paris.Din 1898 , timp de 18 ani , a condus , ca inginer , lucrările de amenajare a șoselei naționale Câmpina – Predeal , reușind să facă din ea cea mai bună cale de comunicație din țară.Director în Ministerul Lucrărilor Publice (1917 – 1920) , inspector și organizator al învățământului mediu tehnic în domeniu , director al Școlii de conductori de lucrări publice , între anii 1920-1929 (www.crispedia.ro/Nestor_Urechia, acces.10.02.2014). Astăzi, este cunoscut mai mult pentru lucrările sale literare: ,,Zânele din Valea Cerbului(1904) , ,,În Bucegi”(1907) , ,,Robinsonii Bucegilor”(1916) , ,, Vraja Bucegilor”(1926).
8. Istoricul local Florian Smărăndescu(1919 – 1992) susținea că vechiul cântec , din folclorul copiilor, despre un pod distrus de ape (,,Podul de piatră s-a dărâmat / Avenit apa și l-a luat...”), s-ar referi la acest pod de la Podu Vadului , luat de apele râului Prahova , la inundațiile din anul 1864.
9. Nestor Urechia , op.cit. , p.173.
10. Memoriile regelui Carol I al României (de un martor ocular) , vol.II , Editura Erc Presss , București , 2013 , p.8.
11. Florian Smărăndescu , M.Stăncioiu , Casele de sticlă de la Breaza – Podul Vadului , în ,,Pagini din trecutul istoric al jud.Prahova” , Ploiești , 1971 , pp.173-177.
12. Arhivele Naționale Serviciul Județean Prahova ,Ploiești (în continuare:ANSJP-Ploiești) , Fond Prefectura , dos.4 / 1913 , f.47-48.
13. ANSJP-Ploiești , Fond Prefectura , dos. 4 /1913 , f.47.
14. Ibidem , f.47.
15. Ibidem , f.12.
16. Ibidem , f.44.
17. Ibidem , f.44(verso).

BĂICOI - ELEMENTE DE EVOLUŢIE ISTORICĂ ŞI TOPONIMIE

Prof. Vali Şerban
Colegiul Tehnic Forestier Câmpina

1. Urme arheologice şi primele atestări documentare

Zona oraşului Băicoi, situată în partea central-nordică a provinciei istorice Muntenia, constituie un areal cu o veche umanizare, favorizată de poziţia geografică deosebită, la contactul dealurilor cu câmpia, în zona unor păduri întinse şi în apropierea unui curs de apă important – Prahova, ceea ce a favorizat procesul de umanizare prin adăpostul oferit şi variatele resurse naturale – lemn, sare, păşuni, vânat, fructe etc.

Dovezile arheologice descoperite în zonele apropiate evidenţiază faptele şi evenimentele istorice care s-au petrecut în această regiune, de contact între dealurile subcarpatice şi câmpie.

Epocile paleolitică, mezolitică şi neolitică au marcat folosirea pietrei de către grupurile umane. Astfel, cultura Criş (circa 5000 iC) a cunoscut o puternică dezvoltare în centrul Munteniei, cu vestigii descoperite în diferite locuri (de exemplu, la Târgşoru Vechi, 15 km spre sud).

După ce epoca bronzului şi prima vârstă a fierului (Halstatt) au trecut lăsând mai puţine urme, a doua vârstă a fierului (Latene′) a adus dovezi arheologice mai numeroase, cu urme ale unor centre de prelucrare (cuptoare) şi obiecte din fier (Târgşoru Vechi, Ploieşti Nord ş.a.).

Din această epocă (341 iC) datează şi tezaurul de tetradrahme (imitaţii dacice ale monedelor lui Filip II, regele macedonenilor) descoperit la Ţintea, dovedind intensificarea legăturilor geto-dace la sud de Carpaţi cu lumea greco-macedoneană (Baicu I. Șt., Popescu P.D., 1977). Ulterior, Burebista a inclus şi această regiune în statul dac (82 - 44 iC). Din această perioadă, atât în Ţintea, cât şi în Băicoi, au fost descoperite urme ale unor vechi aşezări dacice.

Alte urme arheologice au dovedit existenţa unei aşezări daco-romane în zona oraşului Băicoi, iar ulterior a uneia româneşti, corespunzătoare culturii Dridu (sec. VIII-X).

În timpul năvălirii popoarelor migratoare, vetrele localităţilor s-au instalat pe înălţimi (Dealurile Băicoiului 332m, Dealul Ţintea 406m). În

jurul anului 1225 (după alungarea teutonilor din oraşul Braşov), ungurii înfiinţează Episcopia Cumaniei, care cuprindea şi teritoriul actual al judeţului Prahova, iar în 1241 are loc marea invazie a tătarilor. O lungă perioadă de timp dominaţia lor se exercită asupra Munteniei (până în timpul lui Basarab I).

Basarab I făcea referire, într-un hrisov dat între 1324-1328, la o căpetenie tătară, anume Baicu (posibil nume la originea oiconimului Băicoi) cu ocazia trecerii hoardelor tătare prin aceste locuri. Dealtfel, din această perioadă se crede că ar fi existat (potrivit tradiţiei orale) primele aşezări stabile de pe teritoriul actual al oraşului.

La 28 iunie 1358 se acordă neguţătorilor braşoveni primul privilegiu comercial cunoscut, care confirmă existenţa drumului comercial între Transilvania şi teritoriul Prahovei şi Buzăului. Alt privilegiu este dat neguţătorilor braşoveni de către Mircea cel Bătrân la 6 august 1413 (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977).

Între 1431-1432 este menţionat pentru prima dată Valea Prahovei ca drum comercial între Ţara Românească şi Braşov, menţionat ulterior şi la 1476, în timpul lui Vlad Ţepeş.

Spre sfârşitul sec. al XV-lea şi începutul sec. al XVI-lea sunt menţionate documentar unele localităţi din apropiere – Plopeni 1486, Ploieşti 1503, Câmpina 1503, ceea ce întăreşte ideea existenţei şi a altor localităţi în zonă. “*Prin pădurile şi crângurile din susul oraşului Târgşor se găseau pitulate sate vechi, înainte de 1600, …, în părţile pietroase ale branciogului (soluri formate pe pietrişuri calcaroase), în apropierea Dealurilor Băicoi şi Floreştii, reşedinţă domnească în sec al XV –lea*” (Zagoritz Gh., 1914).

Un document din timpul lui Neagoe Basarab, datat 22 nov. 1517, vorbeşte despre locurile cu păcură din ţinutul Cricov – Prahova, între care şi Secăreni (Ţintea), el constituind prima referire documentară despre ţiţei (Moisiu A., 1986).

Prima menţiune documentară a oraşului Băicoi are loc la 1543, în socotelile oraşului Braşov menţionându-se că au luat parte la schimbul de mărfuri cu Braşovul negustori din târgurile şi satele prahovene, printre altele şi Băicoi. Aceeaşi menţionare este reluată în socotelile Braşovului din 1545 (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977).

În ceea ce priveşte prima menţiune documentară a localităţii Ţintea (cealaltă componentă importantă a oraşului Băicoi), în 1596 călătorul italian Giovanni Bottero vorbeşte despre uleiul mineral din dealurile Ţintei, de unde izvorăşte “*bitum negru ce miroase a ceară*” (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977).

2. Evoluţia localităţii în epoca medievală

Din listele de cărăuşie, păstrate în socotelile oraşului Braşov (pentru perioada 1500-1550), se observă că multe sate (între care şi Băicoi) făceau cărăuşie pe valea Prahovei. De la Câmpina drumul principal devia spre Târgovişte. Altă legătură importantă era drumul Branului. Extinderea comerţului şi crearea de drumuri comerciale spre sud sunt motivele care l-au determinat pe Mihai Viteazul de a înfiinţa un târg la "*pogorâtul prin plaiuri*" (Ploieşti) (Mutaşcu Tr.,1961).

Voievodul stăpânea (la 1597) "*193 sate de cumpărătură sau cotropire*" (inclusiv o parte din moşia Băicoi) şi a vrut "*să facă oraş în satul Ploieşti, a cărui moşie o stăpâneau Manole Logofăt şi Neculce Logofăt din Băicoi (fraţii lui Pătraşcu) care n-au vrut să-şi vândă părţile lor de moşie pe bani, ci au făcut tocmeală de au dat voievodului toată moşia şi cu rumânii cât au fost, moşie pentru moşie*" (deci la schimb) (Sevastos N., 1937).

Cum a devenit Băicoiul moşie domnească cumpărată sau cotropită de Mihai în întregime sau parţial e greu de confirmat, căci acesta n-a dat carte scrisă de mâna lui. În timpul domniei sale, Mihai a aşezat călăraşi pe o moşie luată de la nişte moşneni din Băicoi. În a doua jumătate a sec al XVI-lea şi începutul sec. al XVII-lea, schimbul de produse bazat pe relaţiile marfă – bani a creat implicaţii de anvergură în rumânizarea satelor de moşneni. Necesarul tot mai mare de produse agricole pentru domn, boieri, mânăstiri, a impus o suprafaţă agricolă mai mare şi mai multe braţe de muncă, precum şi defrişări de păduri, toate acestea realizate prin cotropirea delniţelor ţărăneşti (Mutaşcu Tr.,1961).

Legea dată de Mihai (anularea dreptului de strămutare) a condus la aducerea în stare de rumâni de legătură a ţăranilor liberi. În unele documente de pe timpul lui Radu Voievod, 1610, şi Mihnea Voievod, 1615, rezultă că " … *satul Băicoi au fost oameni slobozi; apoi megieşii din sat, câţi au fost, s-au vândut răposatului Mihai şi au vândut şi Pătraşcu toată partea lui de moşie.*" (Vârtosul Em., 1939).

Cartea de schimb din 1597 este recunoscută şi întărită de Radu Voievod în 1610 – " … *să le fie lor moşie la Băicoi, însă partea lor care au avut de baştină, toată or cât s-ar alege*", iar lui Pătraşcu îi întăreşte prin act dreptul la stăpânire, "*asupra moşiei pe care o avusese*" (Sevastos N., 1937).

Aceeaşi carte de schimb este nesocotită în timpul domniei lui Radu Mihnea fiindcă "*n-a fost scris în ea cu mâna lui Mihai Voievod*" şi

de aceea trece moşia în proprietatea sa, sau cum spune în act – "*am luat singur domnia mea această moşie ce s-au zis mai sus de la Băicoi a fi pre seama domnească*". Printr-un hrisov din 1615, Radu Mihnea dă apoi în stăpânire moşnenilor Pavel Bustea şi Gavril, cu toţi fraţii şi cetaşii lor, jumătate de sat în Băicoi, cu 50 de galbeni, pentru că " … *este a lor şi dreaptă moşie, schimbată în timpul lui Mihai Voievod pentru şase părţi moşii la Ploieşti.*" Astfel moşnenii din Băicoi devin liberi prin răscumpărarea acelei jumătăţi rumânizată în vremea lui Mihai (Sevastos N., 1937).

În timpul domniei lui Matei Basarab, urmaşii lui Manole Logofăt (Radu şi jupâneasa Tudora) revendică moşia, o primesc şi apoi o închină în 1654 mânăstirii Mărgineni (Giurăscu C. C., 1973). În anul 1660, moşia Băicoi intră în posesia lui Gh. Ghica. Urmează o perioadă de dominaţie a familiei Ghica, de circa două secole, cu unele întreruperi. În timpul domniei lui Gheorghe Duca, boierul Pârvu devine noul stăpân al moşiei. În anul 1675, în urma plângerii moşnenilor împotriva lui Pârvu "*domnul Duca-Vodă, printr-un hrisov, le restituie moşia* (Giurăscu C. C., 1973). În anul 1693, în vremea lui Constantin Brâncoveanu, Băicoiul devine din nou moşie domnească, pentru o perioadă mai lungă de timp.

Sec. al XVIII-lea nu se remarcă cu evenimente deosebite. Pe harta lui Specht din 1790 figurează şi satele Băicoi, Ţintea, Tufeni (nucleele viitorului oraş Băicoi). Constantin Ghica, biv-vel logofăt de Ţara de Jos, proprietarul moşiei Băicoi, a obţinut la 5 mai 1792 de la Vodă Mihai Şuţu, carte domnească de slobozenie "*ca să facă târg pe moşia dumnealui Băicoiu, odată pe săptămână, pt alişverişul locuitorilor părţii locului şi pentru oareşicare folos al d-lui*" ("Marele dicţionar geografic al României, 1898").

În timpul războiului ruso-turc – în 1812 (război purtat şi pe teritoriul Principatelor Române), la Băicoi erau cantonate unităţi ruseşti.

La începutul sec. al XIX-lea, într-un document datat 8 august 1820, descoperim altă menţiune – "*Domnul Ţării Româneşti (Alexandru Şuţu – n.n.) hotărăşte ca Enache Ceauşu, cumpărătorul vămii Câmpina, să poată deschide puţuri de păcură pe moşia Ţintea Prahova*".

3. Evoluţia localităţii în secolul al XIX-lea

La sfârşitul sec. al XVIII-lea şi începutul sec. al XIX-lea desluşim şi în această zonă semne ale apariţiei societăţii capitaliste. Relaţiile dintre feudali şi ţărani erau din ce în ce mai încordate. Îşi fac treptat apariţia reprezentanţii noilor clase sociale (proprietarii de puţuri

petroliere, respectiv muncitorii petrolişti). Se dezvoltă comerţul (înfiinţarea târgului săptămânal de la Băicoi – 1792). Se extind în continuare suprafeţele agricole (prin defrişări). Clasele defavorizate (ţărănimea, muncitorimea), cele cu caracter progresist (intelectualii, burghezia) cer cu insistenţă drepturi şi libertăţi mai largi, în condiţiile formării conştiinţei naţionale şi ale luptei pentru unire şi independenţă.

La începutul sec. al XIX-lea moşierii constituiau încă o forţă puternică în această zonă. Moşiile erau întinse pe mai multe sute şi mii de ha. Astfel, la 1831 existau trei mari proprietăţi în zonă:

"- Ţintea şi Dâmbul, ale mănăstirii Mărgineni;

- Siliştea Popii, Plopeni şi Lilieşti, ale mănăstirii Mislea;

- Băicoiu, cu Bucşanii din Dâmboviţa, a Cleopatrei Ghica (Trubetzkoi) (Filitti I.C. (1932);

Moşia cea mai întinsă (cca 2000ha) era a Cleopatrei Ghica (Trubetzkoi), fiica lui Constantin Ghica (care a emigrat în 1822, ulterior fiind înmormântat la Băicoi). De numele Cleopatrei Trubetzkoi se leagă istoria localităţii Băicoi între anii 1822 – 1874. Deşi măritată cu nepotul ţarului Nicolae I, prinţul Trubetzkoi, ea a rămas în ţară în timpul scurtei căsnicii. În 1828 prinţul Trubetzkoi a murit la Brăila într-o luptă cu turcii. După pacea de la Adrianopol (1829), principesa a plecat în Rusia, apoi la Viena. S-a întors după câţiva ani şi s-a căsătorit cu administratorul moşiei, Costache Kălinescu (Popescu P. D., 1985). Domnitorul Alexandru Ghica (1834-1842), unchiul principesei, i-a dat drept zestre moşia Băicoi.

Principesa a sprijinit acte de cultură. În anul 1845 s-a aflat în trecere Cezar Bolliac, care scrie – "*Prinţipesa Trubetzkoi, care ne-a oprit patru zile în castelul său din Băicoiu, ne-a făcut să vedem şi cea mai largă horă ce îşi poate cineva închipui, de cele mai frumoase ţărăncuţe, fete şi neveste tinere, cu cămăşi largi de borangic, cu marami albe pe cap sau cu cununi de flori pe cosiţe, toate albe, toate rumene, toate cu ochii negri, jucând o horă graţioasă*" ("Marele dicţionar geografic al României, 1898"). Tot din iniţiativa principesei şi a soţului ei a fost fondată biserica Sf. Împăraţi din Băicoi, între 1850-1853. Biserica a fost pictată de N. Grigorescu în 1853.

Ultimele evenimente de care este legat numele principesei Cleopatra Trubetzkoi se petrec în 1864, când trebuie să cedeze prin reforma agrară 1 600ha şi în 1874, când părăseşte ţara, după ce lăsase moşia (cât a mai rămas) zestre nepoatei sale Olga, căsătorită cu Tănase Călinescu (cel care utilizează pentru prima dată în ţară, în anul 1865, gazele în locuinţa sa).

Importante implicaţii în dezvoltarea localităţii Băicoi în sec al XIX-lea le-a avut intensificarea activităţii de exploatare a petrolului şi gazelor naturale. S-au cristalizat cele două noi clase sociale – patronatul şi muncitorii petrolişti. Se semnalează puţuri de ţiţei în Ţintea la 1815, în Lilieşti la 1819 şi Băicoi la 1835. Lucrători petrolişti cu plata la zi se semnalează încă din 1819. În deceniile următoare au loc numeroase cumpărări şi concesionări de terenuri pentru exploatări petroliere, crescând necontenit numărul puţurilor (Moisiu A., 1986).

În anul 1864, la Ţintea, începe exploatarea petrolului prin sonde (metodă extinsă în ţară după 1882) de către prima societate petrolieră cu capital străin (englez) din ţară, înfiinţată în acelaşi an (de către Jackson Braun), cu sediul la Câmpina. În 1884 se înfiinţează prima rafinărie la Băicoi (de către Nae Coconea), după ce în 1857, la Ploieşti, se înfiinţase prima rafinărie din ţară. Ele se numeau găzării (dădeau gaz lampant pentru iluminatul oraşului) (Moisiu A., 1986).

Între alte elemente desfăşurate în prima jumătate a sec al XIX-lea, documentele istorice mai evidenţiază încă două în legătură cu localitatea Băicoi. În 1831, ca urmare a prădării oraşului Târgovişte de arnăuţii lui Iordache şi Farmache şi a temerii că aceştia le vor cere bani, ispravnicii acestui oraş s-au refugiat la Băicoi. De asemenea, tot în vremurile acelea, Duca, comandantul corpului de oştire din Ploieşti, face, la chemarea lui Ipsilanti la Târgovişte, o tabără la Băicoi ("Marele dicţionar geografic al României, 1898").

Domnia lui Cuza Vodă (1859-1866), în timpul căreia s-au pus bazele statului naţional român modern, a avut implicaţii şi pe plan local. Întâi ne referim la importantul eveniment care a fost concentrarea batalioanelor de linie ale Ţării Româneşti şi Moldovei în anul 1859, în tabăra de la Floreşti, când practic s-au pus bazele armatei române moderne (Popescu P. D., 1985). Tabăra s-a aflat sub comanda generalului Ion Florescu, nepotul Cleopatrei Trubetzkoi (proprietara moşiei de la Băicoi) şi a fost inspectat de însăşi domnitorul Al. I. Cuza. La 23 august 1859, trupele au desfăşurat o manevră generală între Floreşti şi Băicoi (tema aplicaţiei, ilustrată într-o gravură contemporană, era apărarea şoselei şi liniei telegrafice Ploieşti – Câmpina).

Alte evenimente în timpul domniei lui Cuza ţin de aplicarea noilor reforme. Reforma agrară (1864) a condus la împroprietărirea locuitorilor cu 1600ha de pe moşia Cleopatrei Trubetzkoi şi cu 750 ha de pe moşia statului Mărgineanca (fosta moşie a mănăstirii Mărgineni, acum etatizată). Prin reforma administrativă (1864), satele de pe teritoriul actual au fost grupate în două comune – Băicoi şi Ţintea, ce aparţineau

de plasa Filipeşti, judeţul Prahova, iar prin reforma învăţământului s-au creat premisele înfiinţării de şcoli în mediul rural (Băicoi 1870, Ţintea 1886, Lilieşti 1907) ("Marele dicţionar geografic al României, 1898").

În războiul de independenţă (1877-1878) şi Băicoiul şi-a dat tributul de sânge – 3 morţi ("Judeţele patriei. Prahova"). Veteranii şi văduvele de război au fost recompensaţi prin reforma agrară din 1879.

Spre sfârşitul secolului, deşi exploatarea petrolului cunoaşte o continuă extindere, principala ocupaţie a locuitorilor rămâne agricultura. Fostele moşii au fost mult fărâmiţate, păstrându-se totuşi unele proprietăţi mai mari, unde apar noi stăpâni – D. Ştefescu, Pompiliu Capeleanu, fraţii Coconea etc. Terenurile agricole se utilizau pentru cultura cerealelor, livezi, vii, păşuni.

Dezvoltarea transporturilor şi telecomunicaţiilor s-a făcut simţită în a doua jumătate a secolului, cu urmări benefice asupra dezvoltării economice a Văii Prahovei. În apropierea lor trecea linia telegrafică Bucureşti – Predeal (instalată de austrieci în oct. – nov. 1854). La 27 decembrie 1854 se introducea cursa de poştalioane rapide Bucureşti – Ploieşti – Braşov, iar la 10 iunie 1879 s-a dat în folosinţă calea ferată Bucureşti – Ploieşti - Predeal, cu staţie de cale ferată la Băicoi (denumită ulterior Floreşti-Prahova).

În zonă se practica şi chirigeria, iar alţi locuitori erau meşteşugari (cca 35 – dulgheri, dogari, cizmari), care îşi vindeau produsele în Ploieşti. Existau deja 5 biserici, 3 şcoli (în 1907), iar populaţia a ajuns la 3257 loc (Băicoi şi Ţintea) ("Marele dicţionar geografic al României, 1898"). Starea de sănătate era destul de precară. În sec XIX au avut loc cel puţin două epidemii de holeră (1831, 1848). Spre sfârșitul secolului și pelagra făcea ravagii.

4. Evoluţia localităţii între 1900-1945

Evoluţia localităţii Băicoi în prima jumătate a sec. al XX-lea s-a desfăşurat sub semnul intensificării exploatării resurselor de ţiţei şi gaze naturale.

Unele măsuri legislative din ultimii ani ai sec. al XIX-lea (1895 – Legea minelor, 1896 – garantarea capitalului străin), precum şi dezvoltarea infrastructurii petroliere în zonă (1895 – rafinăria Aurora Băicoi, 1912 – conducta Băicoi–Constanţa), utilizarea instalaţiilor moderne şi a unor procedee tehnice eficiente ş.a., au condus la consolidarea industriei extractive petroliere în zonă prin creşterea investiţiilor şi a numărului companiilor petroliere (cu capital autohton

sau mixt – Steaua Română, Concordia, Astra Română, Colombia, Unirea etc.) şi implicit, sporirea rapidă a producţiei. Un prim “vârf” al producţiei este atins de zona Băicoi (inclusiv Ţintea) în anii 1914 – 1916 (între 120 000 – 180 000 t/an), urmând o perioadă de declin datorită războiului şi exploatării excesive, după care urmează un al doilea “vârf” în anii 1939 – 1940, când s-a depăşit 1 mil. t/an.

Creşterea numărului muncitorilor din exploatările petroliere în zona oraşului Băicoi (de la câteva sute – 1898, la peste 4 000 în 1945), a condus treptat şi la organizarea acestora în sindicate, pentru a-şi cere unele drepturi (salariu pe măsura muncii depuse, echipamente de protecţie, cazare şi hrană etc.). Cele mai importante acţiuni greviste la care au participat au fost: -8 aprilie 1913 – greva sondorilor din Ţintea; anul 1918 – acţiuni greviste ale petroliştilor şi metalurgiştilor din Prahova; iunie–august 1919 – marea grevă a petroliştilor din Valea Prahovei (din 3 iulie s-au alăturat şi petroliştii din Băicoi şi Ţintea; la 1 august au participat la marşul spre Ploieşti, efectuat de peste 1000 de persoane, încheiat cu mitinguri; la 20 august încetează greva cu satisfacerea revendicărilor petroliştilor); 20 octombrie 1920 – greva generală a tuturor muncitorilor din România; 5 noiembrie 1929 – grevele de la Băicoi şi Buştenari; ian. – februarie 1933 – greve ale petroliştilor şi ceferiştilor; iunie – august 1938 – conflicte de muncă la schela Ţintea (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977).

În acelaşi timp, şi ţărănimea a cunoscut frământări şi conflicte cu marii proprietari de terenuri şi arendaşi. Deşi au avut loc unele împroprietăriri ale ţăranilor, de mai mică anvergură (în anii 1892, 1902, 1921), impozitele, taxele, contractele dezavantajoase, imposibilitatea de a munci eficient pământul, anii potrivnici agriculturii, îi aduceau rapid în postura de săraci, cu pierderea pământurilor, în ultimă instanţă aserviţi moşierilor şi arendaşilor.

Reforme agrare au avut loc în 1892 (au fost împroprietăriţi o parte din locuitori cu căte 10 pogoane), 1902 (o parte din locuitori cu câte 10 pogoane pe moşia Misleanca), 1921 (luptătorilor din război li s-a completat lotul cu alte 2-4 pogoane de pe moşiile Cantacuzino, Buda şi Găgeni) (Popescu Gh., 1945), dar insuficiente pentru stingerea tensiunilor sociale.

Astfel se explică acţiunile revendicative ale ţăranilor din Băicoi în martie 1907, acţiuni care se încadrează în marea răscoală a ţăranilor ce a cuprins întreaga ţară în acel an. Succesiunea evenimentelor arată importanţa acelor acţiuni revendicative:

- 10 martie – telegramele de presă anunţă semne de răscoală printre ţăranii din Băicoi; împotriva lor sunt trimişi 30 de soldaţi. Prefectul face responsabili pe primari, secretari, preoţi şi învăţători de ceea ce se întâmplă în satele lor în legătură cu răscoala ţăranilor.

- 14 martie – agitaţii la Băicoi şi Floreşti, ţăranii cerând să li se arendeze sau să li se vândă moşia lui Gh. Gr. Cantacuzino. La faţa locului vin primul procuror al judeţului şi comandantul jandarmilor, însoţiţi de armată. După 4 zile vin noi trupe.

- 24 martie – sub presiunea ţăranilor din Băicoi, Floreşti, Măgureni, marele moşier Gh. Gr. Cantacuzino dă ordin administratorilor să încheie contracte de învoieli, aşa cum cereau răsculaţii (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977).

Între periodicele de presă care au apărut în Băicoi, în perioada primei jumătăţi de secol, remarcăm apariţia revistei Sondorul, în anii 1911 – 1912, care evidenţiază primele forme de organizare a muncitorilor petrolişti, şi apariţia la 1 iunie 1932 a revistei lunare “Filatelistul român”.

Datorită rezervelor de petrol, Valea Prahovei, inclusiv zona Băicoi – Ţintea, a constituit o regiune de importanţă strategică în cursul celor două războaie mondiale.

La 20 noiembrie 1916, în primul război mondial, Schela Băicoi şi oraşul Ploieşti sunt bombardate de către aviaţia germană (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977). Ulterior armata germană pune stăpânire pe terenurile petrolifere după ce, în retragere, armata română distrusese o mare parte din instalaţii pentru a nu le lăsa în mâna germanilor. Cu sondele care au mai rămas în funcţiune şi altele reparate, aceştia obţin totuşi o mare cantitate de petrol. În acest timp se produc şi unele acte de sabotaj ale românilor (prin înfundarea puţurilor, distrugerea conductelor etc.).

În cel de-al doilea război mondial, la 12 octombrie 1940, “Misiunea militară germană” ocupă principalele puncte strategice de pe Valea Prahovei, între care şi Băicoi. Între 1941 – 1944 au loc numeroase conflicte de muncă, greve, sabotaje la exploatările petroliere. În zilele de 5 şi 15 aprilie 1944 au loc bombardamente anglo–americane, care au afectat şi zona Băicoi – Ţintea. Între 25 – 29 august 1944 au avut loc lupte intense pentru eliberarea Văii Prahovei (Baicu I. Şt., Popescu P.D., 1977).

În perioada celor două războaie s-au produs localităţii pagube şi pierderi materiale, iar numărul populaţiei a stagnat sau s-a aflat în regres. Pe lângă petrolul luat de germani, o mare cantitate s-a scurs s-au

a ars, poluând mediul natural. Bombardamentele armatei germane (1916) sau ale aliaţilor (1944) au provocat şi ele pagube în toată regiunea. De la locuitori au fost rechiziţionate pentru armată mijloace de transport, alimente, etc., iar drepturile au fost îngrădite în aceste perioade de război. De asemenea, nu trebuie uitaţi eroii băicoieni ce s-au jertfit pe front în cele două conflagraţii mondiale (cca 300).

5. Evoluţia localităţii după anul 1945

Perioada de după 1945 a adus transformări adânci pe plan social – economic: reforma agrară, naţionalizarea întreprinderilor, constituirea CAP-urilor, centralizarea şi planificarea economică, industrializarea forţată.

În anul 1945, reforma agrară a împroprietărit pe cei ce au luptat pe front, văduve, invalizi, orfani şi pe cei foarte săraci. În Ţintea au fost expropriate moşiile Barbu Catargy, Gen. Pompiliu Capeleanu şi Gen. Tr. Grigorescu, în total 444 pogoane (Popescu Gh., 1945). Ulterior, micile proprietăţi agricole private au fost comasate, până în 1962, în proprietăţi cooperatiste (CAP – Cooperative Agricole de Producţie), iar pe cele proprietate de stat s-au creat IAS –uri (Întreprinderi Agricole de Stat) – Movila Vulpii şi Pomicola Băicoi.

După război au fost refăcute rafinăriile şi instalaţiile petroliere. La 11 iunie 1948 s-a produs naţionalizarea fabricilor, băncilor, minelor ş.a., deci şi a exploatărilor petrolifere. S-a înfiinţat Schela Băicoi, singura unitate industrială din localitate până în anii `70, când sunt înfiinţate alte două unităţi – CAMEXIP şi FEHS. Producţia de petrol s-a stabilizat în anii 70 – 80 la cca 200 – 300 000 t/an.

Dezvoltarea economică a oraşului a avut repercusiuni favorabile asupra evoluţiei postbelice a localităţii. S-a modernizat infrastructura oraşului (şosele, străzi, transport urban, linii telefonice, reţele de energie electrică, gaze, apă etc.) şi s-au realizat diverse dotări social-edilitare (unităţi de învăţământ, sanitare, blocuri de locuinţe etc.).

În aceste condiţii, localitatea Băicoi a fost declarată oraş în 1956, iar în 1968 s-a contopit administrativ cu comuna Ţintea. Astfel, teritoriul şi populaţia oraşului au cunoscut creşteri semnificative. Prin dezvoltarea funcţiei industriale populaţia aptă de muncă a fost stabilizată şi a avut loc o creştere constantă a populaţiei oraşului, de la 12 439 locuitori în 1941, la 20 344 locuitori în 1990.

Revoluţia din 21-22 decembrie 1989 a deschis o nouă etapă. În oraşul Băicoi, ca la nivelul întregii ţări, procesul de tranziţie s-a

manifestat prin trăsături specifice: scăderea producţiei industriale şi agricole, închiderea unor secţii şi unităţi economice nerentabile, creşterea costului vieţii etc.

Printr-o nouă reformă agrară (1992) s-au desfiinţat CAP-urile, iar pământurile au fost redate foştilor proprietari, în situaţia de dinaintea cooperativizării. O parte din micii proprietari au format asociaţii agricole.

În domeniul comercial s-au înfiinţat mai multe firme comerciale private, precum şi în domeniul producerii de bunuri au apărut mai multe mici întreprinderi (alimentare, textile, construcţii metalice etc.).

6. Elemente de toponimie geografică

Denumirile geografice existente în această zonă se află în strânsă legătură cu cadrul natural, istoric şi social –economic care a favorizat procesul umanizării acestui teritoriu şi a influenţat evoluţia aşezărilor ce au luat naştere.

În cazul denumirilor celor două localităţi importante ce au luat naştere pe teritoriul actual – Băicoi şi Ţintea – toponimia aduce importante indicii referitoare la începuturile acestora. Tradiţia orală plasează aceste începuturi în vremea migraţiei tătare (sec al XIII-lea – al XIV-lea).

Astfel, oiconimul Băicoi îşi are originea în numele unei căpetenii tătare – Baicu – a cărui trecere prin aceste locuri este pomenită de un hrisov dat de Basarab I. O altă versiune consideră că Baicu era un crescător de oi, care-şi cobora toamna oile la iernat prin această zonă.

Trecutul românilor se confruntă în mare parte cu păstoria, astfel că multe denumiri sunt date de către păstorii din acele vremuri când era ocupaţia principală pe aceste meleaguri.

Pentru Ţintea (aşezare la fel de veche, iar din 1968 cartier al Băicoiului), legenda spune că "s-ar fi oprit pe aceste plaiuri sălbatece un oarecare Gheorghe, moş sfătos cu zeghie de dimie, cu iţari, cămaşă cu râuri pe poale, opinci şi fluier la cingătoare…, sprijinindu-şi bătrâneţele într-un baston din frasin, pe care-l ţintuise peste tot cu ţinte. Şi de la moş Gheorghe, căruia lumea i-ar fi spus Ţinteanul, şi-ar trage numele localitatea" (Popescu Gh., 1945).

Alte cartiere (foste localităţi) ale oraşului Băicoi, au şi ele pentru denumirea lor diverse explicaţii. Astfel, pentru Lilieşti, s-a avansat ipoteza originii fie de la liliecii de noapte ce zburau în cimitirul local, fie

de la o pădure de lilieci (arbuşti). Dâmbu îşi ia numele de la pârâiaşul Dâmbu, care-şi are izvorul într-un dâmb (ridicătură de pământ).

Schela este un nume mai recent pentru satul care se află în nord-vestul Băicoiului, nume dat după 1952, legat de întreprinderea de exploatare petrolieră din zonă. Înainte se numea Cotoiu, derivat de la “Cotul Oii”, un loc unde poposeau turmele de oi în drumul lor spre munte sau spre câmpie.

Alte nume de locuri sunt legate de învelişul vegetal din zonă – Tufeni (existenţa unor pâlcuri de Tufani), Prunăreşti (după livezile de pruni) ş.a., ceea ce spune multe despre extensiunea pădurilor sau a livezilor în aceste locuri. Deşi aceste localităţi nu mai există de sine stătătoare, denumirile lor au rămas adânc întipărite în vorbirea localnicilor. Numele de familie ale localnicilor oferă multiple indicii care dau localităţii o identitate proprie. Cele mai dese şi mai vechi sunt Comnoiu, Mociorniţă, Jipa, Cristescu, Brânzea, Antonescu, Groşescu, Stoicescu, Ştefănică etc.

Multe denumiri ale dealurilor (oronime) îşi au originea în antroponime – Ţintea, Bobeica, Ciofâca, Cioara (sau Piţoaica) etc. În ceea ce priveşte numele de străzi, denumirile date după cel de-al doilea război mondial au accente istorice: Republicii, Independenţei, Dorobanţi, Horia, Aviatorilor etc.

Între alte nume geografice caracteristice zonei menţionăm: Movila Vulpii, Valea Stelii,Valea Largă, Câmpul Urletei, Valea Mare, Lacul Mare, Podul Văcăriei etc. Gruiu este alt nume al Dealului Ţintea, dar este folosit mai des pentru vârful său (406m). “Grui” în latineşte înseamnă muchie, înălţime.

Fig. 1 – Harta oraşului Băicoi

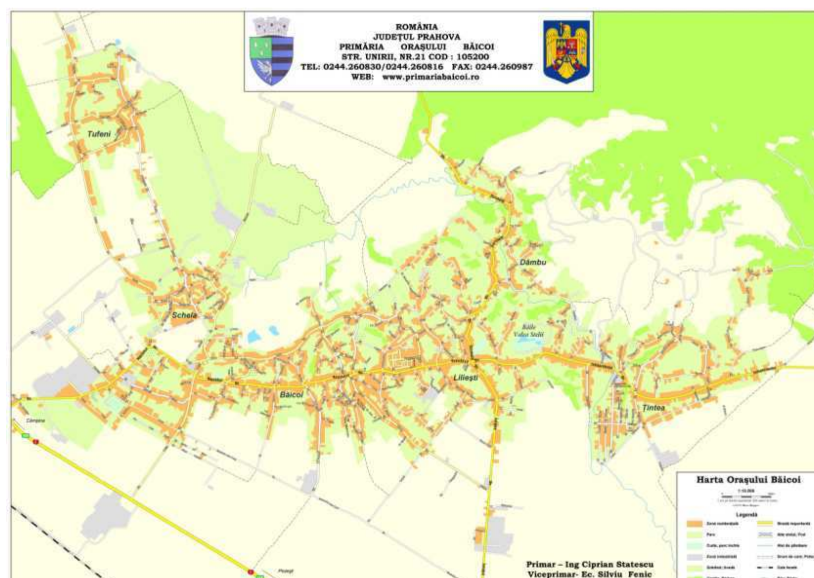

Fig. 2 – Exploatări de petrol în Băicoi la sf. sec. al XIX-lea

Bibliografie:

1. BAICU I. ŞT., POPESCU P.D. (1977) – "Istoria Prahovei în date", Partea I, Ploieşti;
2. FILITTI I.C. (1932) – "Arenda moşiilor în Muntenia la 1831 şi 1833", SOCEC Bucureşti;
3. GIURĂSCU C. C. (1973) – "Alexandru I. Cuza", Ed. Militară, Bucureşti;
4. MOISIU A. (1986) – "Istoria exploatărilor petrolifere Băicoi – Ţintea – Lilieşti – Dâmbu , de la începuturi până în 1944", Lucrare de doctorat;
5. MUTAŞCU TR. (1961) – "Arta militară în Ţara Românească la începutul sec. al XVII – lea", Ed. Militară, Bucureşti;
6. POPESCU GH. (1945) – "Ţintea", Tip. De Artă "D. Miricescu", Ploieşti;
7. POPESCU P. D. (1985) – "Ghid de oraş. Ploieşti", Ed. Sport – Turism, Bucureşti;
8. SEVASTOS N. (1937) – "Monografia oraşului Ploieşti", Bucureşti;
9. VÂRTOSUL EM. (1939) – "Mihai Viteazul şi Ploieştii", în Revista Cunoaşterea Prahovei, nr. 1, pag. 118 – 120;
10. ZAGORITZ GH. (1914) – "Târguri şi oraşe între Buzău, Târgovişte şi Bucureşti", în Anuar de Geografie şi Antropogeografie, Bucureşti;
11. x x x (1898) – "Marele dicţionar geografic al României", coordonator George I. Lahovary, vol. I - II, Bucureşti;
12. x x x (1981) – "Judeţele patriei. Prahova", Ed. Sport – Turism, Bucureşti;

DIN ISTORICUL UNIVERSITĂŢII „ALEXANDRU IOAN CUZA” IAŞI

Prof. Victoria Vâlcu

Ceea ce m-a determinat să scriu câte ceva despre prima universitate din România, a fost un moment deosebit din iunie 2010, an în care universitatea a împlinit frumoasa vârstă de 150 de ani.

Atunci am fost invitată de fiul meu, Vâlcu Bogdan-Florin, să particip la cursurile societăţii internaţionale de magnetism, reuniune la care participau specialişti din Europa, America, Asia, membri ai unor universităţi de prestigiu. Invitaţia a fost onorantă pentru mine căci am terminat cursurile facultăţii de istorie la această universitate (absolventă 1974).

Conducerea universităţii a prezentat personalităţilor prezente importanţa acestei instituţii de învăţământ superior din ţara noastră, bilanţul universităţii în cei 150 de ani.

Senatul Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”Iaşi este, din punct de vedere arhitectural, o adevărată operă de artă. Interiorul cuprinde tablourile cu cei care au avut un rol esenţial în conducerea universităţii, în dezvoltarea vieţii ştiinţifice româneşti în epoca modernă şi contemporană, atât în interiorul ţării, cât mai ales cei care au dus prestigiul acesteia peste hotare, prin realizările de-a lungul celor peste 150 de ani.

Întreaga asistenţă a manifestat un interes deosebit, ascultând cu atenţie prezentarea universităţii şi au studiat pliantele puse la dispoziţie pentru cunoaşterea acesteia.

Fiind o conferinţă internaţională, totul s-a discutat în limba engleză.(Din câte ştiu şi înţeleg limba engleză, am înţeles câte ceva, dar mi-am dat seama că nu este uşor şi oricum nu este domeniul meu de cunoaştere decât de apreciere a nivelului de cercetare a acestor participanţi şi de mândrie naţională căci avem specialişti de înaltă clasă în toată lumea- în limita modestiei admise- printre aceştia fiind şi fiul meu în renumita Vallay Sillicon S.U.A.

În aceste condiţii mi-am propus să studiez despre activitatea acestor personalităţi ce au activat în cei peste 150 de ani ai universităţii: în primul rând cei 34 de rectori:

Prof.dr.Ion Strat, economist care a fost rector chiar în primul an al înfiinţării (1860-1862);

Prof.dr.Filant Scribau- teolog (1861-1862);
Prof.dr.Nicolae Ionesu- jurist (1862-1863);
Prof.dr.Titu Maiorescu- filosof (1863-1867);
Prof.dr.Ştefan Micle- fizician-chimist (1867-1875);
Prof.dr.Petru Suciu- jurist (1875-1880);
Prof.dr.Neculai Culianu- matematician (1880-1898);
Prof.dr.Alexandru D. Xenopol- istoric (1898-1901);
Prof.dr.Constantin Climescu- matematician (1901-1907);
Prof.dr.Gheorghe Bogdan- medic (1907-1913);
Prof.dr.Constantin Stere- jurist (1913-1916);
Prof.dr.Matei Cantacuzino- jurist (1916-1918);
Prof.dr.Nicolae Jean- biolog (1918 şi 1920-1921);
Prof.dr.Iulian Teodorescu- jurist (1919-1920);
Prof.dr.Traian Bratu- filolog (1921-1922);
Prof.dr.Simionescu- geograf (1922-1923);
Prof.dr.Alexandru Slătineanu- medic (1923-1926);
Prof.dr.Petru Bogdan- chimist (1926-1932);
Prof.dr.Traian Bratu- filolog (1932-1938);
Prof.dr.Ion Tănăsescu- medic (1938-1940);
Prof.dr.Virgil Niţulescu- medic (1940-1941);
Prof.dr.Mihai Vlad- geograf (1941-1944);
Prof.dr.Alexandru Myller- matematician (1944-1945);
Prof.dr.Andrei Oţetea- istoric (1945-1947);
Prof.dr.Leon Baliff- medic (1947-1948);
Prof.dr.Jean Livescu- filolog (1948-1955);
Prof.dr.Ion Creangă- matematician (1955-1972);
Prof.dr.Mihai Teodosia- economist (1972-1981);
Prof.dr.Viorel Barbu- matematician (1981-1989);
Prof.dr.Petre Mâlcomele- economist (1989);
Prof.dr.Petre Călin Ignat- matematician (1989-1992);
Prof.dr.Gheorghe Popa- fizician (1992-2000);
Prof.dr.Dumitru Popa- economist (2000-2008);
Prof.dr.Vasile Isan- economist (2008…).

În afară de cei 34 profesori-doctori ce au ocupat funcţia de rector a universităţii au fost profesori de un înalt prestigiu profesional ce au dus prestigiul ştiinţei şi culturii româneşti în lume. Despre activitatea acestora, până la primul război mondial, mi-am propus să scriu spre cunoaşterea celor care vor citi aceste rânduri. Sunt personalităţi de care ar trebui să ştie orice român ce posedă o cultură medie, şi nu numai. În

această comunicare veţi afla informaţii esenţiale despre: Simion Bărnuţiu, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, Ion Creangă, Petru Poni, Gr. Cobălcescu, V. Conta, Dimitrie Alexandrescu, Paul Bujor, Alexandru Filipide, Anastasia Obregia, Garabet Ibrăileanu, Petru Bogdan, Ion Borcea, Nicolae Costăchescu, C.I.Parhon, Vera Myller, Halippa Pan(Telimon), Mihai Costăchescu, Iorgu Iordan, Ștefan Procopiu, Petre Andrei, Constantin Vasile Gheorghiu, Octav Myer, Horia Creangă, Radu Cernătescu.

În octombrie 2014 se împlinesc 154 de ani de la înfiinţarea primei universităţi din Iaşi.

Prin grija domnitorului A.I.Cuza, în 1860, în Iaşi s-au înfiinţat: Conservatorul de Muzică şi Declamaţiune, Universitatea, Şcoala de Arte Frumoase şi Pinacoteca.

Era prima universitate modernă din România şi exprima grija domnitorului Cuza pentru învăţământ şi cultură, pentru ridicarea nivelului de civilizaţie al poporului român. Învăţământul, ca şi administraţia, armata, justiţia, era influenţat de modelul francez **(1).**

Modelul francez a fost completat cu cel german, având în vedere influenţa unor profesori, precum Titu Maiorescu, care se formaseră la universităţi germane. Deci, învăţământul superior din România a preluat modele occidentale încă de la înfiinţarea primelor universităţi la Iaşi şi Bucureşti.

La 20 octombrie 1860 se inaugurează Universitatea din Iaşi în prezenţa domnitorului A.I.Cuza şi a primului ministru (interimar şi la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunii Publice) Mihail Kogălniceanu. Universitatea urma să cuprindă patru facultăţi: Drept, Filozofie, (Litere)Teologie şi Medicină. Prin statut se prevedea cuprinderea tuturor ramurilor ştiinţelor **(2)**.

Denumirea, prin Decretul Domnitorului, era Universitatea din Iaşi, originalul documentului se află la Muzeul Universităţii. Această denumire s-a menţinut până în deceniul IV al sec. al XX-lea, când prin Decret regal nr.3119 din 2 decembrie 1933 primea denumirea de Universitatea Mihăileană din Iaşi **(3)**. Decretul lege nr.886 din 2 decembrie 1942, stabilea o nouă denumire şi anume Universitatea Cuza Vodă **(4)**. După Reforma învăţământului din 1948(august), s-a impus treptat denumirea de Universitatea „Al. I. Cuza” (diplomele de licenţă de la sfârşitul anului universitar 1948/49 purtau noua denumire).

În anul 2000 s-a decis renunţarea la prescurtarea numelui Domnitorului Unirii, pentru evitarea unor confuzii care mai apăreau

pentru străini. Denumirea utilizată oficial este Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iaşi.

Din punct de vedere legislativ, universitatea a funcţionat şi funcţionează în baza a peste 15 măsuri. Dintre acestea mai importante sunt:

- Ordonanţa domnească(decretul domnesc) de înfiinţare a Universităţii din Iaşi: „Universitatea din Iaşi este persoană juridică cu dreptul de a se administra de sine, în consele atât ştiinţifice, cât şi disciplinare în cuprinderea legii."
- Legea asupra instrucţiunii (5/17 decembrie 1864). Capitolul IV se referea la Instrucţiunea Superioară.
- Legea asupra învăţământului secundar şi superior (1898).Capitolul V, Învăţământul Superior.
- Legea asupra învăţământului secundar şi superior (1912) completează cu noi articole şi precizări Legea din 1898(5). În această lege era prezentă ideea interdisciplinarităţii (foarte frecventă la sf. mileniului al II-lea).
- Legea pentru înfiinţarea unor catedre universitare şi pentru fixarea normelor tranzitorii de numire a primilor profesori la Facultatea Teologică a Universităţii din Iaşi, cu sediul la Chişinău(1927).
- În 1932 se adoptă prima lege ce se referă doar la învăţământul superior. La art.1 se precizează: „Învăţământul superior se predă în: Universitatea din Bucureşti, Iaşi, Universitatea din Cluj, Cernăuţi, Facultatea de drept „Regele Carol al II-lea"din Oradea, care depinde de Universitatea din Bucureşti".
- Legea pentru transformarea Secţiei de Ştiinţe Agricole de pe lângă Universitatea din Iaşi în Facultatea de Ştiinţe Agricole a Universităţii din Iaşi, cu sediul la Chişinău /1933.
- În 1937 s-a adoptat Legea pentru concentrarea pregătirii inginerilor în Şcolile politehnice- reprezintă actul de înfiinţare a Institutului Politehnic din Iaşi, prin desprinderea unui grup de specializări din cadrul universităţii.
- În timpul regimului antonescian, s-a adoptat Decretul-lege relativ la organizarea învăţământului superior(1943). Acest decret este marcat de contextul istoric: pierderea NV-Transilvaniei, statutul schimbător al Basarabiei şi Nordul Bucovinei, regimul dictatorial al lui Ion Antonescu s-a aplicat numai un singur an.

- Pentru epoca socialistă (1948-1989) sunt trei legi ce reflectă „trăsăturile noului regim”.
- Din 1948 este Decretul nr.175 pentru reformarea învăţământului (Decretul nr.1383 din 2 august 1948). Ex. Art.XVI- „ Învăţământul superior are două categorii de instituţii:
  a) Universităţi şi Politehnici
  b) Institute de învăţământ superior”.
- Din 1968- Lege privind învăţământul în Republica Socialistă România. La art.1 se preciza că „învăţământul se dezvoltă în strânsă legătură cu progresele ştiinţei şi tehnicii, cu cerinţele economiei şi culturii, ale construcţiei socialismului şi comunismului”.
- Legea Educaţiei şi Învăţământului din 1978 este dominată de ideea politehnizării; ex. art. 67 prevedea „Învăţământul superior se realizează prin politehnici, universităţi, institute, conservatoare şi academii, organizate pe facultăţi şi secţii”.
- După 1989 cele mai importante reglementări legislative pentru învăţământul superior din România sunt: Legea privind acreditarea instituţiilor de învăţământ superior şi recunoaşterea diplomelor din 1993.
- Legea Învăţământului din 1995, la art.55, precizează:”Învăţământul superior se realizează prin instituţii de învăţământ şi cercetare: universităţi, institute, academii, conservatoare şi colegii universitare”.
- Legea privind Statutul Personalului Didactic din 1997, la art.53(Învăţământ Superior) precizează: „Funcţiile didactice sunt: preparator universitar, asistent universitar, lector universitar, şef de lucrări, conferenţiar universitar, profesor universitar şi profesor universitar consultant”.

Pentru cei care au studiat la Universitatea Al. I. Cuza Iaşi şi nu numai, sau mai ales pentru cei care nu au studiat la Iaşi, voi prezenta sumar activitatea acestor mari profesori. În această primă parte, despre activitatea până la primul război mondial (se împlinesc anul acesta 100 ani) şi promit continuarea în viitor.

Aşadar, iată care sunt aceste personalităţi ce au desfăşurat o activitate deosebită încă de la înfiinţarea Universităţii de la Iaşi până la primul război mondial(1860-1914).

Simion Bărnuţiu(1808-1864) s-a născut la Bocşa, Sălaj. Este unul dintre primii profesori ardeleni ce au predat la Universitatea din Iaşi; fruntaş al revoluţiei de la 1848 din Transilvania, a fost vicepreşedintele Adunării de la Blaj, 3-5 mai 1848; în discursul său a susţinut egalitatea în drepturi a românilor cu celelalte naţionalităţi(„naţiuni privilegiate"). Ca urmare a înfrângerii revoluţiei, emigrează în Moldova în 1851, unde a activat ca profesor de filozofie şi de drept public la universitate; a sprijinit domnia lui Al.I.Cuza şi politica de reforme a acestuia.(ex.lucrarea „Dreptul public al românilor"); a introdus predarea în limba română a filosofiei în Transilvania; a promovat Kantianismul, fapt ce a favorizat deschiderea gândirii filosofice româneşti către ştiinţă şi atitudine critică(ex.psihologia). Simion Bărnuţiu era unul dintre cei cinci transilvăneni ai universităţii din Iaşi, „Prin ei, după expresia lui A.D.Xenopol, s-a completat seria istorică ce-şi avea începutul în primii ani ai secolului, în cuprinsul căreia inima generoasă a pământului românesc - Transilvania – a pulsat peste munţi energii naţionale care au întreţinut încrederea, forţa şi coeziunea românească"**(6).**

Mihail Kogălniceanu (1817-1891) - născut la Iaşi, istoric, scriitor, publicist şi om politic; profesor al Academiei Mihăilene, membru al Academiei Române din 16 sept.1868. A studiat la Lunneville(Franţa) şi Berlin(Germania). Încă din 1838, când se întoarce în ţară, desfăşoară o susţinută activitate pentru dezvoltarea învăţământului în Moldova şi publicarea de izvoare istorice. M. Kogălniceanu a publicat numeroase documente istorice în revista"Arhiva românească" (1840-1841 şi 1845) pe care a înfiinţat-o şi a condus-o; de asemenea a publicat culegerile:

„Letopiseţele Ţării Moldovei" (3 vol.1845-1852),

„Cronicele României" (3 vol.1872-1874).

A editat reviste de orientare patriotică, „Dacia literară"(1840) şi „Propăşirea"(Foaie ştiinţifică şi literară,1844) unde a colaborat N.Bălcescu, precum şi ziarul „Steaua Dunării"(1855-1860) - revista a avut un rol important în lupta pentru unire. Pentru activitatea de opoziţie faţă de regimul lui M.Sturza a fost surghiunit la Mănăstirea Rişca-1844.

În emigraţie a editat programul mişcării revoluţionare din Moldova „Dorinţele Partidei Naţionale din Moldova" în care se punea problema împroprietăririi ţăranilor, precum şi constituirea statului naţional român. A susţinut ideea egalităţii oamenilor „fără deosebire de rang şi clasă". M. Kogălniceanu a fost printre primii care au susţinut problema emancipării ţiganilor.

Ca prim-ministru, în Moldova, 1860-1861, a fost unul dintre puţinii susţinători activi din rândurile clasei politice a Moldovei pentru fondarea unei universităţi. Ca ministru interimar al Cultelor şi Instrucţiunii publice s-a implicat direct în procesul deliberativ şi mai cu seamă decizional de fondare a universităţii ieşene. Ca prim-ministru al Moldovei a mobilizat fondurile necesare acestui proiect şi a susţinut pe lângă domnie imperativul unui asemenea gest, care nu era nici uşor de motivat, nici uşor de pus în operă. M.Kogălniceanu intuia potenţialul simbolic al fondării unei universităţi, ca instituţie culturală ca şi rolul unei asemenea instituţii în formarea cadrelor pentru noul stat modern român**(7).**

Se poate spune că M.Kogălniceanu a avut rolul esenţial în ceea ce priveşte înfiinţarea universităţii. De altfel, M.Kogălniceanu folosea termenul de universitate încă din august 1860 în actele ministrului. De asemenea, a reuşit să introducă în bugetul pe anul 1860 pentru şcoli al Moldovei, necesarul de fonduri pentru înfiinţarea Facultăţii teologice, ca şi finanţarea de noi posturi pentru cele trei facultăţi existente, închirierea (de fapt cumpărarea) unei clădiri pentru „facultăţile întrunite”, precum şi a unui număr de 12 burse pentru studenţi. Potrivit „Monitorului Oficial al Moldovei” din 19 august 1860 se precizează că propunerile lui Kogălniceanu urmau să intre în vigoare în anul universitar 1960/61. De numele lui M. Kogălniceanu se leagă solemnitatea inaugurării Universităţii în 26 octombrie 1860, în prezenţa domnitorului. M. Kogălniceanu, în calitatea sa de prim-ministru, a susţinut şi celelalte reforme iniţiate de Al.I.Cuza: secularizarea averilor mănăstireşti, reforma agrară şi alte legi.

După 1865 activitatea sa politică se diminuează, oarecum. Din 1868 Kogălniceanu ocupă funcţii ministeriale în 1868-1870 şi 1876 până în 1877-1978, fiind ministru de externe (în timpul domniei lui Carol I-1866/1914). De numele lui M.Kogălniceanu se leagă actul Proclamării Independenţei - mai 1877. Intrând în dezacord cu I.C.Brătianu, M.Kogălniceanu este înlăturat din guvern.

Ideile politice şi concepţia sa despre istorie sunt strâns legate de mişcarea democratică şi naţională din prima jumătate a sec. al XIX-lea. Concepea istoria în spirit militant, considera cunoaşterea trecutului patriei ca o chezăşie a afirmării conştiinţei naţionale şi a emancipării sociale a poporului român. „Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie naţională în Academia Mihăileană, 24 noiembrie 1843”. Se poate spune că M.Kogălniceanu a avut o contribuţie însemnată în orientarea vieţii culturale şi ştiinţifice româneşti.

În literatură s-a manifestat prin diverse genuri- corespondenţă, însemnări de călătorie, schiţă de moravuri, nuvele, pamfletul, romanul (fragmentar), teatru. M.Kogălniceanu a fost Director al Teatrului Naţional din Iaşi, contribuind în felul acesta la dezvoltarea dramaturgiei româneşti şi artei actoriceşti.

Se poate concluziona că M.Kogălniceanu a fost una din cele mai complexe, erudite personalităţi ce şi-a dedicat întreaga viaţă binelui public prin participarea efectivă la cele trei mari evenimente ale sec.al XIX-lea: Revoluţia de la 1848, Unirea Moldovei cu Valahia şi Războiul pentru dobândirea Independenţei de Stat.

Despre A.I.Cuza(1820-1873) s-a scris foarte mult, fiind personalitatea ce a pus bazele statului român modern prin dubla sa alegere ca domn al Moldovei şi Valahiei, la 5 şi respectiv 24 ianuarie 1859.(ex. D.Berlescu-Al.I.Cuza-ctitor al universităţii din Iaşi în vol. I Boicu, Gh.Platon, Al.Zub(coord.), Cuza vodă in memoriam, IQ şi Ed.Junimea, 1972, pp.466-476, V.Cristian, Înfiinţarea Universităţii din Iaşi, în vol."Istoria Universităţii din Iaşi", redactori responsabili: Gh.Platon, V.Cristian, Iaşi, Junimea 1985,p.42-45.

Al.I.Cuza - personalitatea în timpul căreia învăţământul românesc, se poate spune, capătă dimensiuni europene, căci la Universitatea din Iaşi au venit profesori de la alte universităţi de prestigiu, după cum şi profesorii de aici erau invitaţi în străinătate.

Ceremonia aniversării universităţii a fost concepută ca o serbare patriotică, momentul fiind văzut drept un triumf al spiritului naţional şi al învăţământului public din Moldova. Prezenţa lui Al.I.Cuza trebuie înţeleasă probabil mai mult în logica unei acţiuni politice obişnuite (la 6 ian.1861, domnitorul, aflat în Iaşi declara:" În nerăbdare pentru bine şi după mijlocirea preşedintelui Cons.de Miniştri, ce era atunce şi ministru ad-interim al Instrucţiunii Publice, eu am inaugurat în persoană instalarea Universităţii din Iaşi, fără a mă uita la greutăţile ce întâmpină orice creaţie nouă"(Cuza Vodă in memoriam, p.489).

Ca şi M.Kogălniceanu, Al.I.Cuza a militat pentru un stat modern încă din timpul revoluţiei de la 1848. Se poate spune că realizarea unirii din 1859 a fost rezultatul activităţii aşa numitei generaţii paşoptiste, din care a făcut parte şi colonelul A.I.Cuza. S-a născut la Huşi(unii susţin că s-a născut la Bârlad) în 1820.

În cei şapte ani de domnie(1859-1866) a condus aşa cum a gândit şi plănuit în 1848, când a participat la mişcarea revoluţionară din Moldova alături de tineretul intelectual al vremii: V.Alecsandri, Russo, Kogălniceanu, Negruzzi, Zaharia Moldoveanu."Un domn care nu s-a

născut din neam mare” spunea N.Iorga, dar care a întruchipat un fapt mare. Un fapt epocal pentru poporul şi statul român: Unirea din 1859 cu tot şirul ei de reforme întăritoare, un „domn cetăţean” care a întruchipat şi ceea ce numim consolidarea, eternizarea Unirii. A fost, afirma N.Iorga, ”aplecat spre patimile pământului”, a fost aşa cum i-a urat M.Kogălniceanu, simplu, bun, domn-cetăţean, om nou la legi noi sau omul legilor noi, s-a aliat cu cei mai buni dintre români şi s-a ridicat împotriva lăcomiei, ambiţiei şi prostiei politicienilor.

Din înţelegerea realităţilor şi a nevoilor ţării au izvorât legile administrative, legea de secularizare a averilor mănăstireşti, legea de reorganizare a armatei, legea rurală din 1864, legile privitoare la învăţământul obligatoriu şi gratuit, la înfiinţarea universităţilor din Iaşi şi Bucureşti. În ceea ce priveşte învăţământul superior, Cuza ar fi dorit mai curând instituţii cu caracter aplicativ şi nu neapărat o universitate. Sensul termenului de universitate la el pare mai apropiat de acela de instituţie de învăţământ superior decât cel de universitate în sens tradiţional**(8).**

Dacă în interiorul Ţării, Al.I.Cuza s-a preocupat de adoptarea reformelor ce aveau să modernizeze statul românesc, în exterior a dus o activitate politică şi diplomatică pentru recunoaşterea uniunii personale (1859) de către puterea suverană şi puterile garante şi apoi pentru desăvârşirea unirii Principatelor Române pe calea înfăptuirii constituţionale administrative care s-a realizat în ianuarie 1862, când Moldova şi Valahia au format un stat unitar cu numele de România, cu capitala Bucureşti, cu o singură adunare şi un singur guvern.

Al.I.Cuza a întâmpinat o puternică opoziţie din partea conservatorilor şi liberal-radicalilor, care uniţi într-o conjuraţie (aşa numita”monstruoasa coaliţie”) l-au silit să abdice (11/12 feb.1866). Exilat, domnul unirii şi al marilor reforme şi-a petrecut restul vieţii dincolo de hotarele ţării, mai ales la Viena şi Florenţa. A murit la Heidelberg(Germania), a fost adus în ţară şi înmormântat la Ruginoasa (Iaşi). Astăzi, rămăşiţele pământeşti se află în biserica „Trei Ierarhi” Iaşi. Înlăturarea lui Cuza venea să împlinească şi acea prevedere a Rezoluţiei Adunărilor Ad-hoc, „Unirea Principatelor Române sub un principe străin”. Din 1866 în România s-a instalat dinastia străină (Hohenzollern).

Grigore Cobălcescu(1831-1891), născut la Iaşi, a făcut liceul la Iaşi şi la Paris (Sorbona). Licenţiat în ştiinţe, geolog şi paleontolog, a fost membru al Academiei Române încă din 1866, a reprezentat, încă de la început(1863), o excepţie. Cursurile sale s-au distins printr-o

puternică notă originală; prelegerile sale, aşa cum s-a apreciat „se ridicau la nivelul unor adevărate momente solemne, un adevărat discurs ce cuprindea o monografie aproape completă asupra chestiunii despre care se trata”**(9).**

Gr.Cobălcescu a fost primul profesor universitar de geologie, mineralogie şi paleontologie, în special asupra Carpaţilor Orientali. A fost autorul primei lucrări româneşti cu subiect din geologia României („Calcanul de la Râpidea”) şi a primei monografii paleontologice româneşti-1883)**(10).**

Nicolae Culianu(1832-1915), s-a născut la Iaşi, liceul absolvit în Iaşi, matematica specială studiată la liceul St.Louis din Paris. A studiat şi absolvit Facultatea de Ştiinţe din Paris, Astronomia la Observatorul din Paris, Diploma de licenţă în ştiinţe matematice.

N.Culianu a făcut parte din cei 32 bursieri din Moldova ce au fost trimişi la studii în străinătate prin grija regimului patronat de Al.I.Cuza. Din 1865 predă la Universitatea din Iaşi cursuri de matematică şi astronomie; a fost membru corespondent al Academiei(1889). Cele mai importante lucrări sunt:”Noţiuni de calcul diferenţial şi integral”; „Curs de cosmografie”. Nicolae Culianu a fost fondatorul revistei „Recreaţii ştiinţifice”**(11).**

Marele povestitor al românilor Ion Creangă(1837-1839) ocupă un loc bine-meritat în Senatul Universităţii din Iaşi. S-a născut la Humuleşti-Neamţ, într-o familie de răzeşi, oameni gospodari, bine-cunoscuţi în ţinutul Neamţului. După mai multe peripeţii(povestite ca nimeni altul în celebrele”Amintiri din copilărie”) a fost o vreme diacon şi apoi institutor(perioadă în care se împrieteneşte cu Mihai Eminescu); a făcut parte din cercul „Junimii”. Ion Creangă a fost un observator jovial şi ironic al naturii umane, maestru al stilului paremiologic(studiul proverbelor); a scris basme de factură folclorică, restructurând la dimensiunile fabulosului conflicte şi aspecte fundamentale de ordin etic şi social ale umanităţii rurale(ex.”Povestea lui Harap-Alb”, „Capra cu trei iezi”,”Ivan Turbincă”, „Dănilă Prepeleac”, „Punguţa cu doi bani”). Ion Creangă a scris proză de exploatare umoristică a situaţiilor ambigue „Moş Nichifor Coţcariul”şi mai ales de evocare a universului infantil, „Amintiri din copilărie”.

Ion Creangă a fost autor de manuale şcolare [De ce nu vii tu Creangă, oare, să ne faci manuale şcolare, în anul de graţie 2014?!!!”].

Pentru întreaga sa activitate, Ion Creangă a fost numit membru de onoare post-mortem al Academiei Române în 1948.

Titu Maiorescu(1840-1917) s-a născut la Craiova şi era fiul lui I.Maiorescu-critic, estetician, om politic român în a doua jumătate a sec.al XIX-lea şi la începutul sec.al XX-lea. A studiat la Braşov, Berlin, Giessen şi Paris; a fost profesor de filozofie şi logică la Universitatea din Iaşi şi apoi la Universitatea din Bucureşti. La nici un an de la sosirea la Iaşi, în sept.1863 şi la numai 29 de ani este ales rector al universităţii. Era al patrulea rector, după Ioan Strat, Filaret Scriban şi N.Ionescu. Diferit ca vârstă faţă de ei, dar şi ca formaţie sau amplitudine intelectuală, Titu Maiorescu aducea cu sine deopotrivă o cultură administrativă, în care energia şi aplicaţia ieşeau în evidenţă, ca o concepţie structurată despre educaţie, universitate şi activitatea intelectuală în general**(12).** În cei patru ani de rectorat, a fost cel mai longeviv rector din primul deceniu de funcţionare a universităţii. Titu Maiorescu a inventat practic administraţia universitară.

Destul de repede, Titu Maiorescu sesiza, printre primii în epoca sa, potenţialul universităţii ca instituţie educativă şi culturală, dar şi ca sursă de putere simbolică. Chiar în primele săptămâni, graţie eforturilor sale, doi dintre apropiaţi erau numiţi profesori: N.Culianu ca definitiv la Catedra de calcul diferenţial şi integral, iar Iacob Negruzzi ca profesor provizoriu la Catedra de drept comercial. În acest timp, se preocupa de salariul lui Cobălcescu şi încerca insistent atragerea lui Theodor Rosetti ca profesor. Documentele cu privire la rectoratul lui Titu Maiorescu, demonstrează spiritul său de rigoare şi ordine în funcţionarea birocraţiei universitare. Titu Maiorescu a fost membru fondator al Societăţii Academice Române**(13).** Ca filosof al culturii, Titu Maiorescu a reflectat gândirea conservatoare europeană din epoca refluxului revoluţiilor engleze care considera în spirit fatalist, că influenţa oamenilor asupra dezvoltării sociale este inoperantă; recomanda conservarea formelor impuse de la tradiţie. El denunţă aşa - zisul import al „formelor fără fond”(adică al ideilor şi instituţiilor revoluţionare). Semnalând „pericolul” pe care aceste forme (socotite de el ca premature pentru România) l-ar prezenta în privinţa apariţiei şi dezvoltării noului conţinut (ex. în lucrarea „În contra direcţiei de astăzi în cultura română”-1868) Titu Maiorescu atacă instituţiile statelor create după 1848. După părerea lui, influenţată de iluminismul german, dobândirea şi exercitarea libertăţilor politice ar fi condiţionate de ridicarea culturală treptată a maselor de-a lungul multor decenii şi generaţii.

În literatură, Titu Maiorescu a stimulat afirmarea unor valori care s-au înscris definitiv în istoria noastră culturală: M.Eminescu, I.Creangă, I.L.Caragiale, M.Sadoveanu. A militat pentru scrierea fonetică cu litere

latine, pentru folosirea cu măsură a neologismelor, pentru valorificarea resurselor limbii populare.

În ceea ce priveşte orientarea sa politică, de o valoare deosebită sunt ”Discursuri parlamentare 1897-1915” ale căror introduceri sunt grupate în volumul”Istoria contemporană a României”-1925 sau în „Însemnări zilnice”-3 vol.1937- 43. Titu Maiorescu a manifestat un remarcabil talent ca orator politic şi polemist creând, în acest domeniu, o adevărată şcoală.

Ca profesor de filozofie, a combătut diletantismul, cultivând interesul pentru reflecţia filosofică în rândul multor generaţii de studenţi. Prin această contribuţie se poate spune că Titu Maiorescu a fost o adevărată valoare a culturii moderne româneşti.

Petru Poni (1841-1925) chimist şi mineralog, în 1878, prin concurs, devine titularul Catedrei de chimie la Universitatea din Iaşi, pionier al învăţământului de chimie din România, membru al Academiei Române. În „memoriile sale”, Petru Poni aminteşte problemele materiale pe care le-a întâmpinat la începutul activităţii în universitate. Ca urmare, s-a implicat foarte mult în asigurarea bazei materiale necesară unei cercetări ştiinţifice în pas cu ceea ce se întâmpla în statele civilizate. Tot în memorii invocă buna relaţie pe care o are cu D.A.Sturza, ministru al Instrucţiunii şi susţine că la insistenţele sale Corpurile legiuitoare ar fi aprobat propunerea ministrului susţinută de rege care reprezenta un credit de 3.000.000 lei.

Petru Poni s-a implicat foarte serios în realizarea Palatului universitar de la Copou „în tot timpul facerii planurilor şi a executării construcţiei m-am ţinut de capul arhitectului arătându-i, în cele mai mici detalii, cum trebuie să fie aşezată fiecare sală, cum trebuie să vină într-însa lumina, cum trebuie puse nişele de încălzit şi de triaj, cum trebuie aduse şi împărţite gazul, apa, vaporii de apă, pentru a fi la îndemâna fiecărui student. Pentru fiecare din aceste detalii am dat arhitectului planurile şi descrierile ce alesesem în străinătate**(14)** (Austria, Germania, Elveţia, universităţile din Viena, Berlin, Strasbourg, Graz)”.

Construcţia palatului universitar de la Copou a început la 23 mai 1893, iar inaugurarea noului edificiu a avut loc la 21 octombrie 1897. Cu acest din urmă prilej, la Iaşi au venit regele Carol I, regina Elisabeta, primul ministru D.A.Sturza şi ministrul instrucţiunii Spiru Haret, împreună cu alte oficialităţi locale şi din capitală. Manifestările de inaugurare s-au desfăşurat în intervalul 20-23 oct.1897 şi au căpătat aspectul unei”adevărate sărbători naţionale”(op.cit.pag.249). Începând cu 1898, Universitatea din Iaşi avea la dispoziţie un spaţiu generos, 214

săli şi o aulă cu 300 de locuri pentru cursuri, bibliotecă şi laboratoare. Această bază materială era comparabilă cu aceea a universităţilor europene, iar Legea învăţământului secundar şi universitar, elaborată sub directa supraveghere a lui Spiru Haret în acel an(1898), îi oferea cadrul legal pentru a contribui la modernizarea societăţii româneşti.

În aceste condiţii materiale, Petru Poni a efectuat primele cercetări asupra compoziţiei chimice a mineralelor din ţara noastră. A publicat lucrările „Cercetări asupra compoziţiei chimice a mineralelor din masivul cristalin de la Broşteni"(1882), „Mineralele de la Bădenii-Ungureni"(1885),"Foraje pentru a servi la descrierea mineralogică a României"(1900), „Cercetări asupra compoziţiei chimice a petrolurilor române"(1903).

În cursul cercetărilor a descoperit două minerale denumite bronşenită şi banctenită. Petru Poni a elaborat studii în legătură cu acţiunea acidului azotic de diferite concentraţii asupra unor hidrocarburi parafinice izolate din petrolul indigen. A cercetat apele minerale şi a făcut observaţii meteorologice în Moldova: a publicat şi primele manuale de fizică şi de chimie în limba română. A fost organizatorul primelor laboratoare destinate cercetărilor ştiinţifice şi pregătirii cadrelor de chimişti; a colaborat la înfiinţarea unor societăţi ştiinţifice în ţară: „Societatea Română de Ştiinţe"-1890; a fost membru al Societăţii de Ştiinţe naturale din Moldova-1910. Se poate spune că Petru Poni şi Gr.Cobălcescu şi-au dezvoltat cercetările în acord cu nevoile practice impuse de dezvoltarea economiei româneşti, dar şi cu nivelul atins pe plan mondial.

Apreciindu-i opera, înalta concepţie care-l călăuzise, un alt remarcabil om al şcolii, Dr.Hurmuzescu îi declara savantului cetăţean:"Prin lucrările d-voastră aţi dus faima ţării noastre peste hotare, făcând astfel ca România să ia parte cu succes la progresarea ştiinţei".

Despre rolul universităţii, Petru Poni spunea:"nu este numai o şcoală destinată de a prepara diverşi profesionişti de care un stat are nevoie; menirea ei este mult mai înaltă. Universităţile sunt mai înainte de toate şi mai presus de toate focare de cultură destinate de a răspândi lumina, adevărul"**(15).**

Vasile Conta (1845-1882) s-a născut la Ghirdăoani-Neamţ, filosof, profesor de drept civil la Universitatea din Iaşi, începând cu 1873. A fost autorul unui sistem filosofic materialist, surprinzând o teorie senzualist-empiristă a cunoaşterii, o analiză evoluţionistă a faptului biologic, o teorie a determinismului universal, numit „fatalism" aplicată şi fenomenelor psihice şi sociale „bazele metafizicii";"Teoria ondulaţiunii

universale”;”Teoria fatalismului”. Sub influenţa lui A.Comte şi H.Spencer a susţinut posibilitatea sociologiei ca ştiinţă („Originea speciilor”).

Dimitrie Alexandrescu(1850-1925), născut la Iaşi, jurist, profesor la Universitatea din Iaşi. Specialist în drept civil, a contribuit la definirea profilului Facultăţii de Drept de la Universitatea din Iaşi. Ideile înaintate în domeniul dreptului civil, rostite de la înălţimea Catedrei de prof. Dimitrie Alexandrescu, şi-au găsit expresie în cele 15 volume ale tratatului de drept civil, publicate în perioada 1886-1915**(17).**

Matei Cantacuzino(1854-1925), născut în Fântâna Mare-Suceava, jurist, profesor la Universitatea din Iaşi, om politic, mare autoritate în domeniul dreptului civil, Matei Cantacuzino s-a distins prin prelegeri strălucite ca nivel şi cursivitate. A avut o contribuţie deosebită în domeniul dreptului familiei(ex.lucrarea „Elementele dreptului civil”)**(18).**

Paul Bujor(1862-1952), născut la Bereşti, biolog, zoolog şi scriitor român, a fost profesor la Universitatea din Iaşi între anii 1896-1936; din 1948 - membru de onoare al Academiei Române, 4 iunie 1948, membru titular onorific, 12 aug.1948, Paul Bujor a fost codirector al revistei”Viaţa românească”. Ca biolog a elaborat studii de anatomie comparată, hidrobiologie şi biologie experimentală. A pus bazele unei adevărate şcoli de evoluţionism în domeniul morfologiei animale şi biologiei experimentale. Alături de Grigore Antipa, a fost creatorul şcolii româneşti de hidrobiologie.

Pentru creaţiile literare îi sunt specifice schiţele şi nuvelele din viaţa ţărănimii (ex.vol.”Mi-a cântat cucu-n faţă”).

Alexandru Philippide(1859-1933), a fost student şi apoi profesor al Universităţii din Iaşi, membru corespondent al Academiei Române din 31 martie 1898, membru titular din 1 aprilie 1900. A fost întemeietor al şcolii lingvistice de la Iaşi. A publicat lucrarea „Introducere în istoria limbii şi literaturii române”(1888);”Principii de istoria limbii”(1894), o prelucrare personală cu aplicare la limba română; a realizat o „Gramatică elementară a limbii române”(1897).

Monumentala sa Origine a românilor (2 vol.1925,1928) este o strălucită expresie a unei activităţi de aleasă ţinută ştiinţifică şi intelectuală. Între anii 1897-1905, din partea Academiei Române a avut sarcina conducerii lucrărilor pentru elaborarea Dicţionarului limbii române, din care a redactat, într-o primă formă literele de la A la D.

Anastasie Obregia(1864-1937), creatorul şcolii de chimie organică din Iaşi; prin îmbinarea fericită a teoriei cu practica, a contribuit efectiv

la dezvoltarea climatului necesar cercetării ştiinţifice. A făcut cercetări în domeniul steroizomeriei, al sintezei coloranţilor, al compuşilor diazoici şi al aximelor. De asemenea a elaborat metode de analiză pentru unele produse petroliere**(19).**

Garabet Ibrăileanu(1871-1936), născut la Tg.Frumos-Iaşi, critic şi istoric literar, profesor la Universitatea din Iaşi din 1908, a fost membru post-mortem al Academiei Române din 28 oct.1948. Când şi-a început profesoratul la Universitatea din Iaşi, cea mai caldă pledoarie în favoarea contribuţiei sale a fost susţinută de A.D.Xenopol:"D-sa este calificat pentru profesoratul la universitate prin toată contribuţia de până acum…asemenea oameni nu se întâlnesc în fiecare zi"(**20).**

În literatură, a debutat cu poezii influenţate de M.Eminescu, în 1889, în revista „Şcoala nouă" din Roman; a colaborat la reviste socialiste legate de mişcarea muncitorească, „Munca","Lumea nouă","Evenimentul literar". Articolele „Psihologia socială de clasă", „Originalitatea formei", „Înrâurirea artei"(1894). Sub influenţa lui C.Stere şi a nordvicismului rus, s-a orientat ulterior poporanismului.

Din 1906 până în 1936 a condus revista „ Viaţa românească", în care a publicat numeroase materiale frontice, de susţinere a realismului în artă, a esenţei şi a rolului social al literaturii, militând pentru specificul naţional al acesteia, combătând cosmopolitismul şi exotismul(„Caracterul specific naţional în literatura română"-1922, „Influenţe străine şi realităţi naţionale"-1925). Ca istoric literar, a analizat dezvoltarea literaturii române în sec.al XIX-lea privind-o ca o neîntreruptă luptă între"spiritul critic" şi cel „inovator", a subliniat rolul boiernaşilor de dinainte de 1848, baza de clasă a junimismului şi cea a socialismului (ex.lucrarea „Spiritul critic în cultura românească"-1909). Garabet Ibrăileanu a subliniat rolul moldovenilor în realizarea literaturii române moderne, alunecând spre regionalism în volumele"Scriitori şi curente"-1909, „Note şi impresii"-1920, „Scriitori români şi străini"-1926,"Studii literare"-1930. A făcut remarcabile caracterizări unor scriitori ca: Eminescu, Alecsandri, Caragiale, Cârlova, Coşbuc, Sadoveanu, Turgheniev, Tolstoi, M.Gorki ş.a. S-a remarcat şi ca romancier (romanul"Adela"-1933).

Petru Bogdan (1873-1941), născut la Miroslăveşti-Iaşi, părintele chimiei fizice din România, al cărui curs, inclus în cuprinsul a 4 volume, a reprezentat o contribuţie de mare prestigiu, într-un domeniu de vârf al ştiinţei moderne. După un strălucit doctorat trecut la Berlin, în 1897, a fost „abilitat" ca docent în chimie fizicală în 1906; până în 1910, a făcut un curs liber, frecventat „cu rară regularitate şi cu un osebit interes" de

toţi studenţii care au trecut prin facultate**(22).** A elaborat cercetări în domeniul dislocaţiei electrolitice, al constituţiei moleculare a lichidelor(„Teoria cinetică”,”Curs de chimie fizică”).

Traian Bratu(1875-1940) s-a născut în Răşinari-Sibiu, profesor la Univ. din Iaşi şi chiar rector în 1921 şi 1922 (A fost şi om politic, fruntaş al P.N.Ţ.).

Recomandându-l, Al.Philippide sublinia: „aptitudinea didactică de care a dat dovadă în prelegerile sale, prelegeri care, cu fericitul său dar de expunere şi metoda sa raţională, a ştiut să le facă îndeobşte deosebit de atrăgătoare, dovadă numărul mare de studenţi, care le audiază cu mult interes şi aseduitate”. Senatul adaugă faptul că „Traian Bratu a dat la lumină o serie de lucrări în ramura specialităţii sale dând astfel dovada bogatei sale culturi şi a necontenitelor sale pregătiri ştiinţifice.”(DJIAN, fond Rectorat, dosar 11/1916-iunie 1916). Ca profesor la catedra de limbă şi literatură germană, Al.Philippide consemnează excelentul talent de organizator al vieţii universitare spre a atrage număr mare studenţi auditori**(23).**

Nicolae Costăchescu (1876-1939), născut la Huşi, a fost student şi din 1912 a fost profesor la universitate. A fost unul dintre chimiştii(fost elev al lui P.Poni) ce au dus la aprofundarea acestei ştiinţe la începutul sec.al XX-lea. A fost de asemenea, om politic, fruntaş al P.Ţ. şi apoi P.N.Ţ.(aripa centristă). Din 1936, Nicolae Costăchescu a fost membru de onoare al Academiei Române. A elaborat cercetări în domeniul cunoaşterii şi valorificării bogăţiilor naturale ale ţării noastre (petrol, sare). A fost primul doctor al Facultăţii de Ştiinţe din Iaşi. A fost şi Ministru al Instrucţiunii Publice.

Ion Borcea (1878-1936) s-a născut la Buhoci-Buzău, naturalist, zoolog, profesor la Universitatea din Iaşi între anii 1909-1936. A fost fondatorul staţiunii zoologice marine de la Agigea (1920). A studiat mai ales peştii şi biocenozele din Marea Neagră; a pus bazele Şcolii româneşti de oceanologie.

În preajma izbucnirii Primului Război Mondial, este numită profesor titular în Universitatea Iaşi Vera Myller , matematiciană ce s-a distins prin lucrări ştiintifice de mare valoare, nu numai în modestul nostru mediu de activitate intelectuală,dar văzută, chiar şi prin reflexul lumii ştinţifice din străinătate, unde e cunoscută şi apreciată datorită lucrărilor sale de o reală originalitate de concepţie. În afara argumentului valoric, la care aderă şi pe care-l subliniază, profesorul Paul Bujor invocă în continuare şi un alt argument întemeiat, care pledează în favoarea avizului favorabil. „Socot că a venit vremea să se deschidă şi

femeii porţile tuturor ramurilor de activitate unde ea se arată capabilă de a fi folositoare. Sunt convins.., că mai târziu Universitatea noastră se va mândri cum se mândreşte Universitatea din Paris cu M-me Curie cum s-a mândrit Universitatea din Stockholm cu Sofia Kowaleskaia. V. Costin consemnează că Vera Myller, de 6 ani lucrează cu râvnă şi autoritate ştiinţifică publicâdu-şi studiile în mari reviste matematice mondiale strălucite".

Numirea Verei Myller a contribuit la sporirea prestigiului Facultăţii de Ştiinţe , mai cunoscută în strainănate după cum s-a recunoscut la un concurs ţinut la Geneva acum câţiva ani, decât foarte multe din facultăţile similare din străinătate, mai bătrâne, cu mijloace incomparabil mai suficiente**(24).**

În preajma şi în timpul primului război mondial (1916-1918), Universitatea din Iaşi, sediul a numeroase manifestări ce se încadrau amplei acţiuni îndreptate spre desăvârşirea statului naţional unitar, îndeosebi în dramaticele condiţii ale anilor 1917-1918, când Iaşii au devenit „capitala rezistenţei până la capăt'' a României sfârtecate de duşmani, universitarii ieşeni s-au manifestat pentru apărarea ţării şi pentru pregătirea realizării idealului naţional, unii înrobiţi în armată, alţii utilizând arma scrisului şi a cuvântului pentru tonifierea spiritelor.

Profesorii ieşeni au avut de aseamenea un rol important în acţiunea diplomatică, atât în ţară, cât şi în străinănate, în cadrul misiunilor trimise peste hotare.

Bibliografie:

1. D. Ivănescu (coordonator), Relaţiile româno-franceze în sec. XIX-XX, Iaşi, 2003;
2. V. Cristian, Înfiinţarea Universităţii din Iaşi, în Istoria Universităţii Iaşi , p. 43-45;
3. Monitorul Oficial, partea I, nr.285/8 Decembrie 1933, p.7588;
4. Monitorul Oficial, partea I, nr.285/4 Decembrie 1942, p.10621;
5. Antologia Legilor Învăţamântului din România, Bucureşti, 2004, p.24-51 (document folosit pentru precizarea tuturor legilor cu privire la organizarea învăţământului superior din Universitatea Al.I.Cuza Iaşi);
6. D. Berlescu, Universiatea din Iaşi de la 1860 până la 1916 în Contribuţii la istoria dezvoltării Universităţii din Iaşi, Bucureşti, 1960, p. 216. Trei dintre transilvănenii cu studii la Viena şi Berlin au ocupat 3 dintre cele mai importante catedre ale Secţiei de ştiinţe, St. Emilian, geometrie descriptivă, I. Papp, geometrie analitică, St. Micle fizică şi chimie. P. Suciu si Simion Bărnuţiu studiaseră la Baden şi Padova (Ibidem,p.216);
7. Ibidem,op.cit;
8. V. Cristian, Al.I.Cuza faţă de problemele învăţământului şi culturii naţionale, în vol.I , Baicu, Gh. Platon, Al. Zub.(coord.) Cuza Voda in memoriam, p.455 (daca o

instituţie superioară cuprinzând facultăţi de înalt învăţământ nu este folositoare, instrucţia elementară şi primară ne este neaparată spre a răspândi o viaţă nouă în toată ţara...Doresc ca instituţia primara şi aceea secundară să fie răspândite pe larg, deşi nu cu o profunzime nesocotită pentru a pregati elevi capabili să urmeze învăţământul înalt, dar totodată, nu mai puţin aş voi ca sistemul total de învăţături să fie mult mai special, apropiat trebuinţelor şi naturei românilor...

9. Contribuţii la Istoria dezvoltării Universităţii din Iaşi (1860-1960), volumul II, Bucureşti, 1960, p.121;
10. Dicţionar Enciclopedic, Ed. Enciclopedica, Bucureşti, 1993, p.413;
11. Istoria Universităţii din Iaşi, Ed. Universităţii Alexandru Ioan Cuza Iaşi, 2010, p.154,168;
12. Ibidem, p.146;
13. Dr. Dorina N. Rusu. Membrii Acadiemiei Romane, Dicţionar 1866-2005, Ediţia a III-a, revăzuta şi adăugită, Bucureşti 2005;
14. Istoria Universităţii din Iaşi-care citează fond personal „Petru Poni'', dosar 168, ft.98-99;
15. Contribuţii la Istoria dezvoltării Universităţii din Iaşi 1860-1960, vol II, Bucureşti, 1960, p.69,74;
16. Dicţionar Enciclopedic, Ed.Enciclopedica, 1993, p.447,448; Istoria Universităţii Iaşi, 2010, p.160;
17. Ibidem;
18. Ibidem,p.158;
19. Ibidem,p.166; Dicţionarul Enciclopedic;
20. Ibidem,p.1;
21. Contribuţii la Istoria dezvoltării Universităţii din Iaşi;
22. Istoria Universităţii din Iaşi, p.161,163;
23. Ibidem, p.166,167.

CONFLICTE ÎNTRE ŢĂRILE ROMÂNE ÎN EVUL MEDIU

Prof. Marius Zaharia
Școala Gimnazială „B. P. Haşdeu" Câmpina

Istoricii care au studiat Evul Mediu românesc au evidențiat existența conștiinței originii comune a românilor din spațiul carpato-danubiano-pontic, solidaritatea confesională și tendințele Țărilor Române de a se alia în fața unor dușmani comuni, în special împotriva otomanilor.

Condiționările politice externe și caracteristicile economice ale zonei au dus la apariția , în secolul al XIV-lea, a două entități politice, Țara Românească și Moldova. Dacă integrarea în cadrele bisericii ortodoxe și presiunile de la frontiere erau de natură să ofere o bază pentru colaborare între cele două state românești, au existat mai multe cauze care le-au adus deseori în conflict.

Un factor de conflict l-a reprezentat existența dinastiilor diferite și anume Basarabii în

Țara Românească și Mușatinii în Moldova. Acest factor a fost potențat de sistemul electiv-ereditar de succesiune la tron. Acesta permitea amestecul domnilor dintr-o țară în impunerea conducătorilor din cealaltă.

Un alt factor conflictual l-a constituit litigiul teritorial apărut în urma unificării Moldovei prin alipirea Țării de Jos de către Roman I. Acest teritoriu, în parte cel puțin, fusese stăpânit de Țara Românească. Controlul gurilor Dunării a reprezentat un obiectiv strategic și economic al ambelor țări, fapt reflectat de lupta pentru stăpânirea cetății Chilia.

Printre cauzele care au provocat conflictele moldo-muntene se numără și interesele divergente ale puterilor vecine (Polonia, Ungaria, Imperiul Otoman) și intenția de a realiza alianțe prin impunerea unui domn credincios în țara vecină.

Prima intervenție a unui domn pe teritoriul celeilalte țări îi aparține lui Mircea cel Bătrân, care îl sprijină pe Alexandru cel Bun să ocupe tronul Moldovei. Grigore Ureche scria despre Iuga-vodă că: „l-au luat la sine Mircea-vodă, domnul muntenescu".(1)

La rândul său, Alexandru cel Bun a fost primul domn moldovean care s-a amestecat în

succesiunea la tronul Țării Românești, sprijinindu-l pe Alexandru Aldea (1431-1436). Acesta și-a luat numele protectorului său. Anterior acestui eveniment, Dan al II-lea declanșase conflictul cu Moldova, scopul fiind stăpânirea Chiliei și a teritoriului adiacent. (2)

În luptele pentru tron purtate în Moldova de fiii lui Alexandru cel Bun s-au amestecat nu numai puterile vecine, dar și Țara Românească. După cum se arată în cronica lui Grigore Ureche: „au fugit Ștefan-vodă la munteni de nevoia frățâne-său, de acolo luundu ajutoriu de oaste, au

venitu spre țară, unde i-au ieșit înainte frate-său, Iliaș-vodă, la locul ce se chiamă Lolonii. Și dându războiu, birui Ștefan-vodă pe frate-său pe Iliaș-vodă și-l goni din țară".(3)

În timpul domniei lui Ștefan cel Mare are loc ultima manifestare a rivalității moldo-muntene pentru controlul gurilor Dunării. În 1462, când Vlad Țepeș se confrunta cu invazia otomană, domnul moldovean atacă cetatea Chilia, pe care însă o va cuceri în 1465, când pe tronul Țării Românești se afla Radu cel Frumos. Intervențiile lui Ștefan cel Mare în Țara Românească, socotite de istorici expresii ale unui program politic înaintat, au luat forma unor expediții violente. În Letopisețul lui Grigore Ureche se arată că: „Strâns-au țara și slujitorii săi și-au intratu în Țara Muntenească, de au prădatu marginea, fevruarie 27 dni și au arsu Brăila în săptămâna albă, marți".(4) În letopisețul scris la curtea domnului moldovean se precizează: „În anul 6982 (1474), luna octombrie 1, a luat Ștefan-voievod cetatea de la Teleajin și a tăiat capetele pârcălabilor și pe femeile lor le-au adus și mulți țigani au luat atunci iar cetatea au ars-o".(5)

Aceste expediții au stârnit resentimentele clasei politice muntene, după cum o atestă scrisoarea boierilor brăileni adresată domnului moldovean, care îl sprijinea, în 1481, pe Mircea,

fiu al lui Vlad Dracu: „Este în tine omenie, ai tu minte, ai tu creieri, de-ți strici cerneala și hârtia pentru un copil de curvă, fiul Călțunei, și zici că-ți este fiu? De-ți este fiu și vrei să-i faci bine, ci tu orânduiește să fie după moartea ta domn în locul tău și pe mă-sa ia-o și o ține, să-ți fie ție doamnă, cum au ținut-o în țara noastră, toți pescarii brăileni".(6)

Impactul intervențiilor lui Ștefan în Țara Românească este reliefat de faptul că Letopisețul cantacuzinesc îi atribuie o domnie munteană de 16 ani.(7)

Conflictele moldo-muntene au continuat și după instaurarea stăpânirii otomane asupra gurilor Dunării. Un război se declanșează între domnul muntean Radu cel Mare și Bogdan al III-lea al Moldovei.

Conform cronicii lui Grigore Ureche: „Pre aceia vreme Radul-vodă domnul muntenescu, neavându nici o pricină asupra lui Bogdan-vodă, sculatu-s-au cu toată puterea sa și cu Roman Pribeagul, de au intratu în țară și au prădatu și au ars ținutul Putnii”.(8) În anul 1506, vine replica lui Bogdan, care: „au prădatu și au arsu de la Milcov până la Râmnic și în jos pre de amândoao părțile până la Siretiu. Și acolo de la Radul-vodă l-au tâmpinat sol, un călugăr anume Maximian, ficiorul lui Dispotu împăratu grecescu și s-au rugat lui Bogdan-vodă ca să facă pace cu Radul-vodă, pentru că sântu creștini și o seminție”.(9)

Faptul că în intervenția sa, de altfel reușită, Maxim Brancovici aduce ca prim argument religia comună, arată că aceasta reprezenta, probabil, elementul de identificare cel mai puternic pentru omul medieval. Al doilea argument dovedește existența unei conștiințe a originii comune a românilor.

Ostilitățile se reiau între Ștefăniță și Radu de la Afumați. Cel din urmă se căsătorește, în ianuarie 1526, cu Ruxandra, fiica mai mică a lui Neagoe Basarab. Căsătoria înrăutățește relațiile cu domnul moldovean, căruia îi fusese promisă de către Neagoe una din fiicele sale. În februarie 1526, oastea lui Ștefăniță înaintează până la Târgșor. Intervine însă împăcarea, pretextul de război fiind anulat prin căsătoria lui Ștefăniță cu Stana, fiica mai mare a lui Neagoe Basarab.(10)

Conflictul este redeschis în toamna anului 1526, când domnul moldovean pătrunde din nou în Țara Românească, fără să întâmpine vreo rezistență din partea lui Radu de la Afumați. Conform părerii unor istorici, precum Ștefan Andreescu, intervenția lui Ștefăniță în Țara Românească, imediat după lupta de la Mohacs, nu poate fi înțeleasă decât ca o diversiune, pentru a justifica faptul că cei doi voievozi nu și-au sprijinit suzeranul, sultanul Soliman Magnificul. Neparticiparea la bătălie putea fi astfel pusă de otomani pe seama faptului că voievozii au fost antrenați într-un război pentru rezolvarea unor conflicte între ei.(11)

Conflictele au continuat și în condițiile instaurării regimului dominației otomane fiind cauzate de ambiția unor familii domnitoare de a controla ambele țări, de actele de disidență ale unor grupări boierești și de opțiunile diferite în ceea ce privește politica externă.

În 1553, domnul moldovean Alexandru Lăpușneanu conduce personal oastea care îl ajută pe Mircea Ciobanul să îl înfrângă pe Radu Ilie „Haidăul” (doamna Chiajna, soția lui Mircea era soră cu Ruxandra, soția lui Lăpușneanu).(12) La rândul său domnul muntean intervine în Moldova: „înțelegându de atâta amestecături ce se făcea între domnii

Moldovei, gândi ca să să ispitească să apuce țara, să fie suptu ascultarea sa".(13) El a fost însă înfrânt de Ștefan Tomșa, în 1564, la Milcov.(14)

În 1574, Alexandru al II-lea Mircea, acționează pentru a-l înscăuna pe fratele său, Petru Șchiopul, pe tronul Moldovei, având sprijinul otomanilor. Replica lui Ioan-vodă cel Cumplit duce la impunerea lui Vintilă-vodă, fiu al lui Pătrașcu cel Bun, pe tronul muntean. Acesta a avut cea mai scurtă domnie din istoria Țării Românești (între 4 și 14 zile conform părerii istoricilor) fiind surprins de turcii veniți în ajutorul fostului domn, capturat și executat. A urmat realizarea primei uniuni dinastice, prin impunerea lui Petru Șchiopul pe tronul Moldovei.

Ideea de uniune dinastică a caracterizat și antagonismul dintre Mihai Viteazul și Movilești. Primul reprezenta gruparea boierească interesată în contracararea presiunii otomane prin colaborarea cu Habsburgii, iar Movileștii, gruparea favorabilă libertăților nobiliare din Polonia. Expediția lui Mihai în Moldova, în 1600, a avut toate caracteristicile incursiunilor medievale, caracterizate prin jefuirea teritoriului inamic. Astfel, coloana comandată de Udrea Băleanu, care urma valea Siretului, a prădat satul Ciupești, din jos de Pașcani, și satul Negoiești, unde sătenii, disperați în apărarea avutului lor, ucid un hotnog al lui Mihai și fug în satul Boldești unde sunt adăpostiți de marele logofăt Nicoară Prăjescu.(15) Coloana condusă de Baba Novac a prădat satele dintre Miletin și Prut.(16) Replica Movileștilor, bazată pe un consistent sprijin polonez, a dus la instaurarea, pentru scurt timp, a lui Simion Movilă pe tronul Țării Românești.

În secolul al XVII-lea, se produce ultima manifestare importantă a conflictului moldo-muntean, protagoniști fiind Vasile Lupu și Matei Basarab.

Stările conflictuale care au opus, de-a lungul secolelor, principatele românești, reprezintă o parte a istoriei noastre și trebuie acceptate fără prejudecăți, ele făcând parte din caracteristicile Evului Mediu european. Aceste conflicte nu neagă realitatea existenței comunității spirituale și conștiinței de neam.

Note bibliografice:

1 Letopisețul Tării Moldovei, Chișinău, Editura Hyperion, 1990, p. 30.
2 Nicolae Iorga, Istoria românilor pentru poporul românesc, vol. I, Editura Minerva, București, 1993, p. 103
3 Letopisețul Tării Moldovei, p. 34.

4 Ibidem, p. 43.
5 Letopisețul de când s-a început Tara Moldovei-Letopisețul lui Ştefan cel Mare, Editura Academiei române, București, 2006, p. 46.
6 Florin Constantiniu, O istorie sinceră a poporului român, Univers enciclopedic, București, 1997, p. 106.
7 Istoria Tării Româneşti, 1290-1690, Letopisețul cantacuzinesc, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960, p. 5.
8 Letopisețul Tării Moldovei, p. 67.
9 Ibidem.
10 Petru Demetru Popescu, Basarabii, Editura Albatros, București, 1989, p. 163.
11 Ştefan Andreescu, Restitutio Daciae, Editura Albatros, București, 1980, p. 58.
12 Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan, București, 1959, p. 115.
13 Letopisețul Tării Moldovei, p. 98.
14 Ibidem.
15 Alexandru I. Gonța, Studii de istorie medievală, Editura Dosoftei, Iași, 1998, p. 368.
16 Ibidem, p. 371.

Bibliografie:

I. IZVOARE

1. Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan,București, 1959.
2. Istoria Tării Româneşti,1290-1690, Letopisețul cantacuzinesc, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960.
3. Letopisețul de când s-a început Tara Moldovei-Letopisețul lui Ştefan cel Mare, Editura Academiei române, București, 2006.
4. Letopisețul Tării Moldovei, Chișinău, Editura Hyperion, 1990.

II. LUCRARI GENERALE SI STUDII

1. Andreescu, Ștefan, Restitutio Daciae, Editura Albatros, București, 1980.
2. Constantiniu, Florin, O istorie sinceră a poporului roman, Univers enciclopedic, București, 1997.
3. Gonța, Alexandru, Studii de istorie medievală, Editura Dosoftei, Iași, 1998.
4. Iorga, Nicolae, Istoria românilor pentru poporul românesc, vol I, Editura Minerva, București, 1993.
5. Popescu, Petru Demetru, Basarabii, Editura Albatros, București, 1989.

ASPECTE ALE RELAŢIILOR ROMÂNO-OTOMANE ÎN PRIMA JUMĂTATE A SEC. AL XVI-LEA

Prof. Marius Zaharia
Şcoala Gimnazială „B.P.Haşdeu" Câmpina

Relațiile cu Imperiul Otoman au influențat decisiv evoluția Țărilor Române în secolul al XVI-lea. Acestea fuseseră nevoite, în secolul anterior, să accepte suzeranitatea otomană, plătind tribut și pierzând cetățile dunărene și pontice (Giurgiu, Turnu, Chilia, Cetatea Albă). Prima jumătate a secolului al XVI-lea, s-a caracterizat prin agravarea situației statelor românești. Menținerea autonomiei acestora a fost explicată în lucrările de specialitate prin acțiunea mai multor factori.

Considerăm că o cauză importantă a reprezentat-o poziția și mediul geografic. Dunărea, Munții Carpați, pădurile aflate pe suprafețe întinse,creau condiții pentru tactica "pământului pârjolit", bazată pe hărțuirea inamicului. Anton Verancsis relata că Soliman Magnificul s-a temut să ocupe cu forța Țările Române deoarece " sunt foarte bine apărate de munții cei mai abrupți și de pădurile cele mai greu de străbătut" (1).

O transformare a statelor române în pașalâcuri, chiar dacă era posibilă pe moment, putea deveni nerentabilă, necesitând mari cheltuieli militare și putând compromite, prin complicațiile sale, situația flancului drept al armatei otomane, angajată pe direcția principală de expansiune, spre Europa Centrală. După cum scria Verancsis: " Soliman se temea ca nu cumva străduindu-se să ocupe sau Transilvania sau Muntenia...să unească toate aceste țări într-una" (2).

Situația economică a Țărilor Române făcea mai rentabilă pentru exploatarea otomană menținerea formelor politice și administrative existente. Cuceririle otomane au fost în așa fel organizate încât să asigure o exploatare fiscală cât mai sistematică și profitabilă și nu o dominație politico-militară mai puțin avantajoasă.

La începutul secolului al XVI-lea continua să se manifeste o "suzeranitate protectoare" a Imperiului Otoman, care consta în recunoașterea autorității sultanului și acordarea de protecție în schimbul plății haraciului.

Un principiu de bază al diplomației medievale românești era plurivasalitatea ce asigura o independență "de facto". Ioan Laski, episcop de Gnezno, vorbind în Conciliul de la Lateran, la 5 aprilie 1514,

recunoștea că domnul Moldovei era un suveran independent de vreme ce: “face omagiu când regelui Ungariei, când regelui Poloniei, când Turcului” (3).

Relațiile româno-otomane continuau să fie reglementate de tratate (ahd-name în turco-osmană), numite de români capitulații din secolul al XIX-lea. Raguzanul Bocignoli arăta că în cursul negocierilor cu turcii, în împrejurările existente după moartea lui Neagoe Basarab, solii români ar fi afirmat că: “ nu este potrivit cu așezământul vechi ca să fie dată țara turcilor și ei spun cu tărie că valahii nu vor îngădui niciodată acest lucru” (4). Se făcea referire la Mehmed, pașa de Nicopole, o rudă a Basarabilor care se turcise și acționa pentru obținerea tronului Țării Românești. Acestuia i s-a împotrivit Radu de la Afumați care a beneficiat de sprijin militar de la regele Ungariei. Sultanul Soliman Magnificul, temându-se de perspectiva unei alianțe între Țara Românească și Ungaria a început să negocieze, și după cum arată Bocignoli “s-a încheiat un tratat ca sultanul să numească domn pe unii dintre românii pe care îi avea la el, iar românii să plătească tribut tot ca mai înainte și, dacă nu au dat cumva ceva din triburile trecute, să le întregească, iar turcii, în afară de aceasta, să nu mai aibă după aceea nici o putere în provincie”(5).

Soliman Magnificul a reluat politica de expansiune spre centrul Europei, ceea ce presupunea instituirea unui control mai strict asupra spațiului romînesc. În timpul domniei sale s-a instituit ceea ce istoricii au numit regimul dominației otomane.

În discursul ținut de Luca Cârjă, solul lui Ștefăniță în Polonia, se arăta că atunci când sultanul a atacat Belgradul, în 1521, a poruncit voievozilor din Moldova și Țara Românească să-l urmeze pe Mehmed, beiul Nicopolei în Transilvania. Pentru a se eschiva Ștefăniță a invocat: “acel război care-l ducem contra tătarilor și ne apărăm țara noastră”(6).

Cronicarul Kemal Pașazade scria că înainte de bătălia de la Mohacs, din 1526, Soliman a trimis porunci lui Radu de la Afumați și Ștefăniță: “ca ei să depună eforturi mari pentru adunarea tuturor ostașilor din ținuturile lor de stăpânire, din toate târgurile și satele care trebuia să aibă tot echipamentul lor de război pregătit pentru expediție...”(7). Același cronicar arăta că la Sofia, solii lui Radu de la Afumați au adus daruri sultanului, domnul român dorind să-și răscumpere în acest mod neparticiparea la expediție(8). Din același motiv, Ștefăniță îi trimitea un peșcheș sultanului, în mai 1526, când acesta se îndrepta spre Ungaria. Fiind înregistrat în condicile oficiale otomane (Ruznâmce) cunoaștem în ce consta: 40 blănuri de samur, 5

blănuri de hermină și 5 bucăți dinți de pește (colți de morsă folosiți la confecționarea arcurilor și săgeților și procurați cu mari dificultăți și mare cheltuială din Rusia) (9). Valoarea financiară a peșcheșului nu era mare, nedepășind câteva mii de galbeni, dar însemnătatea sa consta în raritatea articolelor componente, achiziționate cu mare cheltuială (10).

Intervenția lui Ștefăniță în Țara Românească, imediat după episodul Mohacs, poate fi, conform părerii unor istorici, o diversiune provocată de cei doi domni, pentru a justifica neparticiparea la campanie, mai ales că domnul moldovean nu întâmpină nici o rezistență din partea lui Radu de la Afumați (11).

Învestirea domnilor români de către sultan căpătase un caracter obligatoriu. Dintr-un act al visteriei turcești, din 1529, referitor la învestirea lui Moise ca domn al Țării Românești, aflăm care erau însemnele puterii primite de un domn român de la Poartă: steagul, ca semn al delegării puterii de către sultan, cuca, în locul coroanei, calul, buzduganul și 12 bucăți de tafta, amintind de purpura imperială (12).

Expediția întreprinsă de Soliman Magnificul împotriva lui Petru Rareș, în 1358, reprezintă momentul ce a marcat instaurarea regimului dominației otomane. O cauză a acestei intervenții a reprezentat-o conflictul domnului moldovean cu Polonia. Cronicarul Grigore Ureche arăta că polonezii au trimis o solie sultanului, declarând că: “ de nu-l va ridica și din țară și din domnie, îl vor scoate ei cu oaste” (13). Reacția lui Soliman a urmărit și evitarea unei intervenții poloneze în Moldova.

Anton Verancsics se referă la apelurile repetate adresate sultanului de către boierii moldoveni ostili lui Petru Rareș. El menționează condițiile în care boierii se arătau dispuși să ușureze acțiunea militară a lui Soliman:”să-l țină pe Petru de dușman, să-l izgonească din domnie, să le numească un alt voievod din neamul lor, să se abțină de la masacre, să nu răpească avuțiile, să nu ocupe țara pentru sine, soțiile și copiii să le fie nevătămați și liberi de captivitate, să le îngăduie să păstreze drepturile, libertățile și credința lor, să primească tributurile și darurile sancționate prin pactele strămoșilor lor și să se mulțumească cu acestea (14). Referirea la pactele strămoșilor reprezintă încă o dovada a existenței capitulațiilor. Sultanul a trimis o solie, cu un text scris, invitându-i pe boieri să nu aibă nici o teamă cu privire la viața, statul, libertatea și averile lor” (15). Vedem aici o opțiune politică a boierimii ce respingea posibilitatea unui conflict de durată cu Imperiul Otoman, probabil mai realistă decât a aventurosului domn moldovean.

Cronicarii turci oferă informații importante despre expediția sultanală din 1538. Nasuh Matrakci scria:”...măria sa sultanul cel

puternic ca cerul a descins cu noroc pe câmpia cetății Suceava, cea ca pasărea minunată și cu ziduri groase și puternice, asemenea celor ridicate de Alexandru cel Mare, și având dintr-un capăt la altul rânduri de turnuri care se înalță la cer” (16). Este o mărturie referitoare la forța și prestigiul pe care le aveau în epocă cetățile Moldovei.

Același cronicar arată că turcii au pus mâna pe tezaurul Moldovei, enumerând obiectele pe care le cuprindea:”berbeci de argint, carafe, ibrice, cușme, pahare, săbii încrustate cu aur, săbii germane, săbii foarte înguste și cu vârful ascuțit, perle prețioase, giuvaericale, vaze prețioase pentru flori, cămăși de mătase, cărți legate în argint și în aur, evanghelii, cruci, monede în mare cantitate…” (17). Probabil că în acest mod a ajuns la Istanbul sabia lui Ștefan cel Mare, știindu-se că nimeni nu a smuls-o vreodată din mâna domnului.

Dacă în Țara Românească sultanii au impus domni încă din secolul al XV-lea, în Moldova prima urcare în scaun făcută de către Poartă are loc în 1538, în timpul expediției lui Soliman. Cronicarul otoman Mustafa Celâlzâde descrie formula înscăunării lui Ștefan, numit ulterior, Lăcustă, și pe care el îl numește Cetină. Aceasta salva și dreptul Divanului de a alege domnul și dorința sultanului de a-l numi. Boierii i-au cerut sultanului să-l numească domn pe Cetină, adus în acest scop de acesta, cerere care le-a fost îndeplinită (18).

Rareș este al doilea domn moldovean numit direct de sultan, în 1541, în condițiile măririi tributului de la 10.000 de galbeni (florini ungurești), cât plătise în prima domnie, la 15.000 (19). Referitor la acest episod, Grigore Ureche scria că:”turcu bucurosu-i pe fiește carele să-l priimască, numai să i se plece, și să-i dea bani”20. Cronicarul a sesizat că lăcomia turcilor găsea un teren prielnic în Țările Române datorită rivalităților interne.

S-a transmis informația că sultanul jurase că nu-l va ierta pe Rareș decât dacă va trece de trei ori cu calul peste el. Soluția găsită a fost plasarea voievodului sub un pod peste care sultanul a trecut călare de trei ori (21).

Pe lângă participarea pe cheltuială proprie la expedițiile sultanului, cu câteva mii de oșteni, voievozii români trebuiau să trimită oameni, materiale și mijloace de transport pentru aprovizionarea și deservirea unor corpuri expediționare otomane. Domnul muntean Radu Paisie a fost nevoit să furnizeze sultanului un anumit număr de vâslași care erau plătiți de Poartă ca și cum ar fi fost voluntari.Între cheltuielile visteriei centrale a statului otoman sunt înregistrate în ziua de 07. 06. 1543 două sume în aur, predate la cetatea Belgradului:”pentru lefurile vâslașilor <

din rândul > necredincioşilor din Ţara Românească de pe corăbiile cu arme” (22). Suma plătită vâslaşilor nu s-a scăzut din haraciul ţării, ceea ce îndreptăţeşte opiniile lui Nicolae Iorga şi Mihai Maxim referitoare la un anumit climat de corectitudine existent în timpul lui Soliman Magnificul, în contrast cu abuzurile din perioada următoare(23).

O caracteristică a regimului dominaţiei otomane a reprezentat-o creşterea tributului, dar mari cheltuieli se făceau pentru obţinerea şi păstrarea tronului. Peşcheşurile erau plocoane având caracter de stat şi obligatoriu, fiind consemnate în documentele cancelariei otomane. La 1528 devenise deja un obicei trimiterea de cai şi şoimi sultanului ca peşcheş anual (24).

Nicolae Iorga îi considera vinovaţi pentru această situaţie pe strămoşii noştri:”pentru lipsa de bună înţelegere şi pentru vrăşmăşia care-i despărţea”(25). Probabil că dacă boierimea nu ar fi fost atât de dezbinată, iar sistemul de succesiune la tron ar fi fost mai riguros reglementat, otomanii nu ar fi găsit un teren favorabil pentru abuzurile lor.

O altă povară erau ruşfeturile, adică darurile neoficiale care se dădeau cu diverse prilejuri: înscăunarea unui sultan, sărbătoarea Bairamului, vizita unui demnitar otoman, etc. În 1512, cu prilejul urcării pe tron a lui Selim I, cronicarul Mehmed Hogea Efendi arăta că: “din partea beilor Moldovei şi Ţării Româneşti au sosit daruri nenumărate”(26).

Sub învelişul protector al puterii otomane, negustorii turci şi levantini au pătruns masiv în comerţul Ţărilor Române. Negustorii braşoveni şi sibieni i-au cerut lui Radu Paisie să se opună acestei invazii, dar acesta le-a dat un răspuns prin care îşi recunoştea neputinţa:”Iar pentru greci, graţiozitatea voastră i-aţi învăţat astfel, şi opriţi-i precum ştiţi, căci domnia mea nu vreau să-i opresc, fiindcă ţara noastră este a domnului nostru cinstitul împărat şi ei sunt şi s-au învăţat a se hrăni astfel, şi eu nu pot să-i opresc, iar graţiozitatea voastră, măcar dacă o puteţi, apoi voi opriţi-i” (27).

Radu Paisie a fost primul domn trimis în surghiun în una din provinciile otomane, iar Iliaş Rareş este primul domn convertit la Islam. Istoricii au interpretat acţiunea sa ca un act unilateral, însă o tipăritură de provenienţă polonă, din anul 1553, sugerează că situaţia a fost mai complexă: “tiranul turc l-a chemat la sine pe Ilie, îndemnându-l ca, renegând creştinismul, să adopte circumciziunea mahomedană. Ilie, om tânăr, în parte atras prin făgăduieli, în parte îngrozit de ameninţări, a cedat în faţa tiranului şi a primit circumciziunea împreună cu câţiva

dintre boierii săi. Ceilalți însă, mai înțelepți, nu au putut fi constrânși nici prin ademeneli, nici prin amenințări. În cele din urmă l-a trimis pe Ilie în Valahia (Moldova n. a.) încărcat de foarte multe daruri, poruncindu-i ca să îi atragă pe valahi cu încetul la aceeași necredință și perfidie. Valahii însă i-au rezistat cu forța lui Ilie când s-a înapoiat și nu i-au îngăduit ca, mânjit de impietatea mahomedană să intre în țară" (28).

Boierii moldoveni l-au ales ca domn pe Ștefan Rareș: "căruia tiranul turc, i-a trimis, după obiceiul său, insignele și daruri numeroase, sfătuindu-l să imite exemplul fratelui său. Acesta a răspuns că nu poate face acest lucru din pricina supușilor [săi], căci altminteri ar fi răsturnat de locuitorii țării"(29).

Perioada secolului al XVI-lea a fost una dificilă pentru români, care au reușit, cu sacrificii importante, să-și păstreze ființa statală și spirituală.

NOTE:

1. Călători străini despre Țările Române, I, București, Editura științifică și enciclopedică, 1968-1976, p. 418.
2. Ibidem, p.22.
3. Ion Toderașcu, Unitatea românească medievală, Editura științifică și enciclopedică, București, 1988, p.155.
4. Șerban Papacostea, Evul mediu românesc, Realități politice și curente spirituale, Corint, București, 2001, p.103.
5. Ibidem.
6. Ion Toderașcu, op.cit., p. 170.
7. Mihail Guboglu, Crestomație turcă, Izvoare narative privind istoria Europei Orientale și Centrale (1263-1683), București, 1978, p.305.
8. Ibidem, p. 310.
9. Mihai Maxim, Noi documente turcești privind Țările Romăme și Înalta Poartă (1526-1602), Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008, p. 43.
10. Ibidem, p. 45.
11. Vezi Petru Demetru Popescu, Basarabii, Editura Albatros, București, 1989, p. 164, și Ștefan Andreescu, Restitutio Daciae, Editura Albatros, 1980, p. 58.
12. Mihai Maxim, op.cit., p. 85-86.
13. Letopisețul Țării Moldovei, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Chișinău, Editura Hyperion,1990, p. 76.
14. Șerban Papacostea, op.cit., p. 101-102.
15. Ibidem, p. 102.
16. Cronici turcești privind privind țările române. Vol. I, București, 1966, p. 229.
17. Ibidem, p.270.
18. Aurel Decei, Istoria Imperiului otoman, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 188.
19. Mihai Maxim, Țările Române și Imperiul Otoman (1400-1600), în Istoria românilor, vol.IV, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 550.

20. Letopisețul Țării Moldovei, p. 80.
21. Ibidem, p. 271.
22. Mihai Maxim, Noi documente turcești privind Țările Române și Înalta Poartă...,p. 144.
23. Ibidem, p. 167.
24. Ibidem, p. 68.
25. Nicolae Iorga, Istoria românilor pentru poporul românesc, Editura Minerva, București, 1993, p. 186.
26. Cronici turcești privind Țările Române, p. 332.
27. Șerban Papacostea, Geneza statului românesc în Evul Mediu, Corint, Bucureşti,1999, p. 195.
28. Idem, Evul Mediu românesc, Realități politice curente spirituale, p. 271-272.
29. Ibidem, p. 272.

Bibliografie:

I. Izvoare publicate

1. xxx Cãlãtori strãini despre Ţãrile Române, I. Edirura Științificã şi Enciclopedicã, Bucureşti, 1968.
2. xxx Cronici turceşti privind Ţãrile Române, I, ed. Mihai Guboglu şi Mustafa Mehmed, Bucureşti, 1966.
3. Guboglu, Mihail, Crestomaţie turcã, Izvoare narative privind istoria Europei Orientale şi Centrale (1263-1283), Bucureşti, 1978.
4. xxx Letopiseţul Ţãrii Moldovei, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Editura Hyperion, Chişinãu, 1990.
1. Maxim, Mihai, Culegere de texte otomane, Centrul de multiplicare al Universitãţii din Bucureşti, 1974.
5. Maxim, Mihai, Noi documente turceşti privind Ţãrile Române şi İnalta Poartã (1526-1602), Editura Istros a Muzeului Brãilei, 2008.

II. Lucrãri generale

1. Decei, Aurel, Istoria Imperiului otoman, Editura ştiinţificã şi enciclopedicã, Bucureşti,1978.
2. Iorga Nicolae, Istoria românilor pentru poporul român, Editura Minerva, Bucureşti, 1993.
3. xxx Istoria românilor, vol. IV, De la universitatea creştinã cãtre Europa „patriilor”, Editura Enciclopedicã, Bucureşti 2001.

III. Lucrãri speciale

1. Andreescu Ştefan, Restitutio Daciae, Editura Albatros, Bucureşti, 1980.
2. Papacostea, Şerban, Evul Mediu românesc, Realitãţi politice şi curente spirituale, Corint, Bucureşti, 2001.
3. Papacostea Şerban, Geneza statului în Evul Mediu românesc, Corint, Bucureşti, 1999.

4. Popescu, Demetru, Petru, Basarabii, Editura Albatros, Bucureşti, 1989.
5. Toderaşcu, Ion, Unitatea românească medievală, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1988.